

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

ALMANYA’NIN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI:
1941 MERKÜR OPERASYONU

Mesut PERK

Danışman

Doç. Dr. Erdal TAŞBAŞ

Akdeniz Yeni Ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

ALMANYA’NIN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI:
1941 MERKÜR OPERASYONU

Mesut PERK

Danışman

Doç. Dr. Erdal TAŞBAŞ

Akdeniz Yeni Ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mesut PERK'in bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye (Danışmanı) :

Üye :

Tez Başlığı: Almanya'nın Doğu Akdeniz Politikası: 1941 Merkür Operasyonu

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 20 / 08 / 2020

Mezuniyet Tarihi : / / 2020

Prof. Dr. Tuncer DEMİR
Müdür

AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ALMANYA’NIN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI: 1941 MERKÜR OPERASYONU” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir, bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Mesut PERK

İÇİNDEKİLER

HARİTALAR LİSTESİ.....	iv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİT

1.1. Coğrafya ve Eskiçağ.....	2
1.2. Ortaçağ Boyunca Girit.....	3
1.3. Osmanlı Döneminde Girit	4
1.4. Girit ve Yunanistan	7
1.5. I. Dünya Savaşı'nda Girit	11
1.6. Mübadele Dönemi	13

İKİNCİ BÖLÜM: ALMANYA

2.1. İlkçağ ve İmparatorluk Dönemi	16
2.2. İhtilaller Çağı ve Alman Birliğinin Kuruluşu	20
2.3. Almanya'nın Avrupa'daki Genel Durumu	23
2.3.1. Osmanlı ve Avrupa İlişkileri	23
2.3.2. Bismarck Döneminin Sonu	24

2.4. II. Wilhelm Dönemi Almanya'nın Temel Yapısı.....	25
2.4.1. Sömürge Anlayışı	26
2.4.2. Dış Politika	27
2.5. İttifaklar ve Bloklaşma Dönemi.....	28
2.6. I. Dünya Savaşı Öncesi Genel Durum.....	30
2.7. I. Dünya Savaşı Sonuna Kadar Almanya	33
2.8. Weimar Anayasası ve Nazi Partisi	38
2.9. Dış Politika	40
2.10. Adolf Hitler Dönemi	41
2.11. II. Dünya Savaşı'na Kadar Almanya'nın Genel Durumu.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: **ALMANYA'NIN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI**

3.1. İngiltere.....	48
3.2. Kuzey Afrika.....	49
3.3. Balkanlar	50
3.4. Yunanistan	52
3.4.1. Yunan-İtalyan Savaşı	52
3.4.2. Almanya'nın Yunanistan'ı İşgali (Marita Operasyonu)	53
3.4.2.1. İşgal Öncesi Genel Durum	53
3.4.2.2. Alman İşgali	56
3.4.3. Yunanistan'ın Tahliyesi	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: **1941 MERKÜR OPERASYONU**

4.1. Savaş Öncesi Girit'in Genel Durumu.....	67
4.1.1. İngiltere'nin Girit'e Müdahalesi	67

4.1.2. Savunma Açısından Girit'in Fiziksel Karakteri	72
4.1.3. Yunanistan'ın Tahliye Edilmesine Kadar Girit	75
4.2. Girit İçin Savaş Hazırlıkları (25 Nisan – 19 Mayıs 1941).....	81
4.2.1. İngiltere	81
4.2.2. Almanya	87
4.3. Saldırı Günü: 20 Mayıs 1941	96
4.4. İkinci Gün: 21 Mayıs 1941	100
4.5. Üçüncü Gün: 22 Mayıs 1941	106
4.6. Dördüncü Gün: 23 Mayıs 1941	110
4.7. Beşinci ve Altıncı Gün: 24 -25 Mayıs 1941	115
4.8. Yedinci Gün: 26 Mayıs 1941	121
4.9. Sekizinci Gün: 27 Mayıs 1941	125
4.10. Geri Çekilme ve Girit'in Tahliye Edilmesi (28 -31 Mayıs 1941).....	130
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA.....	144
EKLER.....	150
ÖZGEÇMİŞ	156

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Olympus-Aliakmon hattı.....	58
Harita 2: Thermopylae hattı.	60
Harita 3: Atina ve Mora Yarımadası'ndaki başlıca tahliye sahilleri..	64
Harita 4: Atina ve Mora Yarımadası'ndaki başlıca tahliye sahilleri	64
Harita 5: Maleme, Canea (Hanya), Suda Körfezi, Retimo (Resmo) ve Heraklion (Kandiye)	73
Harita 6: Maleme, Canea (Hanya), Suda ve Akrotiri Yarımadası'na ait savunma yerleşim planları ..	86
Harita 7: 20 Mayıs 1941 sabahı ilk dalgada iniş gerçekleştirecek paraşütçü birlikleri, öğleden sonraki ikinci dalgada iniş gerçekleştirecek paraşütçü birlikleri ve en son nakliye uçakları ile inişi yapılacak kara birlikleri.	95
Harita 8: 2. ve 3. Batı grubu (Albay Ramcke'nin paraşütçü kuvvetleri ve 100. Dağ Alayı) ve Merkez grubundan Albay Heidrich'in 3. Taburu. Platanias köprüsü, Platanias, Agia Marina, Stalos ve en doğuda ortak saldırı gerçekleştirilecek Hanya.....	111
Harita 9: 2. ve 3. Batı grubu (Albay Ramcke'nin paraşütçü kuvvetleri ve 100. Dağ Alayı) ve Merkez grubundan Albay Heidrich'in 3. Taburu, Galatas Cephesi ve Merkez Hanya.	116
Harita 10: Suda önlerinde kurulmuş yeni savunma hattı 42. Cadde.	123
Harita 11: Hanya önündeki Alman kuvvet bölümleri ve İngiliz ileri birlikleri.	126
Harita 12: Suda'nın güneyinden itibaren Sfakia'ya inen yol ve bu yol boyunca uzanan önemli mevzii ve adı geçen bölgeler.....	132

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Ju 87 tipi bombardıman uçağı	92
Fotoğraf 2: Do 17 (Dornier) tipi bombardıman uçağı	92
Fotoğraf 3: Me 110 (Messerschmitt Bf 110) tipi avcı uçağı	93
Fotoğraf 4: He 111 (Heinkel) tipi bombardıman uçağı.....	93
Fotoğraf 5: Girit'e iniş yapan paraşütçüler.	98
Fotoğraf 6: Hasarlı uçaklar için Maleme Havaalanı'ndaki uçak toplanma noktası	102

KISALTMALAR LİSTESİ

Bknz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
C.	: Cilt
R.A.F.	: İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri
M.N.B.D.O.	: Mobil Deniz Üssü Savunma Teşkilatı
BArch	: BundesArchive
M.A.	: Militärarchiv
HAA	: Ağır Uçaksavar
LAA	: Hafif Uçaksavar
Ju 52	: Junkers 52 tipi nakliye uçağı
Do 17	: Dornier 17 tipi bombardıman uçağı
He III	: Heinkel tipi bombardıman uçağı
Me 110	: Messerschmitt Bf 110 tipi avcı uçağı

ÖZET

II. Dünya Savaşında İtalya, Yunanistan'a karşı açtığı savaşta başarısız olmuştur. Mihver devletler denen ittifak içinde yer alan İtalya'nın başarısız olması ise Balkanlar'da egemenlik kurmuş olan Almanya'nın devreye girmesine sebep olmuştur. Bu gelişmeye seyirci kalması mümkün olmayan İngiltere ise siyasi ve stratejik bir adım olarak kendi çıkarları adına, Yunanistan anakarasında gerçekleşecek yeni mücadele alanında Almanya karşısında askeri gücü ile yerini almıştır. Yunanistan'da yaşanan mücadele sonucunda başarısız olan İngiliz kuvvetlerinin Girit'e tahliye edilerek çekilmekten başka bir şansı kalmamıştır. Tarih 20 Mayıs 1941'i gösterdiğinde Almanya, Doğu Akdeniz'e egemen olmak ve sonraki operasyonları için askeri bir üs elde etmek adına, Merkür Operasyonu kod adı ile Girit'e yönelik bir harekât başlatmıştır. İngiltere, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki çıkarlarını koruyabilmek için uzun zamandır beklediği bu işgale hazırlanacak kadar zamana sahip olmuştur. Alman paraşütçü birlikleri, havadan iniş yaparak ada içerisindeki bir havaalanını ele geçirmeyi başarmış ve bundan sonra her geçen gün yeni takviyeler ile daha güçlü bir hale gelmiştir. Zaman Girit Adası'nda İngilizlerin aleyhine işlerken, kaçınılmaz tahliye senaryosu ile bir kez daha karşı karşıya kalmışlardır. Ancak bu defa Girit'te, Yunanistan anakarasında olduğu kadar kolay tahliye şansı bulamayan İngiltere, arkasında binlerce askerini bırakmak zorunda kalmıştır. Zira İngiltere Girit'te, Almanya kadar güçlü bir devlete karşı hava desteği olmadan direnme düşüncesinin, kumardan başka bir şey olmadığını ağır bir bedel ödeyerek anlamıştır.

Anahtar kelimeler: Doğu Akdeniz, Girit, Merkür Operasyonu, Yunanistan, İngiltere, Almanya.

ABSTRACT
GERMANY'S EASTERN MEDITERRANEAN POLICY: 1941 OPERATION
MERCURY

In the Second World War, Italy lost the war against Greece. Associated with Italy's failure in axis powers, brought about Germany to become a part of its sovereign established by Balkans. As a political and strategical step, the United Kingdom took its place in this new battle against Germany within its military power on the mainland of Greece. The British forces failed due to the struggle in Greece, and there was no choice to withdraw from Crete. On May 20, 1941, Germany launched an operation known as Operation Mercury to rule the Eastern Mediterranean to get a military base for its next operations. The United Kingdom had enough time to protect its interests in North Africa and the Middle East. German paratroopers captured an airport on the island and became more powerful with new reinforcements as days pass. While time was running out on Crete Island, English once more faced the inevitable retreating scenario. At that time, the United Kingdom was not as lucky as in Greece, England lost thousands of soldiers in Crete. It was understood that resist a powerful country such as Germany without any air support was a gamble.

Key Words: Eastern Mediterranean, Crete, Mercury Operation, Greece, Britain, Germany.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, II. Dünya Savaşı ekseninde Girit Adası'na Almanya tarafından yapılan 1941 tarihli operasyon hakkındadır. Çalışma ile II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan Alman operasyonunun; Türkiye, Doğu Akdeniz, Ege Denizi, Yunanistan ve Girit Adası açısından önemini ortaya koyarak, bölgenin tarihine dair, Almanya'nın Girit üzerindeki askeri faaliyetleri üzerinden yeni tarihsel verileri gün ışığına çıkarmak amaçlanmaktadır. Zira konuya dair herhangi bir tez çalışmasına rastlanılmamış olup, yapılan bu çalışma son derece özgün bir değer taşımaktadır. Aynı zamanda çalışmada kullanılan ve Federal Alman Arşivi olan BundesArchiv'den temin edilen özgün askeri belgeler, ortaya orijinal bir çalışmanın çıkmasını sağlamıştır. Bunu gerçekleştirebilmek adına ana kaynağımız olan ve çalışmanın omurgasını oluşturan II. Dünya Savaşına ait Alman belgeleri, Federal Alman Arşivi olan BundesArchiv ve onun askeri arşiv belge birimi olan Militärarchiv'den süreç gerektiren uğraşlar sonucu temin edilmiştir. Girit'in işgal öncesi ve işgal dönemine ilişkin veriler elde etmemizi sağlayan bu belgeler; çeşitli keşif ve durum raporları, işgal hazırlıkları ve işgal süresince de günlük ve saatlik olmak üzere detaylı bilgiler içermektedir. Bu bağlamda Militärarchiv'den temin edilen, 8 ayrı bölüm ve toplamda 77 sayfadan oluşan bu askeri belge ve raporlar, savaş sürecine dair oldukça özgün ve önemli bilgiler barındırmaktadır. Ayrıca yine döneme dair birincil kaynak açısından, Avustralya ve Yeni Zelandalı tarihçilerin, kendi savaş tarihlerini yazma kaygılarıyla birincil belgeler ışığında oluşturdukları kronik eserlerden de önemli ölçüde faydalanılmıştır.

II. Dünya savaşındaki Doğu Akdeniz politikası gereği Almanya için Girit Adası'nı elde etmek oldukça önemliydi. Zira Girit, tarihine yakışır derecede, Almanya ve İngiltere için Doğu Akdeniz'de stratejik açıdan bir üs olarak görülmüş ve II. Dünya Savaşı'nın seyrini değiştirebilecek dinamiklerden biri olmuştur. Almanlar, müttefik devletlere karşı Girit'e yaptıkları bu harekâtı, "Unternehmen Merkür" (Merkür Operasyonu) kod adı ile anmışlardır.

Çalışma dört bölümde ele alınmış, ilk iki bölümünde Almanya ve Girit'in, Merkür Operasyonu öncesine kadar olan tarihi üzerinde durularak, çalışma alanının zemini hazırlanmıştır. Üçüncü bölümde Almanya'nın Doğu Akdeniz politikasının hangi ekseninde olduğu ve nasıl geliştiği belirtilerek, bu politikanın bir sonucu olan Merkür Operasyonu'nun daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Dördüncü bölümde ise Girit'in mevcut durumu ve operasyonun hazırlık aşamalarından başlanarak, tüm gelişmeler günlük olarak incelenmiştir.

Başta bu tez çalışmasının her aşamasında yanımda olan, destek ve önerilerini esirgemeyen danışman hocam Sayın **Doç. Dr. Erdal TAŞBAŞ**'a teşekkürlerimi borç bilirim. Muhakkak ki Federal Alman Arşivi (BundesArchive) çalışanlarına, araştırma imkânı sağladığı ve belgelerini benimle paylaştığı için müteşekkirim. Ayrıca tez çalışmasında kullanılan Alman arşiv belgelerinin tercümesi konusundaki yardım ve ilgisinden dolayı Sayın **Esra ATA**'ya teşekkürü borç bilirim. Değerli zamanını ayırıp tavsiyelerde bulunan **Öğr. Gör. Markus SCHRIJER**'e teşekkür ederim. Kıymetli arkadaşım **Ahmet KAHRAMAN, Ezgi ÇETİN, Mehmet Onur KAYA** ve **Murat KAYA**'ya destek ve önerilerinden dolayı teşekkür ederim. Her zaman yanımda olan aileme saygı ve sevgilerimi sunarım.

Mesut PERK

Antalya, 2020

GİRİŞ

Kuşkusuz günümüzde olduğu gibi tarihin her döneminde de birçok devlet, siyasi ve askeri girişimlerde bulunup, çıkarları dâhilinde Doğu Akdeniz'e egemen olmak adına mücadeleler vermiştir. II. Dünya Savaşı, sonuçları itibariyle çağdaş dünyanın şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamış ve Doğu Akdeniz bölgesinde meydana gelen gelişmeler ise bu tarihi rolün anlaşılmasında önemli bir yere sahip olmuştur. Nitekim II. Dünya Savaşı'nda en önemli mücadelelerin yaşandığı alanlardan biri de Doğu Akdeniz'de bulunan Girit Adası'dır. Zira II. Dünya Savaşı'nın iki büyük devleti olan Almanya ve İngiltere, tarihsel konjonktür içerisinde sahip oldukları politikaları gereği, kaçınılmaz olarak Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da giriştikleri mücadele alanlarına, bir yenisini daha eklemişlerdir. Girit Adası, Kuzey Afrika ve Orta Doğu mücadelelerini nihai bir sonuca bağlayabilecek stratejik coğrafi özelliklere sahip olarak, Almanya ve İngiltere'nin olmazsa olmazı haline gelmiştir. Tarih boyunca tüm devletlerin ilgisini çeken Girit, bu defa sahip olduğu özellikleri ile II. Dünya Savaşı sırasında da sahneye çıkmıştır. Almanya Yunanistan'a bağlı bulunan Girit'i, bir hava ve deniz üssü haline getirerek Doğu Akdeniz'in kontrolünü ele almayı amaçlarken, İngiltere de Doğu Akdeniz'de zaten sahip olduğu bu kontrolü devam ettirerek Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki çıkarlarını korumaya çalışmıştır. Buna istinaden Almanya'nın Balkan politikası gereği iki devlet arasında önce Yunanistan ankarasında bir mücadele başlamış, bu mücadele sona erdiğinde ise savaş Girit Adası'na taşınmıştır. Merkür Operasyonu'nu oluşturan dinamikleri ortaya koyabilmek için, öncelikle Almanya'nın Doğu Akdeniz politikasına vakıf olmak gereklidir. Ancak bundan evvel, Almanya ve Girit'in tarihsel süreçteki yerlerini anlayabilmek ise Almanya'nın Doğu Akdeniz politikasını bir zemine oturtacağı gibi operasyonun da tarihi açıdan ayrılmaz bir bütün halinde ele alınmasını sağlayacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİT

1.1. Coğrafya ve Eskiçağ

Girit Adası, Doğu Akdeniz sınırları dâhilinde olup, bilinen en eski tarihinden günümüze değin, kültürel ve siyasi açıdan kuşkusuz ki sınırları dışına çıkmış bir ada özelliği taşımaktadır. “Asya ile Avrupa kıyıları arasında yer alan en önemli ada Girit’tir. Ege bölgesinin güney sınırında bulunup yaklaşık 250 km uzunluğunda ve 50 km genişliğindedir” (Mansel, 2011: 3). Doğu Akdeniz’de Kıbrıs’tan sonraki en büyük ada olma özelliğini taşıyan Girit, kaynaklarda farklı rakamlar verilmekle beraber yaklaşık olarak 8259 km² olup Akdeniz’i Ege denizinden ayıran bir konuma sahiptir. Ada, batı dillerinde Krete, Creta şeklinde yazılırken, Araplar ise ada için Akritiş, İkritiş, İkritiyye gibi isimler kullanmışlardır (Tukin, 1996: 85). Ada, arazi yapısı açısından yer yer farklı görüntü sergilemektedir. Zira doğudan batıya doğru uzanan dağlar, kuzey ve güney sahilleri arasında iskâna uygunluk açısından da farklılıklar göstermektedir. Nitekim adanın güney sahilleri dik ve engebeli yapısıyla buna elverişsiz iken, adanın kuzey sahilleri sahip olduğu düzlük alanlar ile iskâna uygun bölgeler yaratmış ve burada Kandiye, Resmo ve Hanya gibi önemli yerleşim merkezleri oluşmuştur (Adıyeke, 2000: 8).

Eski çağda “mutlular adası” olarak anılan Girit, etrafındaki ülkelerin saldırılarına karşı uzak olmakla beraber, buralardan gelebilecek kültürel etkilere açık olmuştur. Nitekim bu kültürel etkinin, Yakın Doğu ve Kuzey Afrika aracılığı ile ‘Parlak Mezopotamya’ ve Mısır Kültürlerinden geçmesi kuvvetle muhtemel olmuştur. Bu sebeple ki Yunanlıların da mirasçısı olduğu zengin bir uygarlık olan Minos uygarlığı Girit Adası’nda oluşmuştur. Zira Ege tarihi ve uygarlığı hakkında yapılan kazı ve araştırmalar, sanıldığı gibi aksine bölgedeki yüksek uygarlığın Yunanlılar ile başlamayıp daha eskilere dayandığını ortaya koymuştur. Bununla beraber Yunan mitosları, bu adada hüküm sürmüş Kral Minos ve onun faaliyetlerinden bahsetmiştir. Homeros’un İlyada Destanı’nda Kral Minos’un adı geçerken, Yunan tarihçi Thukydides de denizlere ilk hükmeden Kral Minos’un yurdunu Girit olarak anlatmıştır. Tarihsel süreç içerisinde gelişen ve zenginleşen Minos Uygarlığının doğduğu yer Girit Adası olmuştur (Mansel, 2011: 3-6; Tekin, 2011: 6). Bilinen eski tarihi ile M.Ö. 4000-1400 yılları arasında yaşamış bu uygarlığın daha sonra “asıl Giritliler” olarak anılan ilk sakinleri ise Küçük Asyalılar oluşmuştur (Tukin, 1996: 85). M.Ö. 1400 yılında Peleponnes’den gelen Akalarla başlayan ve Dorlarla son bulmuş olan akınlar neticesinde Yunanlıların adaya yönelik istilacı hareketleri olmuştur. Buradaki yüksek uygarlığı oluşturan öz halk ise bu hareketler neticesinde kurdukları devlet ile beraber yok olurken, yine bu akınların beraberinde getirdiği bir kaynaşma olarak Yunan ırkı bir “inkılap” yaşamış ve “Avrupa’nın ilham aldığı eski Yunan

kültürü” oluşmuştur. Siyasal açıdan küçük şehir devletleri şeklinde örgütlenen Girit, Yunanistan’ın Roma hâkimiyetine girmesinden kısa bir süre sonrasına kadar bu durumunu koruyabilmiştir. Zira Girit’in tüm Akdeniz’de korsanlık faaliyetlerini devam ettirmesi üzerine Roma, M.Ö. 66/67 senesinde burayı tamamen zapt ederek hâkimiyeti altına almıştır (Tukin, 1945: 165; Sander, 1994: 35).

1.2. Ortaçağ Boyunca Girit

Müslüman Araplar 674 yılında Rodos adasını ele geçirdikten sonra Akdeniz’de egemenliği sağlamak adına, Doğu Roma İmparatorluğu sınırlarında kalan Girit Adası’na yönelmiş ve birkaç yağma seferinden sonra 823 yılında adayı tümüyle ele geçirmişlerdir.¹ Yaklaşık 150 yıl süren bu egemenlik, adada İslami yapılaşmaları da beraberinde getirmiştir. Zira 961 yılına kadar yaklaşık 10 ay süren Bizans’ın adayı geri alma çabaları başarı ile sonuçlanırken, adadaki İslami yapılaşma da ortadan kaldırılmış, büyük göç hareketleri ile nüfusta da ciddi bir azalma görülmüştür (Adıyeke, 2000: 11). Avrupa’da özellikle Girit’in Araplar tarafından işgali ile beraber artan Müslümanlık aleyhtarı hareketler, Bizans’ın Girit’e papazlar gönderip buradaki halkı kışkırtmasıyla isyanlara sebep olmuş, bu isyanlar nihayetinde adada birçok Müslüman öldürülmüştür. Nitekim bu durum ilerleyen süreçte Giritliler tarafından pişmanlığa sebep olmuş adeta Arapları arar hale gelmişlerdir. Çünkü Bizans, Girit halkını zorbalık ve işkence ile yönetmeye devam etmiştir (Banoğlu, 1991: 16).

IV. Haçlı seferleri sırasında İmparatorluğa ait araziler dağıtılmaya başlandığında, 1202 yılına kadar Bizans İmparatorluğu hâkimiyetinde bulunan Girit, Montferrat Markisi Boniface’ın şahsi arazisi haline gelmiştir. Ancak Boniface, adayı elinde tutmaya niyeti olmadığından satmaya karar vermiş bu durum ise ilk olarak Cenevizlilerin dikkatini çekmiştir. Her ne kadar ilk satın alma teşebbüsü Cenevizliler tarafından gelmiş olsa da karşılarında rakip olarak Venedikler yer almıştır. 1204 yılında imparatorun izninin de alınmasıyla Girit Adası, Boniface tarafından 100.000 gümüş karşılığında Venediklilere satılmıştır. Venedikliler adayı elde ettikten sonra kendi halkının bir kısmını buraya yerleştirmekle beraber kaleler yaparak ada savunması açısından çeşitli önlemler almışlardır. Bununla birlikte adanın yönetimi ve güvenliği için, dük ünvanlı bir vali ve kumandanla beraber 20.000 kişilik ordu da görevlendirilmiştir (Tukin, 1996: 86). Adadaki Venedik yönetimi halka karşı ağır vergiler ve yaptırımlar uygularken aynı zamanda Cenevizliler ve Bizanslılar ada halkını kışkırtmış ve bu

¹ Girit, 395 yılında Roma İmparatorluğunun taksimi neticesinde Doğu Roma İmp. sınırlarında kalmış ve Müslüman Arapların adaya yönelik seferleri başlayana kadar, refah seviyesi yüksek bir dönem geçirmiştir. Zira Bizans’ın İranlılarla bitmek bilmez bir savaşa girmesi Girit’in huzur içinde kalmasına sebep olmuştur (Banoğlu, 1991: 12).

kışkırtmalar nedeniyle 150 yıllık bir süreçte yaklaşık 20 kadar isyan çıkmıştır. Ayrıca adadaki Katolik sınıfının Ortodoks kiliselerine yönelik baskıları da bu isyanlardaki dinamiklerden birini teşkil etmiştir. İhtilal ve savaş halini alan bu isyanlar kanlı geçen çarpışmalara sahne olmuştur. Bu mücadeleler her ne kadar Giritlilerin lehine sonuçlanmış ve hatta 1362’de bir Girit Cumhuriyeti ilan edilmiş olsa da, Venedikliler iktidarı eline almayı başarmışlardır. Yaşanan bu iç savaşlar, süre gelen tarih boyunca Venedikliler ve Giritliler arasında ezeli bir düşmanlığın doğmasına sebep olmuştur (Banoğlu, 1991: 19-25).

1.3. Osmanlı Döneminde Girit

Girit yönetiminin Aydın ve Menteşe beyleri ile yaptığı ticari anlaşmalar, Yıldırım Beyazıd’ın 1390 yılında bu beylikleri ele geçirmesi ile yenilenmek durumunda kalmıştır. Zira Beyazıd, oğlu Süleyman’ı bu beyliklerin olduğu bölgeye sancak beyi olarak gönderince Girit dukalığı ve Süleyman Bey arasında yeni ticari ve siyasi anlaşmalar yapılmıştır. Ancak ilerleyen tarihsel süreçte çıkarlar dâhilinde karşılıklı anlaşmazlıklar yaşanmaya başlanmıştır (Tukin, 1996: 86). Osmanlı İmparatorluğu’nun Akdeniz’de hâkimiyet mücadelesi İstanbul’un fethinden sonra başlamıştır. Nitekim önce Rodos adası 1522’de, daha sonra 1571’de Kıbrıs fethedilmiştir. Girit ise XV. ve XVI. yüzyıllarda, Osmanlı ve Venedik ilişkilerinin seyrine göre sık sık yağma amacı ile Türk akınlarına maruz kalmıştır. “1449-1450’lerden itibaren Girit’in savunması için bir dizi önlem alan Venediklilerin Fatih Sultan Mehmet devrinde Osmanlı Devleti ile münasebetlerinin bozulması üzerine 1469 yılında Girit çeşitli istikametlerde yapılan Osmanlı hücumlarına maruz kaldı. Bilhassa Kanuni Sultan Süleyman devrinde Venedik ile Osmanlılar arasında çıkan 1538 savaşında en fazla zarar gören yer oldu” (Tukin, 1996: 86). Adaya Türkler tarafından yapılmış akınlardan ilki Selçuklu döneminde Umur Bey tarafından 300 gemi ile yapılmış, 1538 de ise Barboros Hayrettin Paşa Girit sahillerini Osmanlı donanmasının gücü ile tanıştırmıştır. 1567 yılında II. Selim Osmanlı hükümdarı iken, Giritliler adada Venedik yönetimine karşı isyan etmiş, ancak Venedikliler isyanı Resmo’da vahşice bastırmıştır. Giritliler bundan sonra karşılaştıkları Türk donanmasındaki leventlerden çok, Venediklilerden korkar hale gelmişlerdir. Esasen Girit halkı Osmanlı adalet ve hoşgörüsü ile Kıbrıs’ta tanışmıştır. Zira burada Venedik zoruyla savaşıp esir düştüklerinde, Osmanlı Devleti tüm esirleri Girit’e gemileriyle geri göndermiştir. Bu durum adadaki Girit halkı için bir örnek teşkil etmiş olsa gerek zamanla Venedik yönetiminden kaçıp İstanbul’a sığınan Giritli sayısı yaklaşık 50.000’i bulmuştur (Banoğlu, 1991: 32-33).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Girit'e yönelik fetih amaçlı seferlerinin diğer adalara göre çok daha geç başlamasının sebepleri, dönemin Osmanlı Akdeniz politikasıyla yakından alakalı olmuştur. Zira Venedik ile olan ticari ilişkiler Girit'in elde edilmesinden daha çok önem arz ederken diğer yandan İmparatorluk içinde bir ihtiyaç haline gelen kurumlaşma önceliği de etkili olmuştur. Bununla beraber Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avusturya ve İran gibi güçlü iki devletle komşu haline gelmesi, dış politikasında Akdeniz egemenliğini erteleyecek kadar belirleyici etkide olmuştur (Adıyeke, 2000: 12).

XVII. yüzyılın ortalarına kadar Girit'e dair fetih amaçlı bir sefer düzenlememiş olan Osmanlı İmparatorluğu'nun, bilhassa Avusturya ve İran sorunundan uzaklaşmış olması, Girit'e yapılacak muhtemel sefere müsait bir ortam yaratmıştır. Nitekim bu müsait ortam öncesi IV. Murat döneminde Osmanlı-Venedik ilişkileri bozulmuştur. Zira barış halinde iken, Cezayir ve Tunus korsanlarının Girit'i basıp Avlonya bölgesine sığınmaları üzerine, Venedikliler burayı basıp kale ve camiye de yıkmışlardır. 1644 yılına gelindiğinde Sultan İbrahim'in gözünden düşen saray içerisinde otorite sahibi Sünbül Ağa, hacca gidip kalan zamanını da Mısır'da geçirmek için izin almış ve hazinesinin de olduğu bir gemiyle yola çıkmıştır. Rivayetler bu hazinenin Mısır eyaletinin 5 yıllık vergisine muadil olduğunu söylemektedir. Malta korsanları Girit yakınlarında gemiye saldırarak bu değerli hazineyi ele geçirmiş ve Girit'e getirmişlerdir. Kaptan-ı Derya Yusuf Paşanın, Sultan İbrahim'in huzurunda söylediği üzere Venediklilere de bu hazineden pay verilmiştir (Banoğlu, 1991: 34-36). Bu durum adaya yapılacak bir müdahaleyi tetikleyici ve meşru kılmıştır. Nitekim öteden beri Osmanlı ticaret ve hac yollarına yapılan saldırılarda korsanların sığınma limanlarından biri olan Girit'in bu durumunu ortadan kaldırmak, Osmanlı İmparatorluğu gündeminde her daim yer tutan bir sorun olmuştur (Adıyeke, 1988: 5-6).

1645 yılında başlayarak toplamda 24 yıl 4 ay 16 gün sürecek Girit'in fethi için Osmanlı tarafından başlanan sefer hazırlığı gizli tutulmuş, kumandanlar dahi donanmanın son ana kadar Malta'ya hareket edeceğini sanmışlardır. Diğer tarafta Venedikliler 440 yıl boyunca hâkimiyeti altında bulunan adadaki müstahkem kalelerini iyice güçlendirerek, Kaptan-ı Derya Yusuf Paşa'nın görkemli donanmasına karşılık verebilecek bir savunma oluşturmaya çalışmışlardır. "Hazırlanan donanma 106 harp gemisi; 300 karamürsel denilen nakliye gemisinden oluşuyordu. Kara ve deniz askerlerinin sayısı bir rivayete göre 50 veya 80, bir rivayete göre de 101.000 kişi idi." (Banoğlu, 1991: 37).

Osmanlı donanması 1645 yılı 21 Haziran günü Navarin'den ayrılmış ve önce Girit'e oldukça yakın bir pozisyonda olan Ayatodori adası fethedilmiştir Daha sonra donanma Girit'te ilk olarak Hanya şehrinden karaya çıkmış ve 54 gün süren bir muhasara sonrası 19

Ağustos'ta Hanya kalesi ve şehir ele geçirilmiştir. Venedikliler Avrupa'dan yardım istemek zorunda kalmış ancak yalnızca Fransa ve İspanya destek olabilmıştır. Zira bu sırada Avrupa'da 30 yıl savaşları yaşanmaktaydı. Aldığı desteklerle büyük bir direniş gösteren Venedikliler, bazı kaleleri geri almayı başarmıştır. Buna karşın Osmanlı, adaya eski Budin valisi Deli Hüseyin Paşa'yı serdar olarak beraberinde mühimmat ve cephane ile göndermiştir. Deli Hüseyin Paşa başta Resmo olmak üzere birçok önemli kale ve bölgeyi ele geçirmeyi başarırken, Venedikliler ise Çanakkale boğazındaki geçişi kontrol altına alarak adaya gelecek takviye yardımını engellemişlerdir (Adıyeke, 1988: 6-7).

Ada ve savunması açısından kilit konumda olan Kandiye kalesi, adanın Arap hâkimiyeti döneminde yapılmış olup zamanın aşılması zor ve en güçlü kalelerinden biri olmuştur. Zira şehrin merkezinde olan bu kalenin aşılması Osmanlı Devleti'nin Girit Adası'nı fethetmesi anlamına gelmekteydi. Ancak kalenin ele geçirilmesi şöhretine yakışır derecede oldukça uzun bir müddet gerektirmiştir. 1656 yılında Köprülü Mehmet Paşa, vezir-i azam olarak Çanakkale Boğazını Venedik kontrolünden kurtarmış, 1661 yılında ise onun yerine geçen Köprülü Fazıl Ahmet Paşa iç sorunlar ile beraber İran ve Macaristan gibi devletler ile olan dış sorunları da çözmüştür. Nitekim Avusturya seferinin sonuçlanması da Osmanlı Devleti'nin Kandiye Kalesi'ne daha güçlü bir kuşatma uygulamasına olanak sağlamıştır. 1666'da adaya gönderilen Fazıl Ahmet Paşa kaleyi 2,5 yıl kuşatmış, bu kuşatma ise lağım savaşlarıyla tarihte adından söz ettirmiştir. En nihayetinde Fransız askeri desteği de kale savunmasında yetersiz olmuş ve 6 Eylül 1669'da Venedikliler teslim olmak zorunda kalmıştır (Adıyeke, 1988: 9-10; Braudel, 1989: 63).

Savaş sonrası 18 maddelik bir anlaşma yapılmış, buna göre; Suda, Karabusa ve Spinalonga kaleleri Venediklilere bırakılmış, adanın geri kalanı ise Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Zira bu anlaşma için müzakereler 30 Ağustos'ta başlayıp 6 Eylülde Venedik'in teslim olması ile son bulmuştur (Tukin, 1945: 193). Ancak bu anlaşma da 1715 yılında son bulmuş, nitekim Mora seferi sırasında Damat Ali Paşa Venedik'e bırakılmış bu kaleleri de alıp, tüm Girit gibi bu bölgeleri de Osmanlı hâkimiyetine katmayı başarmıştır (Adıyeke, 1988: 10).

Osmanlı Devleti, Girit'i tamamen fethetmeden önce, buradaki Osmanlı egemenliğinin tesis edilmesi üzerine çalışmalara başlamıştır. Buna göre Girit Kadı defterlerinin en eskisi 1657 tarihini göstermektedir. Adadaki Osmanlı egemenliği ile beraber Katolik baskısı altında kalmış Ortodoks kiliseleri, dini hoşgörü ile yüzyıllar sonra tanışma imkânı bulmuştur. Ada, yönetim anlamında oldukça ayrıcalıklı vilayetlerden biri olup, dini hoşgörü gibi sosyal yapıda da topluma birçok hak ve özgürlük sağlayan bir yer haline gelmiştir. Ada merkezi olarak

Kandiye belirlenmiş; Kandiye, Resmo ve Hanya sancakları oluşturulmuştur (Adıyeke, 2000: 13).

Osmanlı hâkimiyeti sonrası adada birçok imar faaliyeti başlatılmış ve kale onarımları yapılmıştır. Bununla beraber özellikle Kandiye'deki 12 manastır; kumandan, vezir ve sultanların adını taşıyan camilere çevrilmiştir. Kandiye de Resmo gibi fetih sonrası Rum ve Venediklilerin tercih etmediği bir bölge olup, nüfusun çoğunluğu Türklerden oluşur hale gelmiştir. Zira resmi olarak doğrulanmış bilgilerde olduğu gibi Evliya Çelebi de, burada yalnızca 300 haneden oluşan Yahudi'nin kalmayı tercih ettiğinden bahsetmiştir. Nitekim adada nüfus açısından daha önceki iskân politikaları uygulanmayıp sürgünlere de başvurulmamıştır. Zira adaya yerleşen ilk Türkler, buradaki memur ve asker gibi görevlilerden oluşmuştur (Gülsoy, 2001: 304; Gülsoy, 2007: 586).

1.4. Girit ve Yunanistan

Girit'in Osmanlı Devleti'nden ayrılarak Yunanistan'a geçme süreci, Osmanlı Devleti'nin Kandiye fethinden itibaren, refah seviyesi yüksek 150 yıllık bir zaman diliminden sonra başlamıştır. Osmanlı tarihinde 'Girit Meselesi' olarak önemli bir yere sahip olacak bu süreç, bilhassa Fransız ihtilalinin uyandırdığı milliyetçilik akımları ve Rusya tarafından Çar Petrov ile başlayan kışkırtmalar ile bir zemine kavuşmuştur. 19. yüzyılda başlayan isyanları² organize etmek için Rumlar tarafından kurulan Heteria³ Cemiyeti ise bu zeminde yürümeye çalışmıştır. Nitekim bu süreçte Osmanlı Devleti'nin zayıflamış olan iç ve dış idaresi de oluşacak bu isyanları bastırmada yetersiz kalmıştır (Tukin, 1996: 89).

... Rusya'da kurulan, Rum diplomatlarıyla Avrupa devletlerinden seçkin kişilerinde üye olduğu 'Filiki Eterya' ise Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan Rumların bağımsızlığını sağlamak amacıyla gizli çalışmalara başlamıştı. Dernek bu çalışmalarını daha geniş alanlara kaydırabilmek için her türlü araçtan yararlanıyor, maddi ve siyasi açıdan güçlü olan kişileri de üye kaydediyordu. Yunanistan'ın bağımsızlık mücadelesinin fiili olarak başlamasından önce, bu örgütün birçok şubesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli yerlerinde kurulmuştu (Adıyeke, 2000: 14-15).

Eflak, Boğdan ve Mora gibi bölgelerde başlayarak yayılan Rum isyanları, Avrupa'da Voltaire gibi birçok edebiyatçının da desteğini almış ve kamuoyunda bir Hellen kültürü hayranlığı oluşturulmuştur. Avrupa devletleri bu duruma kayıtsız kalmamış ve kendi çıkarları

² Girit Adasında Osmanlı yönetimine karşı milliyetçilik akımlarının etkisiyle oluşan isyanlar her ne kadar 19. yüzyıl itibari ile gerçekleşmeye başlasa da adadaki başarısızlıkla sonuçlanmış ilk ayaklanma 1770 yılında Daskolayannis önderliğinde gerçekleşmiştir (Öztürk, 2019: 195).

³ "1814'de Odessa'da kurulan dernek çoğunlukla yanlış kullanıldığı gibi Etnik-i Eterya değil Filiki Eterya'dır" (Adıyeke, 2000: 14).

dâhilinde hareket ederek kurulması planlanan bir Yunan devletinin zeminini oluşturmaya çalışmışlardır. Nitekim Çarlık Rusya'sı Akdeniz'de kurulacak ve kendi himayesinde bulunacak bir Yunanistan fikrine politik olarak olumlu yaklaşmış, 1828 yılında Osmanlı ile imzaladığı Edirne Antlaşmasında da Yunanistan bağımsızlığını sunmaktan kaçınmamıştır. Zira İngiltere'de bir politika değişikliği göstererek Rusya'nın Akdeniz'e inmesine engel teşkil edebilecek bir Yunanistan fikrine destek vermiştir. Osmanlı Devleti'nden ayrılan topraklarda ilk kurulmuş devlet olma özelliği taşıyan Yunanistan'ın sınırları, 3 Şubat 1830'da Londra Antlaşması ile belirlenmiş ve Girit bu sınırlara dâhil edilmemiştir (Poole, 1988: 76; Özcan, 2000: 304; Adıyeke, 2000: 15-16).

Girit Adası'na sığınan ilk isyan, 1821 yılının Temmuz ayında Hanya bölgesindeki Rumların buradaki Türk köylerine saldırılarıyla başlamıştır. Osmanlı Devleti ise gelişen bu isyana karşı Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'yı görevlendirmiş ve başarı sağlamıştır. Ancak adadaki Rumlar, 1830 yılında Yunanistan'a dâhil edilmemeleri üzerine daha büyük bir ayaklanma başlatmış, Mehmet Ali Paşa ise bu kez adanın yönetimi karşılığında isyanı bastırmayı kabul etmiştir (Uçarol, 1982: 110; Karal, 1983: 115; Tükin, 1996: 89).

Mehmet Ali Paşa adada Mısır'dakine benzer bir yönetim anlayışını, muhafızı olan Mustafa Naili Paşa ile beraber tesis etmeye çalıştıysa da yaşanan kargaşa ve ayaklanmalar, Mehmet Ali Paşa'nın 10 yıl sonra ada yönetiminden vazgeçmesine sebep olmuştur. Buna istinaden Osmanlı Devleti Girit yönetimini 1840 yılında devralmıştır. 1864 yılında 7 adanın Yunanistan'a verilmesi, 1866 yılında adada yeniden ayaklanmaların başlamasına sebep olmuştur. Bir isyan haline dönüşen bu duruma; Rusya, Fransa ve İngiltere gibi dış devletlerin Yunanistan'ın kuruluşunda olduğu gibi meseleye dâhil olmasıyla, bölgede bir 'Girit Bunalımı' ortaya çıkmıştır. Osmanlı yönetimi, adadaki Hristiyanlara her ne kadar reform hareketleri ile geniş imtiyazlar sağladıysa da isyanların daha da büyümesine engel olamamıştır. Adanın özerkliğini dış devletler de istemiş ve Girit Vilayet Nizamnamesi kaçınılmaz hale gelerek bu özerk zemin oluşturulmuştur. Nitekim nizamnamenin sonuç kısmında bulunan kurulacak meclise dair bilgiler, ada yönetiminde halkın söz sahibi olacağını göstermiştir (Adıyeke, 2000: 18-23).

Yunanistan'ın, Girit Rumlarını silahlandırarak onları isyana teşviğe devam etmesi üzerine, Osmanlı Devleti Yunanistan'a nota göndermiş ancak 1869 yılında Paris'te düzenlenen konferansla iki devlet arasındaki muhtemel savaşa engel olunmuştur. Adada yeni yönetsel düzenlemeler oluşturulmuşsa da kalıcı bir düzen, isyancılar sebebiyle her daim anlaşmazlıklara yol açmıştır. 1878 Osmanlı-Rus savaşı, diğer devletlerin desteğiyle Girit'teki Rumlar için bir fırsat haline gelmiştir. Zira savaş sonu yapılan Berlin Antlaşmasının 23.

maddesi gereğince, adada gerekli görülen değişikliklerin Girit Vilayet Nizamnamesine eklenerek uygulanması taahhüt edilmiştir. Buna istinaden Gazi Ahmet Muhtar Paşa Girit'in Halepa bölgesinde, konsolosların gözetimi altında asiler ile müzakerelerde bulunmuştur. 1878 yılının Ekim ayında Halepa Sözleşmesi imzalanmış, buna göre de başta Girit Valisinin Hristiyan olması ve oluşturulacak meclisin yetkilerinin de genişletilmesi gibi birçok yeni hak, adadaki Rumlara verilmiştir (Tukin, 1996: 90).

1885 yılında Doğu Rumeli ve Bulgaristan arasındaki birleşme, adadaki Hristiyanlar için tekrar bir isyan fırsatı doğurmuştur. 1889 yılında Şakir Paşa görevlendirilerek adadaki isyan bastırılmış ve bu defa bir fermanla Halepa Sözleşmesindeki imtiyazlar sınırlandırılmıştır. Ancak 1895 yılında diğer devletlerin de isteği ile imtiyazlar geri verilmiş, fakat bu gelişme de 1896 yılında Hanya'da gerçekleşecek ve adaya yayılacak isyana engel olamamıştır. Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında büyük mücadelelere sebep olan Girit'teki bu isyanda, Yunanistan'ın asilere olan sürekli silah desteği yine etkisini göstermiştir (Tukin, 1996: 90).

1896'da başlayan bu isyan sonuçları itibariyle diğerlerinden farklılık göstermiştir. Zira 1897'de kaçınılmaz hale gelen Osmanlı-Yunan savaşı başlamış ve ada yeni gelişmelere sahne olmuştur. Nitekim adaya Yunanistan'ın açıkça asker ve mühimmat gönderme teşebbüsü ve Müslüman halkın savunulma gerekliliği, bu kez Osmanlı Devleti'nin adaya birliklerini göndermesine sebep olmuştur. İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya gibi devletler, bu savaşa engel olabilmek adına diplomatik anlamda yoğun çaba sarf etmiş ve önlemler almışlardır. Bu önlemlerden en dikkat çekici olanı, Girit'te bulunan Kandiye, Resmo ve Hanya şehirlerini geçici olarak işgal altına alma kararları olmuştur. Yunanistan, Şubat 1897'de bu devletlerin tüm engel teşebbüslerine rağmen Prens Georges komutasında gemilerle adaya asker çıkararak, devletlerin ortak denetiminde olan bölgeler harici olmak üzere köylere kadar işgalde bulunmuştur. Bunun üzerine Yunan Hükümetine 2 Mart 1897'de devletlerce verilen ortak nota; Girit'in hiçbir şekilde Yunanistan'da kalmaması ve Girit'te Osmanlı yönetiminde bir muhtar idaresi kurulması maddelerini kapsamıştır. Zira bu ortak nota Osmanlı Devleti'nin adaya müdahale etmesine de engel amacı taşımıştır. 25 Ağustos 1897'de bu nota, adada kurulacak muhtar yönetiminin "devletler tarafından düzenleneceği" şeklinde değiştirilmiştir. Yunanlılar bu notayı kabul etmek durumunda kalsalar dahi adadan askerleri çıkarma konusunda aceleci davranmamışlardır. Bunun üzerine 21 Mart 1897 yılında Girit, bu büyük devletler tarafından ablukaya alınmış ve bölge güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır. Abluka sonrasında ada halkına; Almanya, Fransa, İngiltere, Avusturya, İtalya ve Rusya'nın

imzalarının olduğu beyanname ile Türkçe ve Rumca olarak muhtariyet ilan edilmiştir (Adıyeke, 2000: 167-179).

1897 savaşı ve akabinde oluşan muhtariyet yönetimi adadaki Hristiyanlar tarafından bir zafer olarak algılanmamakla beraber, anavatanı olarak gördükleri Yunanistan ile birleşememiş olmaları memnuniyetsizlik yaratmıştır. Ancak muhtariyet yönetimi bir özerklik anlamı taşıması itibariyle de bu süreç için iyi bir çözüm olarak algılanmıştır. Adadaki Müslümanlar, savaş ve beraberinde getirdiği siyasi gelişmelerden dolayı memnun kalmamıştır. Yeni yönetim, oluşumu itibariyle melez bir karakter taşıırken, bu karakter aynı zamanda Hristiyan çoğunluğun ulusal isteklerini karşılamayı ve adada yerel seviyeyi yükseltebilecek bir yönetim tesis etmeyi görev edinmiştir (Kostopoulou, 2009: 13). 1906 yılına kadar adada yüksek komiser sıfatıyla bulunan Prens George, Girit'in Yunanistan'a ilhakı için himayesi altında olduğu İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya ile politik temaslar sağlasa da başarılı olamamıştır. Prens George yerine yüksek komiserlik görevine Yunan Kralı tarafından 1906 yılında Zaimis getirilmiş ve 1 yıl önce adada başlayan ayaklanma ise fırsat olmuştur. Nitekim Girit'in Yunanistan'a ilhakı çalışmalarını Zaimis yürütmeye devam etmiştir. 1908 yılına gelindiğinde Zaimis, adada güvenliğin tesis edildiğini öne sürerek, burada tahakkümü bulunan 4 devletin askerlerine gerek kalmadığı ve geri çekilmeleri konusunda bu devletleri ikna etmeyi başarmıştır. Avusturya Macaristan'ın Bosna Hersek'i ilhak etmesi ve Bulgaristan'ın istiklalini ilan etmesi gibi dış gelişmeler, Girit Milli Meclisi'nin adanın Yunan Krallığı'na resmen katıldığını ilan etmesi için bir fırsat olmuştur. Osmanlı Devleti'nin protestoları ve 4 devlete; adadaki kendi haklarını koruması adına gerektiğinde harekete geçebileceğini bildirmesi, bu durumu değiştirmemiştir. Zira adaya hâkim 4 devlet, Osmanlı Devleti'ne adadaki hakları açısından güvence verip ortak bir nota yayınlarken adadaki hükümete ise burada oluşacak karışıklığa gerektiğinde müdahalede bulunacağını belirtmiştir. Ancak devletlerin adadaki kuvvetlerini geri çekmeleri akabinde Hanya Kalesine Yunan bayrağı asılmıştır. Uyarılara rağmen bayrağın geri çekilmemesi ise bu 4 büyük devletin adaya harp gemisi yollayarak direği dahi yerinden çıkarıp, 50 kişilik muhafız birliğini de burada bırakmasıyla sonuçlanmıştır. 9 Mayıs 1910'da Girit Milli Meclisinin Helen Kralı adıyla açılması ve vekillere de Kral adına yemin ettirilmesi, Girit yönetiminin Yunan kanunları ile hareket ettiğini göstermiştir. Aynı zamanda bu şekilde Müslüman vekillerin de pasivize edilmeye çalışılması Osmanlı Devleti'nin protestolarına sebep olmuş, büyük devletlerin müdahale ve notaları ise etkili olamamıştır. Ada için etkili olan isim, meclis başkanı Venizelos olurken, Zaimis'in yüksek komiserliği ise fiilen sona ermiştir (Tukin, 1996: 92; Armaoğlu, 1997: 628).

Venizelos Liberal Partiden aday olarak önce Yunan Parlamentosuna girip daha sonra da Yunanistan başbakanı olma başarısını göstermiştir. Bu başarının altında Girit meclis üyelerinin Yunanistan Parlamentosuna dâhil edilme çabası yatmıştır. Nitekim bu durum adanın da Yunanistan'a dâhil edilişinin başka bir yöntemini teşkil etmiştir. Girit'ten seçilip Yunan Parlamentosuna dâhil olmak isteyen üyeler diğer devletler tarafından engellendiyse de bu çabadan Venizelos ve ada yönetimi vazgeçmemiştir. 1912 yılında Yunanistan'ın Bulgaristan ve Sırbistan ile kurmuş olduğu Balkan İttifakı, Osmanlı Devleti ile başlayacak savaşın ayak sesleri olmuştur. Toplanacak olan Yunan parlamentosuna Girit üyelerinin dâhil edilmesi durumunu, Osmanlı hükümeti savaş sebebi olarak açıklamışsa da Venizelos 14 Ekim 1912'de Giritli Rum milletvekillerini törenle Yunan parlamentosuna dâhil etmiştir. Bu durum kaçınılmaz hale gelen Balkan Savaşı için bir zeminin hazırlandığını göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin birden fazla yerde savaşıyor olması, Balkan İttifakı karşısında gücünün yetersiz kalmasına sebep olmuş ve başlayan Balkan Savaşı Osmanlı Devletinin mağlubiyetiyle sonuçlanmıştır. 1913 yılında savaş sonrası gerçekleşen Londra konferansı, görüşmeler nihayetinde 30 Mayıs günü Londra Anlaşması ile neticelenmiş, buna göre Girit Adası resmi olarak Yunanistan'a dâhil olmuştur (Adıyeke, 2000: 282-285; Armaoğlu, 1997: 679).

1.5. I. Dünya Savaşı'nda Girit

Yunanistan, Balkan savaşı sonrası Girit Adası'nı da elde ederek topraklarını neredeyse 2 katına çıkarmayı başarmıştır. Akabinde gerçekleşen 1.Dünya Savaşı süresince temel politikası da bu kazanımlarını Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'a karşı korumak olmuştur. Zira 1914 yılında gerçekleşen Ege adaları sorunu, Osmanlı Devleti ile yeni bir savaş ihtimalini ortaya çıkarmıştır. Nitekim Yunanistan yeni bir savaşa hazır olmamakla beraber, yeni coğrafyasına egemenliğini tesis etme amacını ancak barışçıl bir dış politika ile sağlayabileceğini öngörmüştür. Yunanistan için 1.Dünya savaşı olan katılım, Osmanlı Devleti'nin savaş politikası ile bağdaşmış ve belirleyici olmuştur. Zira Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi kaybettiği toprakları geri alma amacını taşımış, bu bağlamda Yunanistan'da savaşın hemen başında ilan ettiği tarafsızlık politikasını yeniden gözden geçirme zorunluluğu yaşamıştır (Yellice, 2016: 207-209).

Askeri eğitimini Almanya'da alan Yunan Kralı Konstantin, Alman askeri gücüne hayran olup kız kardeşi Sofia'nın da Alman Kralı II. William ile evli olması itibariyle, Almanya karşıtı bir cephede yer almak istememiş, savaşı da Almanya'nın kazanacağına inanmıştır. Ancak belirtildiği üzere Yunanistan'ın savaşa hazır olmaması ve kazanımlarını koruması gibi gerekçeler, Konstantin'in Kral II. William'ın kendi tarafında savaşa girme

teklifini reddetmesine sebep olmuştur. Yunan politikasında ortaya çıkan görüş ayrılıkları, Venizelos'un⁴ itilaf devletleri, özellikle de İngiltere'nin yanında olunması gerektiğini savunmasından kaynaklanmıştır. Zira ona göre Girit gibi elde edilen kazanımlar ancak bu şekilde Osmanlı Devleti'ne karşı korunabilir ve Megali İdea hedefi gerçekleştirilebilirdi. Venizelos bu duruma istinaden Kral Konstantin'in de onayını almayı başararak, itilaf devleri tarafında yer almak için girişimlerde bulunduysa da, bu girişimler İngiltere nezdinde olumsuz sonuçlanmıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin seferberlik ilan etmişken Almanya'dan aldığı 2 gemisinin Rusya'nın Karadeniz sahillerini bombalaması, Osmanlı Devlet'ini İttifak Devleri tarafında savaşa sokmuş, İngiltere ise buna istinaden Yunanistan'ın İtilaf Devletleri tarafında yer alma girişimini bu defa kabul etmiştir (Yellice, 2016: 210-214).

Yapılan anlaşma ile Yunanistan, Osmanlı Devleti'ne Çanakkale'den yapılacak askeri bir harekâtta bulunarak 'Küçük Asya' olarak tanımladığı Anadolu bölgesini işgal edip Megali İdea hedefini gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Ancak Kral Konstantin'in uzun süren görüşmeler neticesinde ikna edilemeyip adeta milli bir görüş ayrılığının yaşanması, anlaşmanın geçerliliğini kaybedip Venizelos'un istifası ile sonuçlanmıştır. Zira başlamış olan Çanakkale Operasyonu da 18 Mart 1915'de itilaf devletlerinin mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır. Yunanistan, Venizelos'un istifasının ardından bir iç savaş yaşamış, 3 yıl sonra da İngiltere'nin desteği ile Venizelos kral olmayı başarınca, itilaf devleri arasında yer almıştır. Yunanistan, Paris Barış Konferansı sonrasında Küçük Asya'nın batı kısmına ait bölgeleri talep ederek 1919 yılında İzmir'i işgal etmişse de sonrasında Mustafa Kemal Paşa karşısında ağır bir mağlubiyet yaşamıştır (Yellice, 2016: 216-235).

I. Dünya Savaşı sürecince ve sonrasında yaşanan tüm bu gelişmeler, Yunanistan'ın her ne kadar yeni kazanımlar elde edememesiyle sonuçlansa da önceki kazanımlarından biri ve en önemlisini teşkil eden Girit Adası, savaşın etkilerinden uzak kalıp bir değişim yaşamamıştır. "Ada, Birinci Dünya Savaşı'ndan zarar görmeden kurtulmuş olsa da 1920'li yıllarda büyük değişimler geçirir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, Yunanistan ve Türkiye arasında 1923-1927 yıllarında mübadele başlar. Mübadele ile beraber binlerce Türk adadan ayrılmak zorunda kalır ve Anadolu'daki birçok Yunan mülteci onların yerine geçer" (Yılmaz, 2014: 220).

⁴Bağımsız Girit için mücadele veren Venizelos, esasen Hanya kasabasından Giritli bir politikacıdır (Yalçın, 1998: 271).

1.6. Mübadele Dönemi

I. Dünya savaşı sonrası Lozan görüşmeleri ekseninde 30 Ocak 1923 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında karşılıklı bir zorunlu nüfus değişimi (mübadele) anlaşmasına varılmıştır. Bu anlaşmaya göre Yunanistan'da bulunan Türkler ile Türkiye'de Batı Trakya ve İstanbul haricindeki Rumların zorunlu olarak yer değiştirmesi kararlaştırılmıştır (Erdal, 2006: 40; Sepetçioğlu, 2007: 19). Esasen Türk ve Rum göçü özellikle Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması ve Girit'i sınırlarına dâhil etme süreçlerinde, bu bölgelerde yaşanan çatışmalar ve güvenlik sorunları sonucu zaten başlamışken, sonraki Türk-Yunan savaşları da büyük göç hareketlerine sahne olmuştur.

1899'a kadar Girit'ten Aydın vilayetine gelen 30.000'i aşkın göçmen Antalya, Alanya, Afyon, Konya, Adana, Halep, Şam, Beyrut, Suriye ve Bingazi bölgelerine sevk edilirken, göçmenlerin karaya ilk çıktıkları Bodrum Limanı da onların iskân edildiği yerlerden biri olmuştur (Taşbaş, 2014: 808). “Anlaşmanın 1. maddesine göre, mübadele 1 Mart 1923'te başlamalıydı. Ancak göçmenlerin büyük bir bölümü Yunanistan'a savaş esnasında (1920-1922) ve özellikle Yunanistan'ın mağlubiyetinden sonra yani mübadele başlamadan önce vardılar. Mart 1923'e kadar Yunanistan'a aşağı yukarı 1.150.000 göçmen gitti” (Pavlidis, 1997: 17) 21 Eylül 1922'ye kadar ise Yunanistan'a giden 440-465 bin civarı göçmenin 15 bini Girit Adası'na yerleşmiştir.⁵ 1928 sayımına göre ise 386.427 olan Girit nüfusunun 33.900'ü mübadele sonucu buraya yerleşmiştir. 1912-1924 yılları arasında Makedonya, Epir, Teselya, Ege Adaları ve Girit'ten yaklaşık 350 bin kişi ise Türkiye'ye göç etmiştir (Pavlidis, 1997: 22-32).

Kronolojik olarak Girit'ten Anadolu'ya yapılan göçler iki grupta ele alınmıştır. Bunlardan ilki 19. yüzyılda, özellikle 1898-1899 yıllarında kitleler halinde gerçekleşen göçlerdir. Bu ilk grupta yer alan muhacirler “Eski Giritliler” olarak ifade edilmiştir. Cumhuriyet sonrası zorunlu nüfus mübadelesi ile adadan ayrılıp Anadolu'ya yerleşen ikinci grup ise “Yeni Giritliler” olarak tanımlanmıştır. Nitekim adadan ilk grupta ayrılan göçmenler sayıca ikinci gruptan daha fazla olmuştur (Sepetçioğlu, 2010: 78).

Mübadelelerin gerçekleştirilebilmesi adına Türkiye ve Yunanistan'da çeşitli bölgesel komisyonlar kurulmuş ve tahliye çalışmaları yapılmıştır. Buna göre Girit'te, Kandiye ve Hanya bölgelerinde kurulan komisyonlar Haziran 1924 itibarıyla tahliye işlemlerini bitirmiş, bundan sonra ise Küçük Asya olarak tabir edilen Anadolu bölgesinden tahliye çalışmaları devam etmiştir (Ladas, 1932: 370). Girit ve Ege adalarına başta İzmir ve Aydın olmak üzere

⁵ Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Arşivinde (Y.D.B.A.) bu sayı, 21 Eylül 1922'de 440-465 bin olarak gösterilmiştir. Buradaki belgeye göre Girit Adası'na 15 bin mülteci yerleşmiştir (Pavlidis, 1997: 17).

Ege bölgesinden gelen Rumlar yerleştirilmiştir. Zorunlu göçe tabii tutulan halkların beraberinde getirdiği mülk sorunlarının çözümüne ilişkin İmar ve İskân Vekâleti kurulmuş olup, mal ve mülk sayımları yapılarak belgelenmiştir. Ancak buna rağmen Yunanistan'da bulunan Türklerin malları gasp edilerek yağmalanma girişimlerinde bulunulmuş ve baskı uygulanmıştır. Girit'teki Türkler, köylerden şehirlere göç etmek zorunda kalmış, burada bıraktıkları bağ ve bahçe gibi mülklerine de Rumlar el koymuştur. (Sepetçioğlu, 2007: 43-46).

Nüfus değişimi diğer bölgelerde olduğu gibi Girit'te de bir ada olması itibariyle deniz yolu ile gerçekleştirilmiştir. Girit'ten kalkan vapurlar ise Türkiye'de ilk olarak İzmir, Kuşadası, Marmaris ve Bodrum limanlarına çıkmış, buralardan ise iskân edilecek bölgelere, özellikle Söke'ye göçmenlerin dağıtımını gerçekleştirilmiştir (Sepetçioğlu, 2007: 55-62). Yunanistan'daki veba hastalığı söylentilerine istinaden, Türkiye'den Türk bayrakları ile Girit'e gelen gemilere göçmenler alınmadan önce aşılar yapılmıştır. Bununla beraber, adaya göçmenleri almak için gelen gemilerden biri olan, Kurtuluş Savaşı'nın emektar Türk gemisi 'Ümit' batmış ve büyük yankı uyandırmıştır (Arı, 2007: 193-199).

Her ne kadar mübadelenin oluşturacağı sorunların çözümü adına bir 'Karma Komisyon' ve buna bağlı alt komisyonlar oluşturulmuşsa da ilerleyen süreçte ortaya çıkan yeni sorunlar devletlerarası anlaşmazlıklara yol açmıştır. Mübadele dışında tutulacak ayrıcalıklı durumları tanımlayan 'Etabli' meselesi bu sorunların başında gelmiş ve buna bağlı gelişen Patrikhane sorunu da 21 Haziran 1925'de yapılan Ankara Antlaşmasını gerekli kılmıştır. 1 yıl sonra taraflar arası gerçekleşen Atina anlaşması ise mübadelenin emlak sorununun çözümüne ilişkin oluşmuştur. Ancak bu anlaşmalar uygulanabilirlik açısından yeterli olamamış, sorunlar devam etmiştir. Yunanistan'ın dış politikasının şekillenmesinde 19. yüzyıl boyunca önemli bir aktör olan Venizelos, 1928 yılında seçimi tekrar kazanmış ancak bu defa Türkiye politikası değişiklik göstermiştir. Zira bu durumda dış gelişmeler de oldukça etkili olmuştur. Bu bakımdan 1928 ve 1930 yılları arası devletlerarası bir yakınlaşma ve uzlaşma süreci olmuştur. Süreç sonunda sağlanan görüşmeler neticesinde mübadele sorunlarını ortadan kaldıracak aynı zamanda da ileriye dönük işbirliği anlaşmaları içeren 30 Ekim 1930 Ankara Antlaşması imzalanmıştır (Demiröz, 2005: 295; Şenel, 2012:124-144).

Giritliler kendini, Rum olsun, Türk olsun; Yunanlıdan ayrı görüyorlardı. Bu adaya özgü bir durumdu. Giritlilik adıyla dillendirilen kendilerine özgü bir kimlik geliştirmişlerdi. Türklerin pek çoğu Türkçe bilmezdi. Hatta konuşulan yerel dil de Yunancadan çok ayrıydı. Kendine özgü bir kimlik etrafında öbeklenmiş farklı kültürler vardı; ancak bunlarda da din ve milliyet farkı gözetilmeksizin, yaşamın her alanıyla ilgili iç içe geçmişlik görülüyordu (Arı, 2007:194).

Gerçekleşen mübadele dönemi boyunca her iki taraftaki göçmenler açısından sosyal, ekonomik ve de kültürel sorunlar yaşanmıştır. Nitekim Girit Adası ‘kendine özgü yarattığı kimliği’ ile bu sorunlardan fazlasıyla payına düşeni almış, etkileri günümüze değin ulaşmıştır. Girit Adası’nda mübadele döneminden sonra yeni bir önemli gelişme yaşanmazken, ada II. Dünya Savaşı ile 1940 yılında tarih sahnesine yeniden çıkmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM: ALMANYA

2.1. İlkçağ ve İmparatorluk Dönemi

Germen anavatanının M.Ö. 2000 yılında, Baltık Denizi'nin batı tarafında çeşitli boyların bir araya gelerek bir kültür oluşumu ile doğduğu üzerine Alman tarihçiler tarafından popüler bir yaklaşım mevcut olsa da farklı görüşlerde ortaya atılmıştır. Bununla beraber Germen kavimlerinin tarihsel süreçte Roma İmparatorluğu ekseninde geliştiğini söylemek yapılan bilimsel çalışmalar açısından mümkün kılınmıştır. Zira Romalıların Germenlere yönelik saldırıları, Germenlerin millet olarak bir araya gelmesi ve onların bir halk olarak tanınmasına sebep olurken, Germen kavramı⁶ da aynı şekilde Romalılar tarafından ortaya atılmıştır (Kobal, 2000: 1).

M.S. 98 yılında ünlü Roma'lı Cornelius Tacitus, 'Germania' adlı çalışmasında dağınık halde bulunan kabileleri İngaevonlar, Hermioanlar ve İstaevonlar olarak üç grupta tanımlamışken; bu tanımlama Saksonlar, Franklar ve Almanlar olarak zamanla daha büyük siyasal birimlere dönüşmüştür. Nitekim bu kavimler Galya ve Britanya bölgelerine saldırılar gerçekleştirirken, Got'lar ise Küçük Asya ve Eski Yunan olarak tabir edilen bölgelere kadar yayılmış ve Roma için 3. ve 4. yüzyıl boyunca sorun teşkil etmiştir (Ostrogorsky: 2011: 48; Kobal, 2000: 2-3).

350'li yıllarda başlayıp etkisini tüm Avrupa'da gösterecek Kavimler Göçü'nün özellikle 375 yılındaki etkileri, Roma İmparatorluğunun Doğu ve Batı Roma İmparatorluğu olarak 395 yılında ikiye ayrılmasına sebebiyet vermiştir. Bununla beraber büyük kitleler halinde Avrupa'ya yapılan bu göçler ile Batı Roma İmparatorluğu da, sınırlarına dayanan Germen kavimlerinin göçleri ve saldırıları sonucunda 476 yılında yıkılmıştır. Batı Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra Avrupa'da Frankların hâkimiyeti yaşanmış ve özellikle Karolenj hanedanlığı dönemlerinde, Ren nehrinin doğusunda ortaya çıkan Germen Prenslikleri ile Alman tarihi bir milat yaşamıştır. Zira 9. yüzyıl itibarıyla Avrupa'nın en önemli gücünü teşkil edecek Germenler, Avrupa'nın şekillenmesinde belirleyici bir unsur olmuştur. Frank yöneticiler, Germen prensliklerini kendileri gibi Roma ile özdeşleştirmek ve Hristiyanlığı da yaymak adına, ekonomik çıkarlarında etkisiyle beraber kuzeye seferler düzenlemiştir. Germenler Frank hâkimiyeti altına girip her ne kadar Hristiyanlığı kabul etmişlerse de daha kuzeyde bulunanlar, uzun müddet Putperestlik inancını yaşatmıştır (Dursun, 1989: 510).

⁶ M.Ö.53 yılında Roma imparatoru Sezar, Ren bölgesini sınır olarak değerlendirip buranın batısında kalan halkları ise tarihte ilk kez Germen olarak tanımlamıştır (Kobal, 2000: 2).

Karolenj hanedanının en ünlü temsilcisi Charlemagne'ın (ö. 814) Frank Krallığı ve Roma imparatorluğu dönemlerinde Hristiyanlık, Bavyera ve Saksonya gibi güçlü Alman prensliklerinde yayılma imkânı bulmuştur. Charlemagne'dan sonra parçalanmış imparatorluğun yerinde kurulan devletlerden Almanya'yı da içine alan Doğu Frank Krallığı'nın tahtına I. Konrad'ın çıkarıldığı 911 yılı ise Almanya'nın kurulduğu tarih olarak kabul edilmektedir (Dursun, 1989: 510).

Konrad'ın geniş yetkilere sahip Alman dükalarını birleştirme girişimi her ne kadar geçici olsa da ölümünden sonra yönetimin başına gelen Saksonlar ile Almanya genişlemeye başlamıştır. Soylular ve krallar arasında gerçekleşen savaşlar neticesinde Saksonya hanedanından 1. Otto otoriteyi sağlamayı başarınca kendisine Papa tarafından 962 yılında Roma'da imparatorluk tacı verilmiştir. Böylece bir Alman devleti olan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu kurulmuştur (Armaoğlu, 1997: 1; Dursun, 1989: 510).

10. ve 11. yüzyıllarda her ne kadar yerel güvenlik tesis edilip barbar istilaları son bulmuş olsa da siyasi yetki mücadeleleri her daim devam etmiştir. Zira Kutsal Roma İmparatoru ve Papa tarafından yönetilen Hristiyanlığın genişleyen yetki alanlarına oluşan mutlak monarşiler karşı çıkarken, feodal prenslik ve kent devletleri de Avrupa'da 19. yüzyıla kadar devam edecek bu mücadele içinde yer almıştır. Dini otorite dışında herhangi bir askeri gücü olmayan papalık kurumu ise monarşiler karşısında üstünlük kuramamıştır. Nitekim ilerleyen süreçte bu durum monarşilerin papalığa karşı zaferiyle sonuçlanmıştır. Buna müteakip 13. yüzyılda, Fransa ve İngiltere'de güçlü ulusal krallıklar, Almanya ve İtalya bölgesinde ise "imparatorluğun mirası üzerinde" küçük kent devletlerinin kurulması kaçınılmaz olmuştur. 1337 ile 1453 yılları arasında Avrupa'da gerçekleşen ve tarihte 'Yüzyıl Savaşları' olarak anılan savaşlar da temelde aynı sorunların oluşturduğu bu zeminden kaynaklanmıştır (Sander, 1994: 105-107).

Habsburglar yönetimindeki Almanya oldukça geniş sınırlara ulaşırken, III. Friedrich (1440-1493) Papalık kurumuna ters düşen bu duruma istinaden taç giydirilen son imparator olmuştur. I. Maximilian dönemi (1493 -1519) genişleyen sınırlar ile kozmopolit bir güç olarak, 15.yüzyıl ortasından itibaren Avusturya Hanedanlığını da temsil edecek bir bünye oluşturmuştur. Ancak her ne kadar I. Maximilian ıslahatlar ile bu imparatorluğu korumaya çalışsa da Protestanlığın doğması, Alman tarihi açısından yeni gelişmelere vesile olmuştur. V. Karl döneminde (1519-1556) Martin Luther'in kilise ve yönetimine karşı eleştirileri tüm toplumda geniş yankı uyandırmış ve benimsenmiştir. Ortaya çıkan Protestanlığı kuzeydeki Alman derebeyleri de desteklerken, ilerleyen süreçte Alman Prenslikleri Katolik ve Protestan olarak ikiye ayrılıp anlaşmazlıklar yaşamıştır. Bu durum Protestanlığa eşit haklar tanıyan

1555 tarihli Augsburg Din Barışı ile son bulmuşsa da dini bölünmeler ve reform hareketleri ortaya çıkmıştır (Dursun, 1989: 511; Kobal, 2000: 6).

16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman ile genişleyen Osmanlı Devleti'nin yeni sınırları Almanya için endişe yaratmıştır. Nitekim Mohaç Savaşı ile Osmanlı Devleti 1529'da Viyana'ya kadar ulaşmış ve Habsburgların elindeki Orta Macaristan bölgesi fethedilmiştir. Burası Erdel olarak bir Osmanlı eyaleti haline gelirken, Türklerin yeni yayılma alanı olarak da Almanya adına tehlike arz etmiştir. Osmanlı-Türk yayılması ve sonrasında bahsedildiği üzere Din barışı ve bunun gerektirdiği reformlar, V. Karl'ın İmparatorluk tahtından çekilmesine sebep olmuş ve imparatorluk ikiye bölünmüştür. Buna göre imparatorluğun İspanya bölgesi oğlu II. Philipp'e, Almanya bölgesi ise kardeşi I. Ferdinand'a kalmıştır. I. Ferdinand, Osmanlı yayılmasını engellemek adına Padişah ile 8 yıllık bir anlaşma yaparak haraç ödemek zorunda kalırken aynı zamanda Protestanlığa karşı da mücadele vermiştir. Nitekim sonraki İmparator II. Rudolf'un Protestanlık karşıtı yönetimi iç savaflara neden olurken, Osmanlı idaresi altında bulunan Macaristan'daki Protestan halk ise dini hoşgörü ile tanışmıştır (Dursun, 1989: 511).

Yaşanan dini çatışmalar imparatorluk içinde 1608 yılında Protestan Birliği ve 1609 yılında Katolik Birliği kurulmasıyla bir kutuplaşma halini almıştır. Zira sonraki imparator Matthias'ın, Bohemyalı Protestanlara verilen hakları geri almak istemesi 30 Yıl Savaşlarının fitilini ateşlemiştir. 1618-1648 yılları arasında yaşanan 30 Yıl Savaşlarına tüm Avrupa dâhil olmuş, Almanya'da ise adeta bir yıkım yaşanmıştır. Esasen Habsburg hanedanlığı ile Avusturya'yı da kontrolü altında tutmaya çalışan Roma German İmparatorluğu, Protestanlık karşıtı olmakla beraber tüm Almanya'nın Katolik olarak din yolu ile birleşmesi adına mücadele etmiştir. Diğer tarafta ise Bourbon hanedanlığı ile yönetilen Prusya, Protestan Bohemya'nın büyük savunucusu olarak Roma German İmparatorluğu karşısında yer almıştır. Savaş sonunda 1648 yılında imzalanan Vestafalya Barışı Protestanlara geniş haklar tanırken, İmparator II. Ferdinand'ın birleşmiş Almanya fikri gerçekleşmemiş, Almanya yaklaşık 300 kadar bölge devletine bölünmüştür (Dursun, 1989: 511; Armaoğlu, 1997: 1).

German dünyasının en güçlü iki devleti haline gelen Prusya ve Avusturya, dağınık halde bulunup sayıca fazla olan bölge devletlerini kendi himayesi altına alarak birleşmeye çalışmıştır. Bu durumun beraberinde getirdiği rekabet ise yeni mücadelelerin habercisi olmuştur (Kobal, 2000: 7). Habsburglar Avrupa'da özellikle Macaristan yönünde yayılmakta olan Türk-Osmanlı ilerlemesini durdurmak adına Papanın teşvikleriyle beraber bir ittifak arayışına girmiş ve 1684 yılında Avrupa devletleriyle Kutsal İttifak kurmuştur. Özellikle 1683 yılında Osmanlı Devletinin başarısızlıkla sonuçlanan Viyana Kuşatması akabinde Rusya'nın da Kutsal İttifak'a dâhil olması, Osmanlı Devleti'nin bu savaşlarda ağır bir yenilgi almasına

sebepe olmuştur. 1699 yılında imzalanan Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti Erdel'i boşaltılırken, Kutsal İttifak başarı sağlamıştır. Habsburg'lu Roma-Germen İmparatoru olan VI. Karl (1711-1740), Venedik Cumhuriyeti ile müttefik olarak Osmanlı Devletine karşı yer aldığı savaş sonucunda imzalanan 1718 yılındaki Pasarofça Antlaşması ile Macaristan'ın büyük bir bölümünü ele geçirmeyi başarmıştır. Ancak devam eden savaşlar neticesinde 1739 yılındaki Belgrad Antlaşması ile de bu kazanımlarını kaybetmek zorunda kalmıştır (Dursun, 1989: 511; Armaoğlu, 1997: 14-15).

1699 Karlofça ve 1718 Pasarofça antlaşmalarından sonra Habsburglar İmparatorluğu Tuna bölgesinde yerleşmiştir. Bu olay imparatorluğun Balkan ticaretine el atmasını sağladı. Balkanlar Avusturya manifaktürü için bir pazar alanı ve hammadde kaynağı oldu. 1719'da VI. Karl'ın Trieste'yi Venedik'e karşı önemli bir liman olarak geliştirmesinden sonra Avusturya, Akdeniz ticaretine açıldı ve 18. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti'nden seyrüsefain konusunda ahidnameler alarak deniz ticaretinin güvenliğini sağladı (İnalçık, 1987: 59).

18. yüzyılın başında Alman dünyası, hâkimiyet alanı ve nüfuzu giderek genişleyen Kuzey bölgesindeki Protestan Brandenburg-Prusya prensliği ve Habsburg Avusturya'sının mücadelesine sahne olmuştur. Zira bu mücadele, Brandenburg Prensi olan III. Friedrich Von Brandenburg'un 1701 yılında kendisini I. Friedrich adıyla Prusya kralı olarak ilan etmesiyle büyük bir ivme yaşamıştır. Nitekim askeri açıdan da giderek güçlenmekte olan Prusya, Habsburg nüfuzundaki Macaristan ile ilişkiler kurmakla kalmayıp, Avusturya'ya karşı Osmanlı Devleti ile dahi diplomatik ilişkiler arama yoluna girmiştir. 1740-1786 yıllarında Prusya kralı olan II. Friedrich ile aynı dönemde İmparatorluğun başına geçen Theresia arasında devam eden bu mücadele ortamı, 1756-1763 yılları arasında 7 Yıl Savaşları olarak anılacak önemli bir savaşın başlamasına sebep olmuştur. Prusya'nın üstünlüğü ile neticelenen bu savaşlar nihayetinde, Avrupa'nın büyük devletlerinden biri haline gelen Prusya, Alman dünyası içinde büyük bir otorite olmuştur. Bunula beraber Prusya ve Avusturya arasındaki mücadelenin Alman Birliğinin kurulmasına kadar devam etmesi de kaçınılmaz olmuştur (Dursun, 1989: 512).

1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki savaş sonlandırırken, mağlup olan Osmanlı Devleti, Avusturya ve Rusya'ya karşı Prusya ile bir ittifak sağlama girişiminde bulunmuştur. Nitekim 7 Yıl Savaşları öncesinde aynı ittifakı sağlamaya çalışan Prusya iken yaşanan bu gelişmeler rollerin değişmesine sebep olmuştur. Her ne kadar bu girişimler 1790 yılında III. Selim ve II. Friedrich Wilhelm dönemlerinde olmak üzere bir İttifak Antlaşmasının gerçekleşmesiyle sonuçlansa da,

uygulanabilirlik mümkün olmamıştır. Ancak bu anlaşma tarihsel önemi itibari ile Osmanlı Devleti'nin, Hristiyan bir devlet ile imzaladığı ilk savunma ittifakı olma özelliğini taşımaktadır (Dursun, 1989: 512).

2.2. İhtilaller Çağı ve Alman Birliğinin Kuruluşu

Fransız İhtilali, ortaya çıkışı ve etkileri itibariyle Avrupa ve tüm Dünya'daki sosyal ve siyasal dengeleri değiştirerek yeni bir düzen kurulmasına sebep olan büyük bir tarihsel olayı ifade etmektedir. Zira tüm Avrupa'da olduğu gibi Almanya'da bu ihtilalin etkilerinden payına düşeni fazlasıyla almıştır. Bu ihtilalin yaklaşık 600 yıl boyunca kraliyet rejimi ile yönetilen Fransa'da ortaya çıkması, sebepleri itibariyle tesadüften oldukça uzaktır. Nitekim oldukça ayrıcalıklı sınıfların bulunduğu Fransız toplumunda soylular ve ruhban sınıfı ağır vergilerden muaf tutulup birçok imtiyaza da sahip olurken aynı zamanda bu sınıflar, toprakların da büyük bir kısmına sahip olmuştur. Bununla beraber diğer tarafta tüm ekonomik ağırlığı taşıyan ve aynı zamanda ağır vergilere tabii tutulan halk, yine bir vergi sorunu itibariyle 5 Mayıs 1789'da, bu müsait ihtilal zemininde ilk kıvılcımı alevlendirmiştir. Ortaya çıkan isyanlar, İnsan ve Yurttaş Hakları Demecinin yayınlanması ile sonuçlanırken, buna göre egemenliğin esas sahibinin millette olduğu ilan edilmiş ve her alanda vatandaşların eşitliği sağlanmıştır. 14 Eylül 1791'de ise kabul edilen anayasa ile ulusal egemenlik ve güçler ayrılığı temeline dayanan bir meşruti monarşi yönetimine geçilmiştir. Avusturya'nın Fransa'ya savaş açarak galip gelmesi ise milliyetçi duyguları ayağa kaldırmış ve 1792 yılında seçilen Konvansiyon, meşruti monarşiyi ortadan kaldırarak 21 Eylül'de cumhuriyeti ilan etmiştir (Kobal, 2000: 10-11).

1792 ile 1814 yılları; Avusturya, Prusya, Rusya ve İngiltere'nin, tehlikeli olarak gördüğü cumhuriyet rejimine karşı monarşiyi yeniden geri getirme çabası ile krallıklarını da bu kavramın etkilerinden korumak amacıyla Fransa'ya açtığı savaşlara sahne olmuştur. Savaşlar 1815 yılındaki Viyana Kongresi ile son bulana kadar, Fransa'da Avrupa'ya karşı büyük başarılar sağlayan Napoleon Bonaparte adında bir general ortaya çıkmış ve adeta Avrupa haritasını yeniden çizmiştir. Napoleon 1804 yılında konsül olarak seçildiğinde konsüllük devrini ortadan kaldırıp yeniden İmparatorluk ilan etmiş ve daha sonraları Avrupa'daki birçok bölgeyi bu imparatorluğunun sınırlarına dâhil etmeyi başarmıştır. Belçika, Hollanda, Ren Nehri'nin batısı ve Kuzey Denizi kıyılarında bulunan Alman toprakları ile İtalya'daki Papalığa ait Roma, Piyomente, Cenova, Toskana ve Dalmaçya kıyıları gibi bölgeleri de ele geçirmesi ise 1806 yılında varlığı fiili açıdan kalmayan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun son bulmasına sebep olmuştur. Bununla beraber Avusturya

ve Prusya'nın dışında kalacak ve Alman devletlerinden oluşturulan bir Ren Konfederasyonu kurulmuştur (Kobal, 2000: 11-12).

Prusya ve Avusturya Napoleon'un başarılarını tanımaya mecbur oldular. Fransa'nın desteği ile on altı Alman prensliği Ren Konfederasyonu'nu oluşturdu (1806) ve Napoyon'un koruyuculuğunu üstlendiği bu konfederasyon Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'ndan ayrılınca imparator II. Franz (1792- 1806) tacı bırakmak zorunda kaldı. Böylece 1000 yıllık Kutsal Roma-Germen imparatorluğu tarihe karışmış oldu (Dursun, 1989: 512).

Yaklaşık 10 yıl boyunca Fransız nüfuzu altında kalan Almanlar, Prusya'daki milli duyguların da uyanması ile bir bağımsızlık mücadelesine girmiştir. Nitekim bu mücadelenin ortaya çıkmasında, Napoleon'un Rusya'ya karşı düzenlediği büyük seferi 1812 yılında bir hezimetle kaybetmesi etkili olmuştur. 1813-1815 yılları arasında Almanların başlattığı bağımsızlık mücadelesi, bağımsızlıklarını kazanmaları ile sonuçlanırken Ren Konfederasyonu da çökmüştür. Zira İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya'nın oluşturduğu ortak bir koalisyon gücü Napoleon'u Avrupa'da yenilgiye uğratmış ve buranın haritası da 1815 yılındaki Viyana Kongresi ile yeniden çizilmiştir. Bu kongre de Metternich'in başbakanı olduğu Avusturya, 39 devletten oluşturulan Alman Konfederasyonu'na başkanlık etme hakkına sahip olurken, Metternich bu birliğin de liderliğini üstlenmiştir (Burçak, 1946: 19-21; Kobal, 2000: 12-13; Dursun, 1989: 512-513).

Avusturya Başbakanı Metternich politik olarak, milliyetçi akımlar ve bunun beraberinde getireceği milliyetçi ayaklanmalara karşı muhafazakâr bir duruş sergileyerek monarşi rejimlerinin korunması ve devamını sağlamaya çalışmıştır. Bu amaç ile de Rusya, Fransa, Avusturya ve Prusya gibi devletlerin dâhil olduğu bir işbirliği gerçekleştirip ittifak sağlamıştır. Nitekim bu ittifak İtalya ve İspanya bölgelerinde ortaya çıkan isyanları Fransa ve Avusturya ile bastırmayı başarırken, Almanya'da ortaya çıkan isyanlar ise Prusya aracılığı ile kontrol edilmiştir. 1830 yılına gelindiğinde yeniden bir ihtilaller dönemi yaşanmış ve bu ihtilaller etkileri itibari ile tüm Avrupa'yı sarsmıştır. Zira 1830 yılında Fransa'da başlayan ayaklanmalar, Bourbon'ların tahttan indirilmesine sebep olurken, İspanya ve Portekiz'de yeni anayasalar kabul edilmiş, Belçika ve Yunanistan'da bağımsız hale gelmiştir. Bununla beraber Avrupa'da diğer bölgelerde meydana gelen ayaklanmalar monarşi rejiminin korunmasını benimseyen devletler tarafından bastırılabilmiştir. Sanayi Devrimi ve beraberinde oluşturduğu toplumsal sınıflar, 1789 yılındaki Fransız İnkılabının tüm Avrupa'ya tanıttığı milliyetçi ve liberal düşünceler ile hareket ederek, özellikle Viyana Kongresinden sonra başlayan ihtilaller ile sınırlı kalmamıştır. Toplumlar artık milli bir bilinçle yabancı

olarak görmeye başladığı devletlerin egemenliği altında yaşamamak adına ayaklanmalar gerçekleştirmeye başlamışlardır. Nitekim bu ihtilaller ilerleyen süreçte tüm Avrupa’da yeni anayasa ve devletlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 1848 yılında Avrupa’da olduğu gibi Almanya’da da etkili olan bu ihtilaller, ileride kurulacak Alman Birliği’nin habercisi olmuştur (Kobal, 2000: 14; Dursun, 1989: 513).

Fransız Devrimi’nin Almanya’ya yaşattığı Napolyon döneminde kültürel açıdan da bir uyanma yaşanmıştır. Bu uyanışın mimarları, Beethoven, Goethe, Schiller, Kant, Fichte, Hegel gibi büyük aydınlar olurken bir ‘romantizm’ akımı da doğmuştur. Buna göre akıldan çok duygunun ön planda olduğu ve insanlar arasındaki benzerliklerden çok farklılıkların önem arz ettiği vurgulanmıştır. Bu akımla beraber ulusçuluk ve Fransa karşıtlığı, 1800’lerden sonraki Alman ulusal uyanışının temelini oluşturmuştur (Sander, 1994: 313).

Prusya, Avrupa monarşilerine karşı ulusçuluğun savunuculuğunu yaparak, Alman birliğinin kurulması yönünde hareket etmiştir. Prusya, daha 1834 yılında iken Alman devletleri arasında bir gümrük anlaşması ve işbirliği yapılmasını sağlayarak ekonomik anlamda milli bir adım atılmasını sağlamıştır. Prusya’da 1862 yılında Otto Von Bismarck iktidara geldiğinde, Alman konfederasyonu içinde önderlik yapan ve Avusturya’dan uzaklaşmış bir Prusya meydana gelmiştir. Bismarck, 1848 ihtilallerinin etkisi ile İtalya’da olduğu gibi Alman birliğinin gerçekleşmesi adına yoğun çaba sarf etmiştir. Nitekim 1848 ihtilallerinin en çok etkili olduğu Avusturya İmparatorluğunda ise Macar ve Çek ayaklanmalarını bastıramayan Metternich İngiltere’ye kaçmak zorunda kalmışsa da Rusya’nın yardımıyla burada monarşi devam etmiştir. Bu gelişmeler nihayetinde 1866 yılında Bismarck önderliğindeki güçlenen Prusya, kaçınılmaz olarak Avusturya’yı yenilgiye uğratmayı başarmış ve Prag Anlaşması ile Alman konfederasyonu dağılmıştır. Prusya’nın bu savaş öncesinde İtalya ile anlaşarak, Fransa’nın da tarafsızlığını sağlaması Avusturya’nın yenilgisinde etkili olmuştur. 1867 yılında ise Avusturya, Macaristan’ın bağımsızlığını tanımak zorunda kalarak Avusturya Macaristan İmparatorluğu’na dönüşmüştür. Kuzey Almanya’yı kendi etrafında Kuzey Alman Federasyonu olarak birleştirmeyi başaran Prusya, güney bölgesindeki Alman devletlerini de bu birliğe dâhil ederek Alman birliğini tam anlamıyla sağlamaya çalışmıştır. Güney Alman devletleri Katolik olarak Fransa nüfuzu altındayken bunu gerçekleştirmenin tek yolu Fransa’nın mağlup edilmesinden geçmiştir. Buna istinaden iki ülke arasında 1870 yılında Sedan’da gerçekleşen savaşı Prusya kazanmıştır. Savaş sonunda Fransa’da ayaklanmalar sebebiyle tekrar Cumhuriyet ilan edilirken, Güney Alman devletleri de Kuzey Alman Federasyonuna katılmıştır. Bu birleşim Almanya’da güçlü bir İmparatorluğun kurulmasını sağlamış ve Prusya kralı olan I. Wilhelm, 18 Ocak 1871’de

Alman İmparatoru olarak ilan edilmiş ve böylece Alman Birliği de kurulmuştur (Sander, 1994: 312-315; Dursun, 1989: 513; Kobal, 2000: 41- 44).

2.3. Almanya'nın Avrupa'daki Genel Durumu

Avrupa'da önemli bir güç haline gelen Almanya, özellikle kuruluş döneminden itibaren sanayi ve teknoloji alanındaki gelişmeleri ile Avrupa'daki birçok devleti geride bırakmayı başarmıştır. Nitekim Almanya'nın demir, çelik ve kömür üretimi Fransa'nın dahi oldukça üzerinde olmuştur. Zira bu durumu belirleyen temel faktör Almanya'daki sanayi devriminin, büyük ölçekli çelik ve silah firmalarının oluşumuna imkân vererek müsait bir zemin oluşturması ile alakalı olmuştur. Bununla beraber Almanya, Avrupa'daki çoğu devlete nazaran nüfus yoğunluğu itibarıyla çok daha büyük bir askeri güce de sahip olmuştur. Aynı zamanda bu askeri gücün oluşumu, Alman kuvvetlerinin gelişerek modernleşmesi ve savaşa hazır olması ile de yakından alakalı olmuştur. Bilimsel açıdan ise Avrupa ile kıyaslanmayacak ölçüde gelişmiş üniversite ve araştırma enstitülerine sahip olan Almanya, tüm bu sebepler ile kuruluş sonrası Avrupa'nın çekindiği bir imparatorluk haline gelmiştir (Kobal, 2000: 45).

2.3.1. Osmanlı ve Avrupa İlişkileri

Osmanlı Devleti ve Almanya arasındaki ilişkiler Alman birliğinin sağlanmasından önceye dayanmaktadır. Kurulan ticari ilişkiler 18. yüzyıl sonlarına doğru iki devlet arasındaki ittifak anlamını taşıyan anlaşmalar haline gelmiştir. Zira 1761'de imzalanmış Ticaret ve Dostluk Antlaşması, önce 1790 sonra da 1840 yılında uzatılarak yenilenmiştir. Ancak, bu ticari anlaşmalar iki devlet arasındaki ticaretin gelişmesi açısından etkili olamamıştır. Nitekim İngiltere ve Fransa'nın ticaret hacmi, farklı bir devletle olacak rekabete adeta izin vermezken, Osmanlı Devleti ve Almanya arasındaki limanlarda taşıyıcı şirketlerin bulunmaması da bu duruma sebep olan önemli bir faktör olmuştur. 1862 yılında yenilenen anlaşma ile bu durum değişmeye başlamış, özellikle 1880'lerden sonra Almanlar Osmanlı pazarında yer almıştır. Askeri ilişkilerin geliştirilebilmesi açısından 1790 yılında Prusya ile bir ittifak anlaşması imzalayan Osmanlı Devleti, 1798'e kadar ordusunun eğitim ve gelişimi açısından Fransız nüfuzu altında kalmıştır. Ancak bu tarihten itibaren özellikle III. Selim'in iradesiyle Albay Von Goetze Osmanlı ordusunu denetlemeye başlamış ve iki devlet arasındaki askeri ilişkiler, Helmuth von Moltke ve subaylarının Osmanlı ordusunda görev alması ile önemli bir gelişme göstermiştir (Dursun, 1989: 513).

Almanya, birliğini sağlamayı başardıktan sonra Bismarck önderliğindeki dış politikasında, bir yandan ittifaklar sağlayarak olası Fransa tehdidini önlemeye çalışmış diğer

yandan da Avrupa’da meydana gelecek bir savaş ve etkilerini engellemeye çalışmıştır. Buna istinaden Fransa’ya karşı 1872 yılında Rusya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile ‘Üç İmparatorlar ittifakı’ kurulmuştur. 1877-1878 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Rus savaşı sonrasında toplanan Berlin kongresi ise bu ittifakın dağılmasına sebep olmuştur. Zira kongrede Osmanlı’dan ayrılarak bağımsız devlet kurmaya çalışan Balkan halkının geleceğine yönelik alınacak kararlar, Rusya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasında çıkarlar itibariyle anlaşmazlığa sebep olmuştur. Bu konuda Almanya’nın politikası ise diğer güçlü Avrupa devletlerinden farklı olarak Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğünün korunması yönünde olmuştur. Çünkü süreç itibariyle Balkan toprakları stratejik açıdan Berlin yönetiminin ilgisini çekmezken, bu toprakların Avrupa devletleri arasında çıkacak bir savaşa sebebiyet vermemesi daha önemli olmuştur. Bu noktada Berlin Kongresine istemeyerek ev sahipliği yapan Bismarck, Balkan paylaşımı içinde yer almazken, alınacak kararlarda da belirleyici unsur olmaktan kaçınmıştır. 1879 yılında Bismarck Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile yeni bir ittifak sağlamış, Rusya ise bu ittifaka sonradan dâhil olunca 1881 yılında ‘Üç İmparatorlar İttifakı’ ikinci kez sağlanmıştır. Ancak Balkan sorunu özellikle Bulgaristan’ın durumu, iki devlet arasındaki anlaşmazlıkları devam ettirmiş ve 1886 yılında ittifak dağılmıştır. Bununla beraber 1882 yılında bu kez Almanya, İtalya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu arasında kurulmuş ‘üçlü ittifak’ Almanya’nın Avrupa’daki pozisyonunu önemli bir hale getirmiştir. 1887 yılında Alman-Rus Garanti Antlaşması imzalandığında Bismarck, Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğüne ait politikasından taviz vermek zorunda kalarak Rusya’nın boğazlarda olası üstünlüğünü kabul etmiştir (Meram, 1969: 152; Coşkun, 2008: 332-333; Dursun, 1989: 514).

2.3.2. Bismarck Döneminin Sonu

Bismarck dış politikada olduğu gibi iç politikada da Almanya’nın çağın üzerinde ve Avrupa’nın en iyisi olabilmesi açısından yeni yapılanma adımları atmıştır. Merkez bankasının kurulması ve ortak para sistemi, tek bir medeni hukuk ve ticaret hukukunun oluşturulması bunlardan en önemlileridir. Zira ekonomik açıdan 1876 yılında kuruluşu gerçekleşen ‘Alman Sanayi Merkez Birliği’ni de bunlara dâhil etmek mümkündür. İç politikadaki bu adımlar yukarıda da bahsedildiği üzere 19. yüzyılda Almanya’nın Avrupa’da önemli bir yere gelmesine sebep olmuştur. Ancak Bismarck her ne kadar dış politikası ile sınırlarını güvence altına alıp iç politikada da başarılı yapılanmalar gerçekleştirmiş olsa da iç birliğin sağlanmasına dair çabalarında başarısızlığa uğramıştır (Kobal, 2000: 58).

1871-1887 yılları arasında Kültür Savaşı adıyla Almanya’da 16 yıl boyunca gerçekleşen, Katolik kilisesi ve Protestan Prusya arasındaki çatışmalar toplumda dini anlamda ayrışmalar yaşatmıştır. Bu ayrışmalar milli birliğin sağlanması hususunda engel teşkil ederken Bismarck’ın aldığı kararlar ve çıkarılan yasalar Katolikleri bu ayrışma içerisinde tutmaya yetmiştir. Bismarck kuruluştan itibaren tüm muhalif gruplara karşı yasalar çıkartıp onları ‘devlet düşmanı’ olarak ifade ederken, özellikle ticari açıdan çıkarılan gümrük koruma kanunu da karşısındaki muhalif gücün kozmopolit bir yapıya dönüşmesine sebep olmuştur. Politikaları itibariyle siyasi anlamda eski gücünü kaybeden Bismarck 1877 seçim sonuçlarından memnun olmazken, düşmanı olan Merkez Partisi ile parlamentoda işbirliği yapmak zorunda kalarak çareler aramıştır. Bismarck için ilerleyen süreçte iç politikada karşısına çıkacak ve sonunu getirecek asıl sorun ise kendi muhafazakâr yapısına karşı azınlık olarak gördüğü Sosyal Demokrat İşçi Partisi olmuştur. 1878 yılında Bismarck, Sosyalistler Yasasını çıkartarak (*sosyal demokrasinin herkes için tehlike oluşturan uğraşlarına karşı yasa*) 1887 yılına kadarda iki kez bu yasaı uzatmıştır. Bu yasa ile sosyal demokrat, sosyalist ve komünistlerin, düşüncelerini ifade etme ve yayma, basın özgürlükleri ile her türlü demokratik hakları ortadan kaldırılmıştır. Bu engelleme, partinin faaliyetlerini yer altlarında sürdürmek zorunda kalmasına sebep olurken, yayın organları ise yurt dışından çalışmalarını s rd rm ştir. Bu süreç sosyal demokratlar ve işçiler arasındaki birlikteliği kuvvetlendirirken, partinin seçmen sayısı ise her geçen yıl artmaya devam etmiştir. İç politikada yaşanan tüm bu gelişmeler Bismarck’ın siyasi ve politik otoritesini sarsarken, parlamentodaki çoğunluğu da sağlayamaz hale gelmesi görevinden alınmasına sebep olacaktır (Kobal, 2000: 58-66).

Bütün bunlara rağmen Bismarck, Almanya’ya Avrupa ve Dünya meselelerinde ekonomik ve siyasi açıdan kendini kanıtlamış bir devleti miras bırakmıştır. Bununla beraber onun otoriter özellikte tasarlamış olduğu devlet, siyasi ve sosyal gerilimler ile dolu bir şekilde emperyalizm çağına adım atmıştır. II. Wilhelm, Bismarck’ın görevinden ayrılmasına oldukça memnun olurken, yaygın olarak kullanılan yeni basılmış bir karikatürde sembolik bir görünüm olarak yaşlanan bir pilotun Alman gemisinden düşürülmesi manidar bir anlam taşımaktadır (Fulbrook, 1990: 136).

2.4. 11. Wilhelm Dönemi Almanya’nın Temel Yapısı

İmparator II. Wilhelm, Bismarck’ın istifasını kabul ettikten sonra Almanya’nın i  ve dış politikasında büyük değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Zira II. Wilhelm dedesinden farklı olarak başbakanlığı etkisizleştirerek iktidarı ele almıştır. Bismarck’tan gerek karakter gerekse de siyasi düşünceleri itibariyle oldukça farklı olan bu geçen imparator,

tabiatıyla Almanya politikalarını da değiştirmiştir. Dış politikada Almanya'nın gelişimine istinaden milliyetçi ve yayılmacı bir düşünce ile sömürgeci anlayışı benimseyen II. Wilhelm, iç politikada ise kendinden önceki birçok yasayı değiştirmekle işe başlamıştır. Özellikle toplumda azınlık olarak görülüp bastırılmaya çalışılan sosyalistler gibi diğer tüm sınıf ve muhaliflere karşı çıkarılan yasalar kaldırılmış toplumsal açıdan gelişme sağlanmıştır. Tam anlamıyla sanayi devletine geçilip diğer tüm alanlarda da büyük ölçüde gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Özellikle 1895'den sonra Avrupa'ya nazaran yaşanacak ekonomik gelişmeler 'ilk Alman Ekonomi mucizesi olarak' kabul edilmiştir. Kömür madenciliği, demir ve çelik sanayisi bu ekonomi ve gelişimin omurgasını oluştururken, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler de kimya, makine ve elektro sanayisini oluşturmuştur. Siemens ve AIG gibi firmalar doğarak elektronik üretimleri ile Dünya pazarında söz sahibi olurken, otomobil üretimi de bu gelişimden payını almıştır. Bununla beraber tarım ve ziraat göz ardı edilmeyerek teknolojik gelişmeler ile buluşturulmuş, üretimde büyük artışlar yaşanmıştır. 1871-1914 yılları arası, sürekli olarak büyüyüp gelişme gösteren bir 'Alman Endüstri Devrimi' dönemi olarak da tanımlanmıştır. Sanayi atılımlarının karşılığını fazlasıyla alan Almanya'nın, kömür ve çelik üretiminde 1914 yılına kadar İngiltere'nin üzerinde olması oldukça önemli bir istatistik olmuştur (Kobal, 2000: 67-71; Dursun, 1989: 514).

2.4.1. Sömürge Anlayışı

Almanya'nın sanayi atılımları ile her alanda büyüyerek gelişmesi, Bismarck dönemi dış politikasının terkedilerek dış pazarlar adına diğer güçler gibi kolonizasyon ve sömürge politikasına geçilmesini zaruri kılmıştır. Nitekim 1879 itibarıyla sanayi, banka ve büyük ticaret öncülerinin liderliğinde, toplumda bu fikir kabul görülüp benimsenmeye başlamıştır. İktidar sahibi II. Wilhelm'in toplumla örtüşen ve onlara eşlik eden emperyalist düşünceleri, denizaşırı bölgelere açılıp koloniler kazanılması fikrinin 'milli bir görev olarak lanse edilmesinde' etkili olmuştur. II. Wilhelm dönemiyle Avrupa devletlerinden geride kalan Alman emperyalizm ve sömürgeciliği de büyüyerek bu rekabet içinde yer almaya başlamıştır (Kobal, 2000: 92-93).

Esasen Alman sömürgeciliği, Bismarck'ın 1890 yılında görevden alınmasından önce başlamıştı. 1882 yılının Aralık ayında politika, ekonomi ve bilim dünyasının katılımlarıyla kurulan Almanya Kolonyal Derneği bu gidişatın en önemli göstergelerinden biridir. Bismarck'ın 1883 yılında Alman tüccarlarının yoğun baskıları ile sömürge politikasına katılmak zorunda bırakılması, Almanya'nın 1884-1885 yıllarında Berlin'de gerçekleştirilen Uluslararası Afrika Konferansında sömürge kazanımlarına yol açmıştır. Nitekim bu

kazanımlar ilan edilmeden çok önceleri Alman tüccarlar henüz 1842 yılında Güney Batı Afrika bölgesine gelerek buradaki yerel halk üzerinde himaye ile ticari tesisler kurmuşlardır. Bismarck ise burayı 1884 yılında Güney Batı Alman Afrika'sı olarak ilan etmiştir. Aynı yıl içinde Kamerun, Togo ve bugünkü Tanzania ele geçirilerek kontrol altında tutulmuş ve 1885 yılında da bu toprakların Doğu Alman Afrika'sı olarak sömürge haline getirildiği ilan edilmiştir. 1899 yılında Karoline ve Mariana adalarının İspanya'dan satın alınması ise Alman sömürgecilik anlayışına farklı bir boyut kazandırmıştır. (Kobal, 2000: 92-93; Sander, 1994: 393-395; Armaoğlu, 1997: 420-421; Dursun, 1989: 514).

2.4.2. Dış Politika

Almanya'nın yeni yönetiminin Rusya ile daha önce sağlamış olduğu Teminat Anlaşması'nı uzatmayacağını belirtmesi iki ülke arasında kopma meydana getirirken, bu durum 1890 yılında Çarlık Rusya ile Fransa'nın yakınlaşmasında belirleyici olmuştur. Aynı süreçte Berlin, İngiltere'ye yaklaşma çabalarında bulunmuştur. Bu çabaların iyi bir örneği olarak Doğu Afrika'daki haklarından vazgeçse de İngiltere ile bir işbirliği adına yeterli olamamıştır. Şansölyelik görevi ile Alman dış politikası adına girişimlerde bulunmaya devam eden Caprivi⁷, 1891 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile ticaret anlaşması sağladıktan sonra İtalya, Belçika, İspanya, Romanya ve Sırbistan ile de ticari anlaşmalar sağlayarak bir anlaşmalar sistemi oluşturmuştur. Bu sistem ise Almanya endüstrisine yeni pazarlar açılması açısından önemli bir gelişme olmuştur. 1893 yılında Rusya ve Fransa arasında nihai olarak gerçekleşen anlaşma, 1. Dünya savaşı öncesindeki dengeler açısından mühim bir anlaşma özelliği taşımaktadır. Esasen Almanya'ya karşı ortaklaşa bir savunma amacıyla oluşturulmuştur. 19. yüzyılın sonlarına kadar askeri ve ekonomik gücü ile orantılı bir siyasal üstünlük kurmayı henüz başaramamış olan II. Wilhelm, bu amaç doğrultusunda yeni adımlar atmaya devam etmiştir. 1890'lı yılların sonunda Alman politikasının merkezinde, II. Wilhelm'in güçlü bir donanma arzusu yatmıştır. Bu politikanın parlamento ve kamuoyunda kabul edilmesi açısından ise İngiltere faktörü yeterli olmuştur. Savaş donanmasının gerekliliği, denizlerde büyük güç sahibi İngiltere'ye karşı bir emniyet sağlanması açısından değerlendirilmekle birlikte, Dünya gücü olma yolunda silahlanma açısından da zaruri bir araç olarak benimsenmiştir. Amiral von Tirpitz teşebbüsleri itibariyle başlayan donanma yolundaki gelişmeler, İngiltere'nin de buna karşılık Deniz Gücü Bakanı Sir John Fisher ile donanmasında yeni bir yapılanmaya gitmesine sebep olmuştur. Zira İngiliz

⁷ II. Wilhelm, Bismarck yerine İmparatorluk şansölyeliği görevine başarılı bir asker olduğu kadar diplomasiden de bir o kadar uzak olan General Caprivi'yi getirmiştir (Armaoğlu, 1997: 388).

hükümeti Alman donanmasının gelişim adına gerçekleştirdiği bu çabaların kendine yönelik tehlikeler arz edeceğini öngörmüştür. Bu durum özellikle 1904-1911 yılları mevcut Alman-İngiliz siyasi rekabetinin aynı zamanda bir askeri rekabete dönüşmesine sahne olmuştur. Yaşanan bu askeri rekabet ve silahlanma yarışı, 1.Dünya Savaşı'na giden yolun önemli bir dinamiği olarak karşımıza çıkmaktadır. (Kobal, 2000: 95-104; Sander, 1994: 390; Armaoğlu, 1997: 470).

2.5. İttifaklar ve Bloklaşma Dönemi

Esasen 1. Dünya Savaşına giden yolda süregelen devletlerarası yakınlaşmalar ve oluşan bloklar, devletlerin bundan evvel çıkarları dâhilinde sağlamış oldukları ittifakların altında kendini belli etmiştir. Zira Alman Birliği kurulduktan hemen sonra Bismarck'ın yürüttüğü dış politika, büyük savaşa giden uzun yolda Almanya için olduğu kadar Avrupa için de belirleyici bir role sahip olmuştur. Nitekim daha önce bahsetmiş olduğumuz Bismarck'ın dış politikası ve onun döneminde gerçekleşen ittifaklar, Avrupa'nın sahip olduğu tüm devletler nezdinde ileriye dönük anlamlar ifade edip onları şekillendirmiştir. Bu bakımdan gerçekleşecek yeni ittifaklar ve bunların sebep olacağı devletlerarası bloklaşmalardan bahsedilecek olursa, geçmişteki bazı ittifaklara değinmek yerinde olacaktır.

Almanya'nın kuruluşu itibariyle Fransa ile gerçekleştirmiş olduğu ve kazandığı savaş, iki devlet arasında 1. Dünya Savaşı'na kadar sürecek karşıt politika ve düşmanlığın temelini atmıştır. Bununla beraber Almanya'nın Sedan Savaşı'ndan sonra ilhak ettiği Alsas Loren bölgesi, bu karşıtlığı her daim canlı tutarak tarih boyunca önemini korumuştur.⁸ Bismarck Alman Birliğinin kurulmasından hemen sonra muhtemel Fransa tehdidine karşı 1872 yılından itibaren Avusturya-Macaristan ve büyük bir güç olarak gördüğü Rusya ile Üç İmparatorlar İttifakını sağlamıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Almanya yakınlığı 1. Dünya Savaşı'na dek sürmüştür. Zira bu yakınlığın altında bulunan siyasi, coğrafi ve de etnik unsurlar her daim iki ülke arasında belirleyici ve oldukça etkili olmuştur. Ancak Rusya ile sağlanan bu anlaşma Berlin kongresindeki Rusya çıkarları itibariyle son bulurken, daha sonraki Alman-Rus Garanti Anlaşması (1887) ise Almanya'nın Wilhelm ile başladığı yeni dış politikasında devam ettirilmeyerek bu iki ülke arasında kopma yaşanmasına sebep olmuştur. Almanya'nın İngiltere ile olan ilişkilerinin ise, diğer devletlere nazaran uzun vadede olgunlaşmadığını söylemek mümkündür. Nitekim İngiltere ile bir ittifak zemininin sağlanamamasının altında yatan gerçek, Almanya'nın her geçen yıl bir Dünya gücü haline

⁸ 1871 yılında sona eren Almanya ve Fransa arasındaki savaşta Almanya, Fransız Alsace ve Lorraine bölgelerini ilhak etmekle beraber büyük tazminat ödemeleri de talep etmiştir (Fulbrook, 1990: 131).

gelmesi yönünde attığı adımlar ve bu gelişmeler ile oluşan rekabettir. Yaşanan tüm bu gelişmeler en nihayetinde Almanya karşısında Fransa, İngiltere ve Rusya'dan oluşan bir bloğun doğmasına sebep olmuştur.

Almanya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu tarafına İtalya'nın 1892 yılından itibaren dâhil olması, bu devletlerin bir 'Üçlü İttifak Anlaşması' oluşturmasıyla sonuçlanmıştır. İtalya'nın Almanya bloğunda yer almasının sebebi, Fransa'nın 1881 yılında Tunus'u işgal etmesinden kaynaklanmıştır. Zira İtalya'ya göre Tunus üzerindeki egemenlik hakkı, burada bulundurmış olduğu nüfusu, coğrafi yakınlığı ve yatırımları itibariyle 'kendi toprağı' kadar İtalya'nın hakkıdır. Bu sebeple Fransa'nın burayı işgal etmesi, İtalya'ya yapılmış bir işgal olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişmeler nedeniyle müttefik arayışına giren İtalya ise kaçınılmaz olarak Almanya'nın savunma bloğuna dâhil olmuştur. 1892, 1907 ve 1912 yıllarında yenilenerek genişletilen bu Üçlü ittifak Anlaşması, kuvvetle muhtemel I. Dünya Savaşı öncesindeki en önemli gelişmelerden biridir. Daha sonra da bahsedileceği üzere İtalya'nın savaş başladığında taraf değiştirmesi ise, 1902 yılında Fransa ile gerçekleştirmiş olduğu gizli anlaşma ve vaat edilen yeni çıkarları ile alakalı olmuştur (Kobal, 2000: 91).

II. Wilhelm, 1898 yılında gerçekleştirdiği doğu gezisi ile İstanbul, Anadolu, Suriye ve Filistin bölgelerini ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, II. Wilhelm'in Osmanlı Devleti ile beraber Müslüman coğrafyalara olan yakınlaşma politikasının bir göstergesi olmuştur. Alman banker ve sanayicilerinin Osmanlı Devleti ile işbirliği yapmasına olanak sağlayan bu gelişme ile II. Abdülhamit, İstanbul'dan Basra Körfezi'ne kadar gidecek demir yolu inşası işini Deutsche Bank önderliğinde kurulan komisyona vermiştir. Esasen Almanya'nın Osmanlı Devleti ile olan yakın ilişkilerinin başlangıcı, ilgili kısımlarda bahsedildiği üzere geçmişteki ticari münasebetlerden ziyade, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik sahip olunan dış politika ile alakalı olmuştur. Bununla beraber Osmanlı ordusunda Almanya'dan gelen subayların görev alıp denetimde bulunmaları da iki devlet arasındaki yakın ilişkilerin samimi bir göstergesini teşkil etmiştir. İstihdam edilen Alman subaylarının, Krupp, Mauser ve Löwe fabrikalarına Osmanlı ordusunun teçhizatı açısından verdikleri büyük miktardaki silah siparişleri bu yakınlaşmada etkili olmuştur. Osmanlı Devleti'nin dış politika gereği Almanya ile iş birliği yaparak yakınlaşmasının başka bir nedeni ise, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı coğrafyası üzerindeki emelleri olmuştur. Zira Osmanlı Devleti bu emellerin Almanya ile dengelenmesini sağlama yoluna gitmiştir. Özellikle II. Wilhelm ile Osmanlı-Alman siyasi yakınlaşması gelişmeye başlarken, demiryolu anlaşması ise İngiltere ve Rusya nezdinde, Basra Körfezi ve boğazlara dair çıkarları adına bir tehdit olarak algılanıp

güvensizlik ortamının artmasına sebep olmuştur (Kobal, 2000: 101-102; Armaoğlu, 1997: 434; Dursun, 1989: 514).

Kaiser, Şam'da yaptığı bir konuşmada, "300 milyon Müslüman emin olmalıdırlar ki, Alman İmparatoru her an onların dostu olacaktır" dedi. 1899 yılı içinde ise Almanya, (Anadolu Demiryolu Şirketi) İstanbul'dan Basra Körfezi'ne kadar uzanan bir demiryolunun yapım imtiyazını aldı. Padişah Abdülhamit, Almanya'nın bu teşebbüslerini olumlu karşıladı. Çünkü şimdiye kadar Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu üzerinde gözü olmamıştı (Armaoğlu, 1997:434).

Almanya karşıtı politikalarından ziyade Fransa, İngiltere ve Rusya bloğunun birleşimini sağlayan esas etken, bu devletlerin çıkarları sebebiyle yaşadıkları sömürge anlaşmazlıklarını kendi aralarında yaptıkları anlaşmalar ile ortadan kaldırmalarıdır. Buna göre ilk olarak İngiliz-Fransız müzakereleri sonucunda 1904 yılında Londra'da imzalanan Entente Cordiale (Samimi Anlaşma) anlaşma ile bu iki devlet arasındaki Mısır gibi önemli sömürge sorunları ortadan kaldırılmış ve ittifak sağlanmıştır. Zira bu anlaşma İngiltere ve Fransa'nın II. Dünya savaşına kadar sürecek birleşiminin zeminini tesis etmiştir. İngiltere'nin Rusya ile sömürgecilik ve yayılma politikaları açısından karşı karşıya geldiği Yakın Doğu, Orta Asya ve Uzak Doğu bölgeleri ile özellikle Hindistan sorunlarının, uzun sürecek görüşmeler ve anlaşmalar nihayetinde bir çözüme kavuşturulması, iki devletin birleşme yolunu açmıştır. İngiltere ve Rusya arasında 1907 yılında gerçekleşen anlaşma ile bu sayede içinde Fransa'nın da olduğu bir 'Üçlü İtilaf' (Triple Entente) bloğu kurulmuştur. Bununla birlikte Fransa ve Rusya ise, İngiltere ile ayrı ayrı yaptıkları bu anlaşmalardan evvel, henüz 1899 yılında devletlerarası gelişmelere istinaden, diplomatik ve askeri açıdan bir anlaşma sağlamışlardır. Bundan dolayı 1902 yılındaki Rusya karşıtı İngiliz-Japon anlaşması gerçekleştiğinde de, İngiltere'ye karşı ortak deklarasyon yayınlamaktan kaçınmamışlardır. Anlaşılacağı üzere Fransa ve Rusya, İngiltere ile ayrı ayrı anlaşmalar sağladığında, daha önce de kendi aralarındaki bahsettiğimiz anlaşmaya istinaden, bir Üçlü İtilaf da doğmuş oluyordu. Nitekim İngiliz-Japon anlaşması, İttifak Devletlerine karşı İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan İtilaf Bloğunun içinde Japonya'nın da yer almasını sağlamıştır (Armaoğlu, 1997:433-449).

2.6. I. Dünya Savaşı Öncesi Genel Durum

Almanya karşısında şekillenmeye başlayan İtilaf bloğu, Avusturya Macaristan'ın 1908-1909 yıllarındaki Bosna Hersek'i ilhak girişiminde Almanya'nın hiç olmadığı kadar Avusturya Macaristan İmparatorluğuna yakınlaşmasını gerekli kılmıştır. Nitekim Alman parlamentosu oluşan itilaf bloğuna istinaden, Avusturya Macaristan İmparatorluğu ile olan

ittifakının kaybedilmemesini dış politikasının çatısı olarak değerlendirmiş ve onun tarafında yer almıştır. Almanya'nın 1878'den beri Osmanlı idaresi altında olan Bosna Hersek'in ilhakına karşı Avusturya Macaristan İmparatorluğunu destekler tavrı, 1908 yılına kadar devam eden Alman-Türk ilişkilerinin duraklamasına sebep olmuştur. Buna istinaden Osmanlı Devleti'ndeki İttihat ve Terakki yönetimine yönelik faaliyetleri ile Almanya, iki devleti hiç olmadığı kadar tekrar yakınlaştırmayı başarmıştır. Bu yakınlaşma çabalarının samimi bir göstergesi olarak Deutsche Bank, Osmanlı hazinesine ihtiyacı olan maddi desteği sağlamıştır. Bununla beraber Osmanlı ordusunda görevlendirilmek üzere 1913 yılında gönderilen Alman subay grubu ve en üst makamlarda yetkilendirilen General Liman Von Sanders, iki devlet arasındaki askeri, siyasi ve kültürel ilişkileri arttırmıştır. Özellikle İttihat ve Terakki yönetiminin Alman yanlısı politikaları ile Osmanlı Devleti'ndeki Alman nüfuzu artarak devam etmiş, bu durum ise 1914'de başlayacak 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Almanya tarafında savaşa dâhil olmasını sağlamıştır. Nitekim buna istinaden iki devlet arasında 2 Ağustos 1914'de gizli bir anlaşma gerçekleşecektir. Rusya ise, Osmanlı ordusunun genel müfettişliğine Sanders'in getirilmesini, Almanya tarafından İstanbul ve boğazlar politikasına direk bir engelleme olarak görmüş ve bu durum bir kriz ortamı yaratmıştır. Zira Rusya'nın bu durum karşısında gerektiği takdirde silah kullanmaktan kaçınmayacağını bildirmesiyle, savaşın eşiğine gelinmiştir. Almanya ise bu krizi sona erdirmek adına, Sanders'i boğazlardaki Birinci Ordu Karargâhı görevinden almıştır (Kobal, 2000: 105-109; Dursun, 1989: 516).

Bosna Hersek'in ilhakı bahsedildiği üzere Osmanlı-Alman ilişkilerine 1. Dünya Savaşı'na değin etki edecek yeni bir seyir kazandırmıştır. Dolaylı yoldan Rusya ile yaşanan ve savaşın eşiğine geline bu kriz her ne kadar büyük savaştan hemen önce başarı ile sona erdirilse de, Bosna Hersek meselesi daha sonra savaşı başlatacak dinamikleri barındırması itibariyle oldukça önemli bir konudur. Buna istinaden 1. Dünya Savaşı'nın başlamasına giden yolu açacak bu soruna dair etraflıca değinmek yerinde olacaktır.

1871 yılında Alman İmparatorluğunun ortaya çıkmasından itibaren Avusturya Macaristan, dış politika olarak Batı'dan Doğu'ya yönelmiştir. Buna göre Güney'de Adriyatik ve Doğu'da Selanik, Avusturya Macaristan için oldukça uzun zaman önce doğal yayılma alanı olarak kabul edilmiş ve dış politikanın merkezinde her daim yerini korumuştur. Adriyatik'e çıkma açısından önündeki Bosna Hersek engelini kaldırmak bu sebeple politika gereği kaçınılmaz olmuştur. Avusturya Macaristan, Selanik yolunda ise karşısında duracak güçlü bir Sırbistan ve Bulgaristan Devletinin engel teşkil edip büyük bir Slav devleti haline dönüşmesine her daim karşı olmuştur. Bu açıdan Avusturya Macaristan henüz 1878 yılında

Berlin Kongresinde, Bosna Hersek'te asker bulundurma ve buranın işgal ve yönetimine dair bir hukuki çıkar sağlamayı, Padişahın hükümlerlik haklarına zarar vermeden başarmıştır. Bu durum ise daha önce ilgili kısımlarda bahsedildiği üzere Rusya tarafından tepki ile karşılanmış ve Almanya, Avusturya Macaristan ve Rusya'dan oluşan ittifakın bozulmasına sebep olmuştur. 1879 yılına kadar kilit noktada bulunan Sırbistan ve Karadağ arasındaki Yeni Pazar sancağını da diğer bölgeler gibi işgal etmeyi başaran Avusturya Macaristan, bu işgaller için bölgede büyük bir savaş vermek zorunda kalmıştır. Ancak iç muhalefet ve yaşanan zorluklar gereğince buranın tamamen ilhakı bahsedildiği üzere ancak 1908 yılında gerçekleşmiştir. Ancak Avusturya Macaristan bölgedeki asker bulundurma ve yönetim hakkını, savaş sonrasında Osmanlı ile yapılan müzakereler ve anlaşma ile kalıcı hale getirmeyi başarmıştır (Armaoğlu, 1997: 537-540).

Slav ırkından oluşan bölgedeki çoğunluk bu kalıcılığa karşı savaşta olduğu gibi Panslavizm politikaları gereğince Rusya ve Sırbistan ekseninde hareket etmiştir. Rusya Bosna Hersek'in bu durumuna başından beri uluslararası zeminde gerçekleştirdiği itirazlar ile engel olmaya çalışırken, Sırbistan'da bu bölgenin kendisinin doğal yayılma ve genişleme alanı olduğu gerekçesiyle her daim Avusturya-Macaristan karşısında olmuştur. İlgili kısımlarda bahsedildiği üzere Avusturya-Macaristan'ın Berlin Anlaşmasından beri işgal etmiş olduğu Bosna Hersek'i, 1908 yılında tamamen ilhak etmesi ise bölgedeki bu gerilimin doruğa tırmanmasına sebep olmuştur. Nitekim Rusya'nın Panslavizm siyasetinin bir sonucu olarak, Osmanlı Devleti'ne karşı Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan'ın 1912 yılındaki ittifaklarıyla Balkan Savaşları gerçekleşmiştir. Kazanımları itibariyle Osmanlı Devleti'nin bölgedeki mirasını paylaşma konusunda bu devletler arasında anlaşmazlar çıkıp kendi aralarında da savaşlar gerçekleşmiştir. En nihayetinde Balkan Savaşları neticesinde Sırbistan yayılması gerçekleşmiş, sınırlar Adriyatik Denizi'ne kadar genişlemiştir. Avusturya ise bu duruma şiddetle karşı çıkınca savaşın eşiğine gelinecek Adriyatik Krizi yaşanmıştır. 1912 yılındaki bu ikinci kriz de devletlerin tutumları itibariyle engellenebilmiştir (Küçük, 1992: 23; Armaoğlu, 1997: 662-673).

Balkanlardaki bu tarihsel geçmişe sahip Germen-Slav çatışması, 1914 yılına gelindiğinde bu kez büyük savaşın başlamasına sebep olmuştur. 28 Haziran 1914'te Avusturya Macaristan veliahtı ve eşinin Saraybosna'da bir Sırp milliyetçisi tarafından yapılan suikast ile öldürülmesi, Avusturya'nın Sırbistan'a savaş açmasına sebep olurken, bu savaş

ilanı devletlerarası anlaşmalar gereği domino etkisi yaratmıştır.⁹ Zira bu savaş ilanına sessiz kalmayan Rusya seferberlik ilan etmiş, bunun üzerine Almanya ise 1 Ağustos'ta Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Almanya'nın 3 Ağustos'ta Fransa ve 4 Ağustos'ta da Belçika'ya savaş ilanını aynı gün içinde İngiltere'nin de Almanya'ya savaş açtığını duyurması ile devam etmiştir. Yaşanan gelişmeler doğrultusunda Osmanlı Devleti, Bulgaristan, Yunanistan, İtalya, Romanya, Japonya ve A.B.D. gibi devletler, kaçınılmaz olarak başlayan bu savaşa dâhil olmuştur (Kuran, 1992: 196).

2.7. I. Dünya Savaşı Sonuna Kadar Almanya

I. Dünya Savaşı etkileri itibariyle Dünya tarihine yön veren, birçok ülkenin katılımıyla beraber, Avrupa merkezli küresel boyutta bir savaş olma özelliğine sahiptir. Nitekim sonuçlarından biri olarak 2. Dünya Savaşı'nın da gerçekleşmesine sebep olmuş, buna istinaden de “Büyük Savaş” olan ismi daha sonra I. Dünya Savaşı olarak değiştirilmiştir. Kapsam ve önemi itibariyle Dünya tarihi açısından büyük bir yere sahip olan bu savaş, çalışma konumuz itibariyle Almanya nezdinde değerlendirilmekle sınırlandırılmayı gerekli kılmıştır.

Almanya Batı cephesindeki stratejisinde henüz 1905 yılında hazırlamış olduğu ‘Schlieffen Planı’na göre hareket etmek istemiştir. Buna göre ise Rusya'nın planda öngörüldüğü üzere 1 ay içinde seferberliğini tamamlayana kadar Fransa'nın mağlup edilmesi gerekmektedir. Zira Doğu cephesinde bulunan Alman-Avusturya ordusunun Rusya'ya karşı direnişi ancak Almanya'nın Batı'da Fransa'yı öngörülen 6 haftalık süre içinde işgal etmesi ile destek görebilirdi. Fransa'nın elde edilebilmesi adına ise buraya yapılacak operasyonun ancak düzlük alanlara sahip olan Fransa'nın Kuzey bölgesinden yapılması kararlaştırılmıştır. Zira ağaçlık olan Doğu bölgesi bu operasyon için yeteri kadar uygun görülmemiştir. Belçika'nın Fransa'nın Kuzeyine sınır olması, Almanya'nın Fransa'dan 1 gün sonra, 4 Ağustos 1914'de Belçika'ya savaş ilan edip, 7-24 Ağustos tarihleri arasında galip gelmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak bu galibiyetin Belçika'nın Liege direnişi ile tahmin edilenden daha geç gerçekleşmesi, İngiliz birliklerinin karaya ayak basarak Fransa ile birleşmesine olanak sağlamıştır. Almanların Paris'e Doğudan girmeye çalışması, 6-12 Eylül arasında Marne bölgesinde 1. Dünya savaşının en ağır geçen savaşlarından birine sahne olmuş ve Fransız direnişi aşılamamıştır. Almanya'nın bir arada bulunan Fransız ve İngiliz birliklerini ayırmak maksadıyla İsviçre sınırından Manş denizine kadar uzanan kuşatma harekâtı, 1914 sonundan

⁹ Avusturya'nın taht varisi Arşidük Franz Ferdinand, genç bir Bosnalı tarafından ilhak edilmiş Bosna Hersek'in başkenti olan Saraybosna'da resmi bir ziyaret esnasında öldürülmüştür. Bosnalı suikastçı kendi gibi Sırp milliyetçiler tarafından desteklenmiştir (Fulbrook, 1990: 151).

1915 yılına kadar her iki tarafında sonuç alamadığı siper savaşlarının devam etmesine sebep olmuştur. Almanya aynı yıl içinde İngiltere'yi bu defa kendi adasında tahribat gücü düşük olan zeplinler ile bombalamış ve daha sonra denizaltı ile ticaret, yolcu ve savaş gemilerini etkisiz hale getirmeye çalışmıştır (Sander, 1994: 649-661; Kuran, 1992: 196).

Almanya 1916 yılına gelindiğinde batı cephesinde savaş bitirip sonuç alabilmek adına Verdün bölgesinden Paris'e girmeyi tasarlamış, bu sebeple Verdün Savaşları başlamıştır. Şubat ayından Haziran'a kadar süren bu savaşlarda Alman ilerlemesini durdurabilen Mareşal Petain savunma açısından önemli bir rol oynamıştır. Daha sonra İngiltere Somme bölgesinden karşı saldırıya geçse de Verdün'de olduğu gibi her iki taraf açısından yeni bir ilerleme kaydedilmemiştir. Bununla beraber tanklarda kullanılmaya başlanmış ve devam eden yıpratıcı siper savaşları ile de batı cephesindeki ölü sayısı milyonun üzerine çıkmıştır (Fulbrook, 1990: 153; Sander, 1994: 686-688).

Avusturya'nın 12 Ağustos 1914'de Sırbistan'a saldırmasıyla başlayan Doğu Cephesindeki savaşlarda, başkent Belgrad'ın alınması Batı cephesindeki Paris kadar önemlidir. Avusturya'nın Bosna yolunu kullanması Belgrad'a kolay bir şekilde ilerlemelerini sağlamıştır. Sırbistan'a göre çok daha büyük olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun Belgrad'ı işgali, tahmin edilenin aksine 3 aylık bir süre içinde gecikmeli olarak gerçekleşmiştir. En az Belçika'daki Liege direnişi kadar büyük bir mücadeleye girişen Sırlar, 14 Aralık 1914'de 2 hafta gibi kısa bir sürede Belgrad'ı geri almakla kalmamış, Avusturya ordularını da Tuna nehrinin kuzeyine atmayı başarmışlardır. Bu durum ise en çok seferberliğini tamamlayan Rusya'nın işine yaramıştır. Fransa'nın da önerisiyle 17 Ağustos'ta Doğu Prusya'ya girip batıya doğru ilerleyen Rusya, Doğu cephesinde bulunan Alman ordularının harekete geçmesine sebep olmuştur. Plana göre 8.Alman Ordusu Vistül Nehri'nin gerisine kadar çekilmiş, Tannenberg'de pusu kurmuştur. Doğu cephesinde bulunan Alman ordularının bozguna uğrayarak geri çekildiği yenilgisiyle 20 Ağustos'ta tedbirsiz bir şekilde Almanya içlerine kadar ilerleyen Ruslar, bunun bir taktik olduğunu ancak Tannenberg bölgesinde anlamışlardır. Zira Rusya 26-30 Ağustos 1914 tarihlerinde burada gerçekleşen savaşta ağır bir yenilgiyle mağlup olup 120.000 üzerinde esir vermek zorunda kalmıştır. Almanya doğuda büyük bir zafer kazanırken Rusya ise neredeyse savaş gücünü kaybetmiş, bundan sonrası için savunmaya geçerek İngiltere ve Fransa'dan mühimmat yardımı istemiştir. Rusya'ya yardım götürüp yeniden savaşa dâhil olabilmesini sağlamak adına Osmanlı boğazları itilaf devletlerinin hedefi haline gelmiştir.(Sander, 1994: 654-656; Kuran, 1992: 196-197).

1915 yılı kışında gerçekleştirilen ortak Alman-Avusturya harekâtında, Rusya'nın 120 km içine kadar ilerlenebilmiş ve tamamen işgali kaçınılmaz hale gelmiştir. Buna istinaden Rusya bağlı olduğu itilaf devletlerinden, Osmanlı boğazlarından yeni bir cephe açılmasını istemiştir. Bunun en önemli sebebi ise bahsedildiği üzere boğazların elde edilmesi halinde deniz yoluyla sağlanabilecek direk bağlantı ve mühimmat yardımı olmuştur. Bu takdirde Rusya Almanya'ya karşı mücadele gücü elde edebilecek ve başarılı olursa daha sonra Fransa'nın dahi yükünü hafifletebilecekti. Ancak bu plan Çanakkale savaşlarında kahraman Türk ordusunun gösterdiği mücadele ile başarısız olacaktır (Sander, 1994: 662).

İtalya'nın 1915 yılındaki taraf değişikliği ile İtilaf devletleri arasında yer alması, Doğu cephesindeki 1916 yılı dengeleri adına bir değişim sağlamamıştır. İngiltere ve Fransa ile imzalanan gizli Londra Anlaşması'na istinaden İtalya'ya savaş sonrasında verilmesi planlanan bölgeler, İtalya'nın 1915 yılında Avusturya Macaristan, 1916 yılında da Almanya'ya savaş ilan etmesine yetmiştir. İtalya bu cephede dengeleri etkileyebilecek bir aktör olamazken, 1915 yılında Bulgaristan'ın Almanya safında yer alması daha önemli bir gelişme olmuştur. Romanya'nın 1916 yılında Doğu cephesinde savaşa girmesi ise Alman-Avusturya ordularının kısa bir sürede Bükreş'i elde etmelerine sahne olmuştur (Sander, 1994: 688-689).

Alman-Osmanlı Antlaşması, I.Dünya savaşının başlamasından hemen sonra 2 Ağustos 1914'de hazırlanıp ertesi günü de gizli bir anlaşma olarak imzalanmıştır. Osmanlı'nın Almanya yanında İttifak bloğuna katılma sebeplerine bakacak olursak, bahsedildiği üzere savaş öncesine kadar Almanya'nın Osmanlı Devleti ile kurduğu siyasi, ekonomik ve sosyal yönden yakın politika bu sebeplerde önemli bir rol oynamaktadır. Bununla beraber itilaf devletlerinin sahip olduğu Osmanlı'ya yönelik geçmişten süregelen paylaşım politikaları, savaş öncesinde olduğu kadar savaştan sonra da kendini gösterecektir. Zira Jön Türklerin savaştan evvel İngiltere, Fransa ve Rusya ile olan girişimlerinden sonuç alamamasının altında yatan sebepte aynı olmuştur. Osmanlı devleti ise bu durumu kaçınılmaz olarak Almanya ile dengelemeye çalışmıştır. Bir iç sebepten bahsetmek gerekirse İttihat ve Terakki yönetiminin özellikle Enver Paşa'nın, Avrupa'nın en güçlü devleti olarak gördükleri Almanya yanında savaşta yer alınması yönünde kurmuş oldukları baskı da etkili olmuştur. Almanya açısından bu anlaşmayı değerlendirmek gerekirse, Osmanlı'nın Kafkaslarda Rusya'ya açacağı bir cephe Almanya'nın işini kolaylaştırmakla beraber, Avusturya'nın da sıkışık kaldığı Galiçya'daki yükünü hafifletecektir. Boğazlardaki olası itilaf geçişinin Osmanlı tarafından engellenebilmesi ise savaş dengesi açısından Almanya'nın yararına olacaktır. Dini anlamda Osmanlı halifesinin statüsünden faydalanabilmek ise İngiliz ve Fransız sömürge bölgelerindeki Müslümanların

ayaklandırılması açısından önemli görülmüştür. (Sander, 1994: 664-669; Çetinkaya, 1995: 28).

Osmanlı Devleti anlaşma sonrası seferberlik ilan etse de başlayan savaşa aktif olarak hemen dâhil olmamış ve görünürde tarafsız bir duruş sergilemiştir. Ancak bu durumu değiştiren gelişme Goeben ve Breslau adlı Alman savaş gemilerinin planlı olarak İstanbul'a gönderilmesi olmuştur. Bu iki savaş gemisinin İngiliz donanmasından kaçarak Çanakkale boğazına sığınmak zorunda kalması ise Osmanlı Devleti'nin bu gemileri almasını gerekli kılmıştır. Zira tarafsızlık ilkesine göre itilaf devletleri bu gemilerin teslimini ve silahtan arındırılmasını istemiş, Osmanlı Devleti de çareyi bu gemilere Yavuz ve Midilli adını vererek almakta bulmuştur. Alman Amiral Souchon'un komutası altında kalmaya devam eden savaş gemileri Karadeniz'e açılarak Rus gemilerini batırmakla kalmamış, 29 Ekim 1914'te Odessa ve Sivastopol'ü bombalamıştır. Osmanlı Devleti'nin bilgisi dâhilinde olmadan gelişen bu durum sonucunda 2 Kasım 1914'de Rusya Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ederken, Almanya Osmanlı'yı savaşa sokmayı başarmıştır (Çetinkaya, 1995: 49-50; Sander, 1994:670-677; Kuran, 1992: 197).

Osmanlı Devleti'nin savaşa fiili olarak İttifak Devletleri arasında girmesiyle beraber, yeni cepheleler oluşmuştur. Buna göre Enver Paşa tarafından açılan Kafkas Cephesi bahsedildiği üzere Almanlar tarafından oldukça önemli görülmüştür. Bu cephede 1914 ve 1916 yıllarında olmak üzere iki defa Ruslarla ağır mücadeleler yaşanmıştır. Buradaki savaşların Osmanlı aleyhine sonuçlanmasında iklim şartları ve buna hazır olunmaması belirleyici olmuştur. İngiltere'nin İmparatorluk yolu ile olan ilişkisini kesmek amacıyla oluşturulan Kanal Cephesindeki sonuç da Osmanlı açısından değişmemiş ve İngilizler büyük ilerleme göstermiştir. Bu iki cephedeki başarısız sonuçlar ile Osmanlı Devleti Avrupa'daki Alman ve Avusturya ordularının yükünü hafifletemese de Çanakkale Cephesinde bu durum değişmiştir. İngiliz-Fransız donanmaları tarafından daha önce bahsedilen sebeplerden ötürü açılan Çanakkale Cephesi, 19 Şubat 1915'de Çanakkale boğazından yapılan bombalamalar ile başlamıştır. 1915 yılı sonunda karadan ve denizden yapılan mücadeleler İtilaf devletlerinin yenilgisiyle sonuçlanmış ve Çanakkale geçilememiştir. Türk ordusunun destan yazdığı Çanakkale savaşı, İngiltere ve Fransa'nın Batı cephesinde Almanya'ya karşı kullanabileceği bir gücünün yok olmasına sebep olmuştur. Bununla beraber Rusya, İngiltere ve Fransa ile direk bağlantı yolu sağlayamadığı için destek alamamış, Avusturya ve Almanya karşısında yalnız kalmıştır (Kuran, 1992: 197; Sander, 1994: 679-685).

Savaşın başlamasından 1916 yılının sonuna kadar geçen zaman diliminde, taraflar birbirlerine önemli ölçüde üstünlük sağlayamamış ve cephelelerde hiçbir devlet savaş öncesi

umduğunu bulamamıştır. Bununla beraber savaşın başından itibaren geçen zaman Almanya'nın aleyhine işlemeye devam etmiştir. Zira itilaf devletleri Almanya'ya göre, sahip olduğu sömürge yolları ve hammadde itibariyle, gerekecek savaş olanaklarının sağlanabilmesi açısından daha avantajlı konumda olmuştur. Savaşın seyrini değiştirecek gelişmeler ise 1917 yılı itibariyle yaşanmaya başlamıştır.

“15 Mart 1917’de Rusya’da ihlâl patlak verdi. Rusların cephelerde ağır kayıplara uğraması, asker ve sivil halkın sefaletе düşmesi Çarlık idaresini zayıflatmış, ihtilâlcilerin hükümeti devirmesini kolaylaştırmıştı. Çanakkale seferinin başarısızlığı sebebiyle Batılı devletlerin müfttekileri Rusya’ya yardım yapamamasının da ihlâlin çıkmasında payı vardı. İş başına gelen Kerenski hükümeti ülkeyi saran karışıklıkları gideremedi ve Lenin yönetimindeki Bolşevikler 14 Kasım 1917’de bir darbe ile Rusya’da iktidarı ele geçirdiler. Bolşevik hükümeti 15 Aralık 1917’de Almanya ve müfttekileriyle mütareke yaptı; 3 Mart 1918’de de Brest-Litovsk Antlaşması’nı imzalayarak savaştan çekildi.” (Kuran, 1992: 199).

Rusya’nın savaştan çekilmesinden kısa bir süre sonra savaşın gidişatı açısından önemli bir gelişme yaşanmıştır. Alman denizaltıları, İngiliz savaş, ticaret ve yolcu gemilerine yönelik saldırılarda bulunmakla beraber, bu durumdan Amerika Birleşik Devletleri’ne ait ticaret ve yolcu gemileri de payına düşeni almıştır. Nitekim Almanya’nın Meksika’yı A.B.D. karşısında savaşa sokmaya yönelik planlarının ortaya çıkması da A.B.D cephesinde büyük tepki uyandırmıştır. Bu eksen de yaşanan gelişmeler neticesinde 6 Nisan 1917’de A.B.D. İtilaf bloğuna katılarak Almanya karşısındaki savaşta yerini almıştır. Cephelerde meydana gelen bir stratejik gelişme olarak, müttefikler ortak bir başkumandanlık kurmuş ve 17 Nisan 1918’de de İtilaf devletleri ordularının başkumandanı olarak Fransız General Foch’u belirlemiştir. Almanya batı cephesinde bir sonuç alma ümidiyle tüm gücünü kullanarak 21 Mart 1918’de Fransa Büyük Meydan Muharebesi’ni başlatmıştır. Şiddetli geçen bu savaş 19 Nisan’a gelindiğinde Almanya aleyhine sonuçlanırken, Almanya ve müttefikleri stratejik olarak savunmaya geçmiştir. Bundan sonra ise saldırı sırası İtilaf devletlerine geçmiştir. Nitekim 21 Mayıs 1918 yılında General Foch önderliğinde tank ve uçakların eşliğinde gerçekleşen İtilaf taarruzu başarılı olmuş, Almanya geri çekilmek zorunda kalmıştır (Kuran, 1992: 199; Sander, 1994: 701-703).

Esasen Almanya’nın Batı cephesindeki mağlubiyeti, büyük savaşın sonucu hakkında kuvvetle muhtemel belirleyici olmuştur. Ancak savaşın tam anlamıyla sonlandırılabilmesi 15 Eylül 1918 yılında 770.000 kişilik itilaf ordusunun Makedonya’da Bulgaristan’a düzenlediği taarruz ile netleşmiştir. Nitekim Bulgaristan savaştan çekilmek zorunda kalınca Osmanlı ve Almanya arasındaki kara sınırı da kopmuş, Osmanlı’da silah bırakmak zorunda kalmıştır.

1918 yılının Mayıs ayında Romanya, 29 Eylül'de Bulgaristan, 30 Ekim'de de Osmanlı Devleti İtilaf Devletleri ile ateşkesi sağlarken, Avusturya 3 Kasım'da, Almanya ise 11 Kasım'da silah bırakmıştır. Dört yıl üç ay on bir gün sürmüş büyük savaşın sonuçlanmasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin itilaf bloğuna yeni bir büyük güç olarak dâhil olması önemli bir rol oynamıştır. Zira son savaşlarda kullanılan Amerikan tankları bu gücün cephedeki etkisini teşkil etmiştir (Sander, 1994: 716; Kuran, 1992: 199).

Savaş sonrası 18 Ocak 1919'da Paris'te barış konferansı adı altında toplanılarak, ittifak ve itilaf devletleri arasında ağır şartlar taşıyacak anlaşmalar belirlenmeye çalışılmıştır. İtilaf devletlerinin çıkarlarına göre düzenlenen bu anlaşmalardan Almanya ile 28 Haziran 1919'da yapılan Versailles Antlaşması 440 maddeden oluşmaktadır. Buna göre Almanya AlsaceLorraine ve Saar bölgelerini Fransa'ya bırakmış, Batı Prusya'da Polonya'ya verilmiştir. Almanya'nın Avusturya ile oluşturabileceği herhangi bir birliği yasaklanırken adeta bir Polonya koridoru oluşturulmuştur. Bununla beraber Almanya, Polonya ve Çekoslovakya'nın bağımsızlıklarını da tanımak mecburiyetinde bırakılmıştır. Ren nehrinin 50 km den oluşan iki tarafının askerden arındırılması ve ordunun 100.000 askerle sınırlandırılması da kararlaştırılmıştır. Savaş gemileri itilaf devletlerine verilirken, Almanya'nın uçak ve denizaltı yapmaması gibi kısıtlamalar da getirilmiştir. Deniz aşırı sömürgelerden de vazgeçmek zorunda bırakılan Almanya'nın bu mirası üzerinde ise Manda sistemi kurularak paylaşılmaya çalışılmıştır. Almanya'nın savaş suçlusu sayılarak 'onarım borcu adı altında' ödemesi mümkün olmayan 56 milyar dolar tazminat ile yükümlü tutulması, Versailles Antlaşmasının bu öfke kışkırtıcı hükümlerinden en çok yankı uyandıranı olmuştur. Bauer kabinesi bu antlaşmayı imzalamak adına heyet gönderdiğinde Almanya tarihinde hiç olmadığı kadar, kabul edilmesi zor bir kaderle karşı karşıya bırakılmıştır (Fulbrook, 1990: 164; Sander, 1994: 735-736)

2.8. Weimar Anayasası ve Nazi Partisi

1918 Kasım'ından sonra Alman İmparatorluğu yıkılmış ve Cumhuriyet rejimi kurulmuş olsa da demokratik bir anayasanın kabul edilme süreci, siyasi grupların kendi aralarındaki iç savaş halini alan mücadelelerine sahne olmuştur. Yeni rejimi kabul eden Sosyal Demokratlar siyaset sahnesinde yeniden egemen olmaya çalışmış, Aralık ayında kurulan Komünist Parti'nin darbe girişimini, diğer destekçiler gibi ordunun da yanında olmasıyla bastırmıştır. Nitekim Komünist Partililerin, Weimar'da toplanan Ulusal Meclis'i ve Ebert'in Berlin'de kurmuş olduğu geçici hükümeti karşı devrimci olarak nitelemeleri, 1919 yılındaki işçi sınıfının grevleriyle başlayan bu darbe girişimini açıklar. İşçi sınıfına ihanet

edildiğini düşünen Komünistler, esasen bundan 1 yıl önce, Münih'te sendikacı ve sosyalistlerin bir araya gelerek Kurt Eisner önderliğinde kurdukları Bavyera Cumhuriyeti'nden ziyade bir oluşum değildir. Bavyera'da çıkan bir isyanda ise Eisner öldürülünce, komünistlerin ve demokratların ezeli düşmanlığı da başlamıştır. Karışıklıkların giderilmesiyle meclis için seçim yapılmış ancak hiçbir parti çoğunluğu sağlayamayınca Sosyal Demokrat, Liberal Demokrat ve Merkez Parti'den oluşturulan koalisyon gücü kurucu mecliste söz sahibi olmuştur. Liberalizmin simgesi haline gelen Weimar kentinde, Amerikan, Fransız ve İsviçre anayasalarından esinlenerek liberal bir anayasa oluşturulmuştur. 31 Temmuz 1919 yılında kabul edilen bu anayasaya göre 7 yıl süreyle bir cumhurbaşkanı ve 2 meclisli parlamento oluşturulmuştur. 1920 yılında Ulusal Meclis Weimar'dan Berlin'e taşınmış ve Sosyal Demokratlar, hükümetlere koalisyonlarla egemen olmaya devam etmiştir. Weimar Cumhuriyeti olarak anılan bu dönem ise, Adolf Hitler tarih sahnesine çıkana kadar varlığını devam ettirmiştir (Sander, 1996: 17-19).

Versailles Antlaşmasının ağır hükümlerinin kabul edilmesinin sorumlusu olarak görülen Sosyal Demokratlar, toplumda oluşan Militarizm ve bundan doğan milliyetçi tepkilerin hedefi haline gelmiştir. Nitekim bu militarist sınıf, 1920 yılında Berlin'de hükümete karşı Kapp darbesini gerçekleştirmeye çalışmış, bölgedeki genel grevler sebebiyle başarılı olamamıştır. Ancak bu durum Almanya'nın artık militarist hareketlere açık olduğunu göstermiştir. Zira Weimar Cumhuriyeti 1919'dan 1923'e kadar, ekonomik sorunlar ekseninde işçi sınıfının grevleri ve devrimci hareketlerine maruz kalmış, karşılık olarak ölüm cezaları vermiş ve orantısız güç kullanmak zorunda kalmıştır. 1919 yılının Ocak ayı, Alman tarihi olduğu kadar Dünya tarihinin de seyrini değiştirecek bir gelişmeye sahne olmuştur. Bu gelişme Münih'te Alman İşçi Partisi'nin kuruluşudur (Fulbrook, 1990: 165; Sander, 1996: 19-20).

“Bu partiyi kuranlar ve destekçileri, Versailles hükümlerine göre terhis olmuş işsiz askerler, romantik serüvenciler ve siyasal tahrikçilerdi. Eylül ayında, o zamana kadar hiç tanınmayan eski başçavuş ve başarısız ressam Adolf Hitler partinin siyasal komitesine katıldı..1920 yılında ise partinin adı Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nazi) olarak değiştirildi Partinin programından neye taraftar olduğu değil de neye karşı olduğu anlaşılabilirdi.” (Sander, 1996: 20).

Nazi Parti'sinin Parlamento, Komünizm ve Yahudi karşıtlığı, meşhur General Ludendorff tarafından desteklenmekle beraber, toplumun birçok unsuru da partinin dinamikleri içinde kendine yer bulmuştur. Hitler'in 1923 yılındaki başarısız darbe girişimi, hapse atıldığında onun meşhur 'Kavgam' kitabını yazmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda

bu başarısız darbe girişimi, hali hazırdaki bu küçük partinin daha sonraları örgütlenip teşkilatlı bir yapıya bürünmesinde etkili olmuştur. Partinin süreç gerektiren çalışmaları sonucunda, savaş sonrasındaki düzenden muzdarip olan sınıflara hitap edilerek destekleri alınmaya çalışılmış, nitekim bunda uzun vadede başarılı olunmuştur. Bu sınıflar ise genel olarak, eski subaylar, ekonomik çöküşün altında ezilmiş halk ve onların ekonomiye egemen olan Yahudilere karşı olanları, işverenler ve bürokratik çevrelerden oluşmaktaydı (Sander, 1996: 20).

2.9. Dış Politika

Almanya'nın borç sorununa ilişkin itirazları ile müttefikler tarafından oluşturulan komisyon, Almanya'nın 33 milyar dolara indirilen borcu da ödeyemeyeceğini bildirmesi üzerine Dawes Planı'nı oluşturmuştur. Buna göre borç, 1924 yılında taksitlendirilme yoluyla ödeme kolaylığı sağlanarak alınmaya çalışılmıştır. Nitekim bu dönemde Fransa ile olan ilişkiler müttefiklerden bağımsız bir şekilde gelişmiştir. Fransa Dawes planının uygulanmaya başlamasından evvel borç sorununu ön plana çıkararak, Almanya'nın mühim endüstri bölgesi olan Ruhr'u 1923 yılında işgal etmiştir. Bu şekilde Fransa'nın tamirat borcunun buranın işletilerek sağlanacağı bildirilse de bu durum, A.B.D, İngiltere ve bölge halkının tepkilerine yol açmış, Fransa birliklerini geri çekmek zorunda kalmıştır. Bahsedildiği üzere bu durumdan sonra Dawes Planının uygulamaya konulması Alman ekonomisine nefes aldırır da Fransa'nın ilhak girişimi daha sonra Naziler için bir siyasi fırsat özelliği taşıyacaktır. Dönemin dış politikasına ilişkin en önemli olay ise, İngiltere ve Fransa'da kaygı uyandıracak olan Alman-Sovyet Rapallo Dostluk Anlaşması'dır. 16 Nisan 1922 tarihli bu anlaşma ile Almanya, Sovyet rejimini tanımış, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler başlarken ekonomik işbirliği de sağlanmıştır. Nitekim bu yaklaşma 1926 yılına gelindiğinde imzalanan Berlin Antlaşması'yla bir güvence halini almıştır. Buna göre taraflardan birine yönelik gerçekleşecek saldırıda diğeri tarafsız kalacaktır. Almanya açısından Avrupa'daki bir başka gelişme ise İtalya'nın henüz 1922 yılında, Ulusal Faşist Partisi lideri Mussolini'nin başbakanlığında Faşizm ile tanışmasıdır (Sander, 1996: 21-24; Fulbrook, 1990: 168).

Almanya'nın Versay zincirlerini kırma politikaları bağlamındaki bir başka gelişme ise 1925 yılında imzalanan Locarno anlaşmalarıdır. Bu; Almanya, İngiltere, Fransa, Belçika, Çekoslovakya'nın içinde olduğu ve sınırların güvence altına alınmaya çalışıldığı bir anlaşmalar sistemidir. Bu anlaşma devletlerin sınırlarının ihlali halinde birbirleri arasında öngörülen askeri yardım anlaşmalarını da içermektedir. Almanya özellikle Fransa'yı ilgilendiren Belçika ve Ren bölgesinin de olduğu batı sınırları hakkında güvence verse de,

doğu sınırları olan Çekoslovakya ve Polonya hakkında bu güvenceyi tam anlamıyla vermemiştir. Sadece buradaki sınırların silah zoruyla değiştirilmeyeceğini taahhüt etmekle yetinmiştir. Bununla beraber İngiltere de Fransa'nın batı sınırları için güvence verirken, kendisini doğrudan ilgilendirmeyen doğu sınırlarına aynı hassasiyeti göstermemiştir. Bu durum Almanya nezdinde ileriye dönük gerçekleştirilebilecek Çekoslovakya ve Polonya saldırısında, İngiltere'nin askeri güç kullanmayabileceği öngörüsünü yaratmıştır. Esasen bu anlaşmalar, Versailles Antlaşmasının tek başına yeterliliğini yitirdiğini göstermekle birlikte, 1919 yılında kurulan Milletler Cemiyeti'nin barış ve güvenlik esaslarına aykırı bir zemin oluşturmuştur. 1928 yılının Ağustos ayında A.B.D. Dışişleri Bakanı Kellogg'un öncülüğünde, savaşın ulusal politikalardan uzak tutulması esasına dayalı bir paktın oluşması sağlanmıştır. Bu pakta Almanya, İngiltere, Fransa, ABD, İtalya, Japonya, Belçika, Polonya, Çekoslovakya katılmıştır. Savaş sonrası barışın korunması adına Lokarno Anlaşmasından sonra oluşturulan Kellogg Paktı çok taraflı bir anlaşma olması itibariyle kısa vadede de olsa dönem dengelerini korumuştur (Fulbrook, 1990: 167-168; Sander, 1996: 30-36).

2.10. Adolf Hitler Dönemi

Esasen 1. Dünya Savaşı sonuçları itibariyle tüm Dünya'da 1929 yılında başlayan ekonomik bunalım, etkisini 1932'li yıllara kadar göstermiş, özellikle 1931-1932 yılları ise bu bunalımın en üst düzeyde yaşandığı yıllar olmuştur. Zira bankaların iflaslarına istinaden ödemeler de uluslararası sorun haline gelerek, kriz ortamı etkisini tüm Dünya'da göstermeye başlamıştır. Alınmaya çalışılan uluslararası önemler etkili olamazken, ekonomik anlamda ulusların milliyetçi yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Ekonomik bunalımın etkisinin en çok gözlemlendiği yerlerden biri olan Almanya'da ise oluşan bu zemin, Hitler ve onun kuracağı diktatörlüğü adına bir fırsat haline gelmiştir. 1933 yılının Ocak ayına kadar serbest seçimlerde Nazi Partisi çoğunluğu sağlayamamış olsa da, devlet başkanı olan Hindenburg'un önerileriyle en güçlü konumdaki Nazi Partisi lideri Hitler, 30 Ocak 1933 yılında Şansölye (hükümet başkanı) ilan edilmiştir. 1923 yılındaki darbe girişimi ordu tarafından engellenen Hitler, ancak anayasal yollarla gelebileceğine inandığı iktidar düşüncesinde başarılı olmuştur. Zira Hitler, 1922 yılının Mart ayında Mussolini'nin Roma'daki yürüyüşünden esinlenerek, 1923 yılının Mart ayında aynı yürüyüşü Berlin'de gerçekleştirmek niyetindeydi. Ancak amaçları doğrultusunda anayasa ve hukuku kullanan Hitler, daha sonra bunlara aykırı hareket etmekten kaçınmamıştır. İktidara gelmesiyle yeniden yaptırdığı seçimlerde Nazi Partisi'nin koltuk sayısını arttıran Hitler, daha sonra tüm partileri kapatarak siyasi faaliyetlerini de yasaklamıştır. Hindenburg'un 1934 yılının Ağustos ayında ölmesiyle hükümet başkanı olan

Hitler, onun devlet başkanlığı görevini de alarak kendini Führer ilan etmiştir (Fulbrook, 1990: 166; Sander, 1996: 38-41).

Almanya'nın dış politikasına yön verip Dünya tarihine yeni sayfalar ekleyecek Hitler'in görüşleri oldukça önemlidir. Alman ırkının diğer ırklardan üstünlüğünü büyük Almanya fikri ile bağdaştıran Hitler, üstün gördüğü Alman ırkını Slavlar ve özellikle Yahudi ırkından arındırma düşüncesiyle hareket edecektir. Nitekim aynı Alman ırkının tek bir devletin sınırlarında birleşmesi gerektiği düşüncesi ile yayılmacı politika izleyecek olan Hitler, daha sonra 'hayat sahası' planını da uygulamaya geçirecektir. Buna istinaden Versailles Antlaşmasının hükümlerini ortadan kaldırmak, büyük Alman ulus devletini kurmak adına gerçekleştirilecek ilk hamle olmuştur. Kuzey Afrika'da bir sömürge imparatorluğu kurmak ve deniz gücü açısından Dünya güçlerinden biri olmak da Hitler'in temel hedeflerindendir. Almanya'nın Nazi politikalarını benimsemesi için müsait olan siyasi ve ekonomik ortam ile beraber, bunların toplumla bağdaştırılması açısından savaş zamanının duygusal ve birleştirici argümanları kullanılmıştır. Buna göre Naziler, asker kıyafetleri ve selamlaşmaları ile cephedeki askeri havayı yansıtmayı başarmıştır. Ulusal hale gelen Nazi hareketini benimsemeyen toplumdaki azınlık gruplar ise vatana ihanet ile suçlanmıştır. Bununla beraber gizli çalışan Nazi polisleri, ulusallaştırılan bu düşüncelerin toplumdaki tesisine engel teşkil edecek durumları ortadan kaldırmada aktif olarak rol almışlardır (Sander, 1996: 41-42).

2.11. II. Dünya Savaşı'na Kadar Almanya'nın Genel Durumu

Almanya, Nazi politikasını gerçekleştirebilmek amacıyla ilk olarak Versailles Antlaşmasının hükümlerine aykırı biçimde, 1934 yılına kadar gizli olarak gemi, uçak, tank ve patlayıcılar üreterek silahlanmaya başlamıştır. ABD'nin Sovyet Rusya'yı tanınması ve 1934 yılında Milletler Cemiyeti'ne kabul etmesi Alman silahlanmasına karşı bir refleks olarak değerlendirilmiştir. Kadim düşman Fransa ise bu duruma karşı Sovyet Rusya ile ittifak sağlayarak tepki vermiştir. Polonya ile yapılan 10 yıl saldırmazlık antlaşmasının imzalanması ise Avrupa devletleri nezdinde yatıştırıcı bir etki yaratmıştır. Versailles Antlaşmasında da belirlenen Saarland (Saar) bölgesinde yapılacak plebisit, Ocak 1935 yılında gerçekleşmiş ve Mart ayında ise burası Almanya topraklarına dâhil olmuştur. Zengin bir endüstri bölgesi olan Saarland, savaş öncesi Almanya'nın gücüne katkı sağlamıştır. Almanya'nın yine Mart ayında askerliği zorunlu hale getirmesi, Versailles hükümlerine aykırı olarak değerlendirilmiş ve Nisan ayında İtalya, İngiltere ve Fransa arasında Stresa Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın en önemli maddesi ise Avusturya'nın toprak bütünlüğünün bu devletlerce garanti edilmesidir.

Fransa, Sovyet Rusya ve Çekoslovakya’da kendi aralarında Almanya’ya karşı tedbir amaçlı ittifaklar kurmaya çalışmıştır. 1935 yılının Haziran ayında İngiltere ile Almanya arasında deniz silahlanması adına yapılan görüşmelerde anlaşmaya varılmış, buna göre Almanya’nın İngiliz donanmasının 3’te birine kadar çıkabilmesi kararlaştırılmıştır. Zira Almanya bu anlaşma ile denizaltı üretmeye de başlamıştır. Aynı yılın Ekim ayında İtalya’nın Habeşistan’ı işgali, Fransa ve İngiltere’nin buraya yoğunlaşmasını sağlarken, Almanya’da ekonomik hoşnutsuzluğu artan halk ise Hitler’e riskli bir itici güç sağlamıştır. Bu fırsatı değerlendiren Hitler, Mart 1916’da Rheinland’ı (Ren) silahlandırmış ve Versailles anlaşmasının hükümleri geçerliliğini tamamen yitirmiştir (Fulbrook, 1990: 188-189; Sander, 1996: 43-49).

Habeşistan’ın işgali karşısında İngiltere, Akdeniz’deki İtalyan yayılmasına karşı bir önlem olarak Türkiye ve Yunanistan’ın dostluğunu aramış, buna istinaden ise Akdeniz Paktı ortaya çıkmıştır. Akdeniz rekabetinde İngiltere karşısında politik gelişmeler itibariyle Fransa’dan destek alamayacak olan İtalya, kendi gibi faşist rejim sahibi Almanya ile yakınlaşmaya başlamıştır. Esasen bu yakınlaşma, İtalya’nın Habeşistan işgalinde İngiltere ve Fransa baskı uygularken, buna karşın Almanya’nın destek olmasıyla başlamıştır. Bununla beraber Temmuz ayında başlayan İspanyol iç savaşı, İtalya ve Almanya’yı Franco-Berlin ekseninde yakınlaştırmaya devam etmiştir. Roma ve Berlin’de de daha önce İspanya’dakine benzer faşist rejim anlayışıyla bir isyan girişimi yapıldığı için, İtalya ve Almanya General Franco’nun bu iç savaşta iktidarı ele almasına yardım ederek direkt bir katkı sağlamıştır. Bu katkı ise bahsedildiği üzere yakınlaşmalarında etkili olmuştur. Zira İspanya’nın bu durumu İngiltere ve Fransa’nın Akdeniz çıkarları ve politikaları açısından tehlike arz etse de bu devletler büyük bir savaşa sebep olacak bir adım atmamıştır. Almanya ve İtalya arasında daha önce gerginliğe sebep olan Avusturya sorunu ise, İtalya’nın buraya olan ilgisini kaybetmesi itibariyle sorun arz etmeyecek duruma gelmiştir. Bu gelişmeler nihayetinde yakınlaşmaya devam eden Almanya ve İtalya, 1936 yılının Ekim ayında Berlin-Roma Mihveri’ni kurmuştur. Asya’da Almanya’daki benzer politikalar benimseyerek hareket eden Japonya da Almanya ile yakınlaşmaya başlamıştır. Bu yakınlaşmanın sonucu olarak iki devlet arasında bir anlaşma zemini oluşturulabilmiştir. 25 Kasım 1936 yılında Anti-Komitern Pakt imzalandığında esasen Berlin-Tokyo Mihveri’de kurulmuştur. Zira süre gelen anlaşmalar sonucu İtalya 6 Kasım 1937’de bu pakta katılmış, 1938’de ise Dış işleri bakanı Ribbentrop’un etkisiyle Japonya’da eksenin üçüncü üyesi olarak, Berlin-Roma-Tokyo Mihveri arasında yerini almıştır. 1936 yılında Almanya’nın 4 yıl içinde savaşa hazır hale gelmesi gerektiğini Hitler ilan ettiğinde, bu 4 yıl için bir savaş planı ofisi kurularak çalışmalara başlanmıştır. Ancak 1936’dan sonraki bu gelişmeler Hitler’in uzun süreli bir silahlanma yarışını

sürdüremeyerek daha erken savaşmak zorunda olacağını göstermiştir (Fulbrook, 1990: 189-190; Sander, 1996: 47-52).

1937-1938 kışı, savaş planları nedeniyle Almanya'nın iç dinamiklerinde değişikliklere sebebiyet vermiştir. Zira Hitler'in Lebensraum'a (Yaşam Alanı) ulaşım planlarının bazıları çekince ile karşılanmış ve eleştirilmiştir. Aralık ayındaki Nazi askeri planlaması gereğince ise saldırgan bir tutum benimsenmiştir. Buna göre Hitler Şubat 1938'e kadar, görüş ve planlarına muhalif olanları uygun olanlar ile yer değiştirmiştir. 14 üst düzey General ve Dış işleri Bakanı dahi emekli olurken, 46 kişi emirlerini değiştirmek zorunda kalmıştır. Ordu liderleri tasfiye olmuş, Savaş Bakanının görevi ise ortadan kaldırılırken, Hitler Silahlı Kuvvetler Başkomutanı olmuştur (Fulbrook, 1990: 190).

1938 yılına kadar dış politikadaki amaçlarına savaşa gerek kalmaksızın barışçıl yollarla ulaşmayı başaran Hitler, ulus devleti amacını gerçekleştirebilmek maksadıyla Avusturya planında harekete geçmiştir. 1938 yılının Şubat ayında sonucu önceden belirlenecek bir formül ile Avusturya'da sözde bir plebisit gerçekleştirilmek istenmiştir. Hitler ile görüşen Avusturya Başbakanı'ndan, Avusturya'da daha önce darbeye kalkışan Nazilerin serbest bırakılması ve onların ordu, maliye ve iç işleri gibi tüm siyasal birimlerin başına getirilmesi istenmiştir. Adeta bir iktidar devri olacak bu durumun 13 Mart'ta referandum ile halkoyuna sunulması kararlaştırılmıştır. Ancak buna karşın Alman zırhlı birlikleri 12 Mart'ta harekete geçerek bir oldubitti ile Avusturya'yı işgal etmişlerdir. Bu işgalden önce Avusturyalı birliklere, Alman birliklerinin Hitler'in anavatanına zaferle yürüdüğü ve karşılama yapılarak direnç gösterilmemesi söylenmiş, bu sebeple kansız bir şekilde ilhak gerçekleşmiştir. Ancak bu ilhak Yahudiler açısından Almanya'da olmadığı kadar kanlı bitmiştir. Aynı dili konuşan Almanların tabiatı ile aynı siyasi birimde olması sağlanırken, Avrupa güçleri bu durumu protesto edecek sebep bulamamışlardır. Zira İngiltere 1935 itibari ile yatıştırma ve dengeleme politikasını benimserken, Fransa ise iç siyasal karışıklar ve dış politikadaki yalnızlığı sebebiyle tepkisiz kalmıştır (Fulbrook, 1990: 190-191; Sander, 1996: 52-54).

Avusturya'nın ilhak edilmesinden sonra, Çekoslovakya'nın Südet sınır bölgelerinde bulunan 3,5 milyon Alman nüfusu, 1938 yazında ayaklanmaya başlamıştır. Nitekim Naziler Avusturya'da olduğu gibi burada da faaliyetlerde bulunarak, Almanya'nın desteği ile iç karışıklıklar çıkarmayı başarmıştır. Hitler'in Çekoslovakya sınırına asker göndermesi gerekli hale geldiğinde ise Çek seferberliğine yol açan bir kriz ortamı oluşmuştur. İngiltere Başbakanı Chamberlain, bu gergin ortama istinaden gerçekleştirilen müzakerelerde kilit bir rol oynamıştır. Chamberlain Hitler ile görüşükten sonra Almanya tarafından gerçekleştirilmesi düşünülen işgal fikrine karşın, Avrupa barışının devamı için Fransa ve Çekoslovakya'nın

yanında yer alınmamasının gerekliliğini öngörmüştür. Çekoslovakya ile daha önce buranın güvenliğine istinaden anlaşma sağlamış olan Fransa ise İngiltere'nin desteği olmadan hareket edememiştir. Chamberlain'in önerisi ile Çekoslovakya'nın temsil edilmediği Münih Konferansı 29 Eylül 1938'de toplanmıştır. Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere'nin bulunduğu konferanstan çıkarılan sonuca göre Südet bölgesinin Almanya'ya aşamalı olarak verilmesi kararlaştırılmıştır. Chamberlain Avrupa barışını korumayı başardığı için Londra'ya meşhur olacak bir dönüş gerçekleştirmiştir. Zira döndüğünde Hitler tarafından imzalanmış kâğıdı sallayarak “zamanımızda barış” (peace in our time) manasında bulunmuştur. Esasen bu sonuç gerçekleşecek savaş öncesi, devletlerin silahlanma da zaman kazanmalarını sağlamaktan öteye gidememiştir. Mart 1939'da Hitler Çekoslovakya'dan geriye kalanları istila etmeye karar verdiğinde ise, birlikleri ciddi bir muhalefetle karşılaşmadan Prag'a kadar girebilmiştir. İngiltere ve Fransa'nın tutumları ise, Çekoslovakya'nın parçalanmasına göz yummak yönünde olmuştur (Fulbrook, 1990: 191-192; Sander, 1996: 54-56).

İngiltere Almanya'nın yayılma politikasını, gerek hukuki gerekse de bu bölgelerdeki üstünlük hakkıyla özdeşleştirerek, Avrupa barışını koruma çabasıyla değerlendirmiştir. Buna istinaden başından beri Almanya'ya karşı dengeleme ve yatıştırma politikasını benimsemiştir. Esasen Almanya'nın doğuya yönelik tehlike arz etmeyen yayılmalarının, batı yayılmasına dönüşmeyeceği öngörüsü bu dengeleme ve yatıştırma politikasının omurgasını oluşturmaktadır. Bunula beraber doğuya yönelik devam edecek bir yayılmada ise, Alman-Sovyet savaşı ihtimali ile Nazi ve Komünizm tehlikesinin güç kaybetmesi, İngiliz ve Fransız çıkarlarına ters düşmemiştir. Ancak bu politikaları tamamen değiştirecek gelişme ise Almanya'nın ilgisinin tehlike arz edecek şekilde batıya çevrildiğinin anlaşılması olmuştur. Nitekim Macaristan'ın, Karpat bölgesini 16 Mart 1939'da ilhak etmesi karşısında Almanya bu ilhakı kabul etmiş, hedefinin öncelikli olarak doğu ve Sovyet Rusya olmadığı öngörülmüştür. Zira Çekoslovakya'nın en doğusundaki bu stratejik bölge, Ukrayna'ya oldukça yakındı ve Sovyetlere karşı girişilecek bir savaşta elde tutulması elzemdi. Diğer taraftan Sovyetler en başından beri Alman yayılması karşısında, İngiltere ve Fransa ile işbirliğinde bulunmaya çalışsa da bu devletler Avrupa dışı olarak değerlendirdikleri Rusya ile hareket etmekten kaçınmıştır. Bunun en önemli göstergesi ise Çekoslovakya sorunuyla gerçekleşen Münih konferansına Sovyet Rusya'nın dâhil edilmemesidir (Sander, 1996: 57).

İngiltere Almanya'ya karşı olan yeni politikası gereği, Fransa'nın da dâhil olacağı üçlü bir anlaşma için Sovyet Rusya ile görüşmelerde bulunmaya çalışsa da ortak bir cephe için anlaşma zemini sağlanamamıştır. Buna neden olarak muhtemel savaş çıkarları ile ortak bir hareketten yoksun olunması ve ideolojik farklılıklar gösterilebilir. İngiltere'nin önce 31 Mart

1939'da Polonya'ya ve daha sonra Yunanistan ve Romanya'ya askeri açıdan güvence vermesi, artık Almanya ve İtalya'nın sonraki yayılmacı hareketlerine tepkisiz kalmayacağını bir göstergesi olmuştur. Bundan kısa bir süre sonra Almanya'nın daha önce Polonya ile yaptığı saldırmazlık anlaşmasını 28 Nisan 1939'da iptal etmesi gerilimi tırmandırmıştır. İtalya'nın hedefinde olan Arnavutluk, Mussolini'nin Hitler benzeri yayılmacı politikası gereği 12 Nisan 1939'da işgal edildiğinde, İngiltere ve Fransa bu gelişme karşısında tepkisiz kalamamıştır. İtalya ise buna karşın Almanya ile olan bağlılığını koruyarak güçlendirmek adına yeni bir anlaşmaya imza atmıştır. 22 Mayıs 1939 yılında imzalanan 'Çelik Pakt' ittifak anlaşması, iki devlet arasında tesis edilen ilişkilerin en yüksek halidir (Sander, 1996: 58; Beydilli, 2007: 317).

Sovyet Rusya, İngiltere ve Fransa ile ortak cephe görüşmelerinin olumsuz gidişatına istinaden, Almanya ile anlaşmayı denemiştir. Zira bu anlaşma Rusya'ya başlaması muhtemel savaşta ihtiyaç duyacağı zamanı tanırken, olası Alman saldırılarına Moskova'dan uzakta bulunarak karşılık verme imkânı da taşıyacaktır. Nitekim Rusya'nın Polonya'da asker bulundurma isteği İngiltere ile ortak cepheyi engelleyen bir husus olmuşken, Almanya ile anlaşma zemini sağlanabilmiştir. Almanya açısından önemli görülen, Sovyet Rusya'nın İngiltere gibi batı devletleriyle ortak bir cephe oluşturmasını engellemektir. Buna istinaden 23 Ağustos 1939 yılında iki devlet arasında Saldırmazlık Paktı imzalanmış, gizli anlaşması gereğince de Baltık bölgeleri ile Polonya konusunda toprak ve nüfuz paylaşımı yapılmıştır. Esasen bu anlaşma ile Rusya, İngiltere ve Fransa ile başaramadığı batı sınırını güvenceye alma fikrini, buradaki tehdit unsuru Almanya ile gerçekleştirebilmiştir. Almanya ise bu anlaşma yoluyla sonrasında işgal edeceği Polonya ile doğu sınırını sağlamlaştırabilip, batıya yönelik hareketlerinde ise doğudaki Sovyetlerden gelecek olası bir müdahaleyi engellemiştir. Böylece iki cephede birden savaşmak zorunda kalmayacak olan Almanya açısından batıya karşı stratejik ve politik bir zafer kazanılmıştır (Fulbrook, 1990: 194; Sander, 1996: 59-60).

Danzig, Versay Anlaşması ile Polonya'ya bırakılmış halkı Alman bir bölge olarak, Nazi politikası "lebensraum" gereğince elde edilerek Almanya'ya katılması gereken stratejik bir konumdadır. Polonya Danzig ile Baltık Denizi'ne ulaşabilirken, Almanya ise Versay düzenlemesinin bir sonucu olarak kendi toprakları olan Doğu Prusya ile kara bağlantısını kaybetmiştir. Zira Versay düzenlemesinin burada güvenli bir 'Danzig Koridoru' oluşturmasındaki amaç, Almanya'nın tehdit oluşturamayacak halde kalmasını sağlamak olmuştur. Sovyetler ile yapılan saldırmazlık anlaşmasındaki özellikle gizli Polonya çözümünden kısa bir süre sonra Almanya, Danzig için harekete geçmiştir. Bu bölgenin Almanya'ya verilmesi için Polonya'ya baskı kurularak, daha önce olduğu üzere savaşa gerek

kalmadan diplomatik yollarla çözülmesi beklenmiştir. Ancak bu bekleyişin uzun sürmesi, Polonya'ya İngiltere ve Fransa'nın daha önce verdiği askeri güvence ile alakalıdır. Polonya geri adım atmayarak Çekoslovakya işgalini örnek almıştır. İngiltere ise bu kez Almanya için yatıştırma politikasını uygulamayacak ve Polonya'ya uluslararası alanda vermiş olduğu sözü tutmak zorunda kalacaktır. Esasen İngiltere ve Fransa başlaması muhtemel savaşta Polonya cephesi ile Almanya karşısında zaman kazanmış olmayı da hedeflemiştir. Diplomatik anlamda çözüm bulunamayınca, Alman orduları 1 Eylül 1939 sabahı sınırı geçerek, savaş ilan etmeksizin Polonya'yı işgal etmeye başlamıştır. İngiltere ve Fransa ise 3 Eylül'de Polonya'ya verdiği sözü onurlandırarak Almanya'ya savaş ilan etmiş, II. Dünya Savaşı başlamıştır (Fulbrook, 1990: 194; Sander 1996:112-113).

II. Dünya Savaşı, birçok ülkenin çıkarları dâhilinde katılımı ile mihver veya müttefik devletler tarafında yer almasına sahne olmuştur. 1939'da başlayıp 1945'e kadar sürecektir. Avrupa merkezli olan küresel boyuttaki bu savaş, Dünya'nın ikinci büyük savaşı olma özelliğine sahiptir. Bu özelliğe istinaden I. Dünya Savaşı'ndan sonra II. Dünya Savaşı olarak tanımlanmıştır. Yeni savaş alanları ortaya çıkarak yeni cepheler oluşmuş, birçok millet karşı karşıya gelerek savaşmıştır. II. Dünya Savaşı içinde yer alan bu savaş bölgelerinden biri de Doğu Akdeniz'de bulunan Girit'tir. 1941 yılının Mayıs ayında Girit'te Alman işgali yaşanmıştır. Almanya'nın Girit'e gerçekleştireceği Merkür Operasyonu, II. Dünya savaşının geniş kapsamını sınırlandıran çalışma konumuzu oluştururken, kuşkusuz bu konunun geliştiği zeminin anlaşılabilir kılınması açısından ise Almanya'nın Doğu Akdeniz politikası üzerinde durmak yerinde olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ALMANYA’NIN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI

Almanya’nın II. Dünya Savaşı’ndaki Doğu Akdeniz politikasının şekillenmesinde, Batılı devletler ile olan ilişki ve gelişmelerinin etkileyici olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bunların başında Almanya’nın II. Dünya Savaşı’ndaki en büyük rakibi İngiltere gelmektedir. Almanya, İngiltere ile mücadelesini, İngiltere’den sonra Kuzey Afrika ve Orta Doğu bölgesi üzerinde sürdürecektir. İtalyan-Yunan savaşı sonunda ise mihver bir devlet olan İtalya’nın mağlup olması, Balkanlar üzerinde egemenlik tesis etmiş Almanya’yı İngiltere ile bu kez Yunanistan’da karşı karşıya getirecektir. Bu yeni mücadele alanında ise savaş kaçınılmaz olarak Girit Adası’na sıçrayacak ve Almanya, Doğu Akdeniz egemenliği adına en önemli adımlarından birini atacaktır. Almanya’nın Doğu Akdeniz politikasının hangi ekseninde geliştiğinin anlaşılabilir kılınması açısından, birbirleriyle ayrılmaz bir bütün oluşturan tüm bu gelişmeler üzerinde durmak yerinde olacaktır.

3.1. İngiltere

II. Dünya Savaşı’nda tarih Haziran 1940’ı gösterdiğinde, Nazi Almanya’sı Paris’e kadar ele geçirdiği Fransa’yı savaş dışı bırakmayı başarmıştır. Bu tarihten itibaren kıta dışındaki İngiltere ile sürdürülecek bir savaşın Almanya çıkarları açısından gereksizliği görülüp İngiltere ile barış zemini aranmaya çalışılmıştır. Zira bu sayede Almanya asıl hedefi olan Sovyetler’e karşı başlatacağı savaşta, İngiltere ile mücadele halinde olmadan daha güçlü bir şekilde ilerlemeyi planlamıştır. Ancak İngiltere’nin yeni Başbakanı Churchill benimsediği politikası gereği, Almanya ile her daim mücadeleyi sürdürmeyi ve Almanya’nın mağlup edilmesini elzem olarak görmüştür. Bu gelişmelere istinaden Hitler, karadan veya denizden bir operasyon gerçekleştirebilmek için, öncelikli olarak gördüğü İngiliz hava gücünün yok edilmesi adına İngiltere üzerinde Britanya savaşını başlatmıştır. Esasen Alman uçakları Fransa’nın ele geçirilmesinin ardından yeni üsler edinerek 2 Temmuz itibariyle, İngiliz nakliye gemilerine, konvoylara ve bazı kasabalara saldırmaya başlamıştır. Ancak esas hava saldırısı Eylül’de başlamıştır. 7 Eylül 1940’da başlayan hava savaşlarında, Londra’nın da maruz kaldığı ve 3 hafta süren bombardımanlar gerçekleşmiştir. Ancak hava savaşları Almanya tarafından 12 Ekim 1940’da başarısızlıkla sonlandırılmak zorunda kalmıştır. Zira Alman Hava Kuvvetleri olan Luftwaffe, başlattığı Kartal Operasyonunda radarın da etkisiyle Kraliyet Hava Kuvvetlerine ağır kayıplar vermiştir. Öncelikli görülen hava üstünlüğünün sağlanamaması, Hitler’in İngiltere üzerindeki işgal planını sonlandırmasına sebep olsa da bundan evvel planlanan Sovyetlere karşı girişilecek işgal planına sadık kalmıştır (Bullock, 1952: 595-596; Herington, 1954: 34; Sander 1996: 123-125).

Esasen Almanya'nın II. Dünya Savaşındaki Doğu Akdeniz politikasının bu gelişmeler ekseninde şekillendiğini ve İngiltere'nin bu politikanın merkezinde tutulduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bundan sonra Almanya, İngiltere'yi İngiltere'de işgal etmek yerine Britanya imparatorluğunun 'zayıf noktası' olarak gördüğü Ortadoğu, Afrika ve Akdeniz'de mücadeleyi sürdürmeyi amaçlamıştır. Özellikle Doğu Akdeniz'de egemenliğin tesis edilip İngiltere'ye kapatılması, Britanya İmparatorluğuna vurulacak en büyük darbelerden biri olması açısından Almanya'nın savaş politikasındaki omurgalarından biri olmuştur. Aynı zamanda Almanya'nın petrol gibi ihtiyaç duyduğu hammadde ve gereksinimlerini karşılamak açısından Doğu Akdeniz egemenliği, Kuzey Afrika ve Orta Doğu yolunda kilit bir konumda olmuştur. Bu sebeple Almanya'nın Doğu Akdeniz politikasının Kuzey Afrika ve Orta Doğu ile ayırt edilemez bir bütün oluşturduğunu söylemek mümkündür. Zira bu bütün içerisinde İtalya ve İspanya da çıkarları dâhilinde yer almıştır. Hitler, Batı Akdeniz'de sorumluluğu Franco ile görüşerek İspanya'ya, Doğu Akdeniz'de ise Mussolini ile görüşerek İtalya'ya vermeyi amaçlayarak, Alman kuvvetlerinin destekleyici bir rolde kalmasını planlamıştır. Ancak bu işbirliğinin Hitler'e beklediği gelişmeleri sunamayarak sağlanamadığını söylemek mümkündür. Almanya'nın Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Akdeniz stratejisini, 1940 yılının son 4 ayına kadar Hitler'e benimsetip ikna eden, Alman Donanmasının Başkomutanı Amiral Reader bu politikadaki önemli bir faktör olmuştur. (Bullock, 1952: 600-605, Akşin, 2014: 233).

3.2. Kuzey Afrika

İtalya özellikle Almanya'nın Avrupa kıtasında Fransa'yı mağlup etmesiyle 1940 yılının Haziran ayından itibaren savaşa dâhil olarak askeri anlamda operasyonlar düzenlemeye başlamıştır. Nitekim İtalya, Doğu Akdeniz, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da gerçekleştireceği mücadelelerinde, Almanya ile olan işbirliğini ön planda tutmuştur. Bununla beraber Batı Akdeniz'deki operasyon planları ise bahsedildiği üzere Almanya ve İspanya ilişkileri ekseninde gelişmiştir. Doğu Akdeniz açısından İtalya, Eylül ayından başlayarak özellikle Süveyş ve Mısır yönünde ilerlemeyi stratejik olarak hedeflemiştir. Ancak İngiltere, henüz Avrupa'da Fransa'nın direnişi kaybetmeye başlamasıyla beraber, İtalya'nın hâlihazırda bulunduğu Libya üzerinden savaşa girerek Mısır niyetini gerçekleştireceğini öngörmüştür. Mısır'ın işgali için İtalya'nın hazırlıklarını geciktirmeyi amaçlayan İngiltere, 11 Haziran'dan başlayarak İtalya'nın Doğu Afrika ve Libya'daki üslerine hava saldırıları düzenlenmiş ve İtalya'yı savunma halinde bırakmaya mecbur etmiştir. Daha sonrasında İtalya, İngiliz ve Fransız Somali'sini Habeşistan'daki güçleriyle işgal edip Eylül 1940 itibariyle Libya

yönünden Mısır'a girmiştir. Ancak süregelen kara savaşlarında İtalya, Mısır yönünde ilerleyebilmekten ziyade daha da geri çekilmek mecburiyetinde kalacağı yenilgiler almıştır. Mısır'da hazır bulunan İngiliz birliklerinin, özellikle Aralık ayından başlayarak oldukça kısa bir süre içerisinde İtalya'yı bölgede etkisiz hale getirip, Libya içlerine kadar ilerlediğini söylemek mümkündür. Doğu Akdeniz üzerinde havadan yapılan mücadelelerde de sonuç İtalya açısından değişmemiştir. Doğu Akdeniz egemenliğinde Süveyş'in ele geçirilmesi adına, Alman Hava Kuvvetleri olan Luftwaffe, İngiliz savaş gemilerine büyük oranda zarar vermeyi başarsa da Akdeniz'deki İngiliz gücü kırılamamıştır. Mussolini'nin 'Mare Nostrum' (Bizim Deniz) dediği Akdeniz'deki 'hezimet'i bura ile de sınırlı kalmayarak, Trablusgarp ve Bingazi yönündeki Libya bölgesinden girilen mücadelelerde de devam etmiştir. Almanya bu gelişmeler üzerine daha sonra Kuzey Afrika Kolordusunu oluşturmuş ve Komutan olarak da General Erwin Rommel'ı 12 Şubat 1941'de Trablusgarp'a göndermiştir. Rommel burada İngilizlere karşı gerçekleştirdiği mücadelelerinde 1942 yılına kadar şaşırtıcı derecede başarılı sonuçlar alsa da Doğu Akdeniz'de İngiltere'nin rolünü değiştirememiştir. Esasen Kuzey Afrika'daki bu Alman ordusu, Hitler'in daha önceki hava desteğinin yetersiz olduğunu görmesi ve Balkanlardaki zırhlı birliklerinden bir bölümünü buraya transfer etmesiyle ortaya çıkmıştır. Nitekim bu durum İtalya'nın Almanya'ya olan bağımlılığını Balkanlarda olduğu gibi Kuzey Afrika'da da vurgulanmıştır (Herington, 1954: 55; Bullock, 1952: 637-638; Sander, 1996: 128-129; Akşin, 2014: 234).

İngiltere yeni kıtadaki bu savaş öncesinde, Hitler'in Nazi politikaları gereğince Alman ordularının Kuzey Afrika ve Balkanlara müdahale edeceğini ve İtalya'yı destekleyeceğini oldukça açık bir durum olarak değerlendirmiştir. Buna göre İngiltere, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da özellikle Mısır ve Süveyş Kanalı gibi stratejik bölgelerini kontrollü bir şekilde güvence altına almak adına Kraliyet Hava Kuvvetlerini yenileyerek sayısını arttırmıştır. İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetlerine (R.A.F.) verilen birincil görev ise İtalyan ve Almanlara karşı Doğu Akdeniz'de hava üstünlüğünü sağlamak olmuştur. Nitekim İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki temel politikalarından biri olan hava üstünlüğünün sürdürebilmesi, Almanya ve İtalya'nın bu stratejik bölgelerdeki yenilgileri altında yatan temel sebeplerden biri olmuştur. (Long, 1953: 1; Herington, 1954: 53-55).

3.3. Balkanlar

II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'daki gelişmeler, sonuçları itibariyle Almanya'nın Doğu Akdeniz politikasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Zira Almanya, İtalya ile Doğu Akdeniz'de İngiltere'ye karşı giriştiği üstünlük mücadelesini, bu kez Yunanistan ve Girit

üzerinden kurmaya çalışmıştır. Yunanistan'dan hemen sonra operasyon düzenlenecek olan Girit Adası ise Doğu Akdeniz'deki konumu itibariyle Almanya'nın bu politikasındaki en önemli girişimlerinden biri olacaktır. Buna istinaden Almanya'nın Doğu Akdeniz politikasının Kuzey Afrika'dan sonra Yunanistan ekseninde gelişerek şekillendiğini belirlemekte fayda vardır. Almanya, Yunanistan'dan önce Balkan politikası gereğince Macaristan, Romanya ve Bulgaristan'dan sonra Yugoslavya üzerinde egemenlik sağlamaya çalışmıştır. Zira Sovyetlere karşı gerçekleştirilecek Barbarossa Harekâtı öncesinde, Balkanlarda Alman egemenliğinin sağlanarak kendisi için bölgenin güvenli hale getirilmesi de stratejik açıdan önem arz etmiştir.

Hitler 1941 baharı itibariyle en büyük planı olan Barborassa harekâtı için emrini vermeden önce, İngilizleri Yunanistan'dan çıkarmak ve Balkanlarda egemenlik sağlamak adına askeri hazırlıklarını tamamlamıştır. Almanya ve Yunanistan arasında olan 4 ülkeden Macaristan, Romanya ve Bulgaristan uydu devlet haline gelmişken, Yugoslavya ise Hitler'i Barborassa harekâtını ertelemeye sevk edecek kadar kızdırmıştır. Zira 1941 Şubat'ında Almanya Yugoslavya'ya, ittifak önerisinde bulunup ekseni hale getirmeye çalışmıştır. Ancak Yugoslavya Alman bloğuna katılması beklenirken, Mart ayının son günlerine doğru kozmopolit olan içyapısı ve bunun beraberinde getirdiği siyasi gelişmelerinin etkisiyle baskıya dayanamayıp bir darbe yaşamıştır. Nitekim bu darbe, Alman ittifakının Yugoslavya tarafından reddedildiği anlamına gelmektedir. Macaristan, Romanya ve Bulgaristan örneğini takip etmeyerek, daha zor olduğunu kanıtlayan Yugoslavya'da Nazi Almanya'sı bir yıkım gerçekleştirerek adeta Yugoslavları cezalandırmıştır. 6 Nisan itibariyle özellikle Nazi pilotlarının başkent Belgrad'da çatılara oldukça yakın uçarak 'Ceza Operasyonu' adını verdiği bombardımanları sonrasında Yugoslavya, 17 Nisana kadar teslim olmak zorunda bırakılmıştır. Almanya'nın Balkanlardaki bu politikasının daha önce belirtilen gerekçelerinden ziyade, İngilizlerin buraya olası yerleşmelerini engelleyici bir önlem amacı taşıdığını da söylemek mümkündür. Esasen Almanya'nın buradaki önceliğinin Yunanistan'ı işgal etmeye çalışacak İtalya'ya yardım götürmekten ziyade, İngiltere'ye karşı ihtiyatlı bir pozisyonda kalmak olduğunu belirtmek gerekir. Ancak Yugoslavya'nın ele geçirilmeye başlanması, Almanya'yı Yunanistan'ın yeni sınır komşusu yapmış ve bu durum İtalya ile girdikleri mücadelede Yunanistan'ın da kaderini değiştirmiştir (Bullock, 1952: 634- 637).

3.4. Yunanistan

3.4.1. Yunan-İtalyan Savaşı

İtalya Nisan 1939'da Arnavutluk'u işgal ettiğinde İngiltere, Hitler ve Mussolini'ye direnmeyi seçmesi koşuluyla Yunanistan'a toprak bütünlüğü garantisi vermiştir. Bununla beraber Yunanistan'da siyasi iradeyi elinde bulunduran Metaxas her ne kadar savaş dışında kalma arzusunda olsa da İngiltere'ye karşı 'hayırsever' bir tarafsızlık politikasına sahip olmuştur. Ancak Mussolini Kuzey Afrika'daki olumsuz başlangıcı sebebiyle eksen otağı Hitler'e zafer göstermek adına kolay olacağını düşündüğü Yunanistan'ı endişeli olsa da hedefine almıştır. İlk olarak 15 Ağustos 1940'da bir İtalyan denizaltısı Yunan Kruvazörünü batırarak saldırıda bulunsa da Yunan-İtalyan savaşı esasen 28 Ekim 1940'da başlamıştır. Zira bu tarihte İtalya Metaxas'a, Yunanistan'ı küçük düşürücü bir teslim ultimatomu gönderince Metaxas bu ultimatomu reddetmiş ve İtalyanlar Arnavut sınırını geçerek Yunanistan'a savaş açmıştır (Clogg, 1992: 120).

İtalya Yunanistan'a savaş açarak burayı daha sonrasında iki ana düşman olan, Almanya ve İngiltere arasında kısa bir savaş alanı haline getirecek olaylar zincirini de başlatmıştır. Nitekim İtalya'nın işgal girişiminde bulunması, saldırıya uğrarsa İngiltere'nin Yunanistan'ı destekleyeceği konusunda uzun zamandır devam eden bir garantiyi de başlatmıştır. Bu durum ise Yunanistan'ı İtalya'ya karşı İngiltere'nin müttefiki haline getirmiştir. İngiltere, Hava Kuvvetlerinden oluşan 4 filosunu Atina'ya göndermiş ve Yunan havaalanlarından kalkarak Arnavutluk'taki İtalyanlara karşı faaliyetlerde bulunan bir hava desteğini Yunanistan'a sağlamıştır. Ancak sınırlı sayıdaki bu hava desteğini Metaxas yeterli bularak daha sonraki Churchill'in birlik oluşturma teklifini reddetmiştir. Zira bu destek ile oluşacak birliklerin Hitleri kışkırtarak Yunanistan'ı Almanya ile karşı karşıya bırakmasından çekinmiştir. Nitekim Metaxas olası Alman istilasına karşın İngiltere'nin askeri tekliflerini yeterli bulmamakla birlikte, bu durumun aynı zamanda Almanların Yunanistan'a saldırması için yeterli bir bahane olacağı sebebiyle reddetmiştir. Bununla beraber Yunanlılar bu büyük çaptaki askeri takviyeye ihtiyaç kalmadan Metaxas'ın körüklediği milli bir irade ortaya koyarak, İtalyanları Arnavutluk'a kadar püskürtmeyi başarmıştır. Kendilerini savunmayı başaran Yunanlılar bununla da sınırlı kalmayarak Arnavutluk üzerinden İtalyanlara saldırmaya başlamıştır. Zira buradaki Yunanlıların yaşadıkları bölgelerin Yunanistan'a ait olduğu fikri, milli irade ile oluşan savunma hareketlerinin milli bir saldırı haline dönüşmesinde oldukça etkili olmuştur. Ocak ayında Yunanistan'ın askeri gücünün büyük bir kısmı olan 14 Yunan birliği, Arnavutluk'taki İtalyanları mağlup etmeye başlamış ve İtalyan yenilgileri süregelen mücadelelerde de devam etmiştir. 1941 yılının Mart ayı itibarıyla ise

Arnavutluk'un yarısının Yunanistan'ın kontrolü altına girdiğini söylemek mümkündür (Clogg, 1992: 120-121; Long, 1953: 1-3).

3.4.2. Almanya'nın Yunanistan'ı İşgali (Marita Operasyonu)

3.4.2.1. İşgal Öncesi Genel Durum

Metaxas'ın 29 Ocak 1941'de ölmesi Almanya'nın Yunanistan'a beklenen müdahalesini hızlandırmıştır. Nitekim Metaxas'ın yerine Başbakan olarak geçen Koryzis, daha geniş çaptaki bir savaş ihtimalinden kaçınmayarak olası Alman müdahalesinden Metaxas kadar çekinmemiştir. Koryzis daha önce Metaxas'a Churchill'in yaptığı askeri birlik teklifini kabul edince, Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerinden oluşan İngiliz kuvvetleri Yunanistan'a gönderilmiştir. Almanya'nın Arnavutluk'taki İtalyan yenilgisini önlemek ve İngiltere'nin bölgedeki nüfuzunu ortadan kaldırmak adına Yunanistan'a müdahale etmesi kaçınılmaz bir hal almışken, bu müdahale de İngiltere ve Yunanistan'ın beklediği bir gelişme olmuştur. Nitekim Almanya Yunanistan üzerine düzenleyeceği Marita Operasyonu için Balkanlarda yaptığı hazırlıklarının büyük bir kısmını Mart 1941'e kadar tamamlamıştır. Hitler'in Sovyetler Birliği'ni işgalden önce Balkan kanadını güvenceye almak istemesi ise Yunanistan hazırlıklarının yıkıcı bir etkiye sahip olacak verimlilikle başlamasına sebep olmuştur (Clogg, 1992: 121; Butler, 1954: 347-349; Long, 1953: 2).

Hitler ilk olarak 12 Kasım 1940'da yüksek askeri kadrosuna Kuzey Yunanistan'ın işgal edilmesi için gerekli planlamaların yapılmasını ve bunun için 10 bölümden oluşan bir Alman ordusunun görevlendirilmesini emretmiştir. Ancak daha sonra Yunanistan'ın tamamı için geçerli olacak çok daha büyük bir plan ile söz konusu işgalin Mart ayında yapılması kararlaştırılmıştır. Buna göre Hitler, Kuzey Afrika'daki İngiliz ve Arnavutluk'taki Yunan başarılarının onda bıraktığı izlenimin bir sonucu olarak, Yunanistan işgali için çok daha büyük bir Alman ordusunu ayırmaya karar vermiştir. Nitekim Yunanistan'daki İngiliz bombardıman uçaklarının Romanya'daki petrol sahalarına olası saldırılarını engellemek, Hitler'in Yunanistan işgalinin gerekliliği açısından farklı bir etken olmuştur. Almanya'nın yakıt kaynağı olan Romanya'da konuşlanmış 12 bölümden oluşan güçlü bir hava kuvvetinin olması ise savaşın seyrini etkileyebilmesi açısından İngiltere ve Yunanistan'ın savunma planlarına yön vermiştir. Nitekim İngiltere ve Yunanistan, Almanya'ya karşı tamamen savunmacı bir anlayış ile askeri gücünü kullanmak isterken, bu gücün daha sonra Balkanlara yönelik gerçekleştirebilecekleri bir saldırı ihtimaline dönüşmesini mümkün görmemişlerdir. Zira İngiltere ve Yunanistan, Almanya'ya göre daha sınırlı diyebileceğimiz bölgedeki güçleri ile ortak bir askeri koordinasyon sağlamada da zorluklar çekmiştir. İngiltere Kuzey

Afrika'daki olumlu gelişmelere istinaden buradaki birliklerin bir kısmının Yunanistan savunmasında kullanılması için girişimlerde bulunmuştur. Nitekim İngiltere Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki ordusunu yakın geleceğe kadar önemli ölçüde arttırmayı planlamamıştır (Long, 1953: 2-8; Butler,1954: 348).

Yunanistan'ın Alman saldırısına karşı savunulması adına İngiliz ve Yunanlılar arasında gerçekleşen toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılarda Alman saldırılarının hangi hatlardan gerçekleşeceği üzerine planlamalar yapılmaya çalışılmıştır. Bu planlamalarda ise saldırılar açısından stratejik olarak önemli bir nokta olacak Selanik üzerine yoğunlaşmıştır. Hem Akdeniz Filosuna komuta eden Amiral Cunningham hem de Hava Şefi Mareşal Longmore Selanik'in savulması üzerine planlanan askeri stratejilerde önemli bir rol oynamışlardır. Nitekim bu toplantılarda Yunanistan'a sağlanacak askeri yardımın sevk ve idaresinin en hızlı şekilde gerçekleştirilebilmesi ve kabulü adına İngiliz Dış İşleri Bakanı Eden aktif olarak rol oynamış, Churchill üzerinde tesiri olmuştur. Bununla beraber Şubat ayında Libya'daki ilerlemesini durdurması ve Yunanistan'ın savunulması için askeri kuvvetlerinin bir kısmını göndermesi istenen, İngiltere'nin Orta Doğu Genel Komutanı olan Wavell da kuşkusuz bu planlamalardaki en önemli isimlerden biri olmuştur. Wavell 6 Nisan'da, 3 tümenini Libya'dan Yunanistan'a göndermiştir. Doğu Akdeniz için Selanik ve Atina'nın kırmızı bir çizgi olduğu, tüm fikir ve görüş ayrılıklarına rağmen kuşkusuz olarak herkes tarafından bilinen bir gerçek haline gelmiştir. (Long, 1953: 9; Butler,1954: 340-343).

İngiltere 3 piyade bölüğü ve 2 tanesi zırhlı olmak üzere 3 tugay bölüğünün de dâhil olduğu yaklaşık 100.000 askeri personeli ve 202 anti-tank, 192 uçaksavar, 142 tank ile birlikte daha önce gönderilen 4 hava filosuna ek olarak 5 hava filosunu Yunanistan'ı savunmak için görevlendirmiştir. Daha öncede belirtildiği üzere bu İngiliz askeri gücünün içinde bulunan Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerinin yeri büyüktür.¹⁰ Bununla beraber bu kuvvetlerin 3 aşamada getirilmesi kararlaştırılmış ve sevkıyatı için en uygun yollar aranmıştır. İngiltere bundan ziyade olarak 4. ve 6. zırhlı birliklerini Rodos ve diğer adalara gerçekleştireceği harekât için ayırmıştır. Henüz Alman ordularının 1 Mart itibarıyla Bulgaristan'a sızmaya başlamasıyla beraber, İngiliz savaş kabinesinin Rodos ve 12 Ada için plan yaptığını söylemek mümkündür. Nitekim Churchill Doğu Akdeniz egemenliği için her ne pahasına olursa olsun Girit'i elinde tutmayı ve hava üssü olarak kullanılan diğer Yunan adalarını almayı Wavell'e direkt olarak bildirmiştir. Yugoslavya ve Türkiye'yi savaşta kendi tarafına çekmek adına İngiltere yoğun diplomatik çaba sarf etmiş, ancak özellikle Türkiye tarafsızlığını korumaktan

¹⁰ İngiliz Ordusu 21.880, Avustralya 17.125 ve Yeni Zelanda ordusu ise 16,720 kişiden meydana gelmektedir (Long, 1953:183).

vazgeçmemiştir. Nitekim Churchill ile gerçekleşen görüşmelerde, İnönü sunulan askeri teklifleri değerlendirmeye bile almamıştır. Zira 1. Dünya Savaşı'nın götürülerinin farkında olan Türkiye yanı başında gerçekleşecek yeni bir büyük savaşa dâhil olmamayı seçmiştir. Alman orduları 1 Mart 1941 itibari ile ekseni Bulgaristan'a sızmaya başladığında endişeli olan İngiliz savaş kabinesi ise bu kez Nisan ayında Yugoslavya beklentisini de kaybetmeye başlamıştır. İngiltere'nin Yugoslavya beklentisinin ve Yunanistan ile olan askeri koordinasyon yoksunluğunun, Yunanistan savunmasında planlanması gereken cephelerin oluşumunu geciktirdiğini ve bölünmüşlüklere yol açarak belirsiz bir hale sürüklediğini söylemek mümkündür. Buna istinaden Yunanistan'ı Almanlara karşı savunmak adına planlanan cephelerden biri olan Aliakmon-Olympus savunma hattı İngiliz savaş kabinesinden geçtiğinde, geç kalınmış bir adım olmakla birlikte savaşın kilit noktası olacak önemli cephelerden biri haline gelmiştir (Long, 1953: 6-12; Herington, 1954: 79).

Bulgaristan sınırına hali hazırda yerleşik bulunan Yunan kuvvetlerinin yanı sıra, İngiliz birlikleri de öncelikli olarak Yugoslavya üzerinden Selanik'e doğru giden demiryolları ve buradaki diğer karayolları üzerine yerleştirilmiştir. Zira İngiliz birliklerinin daha önceden Yugoslavya politikasına bağlı olarak batıdaki bu sınıra yoğunlaştığını ve Yugoslav gücü ile işbirliği niyetinde olduğunu söylemek mümkündür. Selanik'in batı ve doğusu boyunca konuşlandırılmış bulunan İngiliz ve Yunan birliklerinde olduğu gibi diğer savunma hatlarında da Yeni Zelanda ve Avustralya birlikleri kozmopolit bir güç oluşturmuştur. Bahsedildiği üzere daha doğuda olan Bulgaristan sınırında belirli ölçüde bir Yunan kuvvetinin bırakılması ise kuşkusuz Yunanistan Başkomutanlığı görevlerinde bulunmuş olan Papagos'un öngörü ve azminin bir sonucudur. Bununla beraber Yunan ordusunun büyük bir kısmı Arnavutluk cephesinde bulunmaya devam etmiştir. Ancak Balkanlardaki gelişmeler Papagos ve Wilson arasında, bölünmüş halde bulunan savunma güçlerinin kaydırılmasına yönelik görüşmelere ve yeni planlar için tartışmalara sebep olmuştur. Papagos batıda bulunan Vermion-Olympus hattındaki kuvvetlerin, doğudaki Bulgaristan sınırına yakın Doiran-Nestos hattındaki kuvvetlere doğru ilerletilmesini savunmuştur. Ancak Yugoslavya'nın o sıradaki belirsiz durumu ve iki hat arasındaki mesafe, Churchill'ın bu öneriyi mümkün görmemesine sebep olmuştur (Long, 1953: 25-26).

1941 yılının Mart ayının son günlerinden itibaren, tüm müttefik kuvvetlere komuta edecek olan Papagos da artık Almanya'nın savaş organizasyonu hakkında bilgi sahibi olmaya başlamıştır. Nitekim Bulgaristan sınırında bulunan yaklaşık 25 bölüme ayrılmış Alman gücünün yalnızca 13'ü, sınırdaki 4 Yunan bölüğüne karşı 'konsantre' olmuş halde iken, Batıdaki Vermion-Olympus hattındaki güç dengesi de bundan farklı olmamıştır. Papagos

daha dirençli bir cephe oluşturabilmek için buralarda tam hava desteğinin sağlanmasını istese de karadaki uçaksavar sayıları gibi hava filoları da sayıca Alman gücünün çok altında kalmıştır. Ezici Alman gücünün belirginlik kazandığı Nisan ayının ilk günlerinde, İngiliz ve Yunan kuvvetlerine arka pozisyonda komuta eden Wilson'ın, savaş başlamadığı halde gerektiğinde geri çekilme hatlarının belirlenmesini isteyerek, İngiliz kuvvetleri ile uzaklaşmak adına plan yapmaya başladığını söylemek mümkündür. Esasen Yugoslavya sınırına yakın ve oldukça stratejik olan Florina Vadisi üzerinden gerçekleşecek Alman operasyonu da Yunanistan'ın saldırıya açık ve koordineli bir plandan ne kadar yoksun kaldığını gözler önüne serecektir (Long, 1953: 27-28).

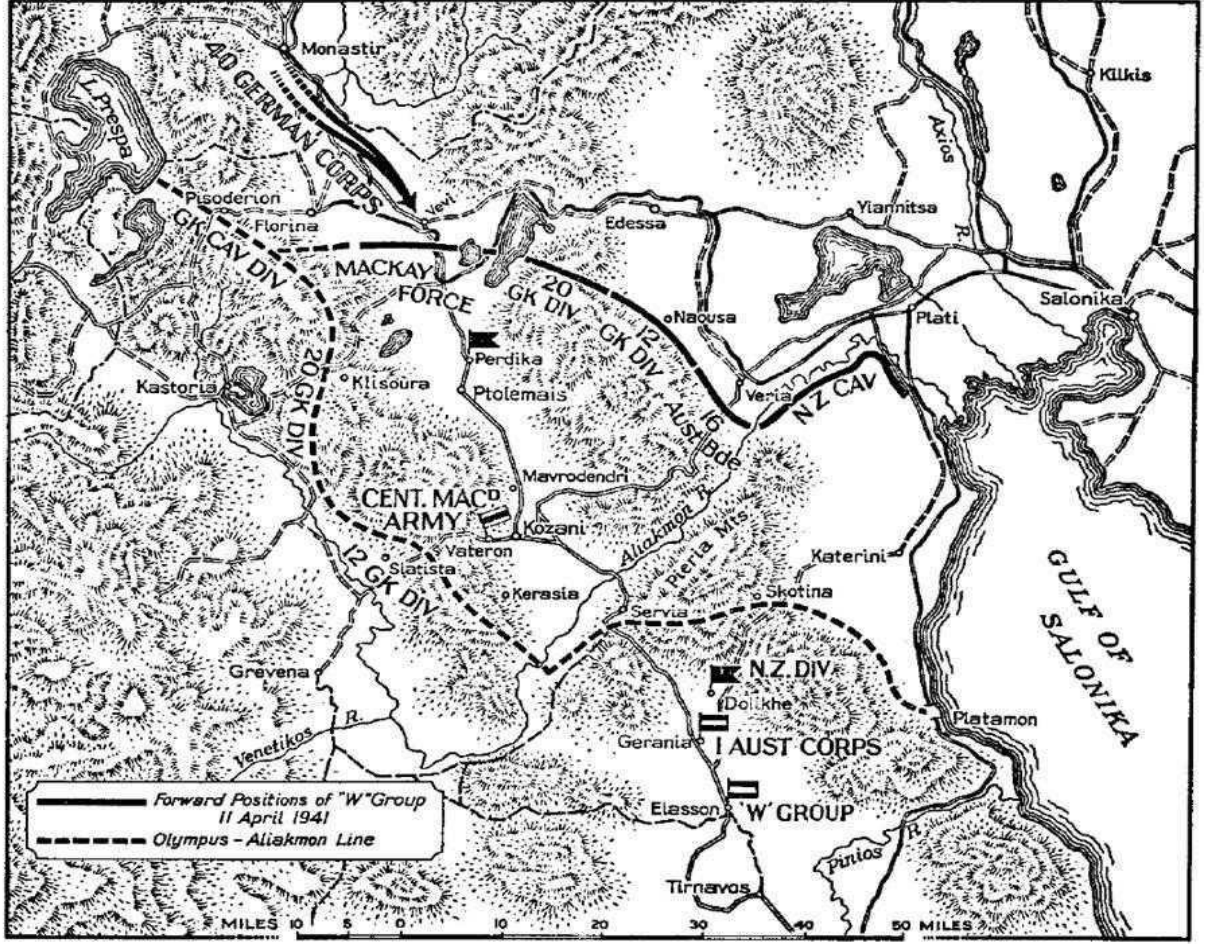
3.4.2.2. Alman İşgali

Almanya Yugoslavya'yı işgale başladığında, bir yıldırım operasyonu ile 6 Nisan 1941 tarihinde Trakya ve Doğu Makedonya bölgesinden Yunanistan savaşını da başlatmıştır. Bulgaristan sınırından girmeye başlayan Alman orduları ağır top atışları ve hava bombardımanları ile de desteklenmiştir. 7 Nisan akşam saat 11.30'a kadar, alev atıcıları ile donatılmış bulunan Alman piyadeleri, uzun süreli saldırılar gerçekleştirerek Nimphaea bölgesini aşmış ve Ekhinos'a ilerleyerek Nestos'a yaklaşmıştır. Bahsedildiği üzere doğu cephesindeki Doiran-Nestos savunma hattının, ilk olarak Nestos tarafı yoğun Alman saldırılarına maruz kalıp direnç göstermeye çalışmıştır. Ancak kısa süre içerisinde Alman ilerleyişini engelleyecek güçten yoksun olduğu anlaşılmıştır. Zira Komutan Papagos, sınırdaki belli kaleleri tutmaya çalışsa da Nestos'daki tümenlerini yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Doğu'daki savunma hattının diğer parçası olan Doiran hattı ise Selanik'in kuzeyine yakın olan bir hat olması açısından, Alman ilerleyişi ve beraberinde getirdiği yıkıma daha fazla maruz kalacaktır. 7 Nisan öğleden sonra Yugoslavya tarafında Strumica'dan, güneye doğru Selanik istikametinde ilerleyen Alman zırhlı birlikleri, Doiran hattında ilerlemeye başlayınca Selanik' deki ordu karargâhında büyük bir endişe yaşanmıştır. Nitekim 7 Nisan akşamında da Almanlar Doiran'a girmiştir. Bununla beraber Alman Hava Kuvvetleri Luftwaffe, 6-7 Nisan gecelerinde aralıksız olarak bombardımanlar gerçekleştirerek özellikle İngilizlerin yoğun olduğu yerlere ciddi bir darbe indirmiştir. Pire bölgesi de bu bombardımanlardan fazlasıyla nasibini alırken, birçok gemi, mühimmat trenleri ve limanlar etkisiz hale getirilmiştir. Özellikle limanlara yapılan Alman saldırıları, İngilizlerin savaştaki devamlılığı açısından gemilerle sağlanan lojistik desteği büyük ölçüde azaltmıştır. Zira sadece ilk hava saldırılarında bile 12 rıhtımın yalnızca 5'i kullanılabilir halde kalmıştır. 8 Nisan sabahından itibaren Almanların Yugoslavya üzerindeki ilerleyişi hız kazanarak Veles ve

Üsküp gibi bölgeler ele geçirilmiş, Güney Yugoslavya ordusu çökmüştür. Bu gelişme üzerine İngiliz birlikleri Manastır'ın kuzeyine çekilerek, Almanların Güney Yugoslavya'dan Yunanistan içlerine olan ilerleyişini engellemek amaçlanmış, ancak bu beyhude bir çabadan öteye geçmemiştir. Alman zırhlı birliklerinin tanklar ile Selanik'in batısında kalan Aliakmon nehrine doğru yaklaşması üzerine buradaki köprüler ve geçiş yolları havaya uçurularak geçiş engel olunmaya çalışılmıştır. Ancak ilerlemekte olan Alman zırhlı birlikleri, 8 Nisan gecesinde Selanik'e oldukça yakın bir nokta olan Axios (Vardar) vadisine ulaşmıştır. Bunun üzerine Doğu Makedon Ordusu Komutanı ateşkes için elçi göndererek askerlerine de karara varılıncaya kadar savaşıma devam etmelerini emretmiştir (Long, 1953: 39-42).

Almanların Yugoslavya'nın güneyinden Yunanistan içlerine doğru ilerleyişi, batıda bulunan Arnavutluk sınırındaki Batı Makedon Ordusu için de tehlike arz etmiş ve yeniden konuşlandırılmasını gerektirmiştir. Zira Batı Makedon Ordusu Arnavutluk sınırında operasyonlar gerçekleştirirken, Manastır üzerinden ilerleyecek Alman orduları sebebiyle arka tarafının savunmasız kalması ihtimaline karşın geriye çekilmiştir. Bu geriye çekilme sebebiyle de Batı Makedon ordusunun sağ tarafı ile orta kısımda bulunan İngilizlerin sol tarafı adeta bağlantı kurmuştur. Bu hamle Papagos ve Wilson'ın, savaş boyunca Alman ilerleyişine karşın birçok kez yapmak zorunda kalacağı yeni savunma planlamaları ve oluşturulacak yeni hatların, en önemli habercisi olmuştur. Esasen bu bağlantı Batı Makedon Ordusunun sağındaki Olympus-Vermion hattının, Florina Vadisini çevreleyecek bir menzil oluşturarak buradaki Wilson'un Florina hattıyla birleşiminden ortaya çıkmıştır. Zira bu şekilde arkada daha iyi konuşlanmış olan bir savunma hattı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu hamleden sonra Wilson, zırhlı gücünü daha ilerdeki Manastır'a göndererek, buradaki Alman ilerlemesini geciktirmeye çalışmıştır. Bundan ziyade Florina'nın da aşağısında olan Aliakmon hattının olası işgaline hazırlık yapmak adına Wilson, yeni bölünmeler oluşturma emri vermiştir. Buna göre savunma hattının Olympus-Aliakmon şeklinde, daha da geride korunacak olan bir arka konumun oluşturulması öngörülmüştür. Bu öngörü altında yatan temel sebep ise Alman ordularının Fransa'daki kadar güçlü bir direnişle karşılaşmadan ilerlemesi olmuştur. Nitekim öngördüğü üzere Wilson, 9 Nisan sabahında kuvvetlerine Aliakmon'a doğru çekilmeleri gerektiği emrini vermek zorunda kalmıştır. General Papagos'da buna müteakip, hem Arnavutluk hem de Orta Makedonya'dan üçüncü ana savunma hattı olacak Olympus-Aliakmon'a aşamalı biçimde çekilme hazırlıklarının başlamasını emretmiştir. Bu geri çekilmenin ise şimdiye kadar Arnavutluk'ta kazanılmış topraklar ve neredeyse tüm Makedonya'nın da kaybı anlamına geldiğini söylemek mümkündür. Bununla beraber Florina Vadisi boyunca uzanan hat ise Alman saldırıları için savunulması gereken önemli bir cephe

özelliğini korumuştur. Almanların ilk hedefi olan Doğu Makedon Ordusu 3 gün süren şiddetli saldırıların ardından etkisiz hale getirilmiş, 9 Nisan saat 13.00 itibariyle Yunan komutan teslim olmak zorunda kalmıştır. (Long, 1953: 43-46).

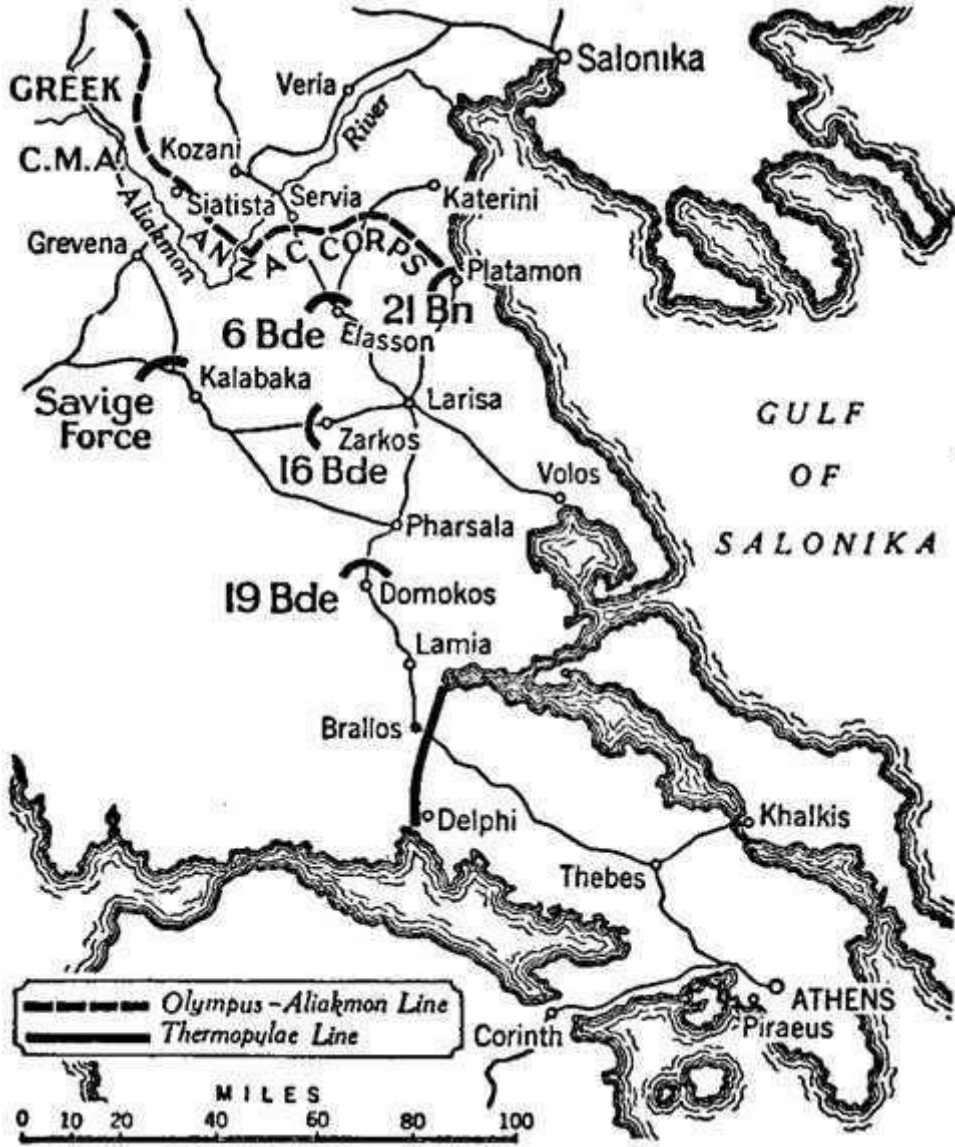
Harita 1: Olympus-Aliakmon hattı. Bknz. (Long, 1953: 55).

Alman ordularının karadaki ilerleyişlerinden ziyade, havadaki mücadelelerde de durum farklı olmamıştır. Zira İngiltere ve Yunanistan açısından yapılan planlamalar, karadaki kadar hava mücadelelerinde de yanıltıcı olmuştur. Hava şartları, yetersiz havaalanları, bakım tesislerinin bulunmaması, coğrafi uygunsuzluklar ve uçakların taktiksel istihdamı adına farklı görüşlerin bulunması gibi birçok gerekçe, hava kuvvetlerinin etki gücünü zayıflatmıştır. Nitekim Alman Hava Kuvvetleri Luftwaffe de başarılı operasyonlarıyla müttefikleri karada olduğu kadar havada da savaşa etki edemeyecek savunmacı bir rolde bırakmıştır. Alman ordularının beklenilenden hızlı ve engellenemeyen ilerleyişinin bu kadar kısa süre içerisinde gelişmesinin birden çok sebebi vardır. Hitlerin Yunanistan'ın istilası için gereken hazırlık sürecini en iyi şekilde geçirmesi ve sayıca üstünlüğünün yanı sıra ordularının en gelişmiş teknolojiye sahip olarak koordineli bir şekilde eğitim alması, kuşkusuz bu sebeplerin en

başında gelmiştir. Alman mühendislerinin savaş öncesi Bulgaristan üzerinden geçişi en hızlı şekilde sağlamak adına Tuna nehri boyunca 3 köprü yapması, bu hazırlık sürecinin en iyi örneklerinden bir diğeridir. Nisan başında hazır halde bulunan Alman ordusu, bir bütün halinde 153 bölümden meydana gelmiştir. Bu kuvvetin içinde 124 piyade bölümü, 8 motorlu piyade bölümü, 14 zırhlı bölüm, 6 dağ bölümü ve 1 süvari bölümü yer almıştır. Hitler'in Yunanistan'ı işgal planının gerçekleştirilmesiyle sorumlu tuttuğu 12. Alman ordusu ve onun komutanı Mareşal Wilhelm List, daha önce Fransa'nın istilasında belirleyici bir rol oynamıştır. İşgal öncesi takviye edilen bu ordunun ve Komutan List'in, yukarıda bahsedilen Alman ilerlemesine olan katkısının büyük olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim önce Manastır bölgesini ardından Axios Vadisi'ni geçerek Selanik'e oldukça yaklaşan Alman orduları, 9 Nisan 1941'de Selanik'i işgal etmiş ve Metaxas hattı geçilmiştir (Long, 1953: 46-52; Herington, 1954: 80-81).

Selanik'in düşüşüyle beraber Yunanistan karasındaki ana mücadele, Fransa'daki Maginot savunma hattına benzer bir şekilde Olympus-Aliakmon hattı boyunca gerçekleşen bir alanda meydana gelmiştir. Nitekim doğuda Selanik üzerinden batıya ilerlemek isteyen Alman ordularına karşı, bu hat boyunca uzun süreli savunma savaşları yaşanmıştır. Alman orduları Florina vadisi boyunca gerçekleşen uzun mücadelelerde başarı sağlayıp 15 Nisan'dan itibaren Aliakmon hattında ilerlemeye başlamıştır. Bu tarihten sonra Alman ordularının hedefi ise Atina'ya ulaşmak olurken, Olympus-Aliakmon hattının geri çekilmesi ve yeni bir hat oluşturulması kararlaştırılmıştır. Batı Makedon Ordusu Wilson'ın emirlerince geri çekilmelerine devam etmek zorunda kalırken, Yunanlıların ağırlıkta olduğu Orta Makedon Ordusu ise geri çekilme görevlerinde başarısızlıklar yaşayarak dağınık halde kontrolü kaybetmiş, Atina'ya çekilmeyi amaç edinmiştir. Müttefik kuvvetler arasındaki koordinasyon ve işbirliği yoksunluğuna ek olarak konuşulan dil farklılığı da savaş boyunca birçok kez sorun yaşatmıştır. Esasen ulusal mizaç farklılığı büyük yanlış anlaşılmalara sebebiyet verirken, müttefik kuvvetlerdeki liderlerin birbirlerinden farklı doktrin ve taktik anlayışlarına sahip olmaları savunma yöntemlerinde de farklılıklar doğurmuştur. Alman hava saldırılarının artarak yoğun biçimde ve sürekli olarak faaliyet göstermesi karadaki ana geçiş güzergâhları üzerinde Alman ilerlemesine büyük oranda destek sağlamıştır. Alman savaş uçaklarının karadaki ilerlemelere bağlı olarak Atina bölgesini de menzili içine alması kaçınılmaz hale gelmiştir. Kaybedilmekte olan Aliakmon hattının ne kadar dayanabileceği belirsizliğini korurken, yaklaşık 100 mil güneyde yeni bir Thermopylae hattının oluşumuna karar verilerek geri çekilme işlemine de başlanmıştır. Bu plan Wilson'ın öncülüğünde gelişerek General Papagos tarafından da desteklenmiştir. Alman filolarının bombardımanları Larisa üzerindeki

havaalanlarına yoğunlaştığı anda İngiliz hava kuvvetleri de şiddetli olarak uçak kayıpları yaşamaya başlamıştır. Buna istinaden Hava Mareşali D'Albiac filolardan geriye kalanların Atina'ya derhal çekilmesi emrini vererek, filoları kalan birliklere destek için kullanmayı amaçlamıştır. Bununla beraber Amiral Cunningham henüz 13 Nisan'da İngiliz kuvvetlerinin Yunanistan'dan muhtemel tahliyesi için bilgilendirilmiş, General Wavell ile bunun için bir plan taslağı hazırlanmıştır (Long, 1953: 76-83).

Harita 2: Thermopylae hattı. Bknz. (Long, 1953: 82).

Almanlar 19 Nisan günü Larisa'ya girdiğinde, Thermopylae'ye oldukça yakın bir noktayı ele geçirmiştir. Nitekim 4. ana savunma hattı olacak Thermopylae'ye olan geri çekilmelerin büyük bir kısmı da 20 Nisan'a kadar tamamlanmıştır. Avustralya ve Yeni Zelanda birlikleri olan Anzaklar ise General Freyberg yönetiminde bu hattın tam üzerine

konuşlandırılmıştır. M.Ö. 480'de Sparta Kralı Leonidas'ın Xerxes'e karşı güçlerini toplayıp doğal savunma avantajlarından faydalandığı Thermopylae'nin, Nisan 1941'e kadar bu doğal avantajlarını koruduğunu söylemek mümkündür. Zira geçiş alanı dar olup, etrafı uçurum ve dağ yamaçları ile çevrili olmasına istinaden de sürpriz bir saldırı tehlikesi olmayan Thermopylae, bu defa Yunanlıların savaşıma arzusunu kaybettiği bir mücadeleye tanık olacaktır. Nitekim savaşın kaybedildiğine dair görüşler müttefikler arasındaki görüşmelerde güç kazanmaya başlamış, 18 Nisan'da Yunan Başbakanı Koryzis kendisine emanet edilen görevde başarısız olduğunu Yunan Kralına söyleyip intihar etmiştir. Savaş boyunca mücadeleden vazgeçmeyen Papagos'un, Wilson'a çaresizce İngiliz kuvvetlerinin Yunanistan'dan ayrılması gerektiğini söylemesi de Yunanlıların umutlarını tamamen yitirdiğini göstermiştir. Wavell ise Wilson'a gemilere binilerek uzaklaşmanın ne kadar zorunlu hale gelse de Thermopylae hattında mümkün mertebe mücadeleni vazgeçilmemesini ve Almanların savaşıma zorlanarak tahliye için zaman kazanılmasını istemiştir. Esasen bu tahliye de daha sonra bahsedileceği üzere kalan İngiliz kuvvetlerinin Yunanistan'dan Girit'e aktarılması hakkındadır (McClymont, 1959: 347-354; Long, 1953: 112-113).

Epir'deki Yunan kuvvetlerinin ağır hezimetinden sonra karşı konulamayan Alman ilerleyişi 20 Nisan'dan itibaren Larisa'dan sonra Lamia'ya giden ana yol üzerinde de devam etmiştir. Dar yollar Alman ilerleyişini geciktirse de 23 Nisan sabahı Alman General Stumme Lamia'ya ulaştıktan sonra Thermopylae hattı için kritik bir nokta olan Brallos geçidine yaklaşmış ve buradaki Anzak birlikleriyle aralarında kısa bir mesafe kalmıştır. Bu tarihten itibaren Alman saldırılarının hem havadan hem de karadan olmak üzere tüm ağırlığını Brallos geçidine yönlendirdiğini söylemek mümkündür. General Tsolakoglou 23 Nisan'da hükümetin izni olmadan Almanlarla bir ateşkes müzakeresi düzenlemiş ve Kral kadar hükümetin de tepkisini çekmiştir. Zira bu durum savaş sonrasında General Tsolakoglou başkanlığındaki işbirlikçi bir hükümet kurulmasında önemli bir etken olacaktır. Artık Thermopylae hattının tutulması Yunanistan'dan çıkış için sahiller kadar önemli bir hale gelmiştir. Nitekim Anzak birlikleri başarılı topçularıyla Alman tanklarına engel olmaya çalışmış ancak stratejik geçiş noktalarına Luftwaffe 24-25 Nisan boyunca saldırılarda bulunarak Alman ilerleyişini desteklemiştir. Aynı günlerde Yunan ordusunun tükenmişliği karşısında Başkomutan Papagos istifa etmek zorunda kalmıştır. Bununla beraber Luftwaffe'in Atina havalimanına gerçekleştiği ağır hava saldırısından sonra Mareşal D'Albiac geri kalan birliklerini batıda Argos'a göndermiş ancak burada da büyük zaiyatlar verilmiştir (McClymont, 1959: 384-393; Long, 1953: 142-153; Clogg, 1992: 120).

3.4.3. Yunanistan'ın Tahliyesi

Alman ordularının Yunanistan'daki önlemez ilerleyişine istinaden Thermopylae'ye çekilme emri verildiğinde, İngilizlerin olası tahliye planlarını yapmaya başladığını söylemek mümkündür. Buna istinaden 15 Nisan itibarıyla Orta Doğu Genel Komutanı Wavell, Akdeniz Amirali Cunningham ve Hava Mareşali Longmore arasında görüşmeler sağlanarak İngiliz birliklerinin Atina'dan çıkarılması konusunda hemfikir olunmuştur. Ancak bu tahliye teklifinin Yunan Hükümetinden de gelmesinin gerekliliğine inanılmıştır. Nitekim Yunanistan Başkomutanı Papagos, 16 Nisan'da Wilson'a İngiliz Kuvvetleri olan W Force'un çekilmesi gerektiği üzerine umutsuzca öneride bulunduğu bu için ilk hamleyi yapmıştır. Yunan kralı Georgios, Yunanistan'ı siyasi açıdan da bir yıkıma maruz bırakmak istemeyerek Başkomutan Papagos'un tahliye önerisine karşı çıkmamış ve Yunanistan'da kalmamayacağını kabul etmiştir. Zira daha sonra Kral George hükümetini Girit'te taşıyarak orada savaşa devam edeceğini açıklamak mecburiyetinde kalmıştır. 17 Nisan'da Wilson Orta Doğu karargâhıyla bu duruma istinaden görüşme sağlayınca, Amiral Grohman tahliye adına ön hazırlıkları gerçekleştirmek üzere Atina'ya gönderilmiştir. Burada tahliye açısından uygun sahiller hakkında keşif yapılarak rapor verilmesi için bir ortak heyet oluşturulmuştur. Akdeniz'deki donanma ise Mısır ve Libya gibi sorumluluklarına rağmen, gemilerinin manevralarını Yunanistan'daki ordunun tahliye gereksinimlerine göre ayarlamak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte uygun görülen sahillerden feribotlar aracılığı ile gemilere askerlerin tahliye edilmesi gibi birçok organizasyonun sağlanması adına çalışmalara başlanmıştır (McClymont, 1959: 362-364; Long, 1953:150).

Wavell 19 Nisan günü Atina'ya geldiğinde Wilson ile görüşerek tahliyenin gerçekleşmesinin gerekçeleri üzerinde durmuştur. Kalınması halinde Yunanistan'daki orduya verilecek desteğin Kuzey Afrika'daki gücü azaltacağı, havaalanı eksikliği ile hava kuvvetlerinin güçlendirilemeyeceği ve moralsiz haldeki askeri kuvvetlerin bakımı ve ihtiyaçların karşılanması gibi zorunluluklar geri çekilme lehine olan argümanlar olmuştur. Bununla beraber tahliye tarihi olarak 28-29 Nisan öngörülmekle beraber, Pire limanı gibi büyük ölçekli limanların yıkılması sebebiyle tahliye de daha küçük limanlar ile sınırlandırılmak zorunda kalmıştır. Gerek küçük limanların tahliyeyi sınırlandırması gerekse de Alman ordusunun vermeye devam ettiği zayıflık sebebiyle, mevcut kuvvetin her ne kadar donanma ile tahliye edilebilirse şanslı olunacağı yönünde bir görüş hâkim olmuştur. 21 Nisan'da Kral Georgios, Wavell'a Epir'deki Yunan ordusunun teslim olmak zorunda kaldığını ve Thermopylae'deki İngiliz hatlarının sol kanadını koruyacak bir Yunan gücünün kalmadığını belirtmiştir. Bu durum ise Wavell'ın öngördüğü tahliyeyi daha erken yapmak

mecburiyetinde olduğunu söylemesine sebep olmuştur. Kral Georgios, Wavell'in tahliyenin daha erken gerekmesi yönündeki fikrini kabul ederken, olası tüm desteği de vaat etmiştir. Bu sebeple 21 Nisan, Yunanistan'ın tahliyesinin resmi olarak karara bağlandığı tarih olurken, Thermopylae hattından da çekilmelerin başlamasına karar verilmiştir. Yunan ordusunun tükenmiş halde olması ve şartların İngilizler açısından daha fazla fedakârlığı gerektirmediği düşünceleri doğrultusunda çekilmenin derhal gerçekleşmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Wavell, Wilson'a tahliyenin başlangıç tarihini seçmekte özgür olduğunu ve bu tarihe kadar İngiliz birlikleri dışında, General Freyberg ve General Blamey komutasındaki Anzakları da güvenli bir pozisyonda tutması gerektiğini yazılı olarak bildirmiştir. Nitekim bu birliklerin Girit ve Mısır'a götürüleceği de belirtilmiştir (McClymont, 1959: 364-366; Davin, 1953: 8).

General Wilson tahliyeyi yönetmek adına gönderilen Grohman ile görüşükten sonra tahliyenin mümkün olan en erken tarih olarak 24 Nisan gecesi başlaması gerektiğine karar vermiştir. Nitekim komutanlar ve birliklere de Yunanistan'ı tahliye kararı açıklanmış ve hareket amirleri belirlenerek planlamalar yapılmıştır. Çekilmeler kısmi şekilde başlatılarak belirlenen sahillerde kamp alanları oluşturulmuştur. Sahillerdeki kamp alanlarından gemilere biniş zamanı önceden belirlenerek gruplar halinde tahliyenin gerçekleşmesi amaçlanmış, bu sahillere ulaşmak adına ise birçok zorlukla karşı karşıya kalınmıştır. Zira ulaşım olanaklarının sınırlı olması ve havadaki hâkim güç olan Almanların devam eden saldırıları, sahillere olan çekilmeleri engelleyici nitelikte olmuştur. Atina sahilleri boyunca çekilmelerin güvenli bir şekilde gerçekleşmesi adına Anzak birlikleri, Atina yakınlarındaki Thebes bölgesinin güneyinde konuşlanarak emniyet şeridi oluşturmuş ve tahliyeyi örtücü bir güç teşkil etmiştir. Bununla beraber tahliyelerin sağlanacağı sahillere sahip diğer bir önemli bölge ise Mora Yarımadası olmuştur. Nitekim Mora Yarımadası'nda yer alan İngiliz birliklerinin buradaki sahillerden tahliye edilmesine yardım amacıyla Yunanlılar görevlendirilerek plan yapılmıştır. Buna göre Atina'ya yakın toplanma ve ana biniş sahilleri; Porto Rafti, Rafina, Megara, Theodara olarak belirlenmiştir. Mora Yarımadası (Peloponnese) sınırları dâhilinde olan önemli sahillere ise Navplion, Argos, Kalamata, Monemvasia ve Githion'dur. Bu sahillerin bir kısmında ise sahip olduğu alana istinaden birden fazla biniş ve toplanma alanı oluşturulmuştur. (McClymont, 1959: 367-372; Long, 1953:160-162; Davin, 1953: 8).

Tahliyenin 1. günü 24/25 Nisan gecesi itibariyle Porto Rafti sahilinden, içinde Yeni Zelanda'lı birliklerinde olduğu İngiliz kuvvetlerinin tahliyesi ile başlamıştır. Buna göre yaklaşık 5700 kişi A.6. Lighter ve M.L.C. tipi motorlu deniz nakliye araçları ve feribotlar ile Calcutta, Glengyle, Salvia adındaki kruvazör ve muhripler ile taşınmıştır. Aynı gece Navplion sahilinden ise 6000'den fazla kişi 9 kayık, 1 yat ve birçok motorlu deniz nakliye aracı ile

İkinci tahliye 25/26 Nisan gecesi Megara sahilinden gerçekleşmiştir. Rakamlar, kaynaklar verilere göre farklılık göstermekle beraber içinde 500'den fazla yaralının da olduğu yaklaşık 6000 kişi, Coventry, Hasty, Vandetta, Thurland Castle adındaki kruvazör ve muhriplere taşınarak tahliye edilmiştir. Bununla beraber ilk tahliye gecesinde tıbbi personel, mühendisler ve diğer farklı görevlerdeki askeri personellerinde tahliye edildiğini söylemek mümkündür. Zira 24 Nisan gecesi hareket eden bu ilk tahliye konvoyu, 25 Nisan saat 16.00 itibarıyla Girit'te bulunan Suda körfezine ulaşmıştır. Esasen Girit'e ulaşan ilk şanslı grup 24 Nisan'da Kral Georges ve hükümetindeki bazı bakanlar ile milletvekilleri olmuştur. Sahillerde her daim planlanandan daha fazla asker olması sebebiyle bırakılmak zorunda kalanlar, daha sonra tahliye edilmeye çalışılmıştır. İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri (R.A.F.), kalan sınırlı sayıdaki filolarını Girit'teki havaalanlarında konuşlandırarak Yunanistan'dan ayrılan tahliye konvoylarını taradıkları alanlar itibarıyla korumaya çalışmıştır. 26/27 Nisan gecesi Porto Rafti, Raphina, Navplion, Tolos ve Kalamata sahillerinden gerçekleşen 3. Tahliyede yaklaşık 20.000 kişi taşınarak Yunanistan anakarasında sayısal anlamdaki en büyük tahliye gerçekleştirilmiştir. Zira 30 Nisan'ı 1 Mayıs'a bağlayan geceye kadar devam edecek tahliye işlemlerinde, Alman saldırıları ve kayıplara rağmen toplamda 50.000'e yakın kişinin Yunanistan'dan çıkarılması başarılabilmektedir. Thermopylae hattındaki Brallos geçidinde ve Korint Kanalı'nda verilen mücadele tahliye işlemlerinin devamı açısından belirleyici bir unsur olmuşken, buradaki çekilmeler ise oldukça planlı ve dikkatli bir şekilde gerçekleşmiştir. Tahliyelerin son aşamalarına doğru tutulması gereken kritik bölgelerden de çekilmelerin başlaması itibarıyla Almanların ilerleyişi hız kazanmış ve 27 Nisan'da Alman orduları Atina'ya girmiştir. Sonraki günler Alman ordularının Mora Yarımadası'nın güneyindeki Kalamata Limanı'na kadar inmesiyle, 24 gün süren çatışmaların sona ermesine sahne olmuştur. Buna göre 1 Mayıs'a kadar tüm Yunanistan anakarası ele geçirilirken, bu süre zarfında ise Girit'e olan tahliye çalışmalarının büyük bir kısmı da tamamlanmıştır (Titterton, 2002: 269; Clogg, 1992: 120; Long, 1953: 163-183; McClymont, 1959: 400-412).

Yunanistan'da bulunan kuvvetlerin Girit'e tahliye edilmesi altında birden çok faktör olduğunu söylemek mümkündür. İngiliz kuvvetlerinin Girit'e tahliyesi, adanın sahip olduğu stratejik nedenlerle kaçınılmaz bir hal almıştır. Bunlardan ilki kuşkusuz Almanya'nın Yunanistan'daki ilerleyişi karşısında tahliyenin coğrafi olarak en yakın yerlerden biri olan Doğu Akdeniz'deki Girit Adası'na yapılma gereğidir. Zira Ege'deki adaların İtalyan ve Alman nüfuzu altında kaldığını söylemek mümkündür. Daha önce de belirtildiği üzere Girit'in her ne pahasına olursa olsun tutulması gerektiği henüz savaş öncesinde dahi amaç edinilmiş ve buraya İngiliz kuvvetleri yerleştirilmiştir. Bu coğrafi sebep askeri ve siyasi

nedenler ile de örtüşmüştür. Nitekim Girit, Alman yakıt ihtiyaçlarının hayati bir kaynağı olan Romen petrol sahalarına hava saldırıları başlatmak için İngiltere açısından bir üs niteliğindedir. Bunlardan ziyade Girit Adası, Doğu Akdeniz'deki stratejik konumu itibariyle esasen İngilizlerin Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki sermaye geleceği için hayati bir önem taşımış ve bu önem Girit gerekçelerinin başında gelmiştir. Bahsedildiği üzere İngilizler ile işbirliğini halinde kalarak Girit üzerinden savaşı devam ettirme niyetinde olan Yunan kralı, hükümeti ve kalan sınırlı kuvvetlerini Girit'e çekme kararı almıştır. Buna istinaden Yunanistan'ın, sınırları içerisindeki Girit Adası'na çekilme kararının daha çok İngiltere ekseninde geliştiğini söylemek mümkündür. Almanya nezdinde Girit Adası'nın önemi, ilk olarak kuşkusuz Yunanistan'da İngiltere'ye karşı başlanan mücadeleyi, üstünlükle sonlandırabilecek bir alan olmasıdır. Ancak Girit'in bahsedildiği üzere Doğu Akdeniz'deki aynı stratejik konumu sebebiyle, İngiltere'ye karşı Almanya'ya büyük bir avantaj sağlayabilecek bir bölge olması, Almanya'nın Girit'e olan ilgisi altında yatan daha uzun vadeli bir sebep olmuştur. Zira Almanya özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki hava savaşları için, Girit'i ileriye dönük anlamda kullanabileceği Doğu Akdeniz'deki bir üs olarak görmüştür. Bununla beraber Almanya'nın Doğu Akdeniz'e inerek Girit'i işgal etme niyetinin nedenlerinden biride kuşkusuz Romen petrol sahalarını, buradaki düşmanın hava saldırılarından uzak tutmak istemesi olmuştur. Almanya'nın İngiltere'ye karşı Girit Adası'nda başlatacağı üstünlük mücadelesi, Doğu Akdeniz politikası adına en önemli girişimlerinden biri olma özelliği taşımıştır. Tüm bu sebepler ile Yunanistan'daki savaşın bitişinin, Almanya'nın Girit'e düzenleyeceği Merkür Operasyonunu başlattığını söylemek mümkündür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: 1941 MERKÜR OPERASYONU

4.1. Savaş Öncesi Girit'in Genel Durumu

4.1.1. İngiltere'nin Girit'e Müdahalesi

25 Nisan 1940 gibi erken bir tarihte İngiliz Genelkurmay Başkanları, İtalya'nın Yunanistan'a olacak işgal girişimine karşın Girit'e müdahale edilmesi fikrini değerlendirmişlerdir. Doğu Akdeniz'de hava ve deniz üssü olarak kullanılabilecek potansiyeldeki Girit'in eksen devletlerin eline geçmesi halinde, Britanya İmparatorluğu'nun hayati öneme sahip Orta Doğu ve Kuzey Afrika çıkarlarına verilebilecek zararın farkında olmuşlardır. Doğu Akdeniz'in en büyük limanlarından biri olan Girit'in Suda Limanı, İskenderiye ve İskenderiye'den de daha uzun yolculuklar için yakıt ikmallerinin yapılmasına olanak sağlayabilecek pozisyonundadır. Britanya nezdindeki bu tehditkâr pozisyon, Girit'in potansiyellerinden yalnızca biri olmuştur. Nitekim harita okuyabilen herkes için kavranabilecek bir gerçek ise hava gücünün gelişmesi ile Girit'in stratejik öneminin iki katına çıktığıdır. Zira Girit'teki havaalanlarından kalkacak bombardıman uçaklarının tüm çevre topraklarına erişebilip, Doğu ve Batı Akdeniz arasındaki geçişi de tehlikeli hale getirebilecek olması, Girit'i İngiltere'nin olmazsa olmazı yapmıştır. İngiltere'nin bu tutumuna karşın Yunan Hükümeti, İtalya ile Yunanistan arasında gelişebilecek savaşta, Girit için İngiliz donanmasının denizden sağlayacağı destekten daha fazlasına ihtiyaç duyabileceğini öngörmüştür. Zira Yunan Hükümeti 21 Mayıs'ta, adanın herhangi bir yerinde müttefik güçlerinin kara birlikleri oluşturmalarına izin vermiştir. Fransa'nın Almanya karşısındaki çöküşü İtalya'nın 10 Haziran'da büyük savaşa girişini izlerken, bu durum Girit dengelerini de etkilemiştir. İngilizler, Girit'e müdahale ederek Yunan tarafsızlığını ilk ihlal eden taraf olmak istemezken, Yunan Hükümeti de bu müdahaleye İtalya savaş ilan etmeksizin direnme yolunu seçmiştir. Nitekim Yunan Hükümeti tarafsızlığını koruyarak İtalyan savaşını başlatacak zemini oluşturmaktan kaçınmıştır. Girit için öngörülen İngiliz kuvvetlerinin yerleşimine yönelik planlar bu argümanlar sebebiyle Temmuz ve Ağustos ayı boyunca tartışmalara sebep olmuş ve fikir birliği sağlanamamıştır. Zira 27 Temmuz'da daha önce karara varılmış öngörülen mevcut plan iptal edilmiştir (Davin, 1953: 2-3).

Daha önce bahsedildiği üzere İtalya'nın Nisan 1939'da Arnavutluk'u işgal etmesi, İngiltere'nin Hitler ve Mussolini eksenindeki yayılmacılığa karşı direnmeyi seçmesi koşulu ile Yunanistan'a toprak bütünlüğü garantisi vermesine sebep olmuştur. Esasen İngiltere'nin bu garantiyi vermesinde, Girit'in İngiltere nezdindeki bahsedilen öneminin belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar Yunan hükümeti tarafsızlığını koruyarak İtalya

ile karşı karşıya gelmekten kaçınsa da bu garanti, Girit adına yapılmaya çalışılmış yukarıdaki planların görüşülmesine olanak sağlamıştır.

Eylül ayı itibariyle İtalya'nın Yunanistan için yaptığı savaş planının gün yüzüne çıkmaya başlaması, Yunan hükümetinin hem kendi aralarındaki hem de İngilizler ile olan görüşmelerinin şiddetini arttırmaya yetmiştir. Ekim ayı boyunca Yunanistan anakarası için olduğu kadar, Girit içinde savunma planları yapılmıştır. Bu zaman zarfında Girit'e yönelik savunma planları çerçevesinde, İngiltere'nin Orta Doğu Genel Merkezindeki komutanlarının da artık sürecin aktif bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle İtalya'nın Kuzey Afrika'daki tehditkâr pozisyonun ortadan kaldırılması ve Orta Doğu'da büyüyen İngiliz gücü, Yunanistan'ın savaşa dahil olması durumunda Girit'i güçlendirmek için hazırlıkların buradan yapılmasına olanak sağlamıştır. Nitekim 21 Ekim'de Genel Kurmay Başkanları Komitesi'nin aldığı kararlar bu yönde olurken, bunun hangi güçlerle ve ne zaman mümkün olacağı netleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak 28 Ekim günü İtalya'nın Yunanistan'a teslim olması yönünde ultimatoma göndermesi, görüşmelerin seyrini değiştirmiştir. Bahsedildiği üzere Yunanistan'ın bu ultimatoma reddetmesi, hem savaşı başlatmış hem de savunma komitesinin aynı gün toplanarak Girit'in kaderini belirleyecek kararları almasına yol açmıştır. Zira Yunanistan Girit'in savunulması adına, oldukça kilit bir nokta olan Suda Körfezi'nin İngiliz kuvvetlerince deniz üssü ve ileri havaalanı olarak kullanmasını kabul ederek, bunun için gereken yardımı yapacağını da bildirmek durumunda kalacaktır (Davin, 1953: 3-4).

İtalyan saldırısının başlaması, Yunanistan'ın görünürde tarafsız olmak zorunda kalan politikasını ortadan kaldırarak, İngiliz yardımının sevkine açık hale getirmiştir. Bu açık durum ise İngiltere'yi Girit için daha fazla kuvvet sağlama olasılığı ile karşı karşıya bırakmıştır. 28 Ekim'de Orta Doğu Genel Merkezi, Girit'te yapılması düşünülen askeri müdahaleye istinaden buraya önden hava yolu ile bir keşif grubu gönderilmesi kararını almıştır. Nitekim daha sonra gerçekleştirilecek eylem ise bu keşfin raporlarına bağlı olarak değerlendirilmiştir. Orta Doğu Genel Merkezi'nin İskenderiye'de yapılan aynı toplantısında Komutan Wavell, Suda Körfezi'nde kurulacak deniz üssü için konvoy oluşturma ve bunun gibi diğer gerekçeleri açıklığa kavuşturmaya başlamıştır. Daha sonrasında adadaki keşif grubundan gelen raporlara göre, kurulacak deniz üssü için uçaksavar savunmalarına ve kara birliklerine ihtiyaç duyulacağı belirtilmiştir. Bununla beraber Yunan kurmayları, İngiliz kuvvetlerinin ada için planlanan bu müdahalelerini memnuniyetle karşılayarak onlara gereken yetkileri vermiştir. İngiliz kuvvetlerince Girit'e yapılacak bu ilk 'işgal hareketinin' ise 2 aşamada gerçekleşmesi planlanmıştır (Davin, 1953: 4-5).

İlk aşamada York ve Lanchester Alayının 30 Ekim’de Girit’e hareket etmesi emredilmiştir. İkinci aşamada ise 14. Piyade Tugayı, İskoç Kraliyet Alayı 2.Taburu, 52. Hafif Uçaksavar Alayı, 151. Ağır Uçaksavar Topçu Birliği, 156. Hafif Topçu Birliği ve yine bu hava savunma sistemi açısından önemli olacak 42. Sahra Bölüğü ve buna bağlı birliklerin, 4-5 Kasım’da Girit’e hareket etmesi kararlaştırılmıştır. Girit’e yönelik bu ilk askeri önlemler alınmaya başlarken, aynı zamanda Yunanistan anakarası içinde yardım etmenin daha iyi yolları, Orta Doğu ve Kahire’de aranmaya devam etmiştir. Kahire’de bulunan Savaş Bakanı 1 Kasım’da, Yunanistan’ın istilasına kadar Girit’in işgalinin pek olası görünmediğini, ancak adanın olası hava saldırılarına karşı çok savunmasız olduğunu belirtmiştir. Hâlihazırda Girit’e yapılacak önlemleri ise yetersiz bularak, planlanmış olan hava savunma sistemleri ile birliklerin güçlendirilmesine hazır olunması gerektiği üzerinde durmuştur. Zira Suda körfezinden emin olunabilmesi ve Giritlilerin cesaretlendirilmesi için bunu kaçınılmaz olarak görmüştür. Bununla beraber savunmanın daha çok Akdeniz Filosuna dayanması ve Kuzey Afrika’daki İngiliz Hava Filolarının ‘fazla tüketilmemesi’ düşüncesine sahip olmuştur. Ancak Orta Doğu Ortak Planlama Personelinin takdiri ise Başkomutanları Wavell’in görüşlerini yansıtır derecede farklı olmuştur. Nitekim Yunanistan’ın istila edilmesi varsayımına karşın, Girit’te çok daha fazla güç bulundurulmasının önemi üzerinde durulmuştur. Esasen Londra’da Yunanistan’a yardımın şekli ve Girit’in öneminin, daha geniş yönleriyle tartışıldığını söylemek mümkündür. 2 Kasım’da Genelkurmay Başkanlarının katılmış olduğu konferansta Komutan Sir John Dill, Yunanistan’a daha fazla kuvvet gönderilmesi fikrine karşı çıkarak, Girit’in hava ve deniz üssü olarak tamamen güvenceye alınmasını savunmuştur. Nitekim onun bu görüşe istinaden Orta Doğu Ortak Planlama Personeli’nden beklediği takdir de 4 Kasım’da gelmiştir. Bununla beraber Yunanistan’a verilecek yardımın şekli açısından, Mısır’ın güvenliği için hayati derecede önem taşıyan güçlerin kullanılmamasını ancak Girit’in önemine istinaden bu yardıma açık bırakılmasını belirtmiştir. Zira 3 Kasım’da onun bu görüşünü Genelkurmay Başkanları da onaylamıştır. (Long, 1953: 203; Davin, 1953:5-6).

14. Tugaya ait 2 piyade taburu ve uçaksavar topçu birliğinin önemli bir kısmı Kasım ayı itibariyle Girit’e inmeye başladığında, Yunanlılar Arnavutluk’ta savaşmak için 5. Girit Tümenini gönderip, adada yalnızca eğitim birliklerini bırakmıştır. Adadaki İngiliz gücü toplamda 3.380 iken Yunan gücü ise yalnızca 659’u tüfekli 3.733 kişiden oluşmaktadır. 8 Kasım’daki Genelkurmay Başkanları toplantısında, Mobil Deniz Üssü Savunma Teşkilatı’nın (M.N.B.D.O.) Girit’te deniz üssü kurma göreviyle toplanmasına dair öneriler değerlendirilmiştir. 11 Kasım’daki toplantılarda ise Genelkurmay Başkan Yardımcıları eşliğinde olmak üzere, Girit ve M.N.B.D.O.’nun ihtiyaçlarının karşılanması ile hava savunma

sistemlerinin üretim planlarının ve temininin gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır. Esasen M.N.D.B.O, I. Dünya Savaşı'ndan sonra filoya dünyanın herhangi bir yerinde hızla kurulabilecek bir deniz üssü sağlamak amacıyla oluşturulan ordu içindeki bir teşkilattır. Görevleri öncelikle iskeleler, yollar ve gerekli yapıların inşa edilmesi ile bir deniz üssü oluşturmaktır. M.N.D.B.O. kıyı savunma grubu uçaksavar, tanksavar ve projektör birlikleri içerirken, kara savunma grubu ise hafif topçu bataryaları ile makineli tüfek nişancılarından oluşmaktadır. Bununla beraber üs için iniş ve bakım grupları da en çok önem arz eden birimler arasında yer almıştır (Long, 1953: 203-204; Davin, 1953: 6-7).

İlk aşamadaki plana göre hava savunma sistemlerinin acil takviyelerinin Orta Doğu'dan temin edilmesi düşünülmüştür. Akdeniz Filosunun Suda körfezini kullanabilmesi için minimum savunmanın, 24 HAA tipi toplar (ağır uçaksavar topları), 24 LAA tipi toplar (hafif uçaksavar topları) ve 2 adet 6 inçlik (15.24 cm) sahil savunma bataryaları ile desteklenmesi gerektiği öngörülmüştür. Ancak daha sonraki süreçte hava savunma sistemlerinin sayısı, Genelkurmay Başkanlarının duydukları gereğe göre rakamsal farklılıklar göstermiştir. Nitekim 20 Kasım'da 6 inçlik sahil savunma bataryalarına gerek olmadığı ve hali hazırda bulunan 8 ağır uçaksavar ve 12 hafif uçaksavara ek olarak, 16 ağır uçaksavar ve 12 hafif uçaksavarın Orta Doğu'dan gönderilmesi kararlaştırılmıştır. General Wavell 13 Kasım'da adaya geldiğinde mevcut süreç gereği büyük bir kuvvet gönderiminin gerekli olmadığı, bu sebeple de Avustralya ve Yeni Zelanda kuvvetlerinin (Anzak) hareket planlarının iptal edilmesi sonucuna varmıştır. İskoçya Kraliyet Alayının 2. Taburu 19 Kasım'da adaya yerleşirken, Aralık ayına kadar 12 Ada kıyılarına baskın düzenleyerek adanın savunmasına yardım etme görevini üstlenen Orta Doğu Komandoları da gönderilmiştir. Bununla beraber 189. Sahra Ambulansları da 13 Kasım'a kadar adadaki yerini almıştır. Ancak Orta Doğu'da bulunan General Wavell, kendi eksikliklerine istinaden 26 Kasım'da Savaş Bakanlığına bir mesaj göndermiştir. Buna göre Wavell Girit'e hava savunma sistemleri gönderiminin, Savunma Komitesi sorumluluğunda olmak üzere, mümkün olduğunca da Birleşik Krallık tarafından sağlanması üzerinde duran genel bir anlayışa sahip olmuştur.¹¹ Başbakan Churchill ise bu meseleye dair kesin direktiflerde bulununca 1 Aralık'ta Genelkurmay Başkanları yeniden değerlendirme toplantısı yapmak durumunda kalmışlardır. Buna göre 1941 yılının ilk günlerinde adaya geçici olarak 32 ağır uçaksavar ve 36 hafif uçaksavarın gönderilerek, kuzey kıyılarındaki savunma sistemleri arasında yer alması

¹¹ 13 Kasım'da Başkomutan Wavell Girit'i ziyaret ettiğinde, süreç itibarıyla adada bulunan küçük gücün yeterli olduğu izlenimini taşıyarak, komuta yetkisinde olan Tidbury'e daha fazla takviye umudu vererek memnun etmek zorunda kalmıştır. Zira onun bu görüşüne sebep olarak, çölde savaşma ihtimalinden etkilenmiş olmasını söylemek mümkündür. Nitekim Aralık ayında Orta Doğu'da başlatılması muhtemel saldırıyı beklemiştir (Davin, 1953: 12).

kararlaştırılmıştır. Bununla beraber Churchill Aralık ayında verdiği başka bir direktifi ile havaalanlarının genişletilmesi ve geliştirilmesi için de Giritlilerin istihdam edilmesini istemiştir. (Davin, 1953:6-7,16-17; Long, 1953: 203).

Ocak ayı boyunca Yunanistan gelişmeleri, General Wavell'ı yeni baskılarla karşı karşıya bıraksa dahi Wavell, Girit'i her koşulda tutma politikasının sürdürülmesi yönünde danışmanlık yapmak için zaman bulmuştur. Nitekim şubat ayında Almanya'nın Yunanistan'ı işgal tehdidinin giderek daha olası hale gelmesi, Girit için st komuta endişesini de bu duruma paralel olarak acil hale getirmiştir. 10 şubat'ta Orta Doğu Ortak Planlama Personeli bu sürece yönelik olarak, İtalyanların 12 Adalardaki nüfuzunun azaltılması, Girit'in güçlendirilmesi ve Yunanlılara deniz ve hava harektıyla yardım edilmesi amaçlı bir plan uygulanmasının en iyi eylem olacağını belirtmiştir. Zira Churchill da 11 şubat'ta Orta Doğu'da bulunan başkomutanlarına hitaben yaptığı konuşmasında aynı fikirde olduğunu dile getirmiştir. Yunanistan'ın savunulmasına dair Yunanlılar ile tatmin edici ortak bir askeri anlaşmanın başarısız olması halinde, bu "enkazdan" mümkün olduğu kadarının kurtarılmasına yönelik girişimlerde bulunulması gerektiğini söylemiştir. Bununla beraber, ne pahasına olursa olsun Girit'in tutulması ve bunun gibi hava üssü olarak kullanılabilen potansiyeldeki tüm Yunan adalarının ise ele geçirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. İlgili kısımda bahsedildiği üzere Yunanistan anakarasında yaşanan Alman tehdidi, İngiltere ve Yunanistan arasındaki savunmaya yönelik endişeli tartışmaların seyrini değiştirerek yeni askeri müdahaleleri beraberinde getirmiştir. Yunanistan'a İngiliz kuvvetlerinin gönderilmesi kararının ise sonuçları itibariyle Girit savunmasının oluşumunu etkilediğini söylemek elbette kaçınılmaz olacaktır (Davin, 1953: 7-8).

Yunanistan anakarası için ortaya çıkan Alman tehdidi 1941 yılının ilk üç ayında Girit'in savunulmasına yönelik hazırlıkların bir ivme kazanmasına sahne olmuştur. Bu hazırlıkların yönetimi ise arka arkaya 6 rtbelinin adadaki komuta görevi ile sağlanmıştır. Girit'teki komuta görevi 3 Kasım'da Tuğgeneral Tidbury ile başlarken, 8 Ocak'ta Genelkurmay Başkanları tarafından bu göreve General Parry getirilmiştir. 2-19 şubat tarihleri arasında Kıdemli Albay Mather (52. LAA Alayı) bu görevi sürdürmüştür. 19 şubat-7 Mart tarihleri arasında adadaki komutayı sağlayan Tuğgeneral Galloway ise Yunanistan anakarasındaki mücadelede için General Wilson tarafından grevlendirilince yerine geçici olarak Kıdemli Albay Mather getirilmiştir. 21 Mart'tan 26 Nisan'a kadar ise 14. Tugay'a yeni atanan Tuğgeneral Chappel adadaki komuta görevini elinde bulundurmuştur. Nitekim daha sonrasında İngiltere'den gelen Kraliyet Donanmasındaki Tümgeneral Weston bu görevi sürdürürken, Yunanistan anakarasındaki tahliye başlayacak ve Girit'in de kaderi değişecektir.

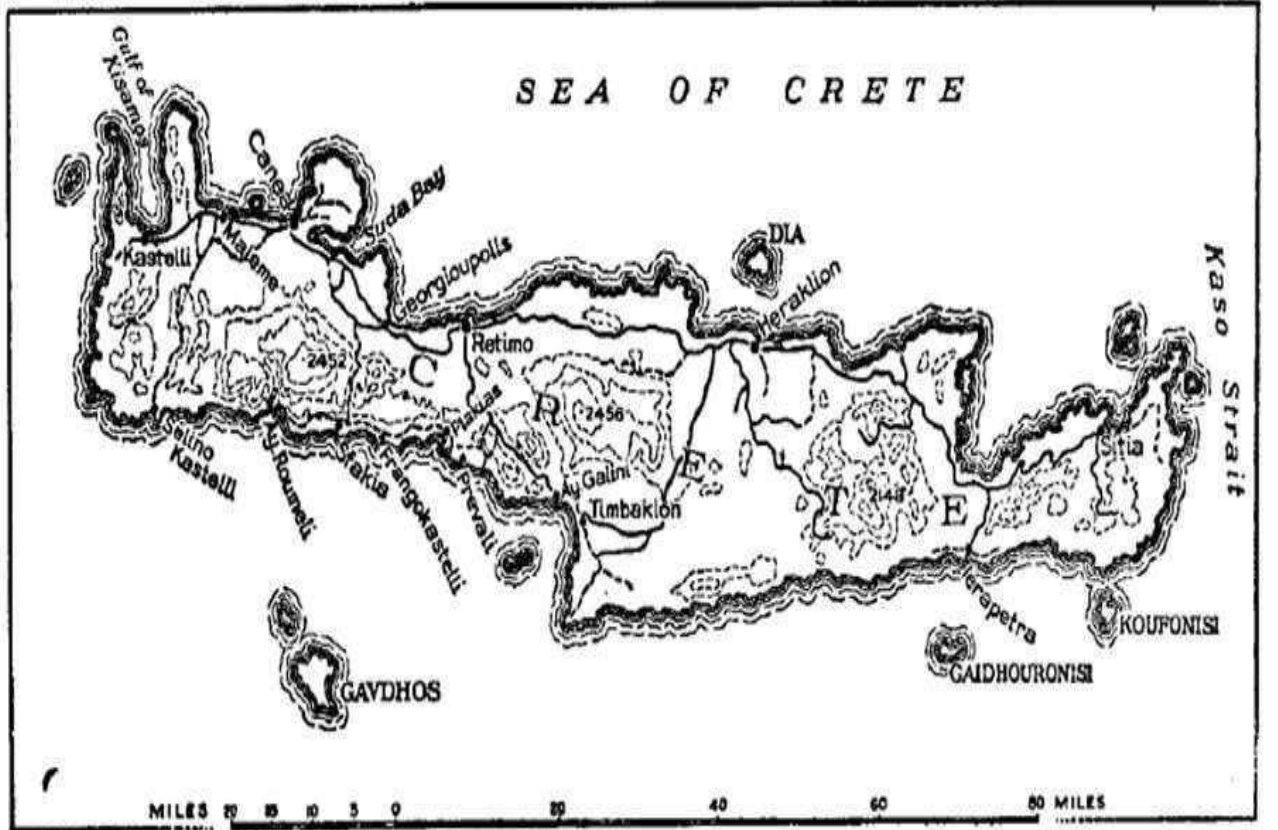
Buna istinaden öncelikle Girit'in mevcut fiziksel karakteri ve daha sonrasında ise Yunanistan'ın tahliye edilmesine kadar olan gelişmeler üzerinde durmak yerinde olacaktır (Davin, 1953: 13; Long, 1953: 204).

4.1.2. Savunma Açısından Girit'in Fiziksel Karakteri

Girit'in fiziksel karakteri, 1 Kasımda birliklerin ilk inişi ile başlayan savunma hazırlıklarının yöntem ve hızını belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda adadaki savaşın hangi koşullarda gerçekleşeceğini de doğrudan ya da dolaylı yollardan etkileyecektir. Buna istinaden öncelikle Girit'in topoğrafya özelliklerinden başlamak yerinde olacaktır. Batıdan doğuya doğru yaklaşık 160 mil (257km) uzunluğa ve kuzeyi ile güneyi arasında yaklaşık 36 mil (58km) genişliğe sahip bir ada olan Girit'in ufuklarına 4 dağ sırası hükmetmiştir. Batıda bulunan Lefka Ori (Beyaz Dağlar) 8000 feet (2454 m) üzerinde iken, orta kısımda bulunan Psiloritis Dağları (İda Dağı) ise yine 8000 feet üzerinde (2456 m) bir yüksekliğe sahip olmuştur. Bu dağların doğusunda 7000 feete kadar yükselen Lasithi Sıradağları (2133 m) yer almaktadır. Adanın en doğusunda kalan Sitia Sıradağlarının en yüksek noktası ise 5000 feet (1524m) civarında olmuştur. Bu dağların pozisyonu bahsedildiği üzere kıyıların karakterini belirlemekle beraber nehirlerin yönünü, hatta kimi yerlerde iklime bile etki etmektedir. Ana havzanın güney kıyılarına yakın bir pozisyonda olması limanların sayısını azaltmakla beraber hinterlandın da sınırlı kalmasına sebebiyet vermiştir. Bununla beraber derinlikleri hızlı bir artış gösteren Girit'in güney kıyıları, aniden gelen kuvvetli fırtınalara da sık sık maruz kalan bir karakter taşımıştır. Akarsuların çoğunun kuzey yönüne doğru akması ise giderken dik vadileri keserek iletişim ve ulaşım ciddi engeller sunmasına sebep olmuştur. Girit'in kuzey kıyıları güneydekilerin aksine, dağların denize uzanma şekline istinaden deniz seviyesine kademeli ve yakın olan elverişli zeminlere sahip olmuştur. Bu durum ise kuzeyde iskâna uygun bölgeler yaratmış ve burada batıdan doğuya doğru; Hanya, Suda, Resmo ve Kandiye gibi önemli yerleşim merkezleri oluşmuştur. 1940'lı yılların başındaki sayımlara göre 36.000 nüfuslu Hanya ve 43.000 nüfuslu Kandiye en çok yerleşimin olduğu bölgeler arasında olmuştur. Suda Limanı, Resmo ve Kandiye Limanı gibi adanın en iyi durumdaki limanları da Kuzey kıyılarında yer almaktadır. Doğu Akdeniz'in en büyük limanlarından biri olan Suda Limanı, büyük yük gemilerini barındırabilecek adadaki tek liman olma özelliğini taşıyarak, İngiliz kuvvetlerinin her daim sahip olmak istediği potansiyelde olmuştur (Davin, 1953: 8-9; Long, 1953: 202-203).

Adeta limanlarıyla oluşan bir ada için, liman özelliklerine yakından bakmakta fayda olacaktır. Suda körfezinde bulunan Suda limanı, bir ana iskele ve bir de beton iskele ile

doğrudan tek seferde 2 gemi alabilme potansiyeline sahiptir. Rıhtımları ise ancak küçük tekneler için müsait olacak ölçüler taşımaktadır. Hanya limanı sahip olduğu küçük limanı ile yalnızca küçük gemiler ile başa çıkabilecek kapasitede olurken, bu gemilerin boşaltılması noktasında ise zorluklar yaşatabilecek donanımsızlıkta olmuştur. Hanya'dan 30 mil (48km) uzaklıktaki Resmo, adadaki 3. büyük şehir özelliğindedir. Resmo'nun büyük gemiler için yalnızca uygun hava şartlarında kullanılabilecek olan limanı, genellikle küçük kıyı gemilerini barındıran kapasitede kalmıştır. 35 mil (56km) daha doğuda olan Kandiye'nin sahip olduğu liman, adanın Suda Limanından sonraki potansiyeli en yüksek limanlarından biridir. Nitekim Kandiye Limanı 3000 tona kadar 4 gemiyi alabilecek büyüklükte olurken, bu gemilerin boşaltılması açısından ise uygun bir yapı sunmuştur. Kuzeydeki hayati öneme sahip bu limanlar dışında güney kıyısında 2 'balıkçı limanı' bulunmaktadır. Zira Sfakia ve Tymbaki'deki bu limanların, balıkçı tekneleri dışındaki hiçbir şey için uygun olmadığını söylemek mümkündür. Mevcut durum, bir savaş gerçeği karşısında Girit'in yeterli olmayan kuzey limanları sebebiyle, deniz kuvvetleri ve birliklere daha fazla yük bineceği anlamına gelmiştir (Davin, 1953: 9).

Harita 5: Maleme, Canea (Hanya), Suda Körfezi, Retimo (Resmo) ve Heraklion (Kandiye) Bknz. (Long, 1953: 203).

Girit'in sınırlı sayıdaki mevcut havaalanlarının, limanlarından farklı olmadığını ve Avrupa'ya nazaran gelişmemiş ilkel bir halde kaldığını söylemek mümkündür. Bunlardan biri Hanya yakınındaki Maleme'de bulunurken diğeri ise Kandiye'de bulunmaktadır. Resmo'daki ise bir havaalanından daha çok iniş pisti özelliğinde olmuştur. Nitekim savaş başladığında dahi Maleme havaalanının geliştirilmesine yönelik inşaatın devam ettiğini söylemek mümkündür. Bununla beraber Kandiye havaalanı da çeşitli yapım aşamalarından geçmiş ve her türlü uçak tarafından kullanılabilir halde olmuştur. Ancak Girit'in havadan savunulması açısından hayati öneme sahip olacak bu havaalanlarının, hem sayıca hem de koşulları itibarıyla yetersiz olması, hava savunmasındaki çabanın gücünü azaltmaya yetmiştir. Limanlar ve havaalanları gibi stratejik noktaların adeta kuzey kıyı şeridinde toplanmış olması, sadece düşmanın olası hedeflerini belirlemekle kalmayarak, aynı zamanda savunma planlarının dar bir alanda yoğunlaşmasına sebep olacaktır. Nitekim savunmanın hareket alanının daralması, Almanların bu alanları hava örtüsü altında tutmasını kolaylaştıracak bir sebep olarak karşımıza çıkacaktır. Limanlar ve havaalanlarındaki yetersizliğin karayollarında da süregeldiğini ve savunmayı etkileyeceğini söylemek mümkündür. Zira motorlu taşıtlar tarafından kullanılacak tek yol adayı doğudan batıya doğru ve kuzey kıyıları boyunca gezmektedir. Esasen bu yol boyunca Maleme, Suda Körfezi, Resmo ve Kandiye gibi her biri bir şekilde hayati öneme sahip bölgeler, birbirlerinden uzak mesafede kalarak savunmasız noktalar ortaya çıkarmıştır. Nitekim bu bölgelerin birbirleri ile olan bağının kolay bir şekilde kesilebilecek olma ihtimali, karayolunun savunmaya olan etkisini kaçınılmaz kılmaktadır. Bununla beraber adada kuzeyden güneye uzanan 5 tane ikincil yol bulunmaktadır. Bu yollar Hanya-Maleme, Suda-Stefakia, Resmo-Timbakion, Kandiye-Timbakion ve Yerapetra gibi stratejik bölgeler arasındaki geçişe olanak sağlayarak birbirleri arasındaki bağlantı oluşumunu da sağlamıştır (Long, 1953: 202-203; Davin, 1953: 10).

Girit'teki yerel demiryolu ağı, ada boyunca yalnızca 3 dar hattan ibaret olurken, savunmaya hiçbir derece de faydası olmayacak durumdadır. Bununla beraber adadaki köprülerin hiçbirinin 7 tonun üzerindeki araçlar için güvenli olmadığını söylemek mümkündür. Telefon ve telgraf tesisleri ise adadaki yol ağına göre nispeten daha gelişmiş durumda olmuştur. Radyo vericilerinden ise Kandiye'de 1, Hanya'da 4 adet vardır. Bunlarla beraber elektrik gücü için Girit; Hanya, Kandiye, Resmo, Yerapetra ve Sitia'daki güç istasyonları ile Aghya Gölü'ne bağlı olmuştur. Orman ve bitki örtüsü açısından ise Girit, Akdeniz sularındaki engebeli bir adanın karakteristik özelliğinin dışına çıkmamıştır. Nitekim kuzey sahillerine dek uzanan yamaçlar boyunca, zeytin ve badem ağaçları ve bunların yanı sıra bol miktarda üzüm bağları bulunmaktadır. Orman ve bitki örtüsü açısından iyi ateş

alanları sunacak Girit'in, savunmaya ait bir avantaj sağlayacağını söylemek mümkündür (Davin, 1953: 11).

4.1.3. Yunanistan'ın Tahliye Edilmesine Kadar Girit

İngiliz birlikleri ilk olarak 1 Kasım itibarıyla Girit'te karaya çıkmaya başladığında, buldukları şartlar ve karşı karşıya kaldıkları koşullar yukarıda bahsedildiği üzere olmuştur. Buna istinaden Yunanistan anakarasındaki tahliye kadar, adaya gönderilen İngiliz kuvvetlerinin ve onlara komuta etmekle görevlendirilmiş ardışık haldeki 6 rütbelinin komuta görevleri ve savunma hazırlıklarından bahsetmek yerinde olacaktır. Savunma hazırlıkları öncelikle 2 büyük dış koşuldan etkilenmiştir. Bunlardan ilki Yunanistan anakarasındaki her geçen gün kötüye giden durumun Girit'in stratejik rolünü değiştirmesi olurken, değişen bu rolün yerine getirilebilmesi için ise mevcut kaynaklar, diğer bir dış koşulu ifade etmiştir. 1940 yılının Kasım ayında Girit adına öngörülen stratejik anlayış adanın elde tutularak olası bir düşman girişimini önlemek olmuştur. Nitekim Tuğgeneral Tidbury 3 Kasım'da adadaki güçlere komuta etmek üzere atandığında, deniz yakıt üssü olacak Suda Körfezi'ni savunmak ve bunu yaparken adadaki Yunan güçleri ile işbirliği yapılması yönünde emirleri olmuştur. Zira Genelkurmay Başkanları tarafından kendisine verilen görev gereği Tidbury, adadaki mevcut tüm gücünü Hanya ve Suda Körfezi içinde kullanmak mecburiyetinde kalarak, emirlerinin bu ilk kısmına konsantre olmuştur. Genelkurmay Başkanları, tüm ada savunmasının İngiliz kuvvetlerince üstlenilmesi yönündeki Yunan önerilerini kabul etmiş, böylece Arnavutluk cephesinde kullanması için adadaki Yunan birlikleri gönderilmiştir. Bu gönderimin ise Tidbury'in işini zorlaştırdığını söylemek mümkündür. Her ne kadar daha sonrasında adanın Mısır'daki Anzak birlikleriyle takviye edilmesi yönünde planlar yapıldıysa da bahsedildiği üzere Orta Doğu'da bulunan Wavell, beklediği çöl saldırısına istinaden bu takviyeyi iptal etmiştir. Tuğgeneral Tidbury operasyonel olarak Suda Körfezi'nin hedef olacağı herhangi bir olası saldırının, hava yoluyla gerçekleştirileceğine büyük olasılık vermiştir. Bu olasılığa karşın, Maleme, Resmo veya Kandiye'deki havaalanlarına düşman inişini öngörmüştür. Böyle bir saldırı karşısında ise kuvvetini Suda Körfezi'ne yoğunlaştırmış olan Tuğgeneral Tidbury, hava alanlarının savunmasını Yunanlılara bırakmayı tercih etmiştir. Zira Maleme Havaalanı gibi stratejik bir noktanın, ayrı ve bağımsız bir güçle savunulmasına ihtiyaç olduğu gün yüzüne çıkan bir gerçek olmuştur. Tuğgeneral Tidbury 8 Ocak'a kadar savunma pozisyonlarındaki çalışmalarını sürdürürken, bir komuta değişikliği yaşanmış ve yerine bu tarihte General Parry getirilmiştir (Davin, 1953: 11-13).

General Parry komutasındaki Girit'e, General Wavell'in 17 Ocak'ta ikinci bir ziyareti yaşanırken, savunma oluşumuna dair yeni bir emir verilmemiştir. Ancak General Parry bu dönemde devam eden savunma hazırlıklarının genişletilmesine yönelik ön hazırlık planları ile ilgilenirken, 2 Şubat'ta Batı Çölündeki 2. Zırhlı Tümen komutanlığına geri çağırılmıştır. General Parry yerine Tuğgeneral Galloway görevlendirilmiş, ancak Galloway'ın adaya geleceği tarih olan 19 Şubat'a kadar Kıdemli Albay Mather (52.LAA Alayı) komutada bulunmuştur. Kıdemli Albay Mather Girit'teki tüm İngiliz personeline komuta etmekle beraber yerel Yunan kuvvetlerinin işbirliğiyle, Suda Körfezi'ni gelişmiş bir yakıt üssü haline getirip savunmakla görevli olmuştur. Bununla beraber, 12 Adalara karşı gerçekleştirilmesi öngörülen operasyonlardan da komuta dönemi boyunca sorumlu olmuştur. Kıdemli Albay Mather Yunanistan'daki gidişatın kötüleşmesine karşın, Suda Körfezi'ndeki üssün kısa bir süre içerisinde tamamlanması yönünde direktifler alırken, bu direktifler arasında adanın bir bütün olarak savunulmasından bahsedilmemiştir. Kıdemli Albay Mather, 19 Şubat'ta Tuğgeneral Galloway'ın adaya gelmesiyle birlikte komuta yetkisini ona bırakmıştır. Ancak Galloway, kendisine verilen sorumlulukları yerine getirebilmek için yeterli zamanı bulamamış, komuta yetkisi bir aydan daha az (19 Şubat-7 Mart) olmuştur. Nitekim bahsedildiği üzere Yunanistan anakarasındaki gelişmelere istinaden General Wilson, İngiliz kuvvetleri arasında yer alması için Galloway'ı 7 Mart'ta Yunanistan'a çekmiştir. Bu durumda Kıdemli Albay Mather, komuta görevini tekrar ele almıştır. Mather, Genelkurmay Başkanlarının ana bir savunma planı ortaya koyamamalarına istinaden, Suda Körfezi'ne yönelik statik emirlerini, görevde kaldığı kısa süre içerisinde devam ettirmiştir. Esasen Suda körfezinde yapımı devam eden üssün Girit adına ana bir savunma planı olmasından ziyade, bu dönemde daha çok Yunanistan anakarasına yönelik donanmanın ve R.A.F'ın (İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri) transit üssü olarak görülmüştür (Davin, 1953: 13).

19 Mart tarihinde Girit'te bulunan 14. Piyade Tugayı'na atanan Tuğgeneral Chappel, aynı zamanda adadaki savunma planlarının devamı ile de yetkilendirilmiştir. Chappel'in aldığı yönergeler, Kandiye'nin savunmasını da içerip içermediği hususunda açık bir anlam taşımamıştır. Ancak onun da şaşkınlığına sebep olan bu belirsizlik, Nisan ayı itibariyle açıklığa kavuşmaya başlayacak ve Girit'in savunmasına yönelik kararlar açığa çıkmaya başlayacaktır. Tümgeneral Weston'un Girit'e gelişi, Başkomutanlar tarafından Suda körfezinin sadece korunaklı bir deniz ve yahut yakıt istasyon bölgesi olmasından ziyade, 1 Nisan'da burayı bir filo üssü yapma kararlarının sonucu olmuştur. Esasen bu karar Londra'daki Genelkurmay Başkanlarının, Weston'un komuta ettiği Mobil Deniz Üssü Savunma Örgütü'nün (M.N.B.D.O.) Ocak ayında Girit'e gönderilmesi üzerine verdikleri

kararın da uyumlu bir parçası olmuştur. Yunanistan'da belirginleşen Alman tehdidinin neden olduğu kara ve hava hareketleri, Suda limanının önemini arttırmıştır. Zira Bulgaristan'daki Alman havaalanları nedeniyle daha kuzeyde bir üs oluşturmanın imkânsızlığı da bu önemin altını çizmiştir. Orta Doğu'da bulunan Başkomutan Wavell, kaynak eksiklikleri sebebiyle savunmanın zayıf kaldığını belirtmiş ayrıca M.N.B.D.O.'ya komuta edecek Tümgeneral Weston'ın, adadaki tüm askeri birlikleri almak için komutasının genişletilmesinin gerektiği sonucuna varmıştır. Ancak bundan önce Mart ayının sonuna kadar adadaki idari tedbirler dışında, alınan savunma önlemlerine değinmek yerinde olacaktır. 12 Şubat'ta Suda Körfezi için bir savunma planı faaliyete geçirilmiştir. Buna göre 13 Mart'a kadar Suda Körfezi için telefon sistemi ve mayın tespit noktası oluşturulmuştur. Bölge, denizdeki bir inişe karşı ileri gözlem noktaları ile donatılmıştır. 19 Mart tarihine kadar Kandiye'deki havaalanının korunması için İskoç Kraliyet Alayı (Black Watch) 2.Taburu burada görevlendirilmiştir. 27 Mart'ta Maleme havaalanının savunması için ise bir tatbikat gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber Maleme'ye olası bir paraşüt saldırısına karşı 31 Mart'ta yeni bir tatbikat yapıldığını söylemek mümkündür. Bu sebeple Tidbury'nin komuta döneminden bu yana sayıca çok az artmış olan adadaki mevcut kuvvetler, Mart ayına kadar beklenen olası bir saldırı türü için, muhtemel hedeflere yönelik birtakım faaliyetlerde bulunmuştur (Davin, 1953: 14; Long, 1953: 204).

General Weston ilk olarak 29 Mart'ta Kahire'ye geldiğinde, komutasındaki M.N.B.D.O.'nun Girit savunması içindeki rolünü öğrenip adaya doğru yola çıkmıştır. Weston 26 Nisan'da kabul edeceği genel komuta görevinden 11 gün önce, Girit'i ziyaret edip keşif yapmış ve yaptığı keşfin raporunu 15 Nisan tarihinde sunmuştur. Bu rapora göre savunmanın genel olarak 2 sorun içerdiğini belirtmiştir. Bunlardan ilki filonun ve tüm hava üslerinin tam anlamıyla savunulamayacağına yönelik olmuştur. Diğer bir sorun ise Yunanistan'daki Alman zaferi durumunda, adanın işgale karşı korunabilirliği hakkında olmuştur. Nitekim raporun sunulduğu 15 Nisan gibi bir tarihin, Yunanistan'ın kötüye giden gidişatı hakkında önemli sinyaller verdiğini ve ikinci ana soruna yoğunlaşıldığını söylemek mümkündür. Rapora göre Suda Körfezi ve Kandiye'nin savunmada hayati önem taşıyarak, düşmanın ikisinden birine sahip olması halinde, diğerini tutmanın da avantajlarını kaybedeceği belirtilmiştir. Bununla beraber, Almanya'nın Yunanistan'ı ele geçiremeye bile, hava yoluyla istila girişiminde bulunabileceği, Yunanistan elindeyken ise aynı anda deniz yoluyla da istila edebileceğinin altı çizilmiştir. Bu sebeplerle General Weston, Kandiye'de bir piyade tugayı, Retimo'da bir müfreze ve Suda-Maleme bölgesi için ise ikinci bir tugay grubunun gerekli olduğunu belirtmiştir. Bununla beraber adaya ilk giren 14. Piyade tugayının, ayrı bir örgütlenme ile diğer kuvvetlerden bağımsız bir şekilde, adeta savunmada bir merkez işlevinde kalması

gerektiğini savunmuştur. Mevcut Yunan birliklerinin adanın doğu ucunu savunması ve Retimo'ya yardım etmek için kullanılması, kara savunmasının zayıflıklarını göz önünde bulundurarak uçaklar için tam ölçekli havaalanları inşa edilmesi ve fazlasıyla da erzaka ihtiyaç duyulacağı önerilerinde bulunmuştur (Davin, 1953: 14-15; Long, 1953: 205).

Yunanistan'ın kaybının her geçen saat kaçınılmaz hale gelmesi, adeta bu önerilerin gerekliliğini onaylamıştır. Ancak bunların uygulanması hususunda zaman ve kaynak olsa dahi adımların ağır atıldığını söylemek mümkündür. Zira Wavell, Weston'un raporlarını değerlendirdikten sonra Yunanistan'ın tahliyesi bitene kadar ilave birlik göndermemeye karar vermiştir. Nitekim Wavell'in nüfuzundaki Ortak Planlama Personeli onun düşüncesini yansıtırca, anakara aşılmadan Girit'e hava yoluyla bir saldırıyı beklemediğini belirtmiştir. Esasen gecikmiş bir ilgi göstermeye başlayacak Wavell'in Ortak Planlama Personeli, 21 Nisan tarihinde Yunanistan'ın aşılması durumunda adanın savunulması açısından gereken güçleri değerlendiren bir makale ortaya koymuş ve burada saldırının yakın olduğu da belirtilmiştir. Taze güç olacak tam teçhizatlı İngiliz askerlerinden oluşan üç tugay grubunu, ihtiyaç duyulacak bir kuvvet olarak takdir etmişlerdir. Bununla beraber hâlihazırda orada bulunan topçu birliklerinin sayıca güçlendirilmesi ve ayrıca M.N.D.B.O.'nun savunma ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği kanaatine de varmışlardır. Dikkat çekici başka bir husus ise öngörülen Yunanistan anakarasındaki tahliyede, Girit'e gelen birlik ve silahların bakım sorunlarının basitleştirilmesi için Mısır'a gönderilmesi gerektiği olmuştur. Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin ise (R.A.F.) tahliye sırasında 3 filo altına inmemesi ve Girit'e yedek 2 aylık erzakın en kısa sürede gönderilmesi başka bir önemli detayı ifade etmektedir (Davin, 1953: 14-15; Long, 1953: 205).

25 Nisan'a kadar adadaki komuta görevi Tuğgeneral Chappel'e bağlıyken, General Weston Yunanistan'ın tahliyesi konusunda uyarılmış ve 21 Nisan'da tekrar Girit'e uçmuştur. M.N.B.D.O.'ya komuta eden General Weston'un adadaki idari pozisyonu belirsizliğini korurken, tüm savunmaya da komuta etme olasılığı, merak konusu olmuştur. Ancak Orta Doğu Başkomutanı Wavell bu merakı gidererek, General Weston'ın hem M.N.B.D.O. hem de 14 Tugayı yöneteceğini belirtmiştir. Nitekim 27 Nisan'da resmi bir emir ile ona adadaki tüm İngiliz birliklerinin komutası verilmiştir. Bundan 3 gün sonra ise Weston tarafından kullanılan, hava üslerinin düşman tarafından kullanılmasına katiyen engel olunması ifadesi, savunmanın omurgasını oluşturacaktır (Davin, 1953: 16).

Yunanistan'daki başarısızlığın bir sonucu olarak, Girit nispeten korunaklı bir deniz istasyonu bölgesi olmayı bırakmış, Almanya'nın Balkanlar'daki ilerlemesinin bir sonucu olarak en önde gelen müttefik pozisyonu haline gelmiştir. Esasen Weston komutayı ele

almadan bir hafta önce (19 Nisan) Yunanistan'daki cephenin savunulma umudu terk edilmiş, 1 gün önce ise (24/25 Nisan) Yunanistan'dan ilk büyük tahliye binişleri gerçekleşmiştir. Yunanistan'dan gelen binlerce asker Girit'e inmeye başlarken gemiler ise daha fazlası için acele etmiştir. Mart ayının başından beri Yunanistan'dan tahliye olasılığı su götürmez bir gerçek olsa da Girit'i büyük bir saldırıya karşı savunmak için planlar ve hazırlıkların Nisan ortasına kadar tam anlamıyla başlatılmadığını söylemek yerinde olacaktır. Zira Yunanistan'ın tahliyesine kadar, Girit'in takviye planları sürekli olarak tartışmaya açık bir şekilde kalıp net bir gelişim gösterememiştir. Savunmanın tam anlamıyla gücünün ne olacağına dair olan belirsiz durum önemini korumaya devam etmiştir. Bu süreçte araçların nakliyesi, yolların ve limanların iyileştirilmesi, Yunan kuvvetlerinin ekipmanı ve eğitimi ve onlarla etkili bir irtibat kurulması gibi yapılacak birçok şeyin geri kaldığını söylemek haklı bir eleştiriden uzak olmayacaktır. Weston'ın komuta dönemi başladığında en acil sorumluluklarından biri Yunanistan'dan kurtarılan askerin karşılanması, barınması ve beslenmesi olmuştur. Nitekim Weston 17 Nisan'da Mısır'dan 30.000 asker için çadır, kıyafet ve battaniye talebinde bulunmuş, 18 Nisan'da Orta Doğu Genel Merkezi, adanın 30.000 asker için 90 günlük ihtiyaç tedarikinin hazırlanmasını emretmiştir. 25 Nisan'da Yunanistan'dan gelen ilk büyük çaplı sevkiyatta yaklaşık 5.000 asker Suda Körfezi'ne çıkmıştır. Bunu takip eden günlerde, nakliye ve savaş gemileri 20.000 askeri daha adaya ulaştırmıştır. Ancak yeni gelen birlikler sığınacak bir çadır olmaması sebebiyle Girit'in meşhur zeytin ağaçlarının arasında, battaniye ve paltoları dahi bulunmadan, uyumak zorunda kaldıkları bölgelere yönlendirilmişlerdir (Long, 1953: 205; Davin, 1953: 18).

General Wavell, Yunanistan'dan tahliye ile gelen tüm birliklerin adayı savunabileceğine dair bir yaklaşımda bulunarak, “mevcut kıtlığın göz önüne alınarak, İngiliz kuvvetlerinin asgari düzeyde tutulması ve güvenilir Yunan birliklerinden ise en iyi şekilde yararlanılması” söyleminde bulunmuştur. Bu söylem, tahliye ile gelen donanımsız on binlerce askerin durumunu ve adadaki genel dağınıklığı, Wavell ve ekibinin kavramaktan uzak olduğunu gösterir nitelikte olmuştur. Bununla beraber Wavell, Hava Kuvvetlerinin Girit'e “bir süre daha” daha fazla uçak gönderemeyeceğini belirten bir “sinyal” vermiştir (Long, 1953: 206).

Kraliyet Hava Kuvvetleri Girit adına bir savunma planını uzun müddet net bir şekilde tanımlamamıştır. Nitekim 27 Mart'a kadar R.A.F.'ın hala Girit için bir kalıcı savunma taahhütünün olmadığını söylemek mümkündür. Bu sebeple havaalanlarının oluşturulması ve savunma sorunları üzerinde işbirliği de yapılamamıştır. Hava Kuvvetlerinden Yarbey Beamish 17 Nisan'da R.A.F.'ın komutasını almak için adaya geldiğinde, yalnızca Maleme'de

bulunan 805 FAA filosu ile karşılaşmıştır. Gücü azaltılmış olan bu filo ise Fulmars, Gladyatörler ve Brewsters'ların karışık bir kuvvetinden oluşarak Suda Körfezi'nde avcı savunması rolünde olmuştur. Bahsedildiği üzere adada kullanılabilecek durumdaki 2 havaalanı olan Maleme ve Kandiye'de bakım ve genişletilme inşaatları da devam etmekteydi. Ancak R.A.F.'ın kendi kullanacağı havaalanların inşasından yeterince sorumlu olmayarak en başından beri ordu ile koordinasyon sağlamaması, havalimanlarının bu düzeyde kalmasında önemli bir faktör olmuştur. Yarbay Beamish'in adaya geldiğindeki mevcut yetersiz personeli daha sonra anakaradan tahliye edilip gelen personel ile takviye edilmiştir. Bununla beraber bakım sistemi de tatmin edici olmaktan uzak bir kapasitede kalmıştır. Esasen Hem Maleme'de hem de Heraklion'da yakıt ve mühimmat stokları vardı ancak yedek parça veya onarım tesisi olmadığını söylemek mümkündür. Suda Körfezi'ne gelen 230. Genel Keşif Filosu anakaradan Girit'e ve Girit'ten Mısır'a askerlerin tahliye edilmesine yardımcı olmak amacıyla görevlendirilmiştir. Nitekim daha fazla takviye ise anakarada faaliyet gösteren filoların Girit'e taşınmasıyla gelecektir. 30. Filo'dan 14 adet Blenheim's I tipi uçak 18 Nisan'da adaya gelirken, Mısır'daki 203. Filo'dan ise 9 adet Blenheim's IV tipi uçak gönderilmiştir. 22 ve 24 Nisan tarihleri arasında ise 33, 80. ve 112. Avcı Filosu'nun kalıntıları anakaradan Girit'e gelmiştir. Bu kuvvetlerin çoğu anakaradan gelen tahliyeye hava desteği sağlayarak olası bir saldırıya hazırlık şansı yakalayamamışlardır (Davin, 1953: 20-21; Long, 1953: 206-207).

Tüm bu nedenler, koşullar ne olursa olsun, İngiliz kuvvetlerinin Girit'e ilk ayak basmalarından itibaren geçen 6 ayın, iyi bir şekilde kullanılmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Mevcut kuvvetler gerçekleşecek ani bir saldırıyı durdurmak için oldukça yetersiz olmuştur. Gerekli ölçekte dikkatlice hazırlanmış bir savunma planının varlığı tartışma konusudur. Uçaksavarlar ve kıyı savunmasındaki silahlar, ilk düşünülen ölçeğin altında kalmıştır. Ulaşım açısından sınırlı sayıdaki yollar ise iletişim ağı ve sinyaller kadar güçlü değildir. Ada için yeterli erzak tedarik edilememekle birlikte, bahsedildiği üzere anakaradan adaya tahliyesi gerçekleştirilen kuvvetlerin barınma sorunundan ziyade, adadaki taze ve tam donanımlı askerler için dahi bu durum çok farklı olmamıştır. Havalimanlarının yeterince geliştirilememesinden daha önemli olan sorun, bu havalimanlarını savunma amacıyla kullanacak yeterli sayıda uçak olamamasıdır. Girit adına arzu edilen savunma ile mevcut savunma arasındaki zıtlığın, Yunanistan'ın tahliyesine kadar adada geçen süreci özetler nitelikte olduğunu söylemek yerinde olacaktır. (Davin, 1953: 21).

4.2. Girit İçin Savaş Hazırlıkları (25 Nisan – 19 Mayıs 1941)

4.2.1. İngiltere

Yunanistan anakarasından Girit'e tahliyelerin başladığı tarih olan 25 Nisan'dan 19 Mayıs'a kadar geçen kritik süreç, şimdiye dek yetersiz savunma hazırlıklarının yapıldığı Girit'in, artık savaş gerçeği ile karşı kalarak savaş hazırlıklarının son güne kadar yapılmasına sahne olacaktır. Yunanistan'daki asker kaybı ve tahliye ile kurtarılacak adaya yerleşen askerlerin tüm bakım sorunları kadar ciddi başka bir mesele, silah ve ekipman kaybı olmuştur. Nitekim tahliye emirleri gereğince silahların askerlerden önce gelmeyeceği belirtilmiş ve tüm öncelik askerlere sağlanmaya çalışılmıştır. Zira sahillerden gerçekleştirilen tahliye binişlerde görevli olan subaylar, birliklerin tüfeklerini bile bırakmasını talep edecek kadar mevcut durumun aciliyetini kavramıştır. Ancak "saçma" buldukları bu emirlere karşı koyan eğitimli askerlerin varlığı, kişisel silahları dahi olmadan anakaradan uzaklaşan piyadelerin sayısını azaltmaya yetmemiştir. Atina'dan uzak olmayan bir sahil olan Porto Rafti'den 25 Nisan 1941 sabahı saat 04.00'de ayrılan ve Kalküta, Perth ve Glengyle gemileriyle adaya gelen Yeni Zelanda birliklerinin (NZ) bu ilk konvoyuyla, silah eksikliğinin gözlemlenmeye başladığını söylemek mümkündür. Silah eksikliğinden ziyade bu konvoyla beraber gelen, NZ 5.Tugayın 21. 22. 23. 28. Taburu ve 5. ile 6. NZ Saha Ambulansları gibi oldukça eksilmiş bu birimler, anakaradaki kaybı da gözler önüne sermiştir. Anakarada bıraktıkları arkadaşları kadar, ağır silahlarını da özleyecek olmaları, piyade olarak savaşmak zorunda kalacak olan Yeni Zelanda'lı topçu askerler için bir talihsizlik olmuştur. 25 Nisan öğleden sonra saat 14.00 civarında Suda Körfezi'ne gelen bu ilk konvoyu karşılayacak, taşınan birlikleri almaya hazır bir ekip oluşturulmuştur. Sigara, portakal, çikolata ve sıcak çay dağıtılan ve Hanya'ya yakın A Kampına gönderilen bu ilk tahliye grubunun şanslı olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Zira bahsedildiği üzere daha sonrasında adaya ayak basacak birlikler birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Komuta yetkisini elinde bulunduran Weston'un önceki talebine istinaden, Girit'teki ihtiyacı karşılamak amacıyla Mısır'dan malzeme taşıyan gemiler, adanın kuzey kıyısındaki limanlara tehlikeli yolculuklar yaparak, boşaltma işleminin yavaş olduğu kötü donanımlı limanları kullanmak zorunda kalmıştır (Davın, 1953: 22-23; Long, 1953: 207).

İngiliz kuvvetleri içinde yer alan diğer tüm birimler gibi, Yunanistan'daki savaşta önemli pozisyonlarda mücadele vermiş Yeni Zelanda birimlerinin de tahliye aşamasında Girit ve Mısır'a gönderilmek üzere adeta paylaşıldığını söylemek mümkündür. Zira 6. NZ Sahra Alayı ve 7. NZ Tanksavar Alayı Mısır'a, 4. ve 5. NZ Sahra Alayı ile 27. Makineli Tüfek Taburu ise Girit'e, Rafina ve Porto Rafti sahillерinden kalkan gemiler ile gönderilmiştir. 6. NZ Tugayına ait 24. 25. ve 26. Tabur ve 4. Saha Ambulansları ile beraber İngiliz, Avustralya

ve Yunan güçlerinden gelen diğer unsurlar da 29 Nisan sabahına kadar Girit'e ulaşmıştır. Tahliyelerle birçok birlik ve bu birliklere ait birimler, sınırlı sayıdaki silahları ve bunların parçaları farklı konvoylar ile farklı zamanlarda dağınık halde adaya yerleşmiştir. Esasen adaya gerçekleşen tahliyelerin Girit adına şanslı tek yönü, az da olsa bir kuvvet katkısı sağlamış olmasıdır. Ancak NZ kuvvetlerine anakarada olduğu gibi Girit savunmasında da kritik noktalarda görev verilecektir (Davin, 1953: 23-26).

General Weston Girit'e tahliye edilen birliklerden katkı sağlayabilecek olanların, savunmadaki boşlukları iyileştirmek için kullanması gerektiğini, açık bir durum olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle, 5. NZ Tugayı komutanı Tuğgeneral James Hargest, 26 Nisan'da Creforce Genel Merkezi'ni (İngiltere Girit Kuvvetleri Genel Merkezi) ziyaret ettiği sırada kendisine General Weston tarafından Maleme sektörünü savunma görevi verilmiştir. Aynı gün öğleden sonra Ortadoğu Başkomutanları Girit'in Doğu Akdeniz'deki operasyonlar için hayati önem taşıdığını ve her ne pahasına olursa olsun savunulacağına dair kararların olduğu yeni emirler vermiştir. Bunlar, Yunan Hükümeti'nin savunmayı desteklediğini ve işbirliği yapmayı amaçladığını, Maleme, Suda Körfezi ve Kandiye'nin savunma için hayati önem taşıdığını ve bununla beraber Resmo'nun da elde tutulmasını içermektedir. Hava saldırısının muhtemel görünmesine istinaden Orta Doğu Genel Merkezi, havaalanlarının mümkün olduğunca korunmasının gereğini belirtmiştir. Ancak Yunanistan'dan tahliye tamamlanana ve hava kuvvetleri yeniden örgütlenene kadar hava desteği sınırlı olacaktır. Bu sebeple bir yandan savaş hazırlıkları sürerken bir yandan da olası bir saldırıya karşı da hazır olunmaya çalışılmıştır. Esasen bu emirlerin içeriği, adaya Mayıs ayı itibariyle daha fazla birlik gelmesi ve komutanın değişmesiyle beraber farklılaşacaktır. Ancak gelen emirler doğrultusunda; Maleme ve Suda Körfezi'nin Batı savunmasının Yeni Zelanda birliklerince, Suda Körfezi'nin Güney ve Doğu savunmasının 6. Avustralya Tümeni tarafından ve Kandiye ile Akrotiri Yarımadası'nın ise 14. Piyade Tugayı tarafından savunulması kararlaştırılmıştır. Bununla beraber Resmo ise Yunan kuvvetlerinin sorumluluğuna bırakılmıştır (Davin, 1953: 27-28).

27 Nisan'da Londra'daki Ortak İstihbarat Komitesi, saldırının hava ve denizyolu ile eşzamanlı olarak kesin ve yakın zamanda yapılacağını belirtmiştir. Bu bilgilere göre Almanların Balkanlar'da yaklaşık 285 uzun menzilli bombardıman uçağı, Rodos'ta ise bundan yaklaşık 30 tane daha olduğu tahmin edilmiştir. Ekstra yakıt tanklarına ihtiyaç duymayacak yaklaşık 60 ikiz motorlu savaş uçağına ek, Korint Kanalı'nın kuzeyinde ekstra yakıt tankına ihtiyaç duyan yaklaşık 270 tek motorlu avcı uçağı ve aynı sınırlamaya sahip 240 dalış bombardıman uçağı da bulunmaktadır. Ancak hem dalış bombardıman uçakları hem de

tek motorlu avcı uçaklarının ekstra yakıt tankları olmadan Rodos'tan saldırıda bulunabileceğinin altı da çizilmiştir.¹² Komite, Larisa'dan Atina'ya kadar olan bölgede yakıt ve malzeme stoklandığını ve Almanların Atina'dan Balkanlara kadar olan tüm havaalanlarını kullanılabileceğini aktarmıştır. Almanların Doğu Akdeniz'de ilk dalgada hava indirme desteği ile 3000'e kadar tam donanımlı paraşütçü birliklerine iniş yaptırabileceklerini ve eğer planör kullanırlarsa bu sayının 4000'e kadar çıkabileceğini de bilgi olarak sunmuşlardır. Bu tahmin en hızlı şekilde Kahire'de bulunan Wavell'a iletilmiş, Churchill'da bir mesaj göndermiştir. Bu mesajında, bilgilere göre Alman birliklerinin bombardıman uçakları ile yakında Girit'e ağır bir hava saldırısı yapacağını, buna istinaden adada hangi güçlere sahip olunduğunu ve planların ne olduğunun kendisine bildirilmesini istemiştir. Aynı mesajında Paraşüt birliklerinin engellenmesi için iyi bir fırsatın sağlanmasını ve adanın “inatla” savunulması gerektiğini belirtmiştir. Wavell ise cevaben mevcut 3 tabur, uçaksavar ve kıyı bataryalarının yanı sıra Girit'in, Yunanistan'dan tahliye edilen yaklaşık 30.000 “adamı” içerdiğini belirterek gereken savunmanın mümkün kılınacağını eklemiştir (Davin, 1953: 31-33; Long, 1953: 207-208).

Hükümeti Hanya'da kurulan Yunanistan Başbakanı M. Tsouderos, 28 Nisan'da General Wilson ve General Weston'ın da katıldığı bir toplantıya başkanlık yapmıştır. Yunan temsilcileri, General Skoulas yönetimindeki Yunan kuvvetlerinin hiçbirisi iyi donanımlı halde olmayan ve 11 tabur halinde örgütlenmiş 2.500 jandarma, 7.500 piyade ve 1.000 askeri personelden oluştuğunu açıklamıştır. Bununla beraber adada tüm kuvvetlere komuta etmek için yeni bir İngiliz generalin atanmasını ve mevcut Yunan birliklerinin İngiliz silahlarıyla donatılmasını talep etmiştir. 29 Nisan günü Suda körfezine ulaşan konvoyda 6. Yeni Zelanda Tugayı ile birlikte, sonradan Girit için önemli olacak bir isim olan General Freyberg'de bulunmuştur. Çölde geçen başarılı çarpışmaların ilk safhasında komutanlık yapmakla beraber, Yeni Zelanda Tümen komutanlığı da yapmış olan General Freyberg Girit'ten Mısır'a döneceğini düşünürken, sürpriz bir şekilde Girit komutasına atanacaktır. Nitekim Churchill, cesareti büyük beğeni toplayan General Freyberg'in Girit'e komuta etmesini şahsen önermiştir. 30 Nisan'da Wavell Girit'e uçmuş ve Yunan Hükümeti'nden gelen talep ve Churchill'ın da isteği üzerine, Yeni Zelanda Bölümü'nün Yunanistan'da ne kadar iyi olduğunu belirterek Girit'teki tüm birliklere General Freyberg komutasını vermiştir. Esasen bu komuta teslimi Hanya'da katılımıyla zenginleşen önemli bir konferansın bir parçasıdır (Long, 1953: 207-208; Davin, 1953: 33).

¹² Uçak sayıları kaynakasal farklılıklar göstermekle beraber birbirleri ile çelişen bir görüntü sergilememiştir. Buna göre Almanların Bulgaristan'da 200, İtalya'nın topuklarında ise yaklaşık 100 savaş uçağı topladığı da belirtilmektedir. Bknz.(Long, 1953: 207)

General Freyberg'in 1 Mayıs'ta adadaki tüm savunma birimlerine ithafen cesaret verici genel bir konuşma yaparak göreve başladığını söylemek mümkündür. Konuşmasında her ne kadar sahip olunan kuvvetin saldırıyı engelleyebilecek güçte olduğunu belirtse de savaş uçakları, deniz kuvvetleri, topçu güçleri ve mühimmat rezervlerinin yetersiz olduğunu Wavell'a aktararak taleplerde bulunmuştur. Komuta sorumluluğu ile beraber büyük bir çaba göstererek bu gerekliklerin sağlanmaması halinde Girit'in savunulmasının gözden geçirilmesini belirtmiştir. Kahire'de Başkomutan Yardımcısı olarak görev yapan General Blamey bu gereklikleri kabul etmiş, Wavell, ise bu desteklerin sağlanacağına yönelik bir mesajı Freyberg'e göndermiştir. Girit'in en iyi şekilde donatılması adına Churchill ile Yeni Zelanda Başkanı Fraser arasında temaslar sağlanmıştır. Karargâhını Hanya'nın doğusunda bulunan dağların eteklerine kuran General Freyberg, 3 Mayıs'ta Wavell'e silahsız ve hiçbir şekilde istihdamı yapılamayacak yaklaşık 10.000 kişinin adadan tahliye edilmesi gerektiğini söyleyen bir mesaj göndermiştir (Davın, 1953: 42; Long, 1953: 209-210).

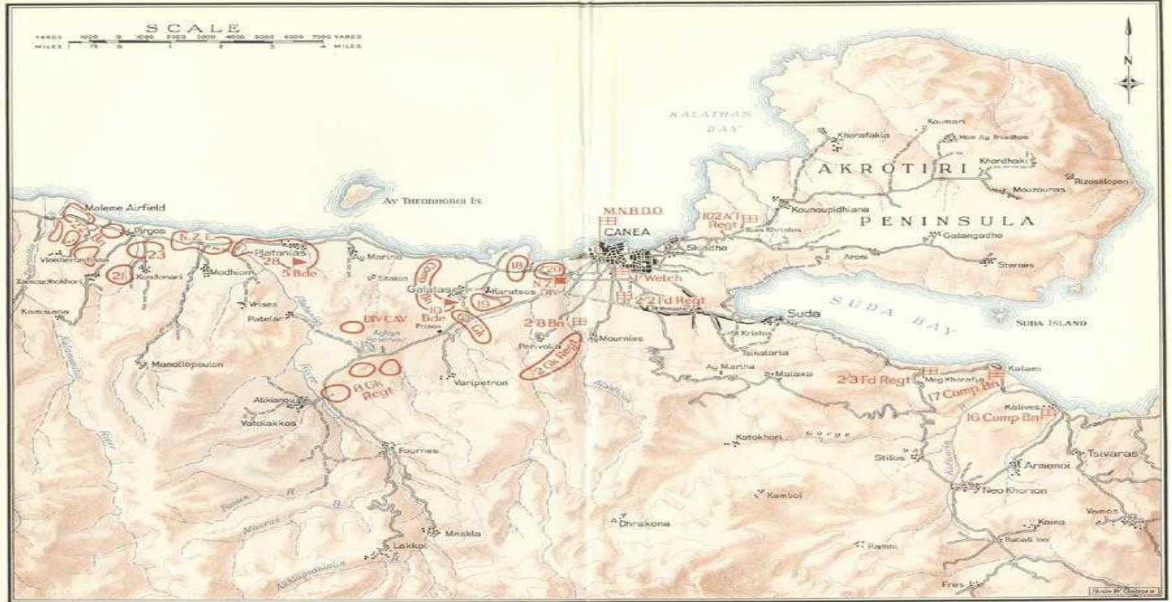
Adaya yeni kuvvetlerin gelmeye başlamasıyla mevcut güç yeniden örgütlenip organize edilmeye çalışılmıştır. Nitekim 7. Orta Alay, 106. Kraliyet Topçu Birliği ve onun ana uçaksavar birimleri, Northumberland Hussars Zırhlı Birliği (Tankçı Birlik) ve Rangers Komando Birliği gibi "taze" İngiliz birlikleri adaya gelmiştir. Bununla beraber yaklaşık 10.000 Yunan askeri ise Hanya, Resmo ve Kandiye'de olmak üzere 8 tabur olarak örgütlenilerek silahlandırılmaya çalışılmıştır. Yeni Zelanda ve Avustralya kuvvetleri de yeniden örgütlenilmiştir. Bundan sonra General Freyberg 3 Mayıs'ta, Creforce'un adadaki rol ve organizasyonunu açıklayan talimatlarda bulunmuştur. Buna göre; Kandiye'de Tuğgeneral Chappel komutasında 14. Piyade Tugayı'ndan 2 tabur, 7. Orta Alay ve 2 Yunan taburu, Resmo'da Tuğgeneral Vasey komutasında 4 Avustralya taburu ve 2 Yunan taburu görevlendirilmiştir. Suda Körfezi'nde Tümgeneral Weston önderliğinde M.N.D.B.O. ve onun bileşenlerine ek 1 Yunan taburu, Maleme'de ise 4. ve 5. Tugayı içeren Yeni Zelanda Tümeni Tümgeneral Puttick komutasında olacaktır. Bu kritik 4 bölgeye mevcut tüm hava savunma sistemleri planlı bir şekilde yerleştirilmiştir. Suda Körfezi'ne yakın sahillere denizden gelecek bir saldırı beklenirken, ilk etaptaki muhtemel saldırının havadan da gelebilecek olmasına istinaden, komutanlara birliklerinin üçte birinin iniş alanlarına yerleştirmeleri ya da üçte ikisinin "ilk etapta saldırılacak alanın dışında" tutulması talimatı verilmiştir. Hava alanlarının ve çevresinin yoğun bombardıman yaşayacağı, ardından hava alanlarının ele geçirilmesi için paraşütçüler tarafından iniş yapılacağı ve sonunda ele geçirilen havaalanlarına asker taşıyan uçakların iniş yapacağı kuvvetle muhtemel olarak değerlendirilmiştir. Buna müteakip ana hedef haline gelen Maleme ve Kandiye Havaalanlarının savunmadaki öneminin artık Suda

Körfezi'nden fazla olduğunu söylemek yerinde olacaktır (Long, 1953: 210-213; Davin, 1953: 43-45).

Mayıs ayının ilk 2 haftası boyunca Girit'e ihtiyacı olan savunmanın sağlanabilmesi açısından mevcut birimlere yoğun bir şekilde sürekli takviyeler yapılırken yeni kuvvetler de gönderilmiş, buna istinaden savunmaya birçok kez rötuş yapılmıştır. Bu takviyeler çoğunlukla; silahlar, mühimmatlar, birlikleri ile birlikte tanklar ve uçaksavarlar, sahil savunma bataryaları, kamyonlar, tüm tıbbi hizmet birimleri, M.N.D.B.O. bileşenleri ve Anzak birimlerinden meydana gelmektedir. Tüm bunların Girit'e ulaşması esnasında Suda başta olmak üzere tüm limanların, nakliye trafiği yaşadığını söylemek mümkündür. Bu nakliye trafiğine, adadan çıkarılması planlanan anakaradan tahliye ile gelmiş savunmada yer almayacak unsurların katkısı da büyük olmuştur. Nitekim 17 Mayıs'a gelindiğinde Girit'te yaklaşık 15.000 İngiliz, 7.750 Yeni Zelandalı, 6.500 Avustralyalı ve 10.200 Yunanlı olmak üzere toplam 39.450 kişilik savunma gücü meydana getirilmiştir. Esasen adadaki tüm barınma ve beslenme sorunlarına rağmen 14.000 İtalyan savaş esirinin Girit'teki varlığı, tahliye dönemi ve sonrasında tartışmalara neden olmuştur. Bu mahkûmları teslim etmenin uluslararası hukuka aykırı olabileceğinden korkan Yunanlılarla uzun süren görüşmelerden sonra, Mısır'a ve oradan Hindistan'a götürülmeleri kararlaştırılmış olsa da 20 Mayıs'ta hala adada olduklarını söylemek mümkündür. Adadaki R.A.F. kuvvetlerinden bahsetmek gerekirse Maleme Havaalanı'nın korunması için; 30. Filodan 12 adet Blenheims, 33. ve 80. Filodan 6 adet Kasırğa ve 805. Filodan ise 6 adet Gladyatör ve Fulmar tipi savaş uçakları bulunmuştur. Kandiye Havaalanı'nda ise 112. Filodan 12 adet Gladyatör tipi savaş uçağı vardır. Ancak Girit'teki Hava Kuvvetlerine komuta eden Beamish, RAF'ın çok daha fazla sayıda uçağı sonraki bir aşamada göndermesi gerektiğini beyan etmiştir (Long, 1953: 213-216; Davin, 1953: 50-51).

Savaş öncesinde Luftwaffe (Alman Hava Kuvvetleri), Yunanistan'daki havaalanlarına hızlı bir şekilde yerleştirilerek Mayıs itibariyle tahliye ve tedarik gemilerini hem Suda Körfezi'nde hem de açık denizde, düzenli olarak havadan saldırıya maruz bırakmıştır. Buna göre 19 Mayıs'a kadar 13 gemi limanda hasar görüp etkisiz hale getirilmiştir. Esasen 29 Nisan - 20 Mayıs tarihleri arasında 8 tanesi batmış 15 gemiden 15.000 ton ordu malzemesi boşaltılmak zorunda kalmış ve zarar görenler olmuştur. Nitekim Girit'e gelen tedarik gemilerinin sayısındaki azalmaya istinaden, hava saldırısının Mayıs ayının ilk 3 haftasında olduğu kadar ağır olmaya devam etmesi halinde, adanın tutulamayacağı anlaşılmıştır. Hazırlık günlerindeki bu saldırılara karşı Girit'teki "küçük" hava kuvvetlerinin, havadaki düşman saldırılarını kontrol etmeye çalışarak en iyi intiharı yaptığını söylemek yerinde olacaktır.

Esasen başlayacak savaşta hava desteğinin çok az olacağı aşikâr bir durum olmuştur. Zira 24 Nisan'da Hava Şefi Mareşal Longmore, Girit'i ziyaret ettikten sonra Londra'daki Hava Personeli Şefi'ne, adanın ancak çok sayıdaki Kasırğa filoları ile savunulabileceğini bildirmiştir. Ancak Kuzey Afrika'nın talepleri ve Girit'teki olası ağır kayıplar nedeniyle böyle bir filonun güçlenip korunamayacağından şüphe duymuştur. 19 Mayıs'ta Girit'te hizmete uygun sadece 4 Kasırğa, 3 Gladyatör ve 2 Fulmar varken, aynı gün Maleme üzerinde bir Kasırğa vurulmuş ve tüm Fulmarlarda düşürülmüştür. General Freyberg, Beamish'e "bu makinelerin ve cesur genç pilotlarının ilk sabah vurulduğunu görmek acı verici olacak" demiştir. Nitekim General Freyberg'in kısa bir süre içinde olsa, tüm hava alanlarını mayınlamak gibi bir düşünceye sahip olduğunu söylemek mümkündür (Long, 1953: 217-220; Davin, 1953: 46-51).

Harita 6: Maleme, Canea (Hanya), Suda ve Akrotiri Yarımadası'na ait savunma yerleşim planları, Bknz. (Long, 1953: 220).

16 Mayıs'taki bir istihbarata göre ana saldırının 17-19 Mayıs tarihleri arasında herhangi bir günde olacağı beklenirken, mevcut düşman kuvvetlerinin 11. Kolordu ve 22. Alman Hava Kuvvetleri bölümünden oluşacağı rapor edilmiştir. İlk saldırının yaklaşık 100 bombardıman uçağı ve ağır avcı uçakları tarafından başlatılacağı ve ardından birbirini izleyen paraşütçü dalgalarının olacağı belirtilmiştir. Ayrıca denizden gelecek saldırıya İtalyan donanmasının refakat edeceği ve hedeflerin Maleme, Hanya, Resmo ve Aghya vadisi olacağı öngörülmüştür. Ancak İngiliz istihbarat servislerinin beklediği saldırı 20 Mayıs 1941 günü Almanların Merkür Operasyonu ile başlayacaktır (Davin, 1953: 77-78; Long, 1953: 219).

Girit'teki savaş hazırlıklarının anakaradaki tahliye sonrasında büyük bir ivme kazandığını söylemek mümkündür. Yunanistan'daki savaşın bitişinin Girit'i Almanya'nın hedefi haline getirerek bir savaşla karşı karşıya bırakması, kuşkusuz olarak bu ivmenin sebebini açıklamaktadır. Girit'e tahliye ile gelmiş kullanılabilecek durumdaki birlikler, savunmadaki boşlukları doldurmaya başlarken, bu süreçte olabilecek bir Alman istilasına mümkün mertebe hazır olunmaya çalışılmıştır. Ancak karşı karşıya kalınan savaş gerçeği hazırlıklara yeni bir anlayış kazandırmış, bu anlayış ise Mayıs ayı itibariyle yeni bir komuta dönemini beraberinde getirmiştir. Nitekim bu anlayış ile daha önce hiç olmadığı kadar Girit'e takviye yapılarak savaşa hazır hale getirilmeye çalışılmış, yeni komuta dönemi hızlı ve kritik kararlara sahne olmuştur. Her ne kadar yeni kuvvetler ile savunma kapasitesi arttırılıp başarılı planlar yapılsa da, bu kapasitenin Alman potansiyelini karşılayacak yeterlilikte olmadığını söylemek mümkündür. Zira Almanya'nın sayıca olan savaş uçağı üstünlüğüne karşı yeterli önlem hâlihazırda alınmış değildir. Tüm bunlardan ötürü, 25 Nisan'daki tahliyeden savaşın başlayacağı 20 Mayıs'a kadar geçen süren zarfında, İngiltere'nin Girit'teki savaş hazırlıklarının resmi, cesaret verici olmaktan uzak kalmıştır.

4.2.2. Almanya

Girit'i İngilizler için değerli yapan tüm özellikler ve buradaki savaş hazırlıkları, Almanya'nın Girit'i işgal ederek İngiltere'yi "kovma" arzusunu arttırmıştır. Bundan ziyade 12. Ordunun stratejik raporuna göre de belirtildiği üzere, Mısır ve Süveyş Kanalı saldırılarına karşı mükemmel bir üs oluşturmak, İngiltere'nin Girit'ten çıkarılmasına bağlı olarak değerlendirilmiştir. Nitekim Almanya Yüksek Komutanlığı'nın Harekât Personeli 26 Ekim 1940 gibi erken bir tarihte, Yunanistan'a beklenen İtalyan saldırısının etki ve sonuçlarını dikkate almıştır. Buna göre General Jodl, böyle bir saldırının kesinlikle İngilizlerin Girit'i işgaline yol açacağını ve bu nedenle İtalyanların anakarayı istila etmeye başladıkları sırada (28 Ekim) adanın ele geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Esasen bundan bir gün önce, 25 Ekim'de General Halder, "çöl" sorununun İskenderiye'de bir Alman üssü oluncaya kadar asla çözülemeyeceğini ve bunun çözümünün ise, Akdeniz hâkimiyeti ve havadan iniş yoluyla Girit'in ele geçirilmesine bağlı olduğunu savunmuştur (Davın, 1953: 80).

İngilizlerin Girit'e olan işgal ve yerleşimi, Rumen petrol sahalarına Girit üslerinden gelebilecek hava saldırıları ihtimaline istinaden Almanya nezdinde tehlike arz etmiştir. Yunanistan anakarasını işgal etmek ve İngilizlerinkine karşı kullanılabilecek hava üsleri kurmak için planlar düşünülürken, ilgili kısımda bahsedildiği üzere daha sonra bu planlar tüm Yunanistan'ın işgalini öngörecektir. 1940 yılı sonunda genişletilmiştir. Yugoslavya ve

Yunanistan'a yönelik operasyonlardan sorumlu olan 4.Hava Filosu (Luftwaffe), Girit Adası'nın da işgalinin büyük bir önem arz ettiği sonucuna varmıştır. Buna göre içinde 11. Hava Kolordusu ve 7. Hava Tümeni'nin (Fallschirmjäger, Paraşüt Tümeni) olduğu hava kuvvetleri konferansları yapılmıştır. Konferans sonucuna göre 4. Hava Filosundan General Löhr'ün takdiri ile 15 Nisan 1941'de Hava Kuvvetleri Komutanı Hermann Göring'e bir plan sunulmuştur. 20 Nisan'da Goring ile yaptığı ön görüşmeden sonra, 11. Hava Kolordusu ve Fallschirmjäger Genel Komutanı olan Kurt Student, 21 Nisan'da Hitler ile görüşüp oluşturduğu planını teslim etmiştir. Bu plana göre Girit'in ele geçirilmesi aynı zamanda büyük bir basamak anlamına gelmektedir. Zira daha sonrasında Kıbrıs'ın istila edilmesi ve nihayetinde İskenderiye ve Süveyş Kanalı'na ulaşılması, Girit'in elde edilmesine bağlı görülmüştür. Esasen Hitler, birbiri ardına gerçekleşecek bu operasyonlara kuşku ile yaklaşıp da, Girit'in kendisinin vadedilmesine ikna olmuştur. 25 Nisan 1941'de Hitler 28 sayılı direktifini yayımlayarak Girit'in kaderini belirlerken, II. Dünya Savaşı'nın da seyrini değiştirmiştir (Davin, 1953: 80-81). Bu direktif, "Akdeniz'in doğusunda İngiltere'ye karşı hava üssü olarak kullanması düşünülen Girit Adası'nın işgali "Unternehmen Merkur - Merkür Operasyonu" olarak tarihe geçmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.6: 1).

Operasyon için 22. Hava İndirme Tümeni'nin kullanılması düşünülürken, Rusya'nın işgalinin gecikmesini önlemek için bu karar 28 Nisan'da değiştirilmiş ve yerine Rusya'nın işgalinin ilk aşamaları için gerekli olmadığı için 11. Hava Kolordusu kullanılmasına karar verilmiştir. 7. Hava Tümeninin sağlayacağı paraşütçülerin kullanılmasına ek olarak, 11. Hava Kolordusuna 8. Hava Kolordusunun destek vermesi planlanmıştır. Operasyonun 17 Mayıs'ta ve eş zamanlı olarak denizden bir istila ile başlatılması da kararlaştırılmıştır. 8.Hava Kolordusuna, operasyonda sağlayacağı desteğe ek olarak, operasyon öncesi içinde oldukça kritik görevler verilmiştir. Buna göre; Alman tedarik gemilerinin korunması, İngiliz deniz kuvvetlerine karşı savunma, Girit ve tüm deniz bölgesinin keşfi ve sürekli gözetlenmesi, ortaya çıkan nakliye ve savaş gemilerine saldırı, bu görevlerin savunmaya yönelik kısımlarıdır. Bununla beraber Girit'in kendisine yönelik oldukça mühim olacak hazırlık saldırıları da 8. Hava Kolordusunun sorumluluğunda olmuştur. Buna göre; sonraki çıkartma denemelerinde savunma yapmalarını engellemek için Suda Körfezi'ndeki özellikle savaş gemilerine yönelik saldırı düzenlenmesi, burada bulunan hava kuvvetlerinin imha edilmesi için kara birliğine saldırılar ve başlatılan savunmanın zayıflatılması için tespit edilen uçaksavar pozisyonlarına saldırılar, savaş öncesi verilen hazırlık görevlerinin başında gelmektedir. İngiliz savaş uçaklarının ve hava savunma sistemlerinin beklenenden zayıf olduğu da göz önüne alınarak, 8. Hava Kolordusunun bu görevlerde başarı sağladığını

söylemek yerinde olacaktır. Nitekim bu süre zarfında 27 gemi batırılmış ya da hasar verilmiş, 34 uçak vurulmuş, yerdeyken imha edilmiş veya ağır hasar verilmiştir. Bu saldırılar ile 20 Mayıs öncesinde, hava kuvvetlerinin Girit'teki varlığının pasivize edildiğini söylemek mümkündür (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 1-2; Davin, 1953: 81).

Esasen Almanya, anakaradaki biten mücadelenin ardından düşmana ait bilgilerin sağlanması hususunda birçok hazırlık yapmıştır. Buna göre 12. Ordu sistemli bir şekilde tüm esirleri sorgulamıştır. Amiral Canaris'in de başında bulunduğu, Alman ordusunun haber alma servisi olan casusluk örgütü, görevlendirdiği casuslar ve sorgulanan ajanlar yardımıyla Girit'te bulunan kuvvetler ve onların savunma planları hakkında fikir edinmeye çalışmıştır. Bununla beraber 8. Hava Kolordusuna bağlı 2 keşif uçağı ve 11. Hava kolordusuna bağlı 1 keşif uçağı; Girit'te tutulacak havaalanları, düşman hava kuvvetlerinin tespiti, iniş yapılabilecek yerler ve topçu mevzileri hakkında bilgi almak adına keşifler yapmıştır. Bu keşifler sonucunda düşmanın durumu hakkında birçok bilgi sağlanabilmiştir. Bu bilgiler doğrultusundaki izlenimlere göre; savaş ve nakliye gemilerinin sık sık yer değiştirerek konuşlandığı en önemli liman Girit'in Suda Körfezi'ndedir. Sınırlı iniş imkânı sağlayabilecek bölgeler kuzeyde Resmo ve Kandiye, güneyde ise Lerapetra Körfezi'ndedir. Kullanılabilir durumda olan ve kalkış pisti bulunan havaalanları Maleme ve Kandiye'de, daha sınırlı kullanım imkânı sunan ise Resmo'dadır. Havaalanlarında ortalama 25 ila 40 arası uçak konuşlanmakta ve bunların büyük bir kısmı avcı savaş uçaklarıdır. Hanya ve Suda Körfezi ile Maleme, Kandiye ve Resmo havaalanlarının çevresinde güçlü uçaksavarlar bulunmaktadır. Ajan ve esirlerin ifadelerine göre adadaki savunma gücü, birkaç tümen ve anakaradan kaçan bazı bölümlerden oluşmaktadır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.2: 1-2).

Girit'e gelip giden gemilerin, sürekli gözlemlenmesine rağmen sevkiyatların Girit'e mi ya da Girit'ten başka bir yere mi yapıldığı konusunda emin olunamamıştır. Zira Suda Körfezi ve tüm deniz mıntikasındaki gemi trafiği gece gerçekleştirildiğinden, Girit sularında katile halinde seyreden gemilerin gözetimi imkânsız hale gelmiştir. Girit halkının genel tutumu bilinmemekle beraber, anakaradaki Yunan halkıyla aynı imkânlara sahip olabilmek için mihver devletlere karşı yakın veya tarafsız bir tutum sergileyebileceklerine ihtimal verilmiştir. Keşif yapılırken havadan çekilen fotoğraflara rağmen önemli mevziler tespit edilememiştir. Ancak casusların raporlarına göre, adada doğal mağaralar bulunmaktaydı ve bunlar depo olarak kullanılabilecektir. Kuzey sahilinde bulunan 3 havaalanına gerçekleştirilmek istenen paraşütçü ve hava indirme operasyonlarını, adanın arazi koşullarının kısıtlayabileceği belirtilmiştir. Kilit konumda olması sebebiyle bu bölgelerde güçlü bir savunma oluşturulacağı öngörülmüştür (BArch/M.A./ZA 3/20-N.2: 3).

Girit'teki düşman kuvvetleri ile ilgi değerlendirmelerin gerçekte tamamen örtüşmediğini söylemek mümkündür. Nitekim Almanların keşif operasyonları başlatmasından çok önce İngilizler, adanın savunmasını güçlendirmek için çalışmalara başlamış ve arazide kurdukları engel ve tuzakları kamufle etmeyi başarmışlardır. Bununla beraber, fotoğraflarla elde edilen bazı uçaksavar mevzilerinin maket olduğunun anlaşılmasının yanı sıra, asıl mevziler tespit edilememiştir. Casusların verdiği ancak birbiriyle çelişen bazı bilgiler ise zaman yetersizliğinden dolayı aydınlatılamamıştır. Girit'e yapılabilecek bir saldırının ancak hava indirme operasyonu ile mümkün olabileceğini bilen İngilizler, savunmayı da bu doğrultuda hazırlamıştır. Havaalanları ve iniş için söz konusu olabilecek yerlerin çevresine her yönden gelecek saldırılara cevap verebilecek destek noktalarının kurulduğu da Almanların elde ettiği bilgiler arasında olmuştur. Havaalanlarının savunulması için kullanılacak silahların tahrip gücünün yüksek olma ihtimaline ise önem verilmiştir. Adanın savunma kuvvetleri ilk tahminin çok ötesinde olmuş ve sonradan yaklaşık 22.000 askerin bulunduğu tespit edilmiştir. 24 adet etkin halde tabur, 1 topçu alayı ve 40 kadar tank bu tespitin içinde yer almıştır. Buna ilaveten Girit'in sivil halkının İngilizler tarafında yer alarak, özellikle adanın batısında savaşa aktif olarak katılacağı, öngörülmemiş bir tespit olarak önem arz etmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.2: 4-6).

Alman Yüksek Komutası, Merkür Operasyonu'nun 10 gün süreceğini tahmin etmiştir Binbaşı General Seibt, 11. Hava Kolordusunda tedarikten sorumlu olarak, 2.500.000 galon yakıt ve yağlayıcı, yeterli miktarda kumanya, tıbbi ekipman ve atlama ekipmanı gibi birçok ihtiyacın sağlanması için yoğun çaba sarf etmiştir. Nitekim bütün bunların Almanya'daki üslerden gelmesi gerekmiş ve güneye doğru inen hasarlı ve zor yollar kullanılmak zorunda kalınmıştır. Bununla beraber yolculuğun son aşamalarında ise deniz ulaşımını kullanmak gerekmiştir. 17 Mayıs'a kadar Yunanistan'ın Pire limanında boşaltma işlemi tamamlanmıştır. Ancak yakıt taşıyan gemilerden ikisinin İtalya'dan gelmek zorunda kalması, başka bir gecikme nedeni daha olmuş ve nihayetinde son yakıtlar 19 Mayıs'ta havaalanlarına ulaştırılmıştır.(Davin, 1953: 83). Bu gecikme Merkür Operasyonu'nun daha önce planlanan başlama tarihinin 20 Mayıs'a ertelenmesini gerektirmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.4: 2).

Tüm bu hazırlıkların arkasında yatan ana plana, yeterli tartışmalardan sonra ulaşılabilmektedir. İlk başta biri 4. Hava Filosu, diğeri 11. Hava Kolordusu tarafından tercih edilen iki alternatif plan incelenmiştir. İlk plana göre hem 7. Hava Tümeni hem de 5. Dağ Tümeni'nin inişinin Maleme-Hanya bölgesine yapılmasına odaklanılmıştır. Nitekim önemine istinaden, burada 2 kuvvetin yoğunlaşması avantaj sahibi olunmasını sağlayacaktı. Zira buradaki savunma beklenenden daha güçlü olursa, onunla başa çıkmak için yeterli kuvvet

sağlanmış olacaktı. Aynı zamanda 8. Hava Kolordusunun destek sağlama hususundaki tüm çabaları, bu sınırlı alanda birliklerin korunması üzerine yoğunlaşabilecekti. Ancak General Kurt Student'ın planına göre; 4'ü Maleme, 1'i Hanya, 1'i Resmo ve 1 tanesi de Kandiye'de olmak üzere 7'ye bölünmüş kuvvetler, bu önemli noktalara eşzamanlı iniş yapacaktı. Bunun avantajı ise inişlerin başarılı olması halinde, ana savunma merkezlerinin ele geçirilebilecek olmasına dayanmaktadır. Her iki plan teklifinin de dezavantajları olduğunu söylemek mümkündür. İlk plana göre Maleme-Hanya savunması zorluklarla karşılaştığı takdirde adanın doğusundaki hava alanlarını kullanarak destek alma şansına sahip olacaktı. 2. plana göre ise dağılmış halde iniş yapacak birlikler, birbirlerini destekleyemeyen ve ayrı gruplara bölünmüş halde uzak kalacaklardı. Zira bu bölünme ile 8 Hava Kolordusunun hava çabası da bölünecekti. Alman Hava Kuvvetleri Yüksek Komutanlığı nihayetinde her ikisinden de en iyisini almayı amaçlayan bir planı kabul etmiştir. Buna göre Maleme-Hanya sektörü ilk günün sabahı, öğleden sonra ise doğu sektörü olan Resmo ve Kandiye işgal edilecek edilecekti. Bu şekilde 8. Hava Kuvvetleri, her sektörde tek seferde tüm ağırlığını gösterebilecekken aynı zamanda havaalanlarının da savunulması engellenebilecektir (Davin, 1953: 84).

11. Hava Kolordusu; 1 keşif birimi, 10 nakliye uçağı grubu, 1 taarruz alayı ve 7. Hava Tümeni ile birlikte; 3 paraşüt alayı ve tümen birlikleri, 5. Dağ Bölümü'ne ek olarak bir tanesi 6. Dağ Bölümü'nden olmak üzere 3 dağ alayı, 1 zırhlı tabur ve 2 uçaksavar birliğinden oluşan bir kuvvet belirlemiştir. 11. Hava Kolordusunun Girit için belirlediği kuvvet toplamda 22.750 askerden meydana gelmiştir. Bu kuvvet içinde yer alan Elit Taarruz Alayı'ndan 750 askerin planörle, 10.000 askerin ise paraşütle inmesi planlanmıştır. 5000 askerin hava indirme yoluyla, 7000 askerin ise deniz yoluyla adaya ulaştırılması kararlaştırılmıştır. Bunların ulaştırılması için ise çeşitli ulaşım gruplarından oluşturulmuş yaklaşık 500 uçak verilmiştir. Bu sayı içinde 70 ila 80 arasında planör bulunurken, çoğunlukla Ju 52 (Junkers 52) tipi nakliye uçağı tercih edilmiştir. 8. Hava Kolordusu; 2 keşif birimi, 3 grup Do 17 (Dornier 17) tipi bombardıman uçağı, 3 grup Ju 87 ve Ju 88 (Junkers/Stuka) tipi bombardıman uçağı, 1 grup He 111 (Heinkel) tipi bombardıman uçağı ve 3 grup Me 110 (Messerschmitt Bf 110) tipi avcı uçağından oluşan önemli bir kuvvete sahipti. Buna göre 8. Hava Kolordusu hizmetinde bulunan yaklaşık 650 uçağın; 280'i bombardıman uçağı, 150'si dalış bombardıman uçağı (stuka), 90'ı çift motorlu avcı uçağı, 90'ı tek motorlu avcı uçağı ve 40'ı ise keşif uçağı özelliğine sahip olmaktadır. Amiral Karlgeorg Schuster komutası altında olacak donanmada ise; 2 destroyer, 2 motorlu gemi filosu, 12 torpido botu, sürat tekneleri ve mayın tarama gemisi bulunmaktaydı (Davin, 1953: 85).

Bundesarchiv, Bild 101I-320-0946-32A / Fotograf(in): o. Ang.

Fotoğraf 1: Ju 87 tipi bombardıman uçağı. Bknz. (BArch/Bild 101I-320-0946-32A).

Bundesarchiv, Bild 101I-341-0456-04 / Fotograf(in): Folkerts

Fotoğraf 2: Do 17 (Dornier) tipi bombardıman uçağı. Bknz. (BArch/Bild/101I-341-0456-04).

Bundesarchiv, Bild 101I-422-0024-29A / Fotograf(in): Göricke

Fotoğraf 3: Me 110 (Messerschmitt Bf 110) tipi avcı uçağı. Bknz. (BArch/Bild/101I-422-0024-29A).

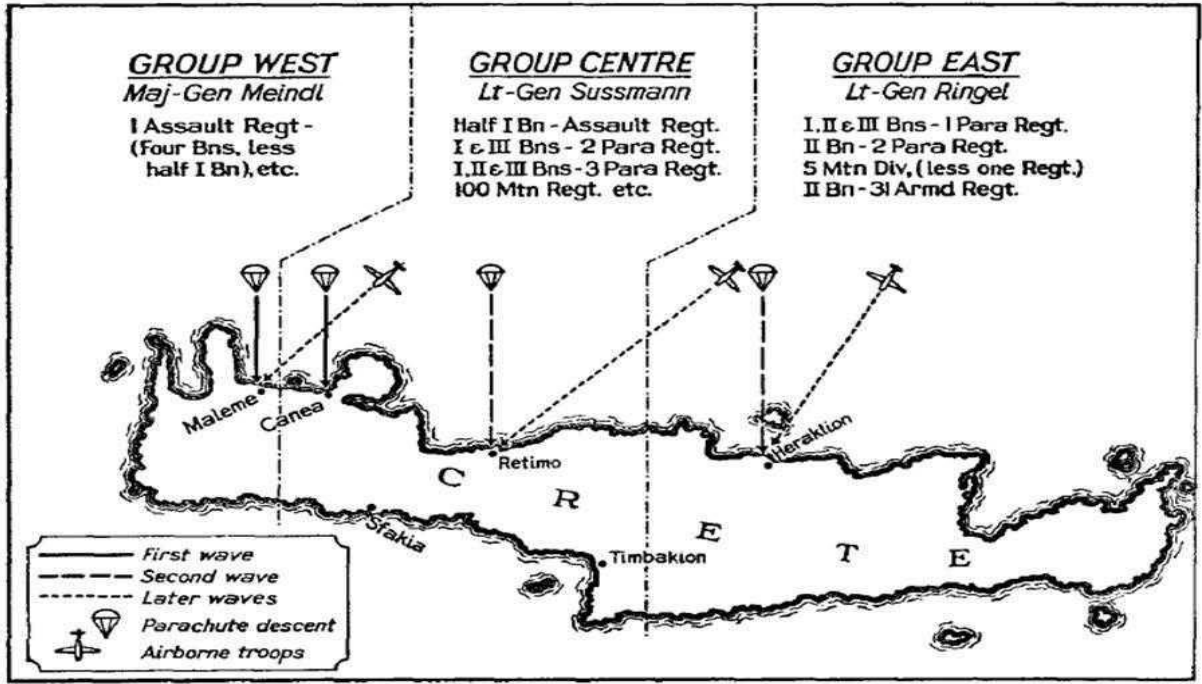

Bundesarchiv, Bild 101I-385-0587-15A / Fotograf(in): Wanderer, W.

Fotoğraf 4: He 111 (Heinkel) tipi bombardıman uçağı. Bknz. (BArch/Bild/101I-385-0587-15A).

Bir deniz kurtarma kuvveti (Seenotdienst) ve onun emrinde suya iniş gerçekleştirebilen deniz kurtarma uçakları da (Seenotflugzeug) vardır. Savaş esnasında düşürülen havacıların ve batırılan denizcilerin kurtarılabilmesi açısından oldukça önemli bir role sahip olan bu uçaklar, Sicilya’da kurulan deniz kurtarma merkezinde bulunmaktaydı. Ancak Yunan savaşının bitimiyle beraber bu güçler, Merkür Operasyonu için Milos adasında kullanıma hazır hale getirilmiştir. Buna göre 5 tane He 59 ile 3 tane Do 24 tipi deniz kurtarma uçağına ek olarak, havadan şişme bot sağlayabilen Westa 76 ve Fw 58 tipi uçaklardan faydalanılacaktır. Almanya’dan takviye edilen şişme botlar, Sicilya’daki merkezde uçaklardan atılmak üzere hazır bulundurulmuştur (BArch/M.A./ZA 3/20-N.5: 1-3).

Oluşturulan kuvvetlerin rolleri, genel plana uygun olarak ortaya konmuştur. Nitekim 11. Hava Kolordusu biri sabah, diğeri öğleden sonra olmak üzere iki dalga halinde faaliyet gösterecektir. Buna göre Maleme’deki havaalanının ve Hanya ile Suda Körfezi’ndeki savunma mevzilerinin işgal edilmesi, ilk dalgada gerçekleştirilecekti. Öğleden sonra gerçekleştirilecek ikinci dalgada ise Kandiye ve Resmo havaalanının ele geçirilmesi planlanmıştır. Bu sayede ele geçirilmiş olan havaalanlarına, savaşın ikinci gününde havadaki birliklerin inişi sağlanabilecektir. 11. Hava Kolordusu Maleme için batı grubu, Hanya ve Resmo için orta grup ve Kandiye için ise doğu grubu olarak 3 kısma ayrılmıştır. Hanya ve Suda körfezine yapılan saldırılar, merkez savunmanın kontrolünü etkisiz hale getirecek ve savunma potansiyeli azaltılacaktı. İlk paraşütçüler indikten sonra daha fazla paraşütçü inişi gerçekleşecek ve akabinde havadan nakliye uçakları ile yapılabilecek inişler ve denizden yapılacak inişler nihayetinde, 11. Hava Kolordusunun tüm kuvveti adaya ayak basacaktı. Bu plana uygun olarak 8. Hava Kolordusu ön hava keşfi ve yumuşatma saldırıları görevinde bulunacaktı. İşgal sabahı ise bu öncü saldırılarını yenileyerek R.A.F.’tan geriye kalan uçakları yok etmek ve yer savunmasını etkisiz hale getirmek 8. Hava Kolordusu sorumluluğundaydı. Aynı zamanda 11. Hava Kolordusunun birinci ve ikinci dalgalarının inişlerini korumak ve karadaki mücadelelerde onları desteklemekte görevleri arasındaydı. Son olarak, Girit sularındaki Alman deniz kuvvetlerini havadan “örtmek” ve İngiliz deniz kuvvetlerini yok etmek gibi savaşın gidişatını belirleyecek görevler verilmiştir (Davin, 1953: 85-86).

Harita 7: 20 Mayıs 1941 sabahı ilk dalgada iniş gerçekleştirecek paraşütçü birlikleri, öğleden sonraki ikinci dalgada iniş gerçekleştirecek paraşütçü birlikleri ve en son nakliye uçakları ile inişi yapılacak kara birlikleri (Long, 1953: 229).

Esasen 8. Hava Kolordusu tarafından yapılan hazırlık saldırıları, R.A.F.'ı yok etmek, Suda Körfezi'ndeki uçaksavarları özellikle York kruvazörünü "susturmak" ve nakliye hareketini önlemek amacıyla, bahsedildiği üzere 14 Mayıs'ta başlamıştı. 19 Mayıs'a kadarki süreç boyunca da bu saldırılarında büyük ölçüde başarılı olmuştur. R.A.F. kalan birkaç uçağını geri çekmek zorunda kalırken, nakliye ise sadece gece hareket edebilir hale gelmiştir. Suda Körfezi batık gemilerle dolmuş, savunma için gerekli ekipman zarar görmüş ve kaybolmuştur. Ancak körfezdeki uçaksavarların varlığı, tehditkâr olan önemini korumuştur. 20 Mayıs'ta başlayacak ana savaş için 8. Hava Kolordusu, zamanlama çizelgesine mümkün olan en büyük hassasiyet ve detaylarla odaklanmıştır. Avcı ve bombardıman uçakları; nakliye uçaklarının yaklaşmasını ve paraşütçü birliklerin boşaltılmasını sağlayarak nakliye uçaklarının geri dönmeleri için de havadan gelen saldırılara karşı onları koruyacaktı. Bununla beraber İngiliz kara savunmasının, ilk işgal dalgası gelmeden hemen öncesine kadar bombalama, dalış bombalama ve alçaktan tarama ile zayıflatılması gerekecektir. İnişler nihayetinde karada bulunan kuvvetler ve hava avcı birlikleri arasındaki işbirliği ve ortak eylemleri için, çok daha özel talimatlar verilmiştir. Tüm karmaşık operasyonun, Alman personel planlamasının en titiz standartlarınca yerine getirildiğini söylemek mümkündür (Davin, 1953: 86).

İki kolordu da ana saldırı hazırlıklarını tüm hızıyla sürdürüp, önemli stratejilere odaklanmakla meşgulken, denizden eş zamanlı gerçekleşmesi düşünülen işgalin donanma bileşenleri içinde ön tedbirler almıştır. Güneydoğu Donanma Komutanlığı Amirali olan Karlgeorg Schuster'ın ana görevi, hava yoluyla inen birliklere destek göndermek amacıyla asker, silah ve erzak taşıyan gemilerin bir araya getirilmesini sağlamak olmuştur. Bu amaçla ilk dalga için ağır silah ve malzeme taşıyacak 2 motorlu gemi filosu (Motorseglerstaffel)¹³, tank ve uçaksavar gibi daha ağır silahlar için 2 yük vapur filosu ve son olarak bir dizi Alman ve İtalyan mayın tarama gemisi hazır tutulmuştur. Bu gemilerin de en az avcı uçakları kadar, oldukça önemli olduğu düşünülen rolleri bulunmaktaydı. Zira anakara ve Girit arasındaki bağın mümkün olan en kısa sürede oluşturulması gerekmekteydi ve ağır silahlardan erzağa kadar birçok malzeme deniz taşıması ile sağlanacaktı. Bununla beraber Suda Körfezi, Hanya ve Kandiye'nin üçüncü güne kadar mayınlardan temizlenemeyeceği hesaplanmış, bu yüzden de 2 motorlu gemi filosu toplanmıştır. Nitekim limanların kullanılmasından kaçınarak, birinci ve ikinci gün kıyılara inerek paraşütçülerin takviyesinin sağlanması planlanmıştır. Aynı plana göre filolardan biri 20 Mayıs öğleden sonra Maleme'nin batısındaki açık sahile ulaşırken, diğeri ise 21 Mayıs'ta Kandiye'nin doğusundaki kıyıya asker indirecekti. Zira her biri bir dağ taburunun yanı sıra, ağır silah ve erzak taşıyacaktı (Davin, 1953: 86-87).

Merkür Operasyonu'nun hazırlıkları başlangıçta beklenenden daha uzun sürmüştür. Buna istinaden ilk etapta 17 Mayıs olarak öngörülen saldırı tarihi 20 Mayıs olarak değiştirilmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.4: 2). 19 Mayıs akşamına kadar son düzenlemeler tamamlanmış, usulüne uygun olarak bilgilendirilen paraşütçüler ise ertesi gün onları Girit'e bırakacak olan uçaklara uzak olmayan havaalanları yakınında konuşlandırılmışlardır. Paraşütçü birlikleri ve uçaklar, hazır bir şekilde şafak vaktinin gelmesini beklemişlerdir. Merkür Operasyonu'nun planını belirleyen Komutan Kurt Student'a, başkomutanlığın dâhil olmadığı bu operasyonun tüm komuta yetkisi verilmiştir (Davin, 1953: 87).

4.3. Saldırı Günü: 20 Mayıs 1941

20 Mayıs 1941 Salı günü şafağında açık ve hareketsiz olan hava, saat 05:50' de 8. Hava Kolordusunun bombardıman ve avcı uçaklarının ufukta görülmesiyle tamamen değişmeye başlamıştır. 8. Hava Kolordusunun sayıca çok daha büyük bir kuvvet ile Maleme ve Suda üzerinde belirmesi, çok geçmeden bunun günlük saldırılardan farklı olduğunun ve beklenen savaşın başladığının anlaşılmasını sağlamıştır. Nitekim saat 8:00 olduğunda buna

¹³ Motorseglerstaffel, deniz kurtarma operasyonları sırasında da kullanıldığı gibi daha çok yük taşıma amacıyla kullanılan motorlu deniz araçlarıdır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.5: 3).

dair bir şüpheye yer kalmamış ve Girit'teki İngiliz kuvvetleri gökyüzüne baktıklarında operasyonun büyüklüğünden etkilenmişlerdir. Zira hayati alanlara gerçekleştirilen saldırılar, buradaki savunma kuvvetlerinin savaşın başladığını fark etmeleri için yeterince yoğun olmuştur. 8. Hava Kolordusu tarafından ilk olarak, Maleme ve Kandiye Havaalanları ve Hanya etrafındaki önceden belirlenmiş indirme bölgelerinde bulunan uçaksavar mevzilerine ve hala var olan az sayıdaki İngiliz uçaklarına yönelik saldırılar gerçekleştirilmiştir (Davin, 1953: 88). 11. Hava kolordusunun hava indirme operasyonları sırasında hiçbir İngiliz uçağına rastlanılmayacak olması, bu saldırıların savaş öncesindeki saldırıları tamamlayıcı nitelikte olduğunu göstermektedir. 11. Hava Kolordusunun ilk paraşütçü indirme dalgası planlandığı şekilde yaklaşırken, 8. Hava Kolordusu tarafından önceden belirlenen diğer görevler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu görevler hava indirme operasyonları sırasındaki savunmayı büyük ölçüde ortadan kaldırmak ve savaşın başında düşman direncini kırma amaçlarını taşımaktadır. Buna göre uçaksavar pozisyonlarına ek olarak; Maleme ve Hanya'da bulunan çadırlı ordugâhlara, Kandiye ve Resmo'da bulunan kışlalara, makineli tüfek mevzilerine ve buradaki iletişim hatlarına saldırılar düzenlenmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 3-4).

Paraşütçülerin indirme hareketi saat 8:15'de, bombardıman ve avcı uçaklarının koruması altında planlandığı üzere ilk dalgada Maleme ve Hanya'da başlamış, öğlen 12'ye kadar kısa aralıklarla da devam etmiştir. Planörler ve Ju 52 tipi nakliye uçaklarından atlayışı gerçekleşen paraşütçülerin, Hanya'da toplamda 1 tabur ve 2 bölükten oluştuğunu söylemek mümkündür. İniş yapan ilk tabur, Batı Hanya'da bulunan Galatas çevresinde önemli mevziiler elde ederek, bir askeri hastaneyi de ele geçirmeyi başarmıştır. Batı Hanya'da oluşturulan mevziinin güçlenmesi ve bölgenin işgali için akabinde 2 bölük paraşütçü inişi daha gerçekleşmiştir. Buna göre ilk bölük, Hanya'nın doğusunda kalan Akrotiri Yarımadası'nın güneybatı kısmına, saat 9:10'da planörler üzerinden atlamıştır. Bu ilk bölüğün görevi, Hanya ve Suda tarafından gelecek saldırılara karşı bir savunma oluşturmak ve batı Hanya'ya iniş yapmış diğer paraşütçü birlikler ile birleşmeyi sağlamak olmuştur. Ancak çoğunluğu, henüz inişleri esnasında bir savunma organize edemedi makinalı tüfek ve uçaksavarlar ile imha edilmiştir. Bu bölgeye inişi engellenemeyen çok az paraşütçü olmuş, zira 4 planörden atlayan birlik iniş esnasında etkisiz hale getirilmiştir. Güçlü ve beklenilmeyen bir direnişle karşılaşmış, 2. bölük Hanya'nın güney kısmına dağılarak iniş yapmıştır. Görevleri her ne kadar Akrotiri Yarımadasındakiler ile birleşmek olsa da, bu ilk bölüğün ortadan kaldırılması sebebiyle takviye olmasını bekleyerek Hanya'nın güneyinde mücadeleye devam etmek zorunda kalmışlardır. Hanya bölgesini ele geçirme girişimi, 8. Hava Kolordusunun öğleden

sonraki topçu ve uçaksavar mevzilerine olan hava operasyonu ile devam etse de, savaşın ilk gününde bir başarı sağlanamamıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.8: 1-3).

Maleme bölgesi, planlandığı üzere ilk dalgada paraşütçü atlayışı gerçekleştirilen diğer bir bölge olmakla beraber, sahip olduğu havaalanı ile ana hedef haline gelen oldukça kritik bir noktayı teşkil etmektedir. Maleme bölgesindeki bombardımanların etkisi geçmeden, yaklaşık 75 planörden havaalanının batı, güney ve doğusuna paraşütçüler tarafından iniş gerçekleştirilmiştir. Buna göre havaalanının batısına saat 10:15'de yaklaşık 45 planörden iniş gerçekleştiren paraşütçülerin birçoğu, makinalı tüfekler ile açılan yaylım ateşinin içine atlamışlardır. Havaalanının etrafına iniş yapan bu paraşütçüler, Alman hava birliklerinin iniş yapabilmesi için havalimanını almakla görevlendirilmişlerdir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.8: 3). Ana iniş yerlerinden biri olan kurumuş Tavronitis nehrinin yatağında bir mevzii oluşturulmuştur. Etrafındaki yamaçlarda bulunan birliklere karşı korunaklı bir zemine sahip bu nehir yatağı aynı zamanda Maleme havaalanına giden bir yola da oldukça yakındır. Gün boyunca süren şiddetli mücadeleler sonucunda, paraşütçü birliklerin görevlerinde başarı sağlayamadıklarını söylemek mümkündür. Nitekim Maleme Havaalanının batısında konuşlanmış 22. Yeni Zelanda Tümeni, savaşın seyrini etkileyebilecek olması açısından burada kritik bir savunma görevi ile karşı karşıya kalmıştır. Zira Maleme Havaalanı paraşütçü birlikler tarafından ele geçirip tutulabilirse, buraya nakliye uçaklarıyla inecek ve cömertçe ağır silahlarla beslenecek piyadeler tarafından tüm ada rahatça işgal edilebilecektir (Long, 1953: 221-222).

Bundesarchiv, Bild 141-0864 / Fotograf(in): o.Ang.

Fotoğraf 5: Girit'e iniş yapan paraşütçüler. Bknz. (BArch/Bild/141/0864).

2. dalga'nın hazırlıkları yapıldığı sırada, 1. dalgada atlayan paraşütçülere destek ve 2. İndirme dalgasının kayıpsız geçmesi için, 8. Hava Kolordusu tarafından saldırılar devam etmiştir. Bu saldırılarda 1. dalgaya destek için; Akrotiri Yarımadası, Suda Körfezinin güneyi, Hanya ve Maleme'de bulunan uçaksavar mevzilerine, başarılı isabetlerin oldukça fazla olduğu saldırılar gerçekleştirilmiştir. Esasen bu saldırılar, ilk dalgada Maleme'ye iniş yapan batı grubu paraşütçüleri ve Hanya'ya iniş yapan orta grubu paraşütçülerinin işini, hissedilir derecede kolaylaştırmayı başarmıştır. 8. Hava Kolordusu 2. dalgada; orta grupta yer alarak Resmo'ya ve doğu grubunda yer alarak Kandiye Havaalanına inecek paraşütçülere de kuşkusuz büyük oranda destek sağlamıştır. Zira buna göre 2. dalga inişi gerçekleşmeden hemen önce Kandiye ve Resmo'da bulunan uçaksavar mevzileri ve indirme noktaları yakınında bulunan kuvvetlere saldırılar gerçekleştirilerek savunma baskı altına alınmıştır. Bununla beraber 2. dalgadaki indirmenin direk savunulmasına yönelik olarak yine avcı ve bombardıman uçaklarının koruması sağlanacaktır. Ancak 11. Hava Kolordusunun 2. dalgadaki hava indirme girişimi, sabah gerçekleşen 1. dalgadaki indirme gibi planlı şekilde gerçekleşmemiştir. Nitekim saat 9:00 ila 10:00 arasında ilk dalgadan geri dönüş yapan ve sayıca fazla olan Ju 52 tipi nakliye uçaklarının 2. dalga için öngörülen saat 13:00' da hazır hale getirilerek kalkışa hazırlanması mümkün olmamıştır. Bu duruma en çok etken olan sebepler; kalkış yapılan pistlerin yoğun kullanımına bağlı gerçekleşen toz oluşumu, mevcut tüm yangın söndürme sistemleri ve hortumlarla müdahale edilmeye çalışılan isabet almış uçaklardan kopan parçaların yangıları ve yine koparak piste yayılan bu parçaları olmuştur. Bununla beraber mevcut personel ve donanımlarla yapılmaya çalışılan yakıt ikmalleri, tahmin edilenden daha fazla zaman almıştır. Kalkışlar uzayarak taktiksel sıralamaya çoğu kez uyulamamıştır. Özellikle doğu grubunun Kandiye için kalkacak uçaklarında büyük gecikmeler yaşanmıştır. Ayrıca hasarlardan kaynaklı olarak nakliye uçaklarındaki sayının azalması, 2. dalga için gerekli personel ve teçhizatlarının taşınmasında da aksaklıklar meydana getirmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 5-7).

2. dalga operasyonu öngörülenden daha geç olarak saat 16:15'de Resmo'daki havaalanı bölgesine (kalkış ve iniş pisti) uçakların bomba ve makineli tüfek saldırıları ile başlatılmıştır. Hemen sonrasında havaalanının her iki tarafından 1 paraşütçü taburu ve 1 hava kuvvetleri bölüğü tarafından inişler gerçekleştirilmiştir. Aynı raporlara göre buraya inen kuvvetlerin roketatar gibi birçok hafif silahlarla da donatıldığını söylemek mümkündür. Ancak Resmo Havaalanındaki mücadelelerin diğer bölgelerde olduğu gibi aynı gün içinde sonuç vermediğini söylemek mümkündür. Zira gece boyunca burada devam eden saldırılara karşı savunma Yunanlı, Giritli ve Avustralyalılardan oluşan kuvvetler tarafından sağlanmaya

devam etmiştir. Kandiye bölgesine yapılan saldırı adeta Resmo ile eşzamanlı olarak saat 16:25'de başlatılmıştır. Buna göre önceden belirlenen savunma mevzilerine uçaklardan yapılan makinalı tüfeklerin yayılım ateşi ve ağır bombardımanlar gerçekleştirilmiştir. Hava saldırılarının sağladığı avantaj kaybedilmeden oldukça kısa bir süre sonra, saat 17:32'de Kandiye Havaalanı, şehir çevresine ve şehrin içine çok sayıda paraşütçü tarafından inişler yapılmaya başlamıştır. Nitekim bundan birkaç dakika sonra da şiddetli geçecek silahlı çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. İniş yapan paraşütçü birlikleri hava kuvvetleri ile ortak hareket ederek, sahip olunan hava hâkimiyetinin etkisini karadaki mücadele alanlarına taşımayı başarmışlardır. Kandiye Havaalanı da savaşın gidişatını önemli ölçüde değiştirebilecek olması açısından Maleme havaalanı gibi, Girit'teki ana hedeflerden biri olma özelliğini taşıyarak kritik mücadelelerin yaşandığı bir bölge olmuştur. Zira bahsedildiği üzere bu iki havaalanında birinin ele geçirilebilmesi, savunma açısından diğerinin tutulmasının da anlamını yitirerek, Girit'e Alman kara kuvvetlerinin inişini sağlayacaktır. Kandiye'deki savunma; adaya ilk yerleşen 14. Piyade tugayının 2 taburu ve 7. Orta Alayının olduğu İngiliz kuvvetlerine ek olarak, İskoç Kraliyet Alayının 2 taburu tarafından gerçekleştirilmekteydi. Savaşın ilk gününde diğer bölgelerde olduğu gibi Kandiye Havaalanında da tam bir işgal gerçekleştirilememiştir. Bilgilendirilme raporlarına göre yapılan tahminler ilk gün için Girit'e, 7000'in üzerinde paraşütçü (2 Alay) inişinin gerçekleştiğini göstermektedir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.8: 4-5).

4.4. İkinci Gün: 21 Mayıs 1941

Savaşın ilk gününde elde edilmesi planlanan hedeflerde başarılı sonuçlar alınamaması, özellikle Maleme ve Kandiye havaalanı gibi ana hedeflerde bulunan birliklerin mevzilerini ve dirençlerini kaybetmeden hızlı takviyeler ile desteklenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Ancak bu takviye desteğinden önce, 8. Hava Kolordusunun savaşın 2. günündeki faaliyetlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Buna göre Girit'e ilk gün indirilmiş paraşütçü birliklerine, özellikle batı ve merkez grubunda olan Maleme, Hanya ve Resmo'ya havadan operasyonlar düzenlenerek çatışmalarda destek sağlanmıştır. Savaşın 2. günü boyunca gerçekleşecek hava indirme harekâtları esnasında, Maleme, Hanya, Resmo ve Kandiye'deki uçaksavar mevzilerine, direniş bölgelerine ve çadır kampı alanlarına saldırılar düzenlenmiştir. Bununla beraber bir ana görev olarak, adadaki tüm savunmanın baskı altında tutularak takviye amaçlı gerçekleşecek inişlerde koruma sağlamak, 8. Hava Kolordusunun savaşın 2. gününde ada üzerindeki faaliyetlerindendir. Girit denizi üzerinde de hava kuvvetleri tarafından başarılı operasyonlar gerçekleştirilmeye devam etmiştir. Buna göre keşif uçuşuna çıkan 8. Hava

Kolordusuna ait uçaklar, İngiliz deniz kuvvetlerini Suda körfezinden ayrılırken yakalayarak şafak vakti saldırılar düzenlemiştir. 1 destroyer batırılırken, 2 destroyer ve 2 kruvazöre ağır hasarlar verilmiştir. Saat 9:00 itibariyle Girit'in kuzey deniz sahasının İngiliz kuvvetlerinden arındırılması üzerine, adanın hemen kuzeyindeki Milos adacığında konuşlanmış 1. Motorlu Deniz Kuvvetlerinin Maleme istikametine beklenen hareket emri de verilebilmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 8-9).

Komutan Kurt Student, batı grubunu Maleme havaalanının işgalini güvenceye alacak ölçekte paraşütçü kuvvetleri ile güçlendirmeye karar vermiştir. Buna müteakip havaalanı işgal edilir edilmez 5. Dağ Tümeninin inişinin gerçekleşmesi planlanmıştır. 11. ve 8. Hava Kolordusu ise bahsedildiği üzere yaptığı 2. gün hazırlıklarını bu plana göre gerçekleştirecekti. Aynı plana göre batı grubunun Maleme'deki işgal sonrası orta grup ile birleşerek önce Hanya, sonrasında ise Suda bölgesini ele geçirmesi kararlaştırılmıştır. Havaalanının ele geçirilememesi durumunda ise bir B planı yapılmıştır. Buna göre 5. Dağ Tümeninin 3 taburunun, bahsedilen Milos adacığında konuşlanmış 1. Motorlu Deniz Kuvvetleri ile Maleme'ye doğru hareket etmesi planlanmıştır. Ancak plan ne olursa olsun Maleme'deki kara kuvvetlerinin ağır mühimmatlar ile buluşturulması, savunmanın gücünün kırılması açısından kaçınılmaz görülerek önde gelen bir adım olmuştur (Davin, 1953: 182-183). Zira Maleme havaalanının doğu ve batısında bulunan paraşütçü kuvvetlerin oluşturduğu mevziler püskürtülmüş ve takviyeye ihtiyaç halinde direncini kaybetmiş bir görüntü sergilemiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 2).

Harekat planlandığı gibi 8. Hava Kolordusunun saat 15:00 itibariyle havaalanı etrafındaki savunma hatlarına yaptığı yoğun saldırılar ile başlamıştır. Hava operasyonlarından faydalanılarak saat 16:00 itibariyle havaalanının doğu ve batısına 1 Alaydan oluşan paraşütçü inişi gerçekleşmeye başlamıştır. Ancak özellikle Maleme havaalanının Alikianu bölgesini top atışına tutan bataryalara karşı havadan saldırılar imkânsız hale gelmiştir. Nitekim buradaki kuvvetler havadan tespit edilemedikleri gibi, Alman savaş uçaklarının ortaya çıkmasıyla beraber açığa çıkmamak için ateş kesmiştir. Ancak savunma kuvvetlerinin topçu ve makinalı tüfek atışlarına rağmen indirme dalgaları gerçekleştirilebilmiştir. İnişlere destek sağlamak amacıyla 8. Hava Kolordusu unsurları, alçak uçuşlar gerçekleştirerek savunmayı bastırmaya çalışmıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 10). Bununla beraber Maleme'ye yakın bir nokta olan Tavronitis'in batısındaki sahillere hafif nakliye uçakları ile mühimmat sağlanmıştır. Bu nakliye uçaklarından biri ile savaşın ilk günü yaralanan Batı Grubu komutanı General Meindl tahliye edilmiş, yerine halefi komutan Albay Ramcke geçmiştir (Davin, 1953:184).

Mühimmat desteği ile beraber iniş yapmış kuvvetlerin Maleme Havaalanının doğu ve batı hattı boyunca gerçekleşen yoğun mücadeleleri nihayetinde, savunmanın direnişi kırılmış ve havaalanı ele geçirilmeye başlanmıştır. Esasen 22. Yeni Zelanda Tümeni'ne ait kuvvetlerin geri çekilerek yanlış konuşlandırılmalarının da havaalanının kaybında etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bundan hemen sonra havaalanına saat 17:00 civarında 5. Dağ Tümeni'nin ağır silahlı taburunun Ju 52 tipi nakliye uçaklarıyla indirme harekâtı başlatılmış ve havaalanının elde tutulması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda savunma mevzilerine yönelik operasyonlar devam ettiği gibi, savaşın 3. gününde de havaalanına indirme harekâtlarının devam ederek takviyeler yapılması planlanmıştır. 11. Hava kolordusunun raporuna göre, havaalanının ele geçirilmesi esnasındaki kayıpların öngörülenden daha az olması sebebiyle indirme harekâtı başarılı olarak değerlendirilmiştir. Bununla beraber Batı Grubuna komuta eden Albay Ramcke saat 19:00 civarında savaş alanına ulaşmış ve 2 saat sonra 5. Dağ Tümeni'nin taburları tarafından desteklenen ileri pozisyonları yeniden düzenleyecek yeni koruma emirleri vermiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 10; Davin, 1953:190-191).

Bundesarchiv, Bild 183-B10713 / Fotograf(in): Krempl, Valentin

Fotoğraf 6: Hasarlı uçaklar için Maleme Havaalanı'ndaki uçak toplanma noktası. Bknz. (BArch/Bild/183/ B10713).

Maleme'nin doğusunda bulunan Galatas bölgesi, Hanya'nın batı tarafındaydı ve burada savaşın ilk gününde önemli mevziler elde edilmiştir. Buradaki mücadeleler gece boyunca devam etmiş ve 2. günün şafağında Albay Heidrich tarafından sayıca az kuvvetleri ile korunmaya çalışılmıştır. Nitekim defansif olarak batıya doğru, Maleme'ye yakın olan Alikianou bölgesine kadar çekilme kararları alınmak zorunda kalınarak, savaşın 2. günündeki saldırılara karşı dayanacak bir güç oluşturulmaya çalışılmıştır. Zira etrafında sayıca oldukça fazla olan Avustralyalı, Yunanlı ve 10. Tugay'a ait kuvvetlerden oluşan kozmopolit bir güç bulunmaktaydı. Ancak 8. Hava kolordusu tarafından Maleme için başlatılan hava saldırıları, eş zamanlı olarak Hanya bölgesinde de gerçekleştirilmiştir. Hava saldırıları ardından Maleme'ye olduğu gibi Hanya bölgesine de 5. Dağ Tümeni'nin 1 alayından (4 tabur) oluşan paraşütçülerin hava indirme operasyonu gerçekleştirilmiştir. Buna göre Batı Hanya'da bulunan Galatas bölgesine 2 tabur ve daha da batıda olan Plataniyas bölgesine de 2 taburun inişi kayıplara rağmen başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Buna göre Galatas'tan Plataniyas'a kadar oradan ise Maleme'nin doğusuna kadar birlikler arasında bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Nitekim bu çaba Hanya'nın batısı ile Maleme'nin doğusunun birleşmesi ve nihayetinde Girit'in batısının Almanların kontrolüne geçmesi esasına dayanmaktaydı. Merkür Harekâtı'nı yöneten General Kurt Student, 5. Dağ Tümeni'ni yöneten General Ringel'e, Girit'teki tüm birliklerin komutasına yerleştirileceğini ve görevinin adayı batıdan doğuya temizlemek olacağını bildirmiştir. Zira İngiliz kuvvetleri de Almanların Hanya'ya karşı başarılı bir kara saldırısı umudunun Maleme ve Galatas üzerinden gerçekleşebileceğini öngörmüştür. Savaşın 2. gününde Hanya cephesinde Albay Heidrich'e karşı büyük çapta bir saldırının gerçekleştirilememesi, onun Albay Ramcke ile organize bir şekilde batı hattı boyunca güçlenmesi anlamına gelmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.4: 3; Davin, 1953: 202-204).

İlk gün itibariyle Resmo havaalanının her iki tarafından gerçekleşen saldırılar gece boyunca da devam etmiştir. 21 Mayıs sabahı bu saldırılar neticesinde uzun süreli baskı altında tutulmuş savunma mevzilerinden biri, Almanlar tarafından ele geçirilmiştir. Alman ilerleyişi karşısında Resmo'da bulunan Avustralyalı, Yunanlı ve Giritlilerin birleşik olarak gerçekleştirdikleri karşı atak sonucunda Almanlar saat 11:00'da kargaşa halinde geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu geri çekilme esnasında paraşütçü birlikleri, saldırılarda kendilerine büyük avantaj sağlayan bazı roketatar ve makinalı tüfeklerini arkalarında bırakmak zorunda

kalmışlardır.¹⁴ Nitekim öğle saatlerine kadar havaalanı etrafındaki savunma mevzilerinde kontrol tamamen sağlanabilmiştir. Ancak Kandiye havaalanının Resmo'daki kalkış pisti mahiyetindeki havaalanından daha değerli olduğu aşikâr olsa da, 8. Hava kolordusu buradaki kara birliklerine de bombardımanlar gerçekleştirmekten kaçınmamıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.8: 4). Ancak bu hava saldırıları için yoğun olmayan bir çaba sarf edilmekle beraber, erzak ve mühimmat gibi tüm ikmal malzemelerinin öğleden sonra havadan indirilerek sağlanması, savunma mevziisinde bulunan kuvvetlerin de payına düşeni almasına sebep olmuştur. Buradaki Alman kuvvetlerine komuta eden Albay Brauer, havaalanının doğusunda konuşlandığı tüm kuvvete ana hedef olarak havaalanına saldırılarını emretmiştir. Gün boyunca şiddetli geçen çatışmaların ardından havalimanına çok yakın mevziler elde edilmiştir. Nitekim buradaki Yunan kuvvetleri mühimmat sıkıntısı sebebiyle savunma yapma adına tereddütler yaşamıştır. 3. Paraşütçü Taburuna komuta eden Binbaşı Schultz'a ana hedef için verilen emir ulaşmamış ve Resmo kasabalarına olan saldırılarını yinelemiştir. Bununla beraber bazı İngiliz kuvvetleri Yunanlılara destek sağlamayı başararak, havaalanının ele geçirilmesine engel olmayı başarmışlardır (Davin, 1953: 204-205).

Kandiye'de bulunan doğu grubuna ait paraşütçü birlikler, 8. Hava kolordusunun savaşın 2. günündeki sabah saldırılarından faydalanarak şehre girmeye çalışmıştır. Esasen başlardaki başarılarına rağmen saldırı durdurulunca geri çekilmeler yaşanmıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 11). Havaalanı bölgesinde ise sabah 06:30'dan beri süren şiddetli saldırılar neticesinde Alman kuvvetleri ilerleme sağlamıştır. Bahsedildiği üzere Maleme Havaalanı gibi Kandiye Havaalanı da General Kurt Student'in adadaki 2 ana hedefinden biriydi ve her ne kadar Maleme'ye odaklanılmış olsa da bu hedef doğrultusunda Kandiye'ye de kritik takviyeler yapılmıştır. 8. Hava kuvvetlerinin desteği ile beraber Kandiye'ye yapılan 2. indime dalgasının Maleme ile eşzamanlı bir harekât olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre havaalanına hâkim olunmasa dahi 1 alaydan oluşan dağ grubunun adaya inişi gerçekleştirilmiş, bölgede ayrı olan birlikler arasında bağlantı kurulmuştur. Resmo'da olduğu gibi Kandiye'deki iletişim hatlarına da ilk günden itibaren zarar verilmesi, bu bölgelere yönelik mühimmat sağlama ve bilgi alımı hususunda problemler yaşanmasına sebep olmuştur. Mesara Ovası'nı paraşüt inişlerine karşı koruyan kuvvetlerin, savaşın başından beri buraya iniş gerçekleşmemesi sebebiyle Kandiye'yi güçlendirmek için kullanılmasına karar verilmiştir. Zira bu kuvvetlerin daha faydalı olabilecekleri, güçlendirilmeye muhtaç olan Hanya bölgesine ulaştırılma imkânı olmamıştır (Davin, 1953: 205-207).

¹⁴ Alman arşiv belgelerinde yer alan ve adadaki operasyon esnasında ele geçirilmiş İngiliz raporlarında bunlar; 5 adet el roketatarı ve 3 adet M.G.G. tipi makinalı tüfekten oluşmaktadır. Bknz. (BArch/M.A./ZA 3/20-N.8: 4).

Savaşın ilk gününün ardından İngiliz Amiral Cunningham kuvvetlerinin İskenderiye'den Girit'e doğru gitmesini emreden geniş çaplı bir emir vermiştir. Yunan anakarasındaki tahliye de kullanılmış Destroyer ve kruvazörlerin de olduğu çeşitli gruplardan önemli bir kuvvet oluşturularak Girit denizine doğru yola çıkılmıştır. Kuşkusuz birden çok göreve sahip bu konvoyun ana hedeflerinden biri, Girit'in güney batı yönünden yukarı doğru hareket ederek Hanya'nın karşısındaki Antikithera Boğazı'nı geçip Girit'in kuzeyinde olası Alman takviyesine karşı devriyede bulunmak olmuştur. Ancak 8. hava kolordusunun keşif uçakları 21 Mayıs sabahı Girit'in hem güneybatı hem de güneydoğu bölgesinde bu güçlü deniz kuvvetlerini tespit edebilmiştir. Buna istinaden anakarada Attika'dan kalkan Alman uçaklarına ek olarak, Rodos ve Kerpe adasından kalkan İtalyan hava kuvvetlerine ait uçaklar saldırılar gerçekleştirmiştir. Buna göre 3 kruvazör ve 1 destroyer batırılırken, 2 destroyere ağır hasar verilmiş, 4 uçak kaybedilmiştir. Girit denizinin güney bölgesi İngiliz donanmasından arındırılabilmiş, ancak bu kuvvetlerin gece ilerlemesi beklenmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 11). Girit'in kuzeyindeki sulara hava kararmadan önce girilmesi ihtimalinin çok düşük olduğu hesaba katılmıştır. Zira Alman hava kuvvetleri bu suları gündüz boyunca adeta bir hava örtüsü altında tutabilmekteydi. Buna istinaden dağ taburunu ve uçaksavarlar gibi ağır silahları taşıyacak 1. Motorlu Deniz Filosunun hava kararmadan Milos'tan Maleme'ye gidebileceği planlanmış ve konvoyu yola çıkması emredilmiştir. Ancak İngiliz keşif uçakları bu gemileri ve onların torpido-bot eskortlarını tespit edince, batıda konuşlanmış donanma kuvvetleri Antikithera Boğazı'nı geçerek bu filoyla saldırmayı başarmış, Girit'e ulaşmasına engel olmuştur. İngiliz donanması savaşın 2. gününde Almanların deniz yoluyla gerçekleştireceği ciddi bir güçlendirme girişimine engel olmuştur. 8. Hava kolordusu savaşın bu aşamasında operasyonlarını, karada büyük bir baskınlık kazandıracak ağır silahlar olmadan yapmak zorunda kalmıştır. Ancak Amiral Cunningham bu deniz zaferini donanmanın verdiği kayıplara istinaden büyük bir maliyetle kazanmıştır (Davin, 1953: 207-209).

21 Mayıs Girit'teki savaşın geleceğini belirleyebilecek derecede kritik hamlelerin gerçekleştiği bir gün olma özelliğini taşımıştır. Zira öğleden sonra General Freyberg tarafından General Wavell'a gönderilen bir mesaj, ana tehlikenin Maleme'de yattığını gözler önüne sermektedir. Kandiye ve Resmo havaalanındaki durumlara kısaca değindikten sonra Maleme'ye yönelik şüphelerini ve Suda bölgesine yönelik savunma adımlarını açıklamıştır. Gün boyunca gerçekleşen paraşütçü inişlerini rapor etmekle beraber, gece boyunca Maleme'deki pozisyonu güçlendirmeyi umduğunu belirtmiştir. Ancak General Freyberg'in Maleme'ye yönelik endişeleri, öğleden sonra zaman geçtikçe gerçekleşmeye başlayarak

tehlikeli hale gelmiştir. Esasen Freyberg, havadan yapılan işgal girişimlerini Alman donanmasının deniz yoluyla gerçekleştireceği bir istila ile destekleyeceğine yönelik büyük bir endişe duymuştur. Bu endişe ile kıyıların güvenliğinin sağlanabilmesi açısından, Suda körfezi ve Hanya gibi batı noktalarındaki önemli kuvvetler, Maleme'nin savunulması için bir takviye yapılarak kullanılamamıştır. Zira kıyı savunması açısından donanmanın güven vermemesi de belirleyici olmuştur. Girit'in kuzey kıyılarından başlatılabilecek bir deniz işgaline adeta kesin gözüyle bakılmış ve filoların adaya geçmesinin ne kadar kolay olabileceği öngörülerek, kıyılar korumasız bırakılamamıştır. Esasen savaşın 2. gününde havadan yapılan istilalar sonucu, daha fazla takviye yapılamayarak koordinasyon sağlanamayan Maleme havaalanının kaybedilmesinde, güç dağılımı yapılarak stratejik hata yapılmasının payının büyük olduğunu söylemek mümkündür (Davin, 1953: 205-206).

4.5. Üçüncü Gün: 22 Mayıs 1941

Savaşın 2. gününde Maleme için planlanan tüm yedek kuvvetlerin iniş yaparak Maleme Havaalanını ele geçirmesi, General Kurt Student'ın Girit Savaşını Almanya'nın kazandığını söylemesine sebep olacak kadar önemli olmuştur. Esasen bu erken söylemin doğru olduğunu söylemek mümkündür. Zira daha önce de bahsedildiği üzere havaalanının ele geçirilmesi adanın işgali açısından hayati bir aşama olarak görülmüştür. 2. günün akşamında Girit için en önemli kazancın elde edilebilmesi, Student'ın Girit'e gitme isteğini ve 3. gün için yeni kritik emirleri beraberinde getirmiştir (Davin, 1953: 210-211). Buna göre öncelikle 22 Mayıs için hava kuvvetlerine verilen talimatlara değinmek yerinde olacaktır. 8. Hava Kolordusunun şafak vakti itibarıyla özellikle Girit'in güneyinde ortaya çıkabilecek İngiliz deniz kuvvetlerine ait saldırılar gerçekleşmesi ve Girit'in tüm çevresinden Afrika sahillerine kadar olan bölümün sürekli izlenmesi verilen ilk talimatlardan biridir. Ağırlıklı olarak Maleme'de olmak üzere; özellikle topçu mevziilerine ve tank ve direniş yuvalarına saldırılar yapılması, İngiliz kuvvetlerinin hareketlerinin başında tespit edilerek saldırılması, savaşa takviye sevkiyatlarının engellenmesi ve tespit edilen takviyelerin imha edilmesi için güney sahillerinin izlenmesi oldukça önem arz etmiştir. Bununla beraber tüm ada bölgesinin izlenerek İngiliz Hava Kuvvetlerinin indirme yapmasını engellemek üzere, pistlerin ve kırsal alandaki iniş elverişli bölgelerin izlenmesi de bu talimatlardandır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 12).

8. Hava Kolordusunun tüm savaş görevlerinin yerine getirilmesi hususunda yeterli olamayabileceği öngörülmüştür. Zira verilen kayıplardan ziyade adanın ele geçirilmesi adına dar bir deniz alanında İngiliz donanmasına karşı verilen mücadele, adeta havadan sürdürülen

bir deniz savaşı haline dönüşmüş ve daha fazla yük binmiştir. Buna istinaden Hava Kuvvetleri Komutanı Hermann Göring'in takdiri ile 8. Hava kolordusunun İngiliz donanmasına karşı verdiği mücadelelerde Luftwaffe'in 4. Hava Filosu'na ait kuvvetler tarafından desteklenmesi kararlaştırılmıştır. Nitekim aynı gün öğle saatlerinde bu birlikler savaşa hazır halde bekletilmiştir. Bununla beraber İskenderiye Limanı istikametindeki deniz alanının mayınlanması bu kuvvetlerde tarafından gerçekleştirilecektir. 22 Mayıs şafak vaktinden önce havalanan keşif birlikleri, İngiliz donanmasının önemli bir bölümünün Girit'in kuzeyine yakın olduğunu ve Milos'da bulunan 1. ve 2. Motorlu deniz kuvvetleri için tehlike arz ettiğini bildirmiştir. Buna istinaden İngiliz donanmasının bazı unsurlarına hava saldırıları başlatılmış ve başarılı bir şekilde Girit'in kuzeyinden geri plana itilmiştir. 3 kruvazör ve destroyer batırılırken 6 birliğe hasar verilmiştir. Buna göre öğle saatlerinde keşif yapan uçaklar Girit'in kuzeyinin donanmadan arındırıldığını bildirmekle beraber, ağır hasarlar almaya başlayan İngiliz donanmasının sıklıkla ortaya çıkacağı beklenilmiştir. Zira İskenderiye donanmasının büyük bir kısmı Girit sularına yakın bölgelerde varlığını koruyarak, zaman zaman ortaya çıkıp 8. Hava kolordusunu karadaki savaştan uzak tutmayı hedeflemiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 13-14).

General Kurt Student'ın savaşın 3 günündeki emirlerine göre, 11. Hava Kolordusunun Maleme'ye 5. Dağ Tümeninin inişlerinin devam ettirilerek havalimanı hâkimiyetinin pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Bununla beraber Hanya bölgesi ve Suda Körfezine yönelik saldırılar için ise hazırlıklar yapılarak silah, mühimmat ve diğer gereklerin aktarılması planlanmıştır. Amiral Karlgeorg Schuster, Milos'u bir tedarik üssü haline getirerek tank ve ağır savaş unsurların deniz yolu ile Maleme'ye taşınmasını sağlamakla görevlendirilmiştir. Student'ın bu emirlerinin Resmo ve Kandiye üzerinde etkileyici olmadığını söylemek mümkündür. Nitekim hava kuvvetlerinin ana konsantrasyon alanı Maleme olmuştur. Resmo ve Kandiye sektörlerinin pozisyonlarını korumaktan başka bir misyona geçmemesi gerektiği belirtilmiştir. Zira 11. Hava kolordusu, 5. Dağ Tümeninden Kandiye'ye olacak bir takviyenin artık gerçekleşmeyeceğini belirtmiştir. Resmo ve Kandiye'deki güçlere verilen rol, buralardaki savunma kuvvetlerinin baskı altında tutularak havaalanlarının İngilizlerce kullanılabilmesini önlemek olmuştur. Galatas'taki 3. paraşüt alayına verilen görev ise Maleme'deki batı grubunun saldırılarına katılarak destek vermek olmuştur. Anlaşılabileceği üzere General Kurt Student'ın önceliği, Maleme'de tam bir hâkimiyet sağlayıp daha sonra Hanya ve Suda bölgesinde ilerleyerek adanın batısını tamamen ele geçirmek olmuştur (Davin, 1953: 211-212). Bunun için 5. Dağ tümenine ait kuvvetlerin 3. gündeki indirilme operasyonuna vakit kaybetmeden Maleme'de başlanılmıştır. 11 hava kolordusunun bu indirme harekâtı, 8.

Hava Kolordusuna ait tüm kuvvetler ile desteklenerek korunmuştur. Alçak uçuşlarla topçu ve makineli tüfek mevzilerine ve tanklara başarılı hava saldırıları gerçekleştirilmiştir. Ancak nadiren havaalanına uzak olmayan mevzilerden gelen iyi gizlenmiş topçu atışları tespit edilemeyerek engellenememiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.1: 15).

General Student, Hanya'ya yönelik saldırının 22 Mayıs'ta başlatılmasını ve aynı anda Maleme havaalanının korunmasını emretmiştir. Bu emri vermesinde Maleme'ye beklediği karşı saldırının henüz gelmemesi ve bu saldırının gelmeyeceğini varsayarak harekete geçmesi stratejik hata yapmasına sebep olmuştur. Bununla beraber Hanya yönünde bir bölge kazanma umudu gerçekleşmeyecektir. Zira 11. Hava Kolordusunun raporuna göre saat 06:00 itibariyle Pyrgos tarafından tank gruplarının desteği ile Maleme'ye beklenmedik bir saldırı başlatılmıştır. Her ne kadar etkili bir hücum gerçekleştirilebilse de paraşütçü ve 5. Dağ tümenine ait kuvvetler Maleme'nin doğu ve batısı boyunca İngiliz kuvvetlerini Hanya'ya kadar püskürtmeyi başarmıştır. Pyrgos'dan doğuya doğru Maleme'ye kadar batı sahili Almanlar tarafından ele geçirilmiştir. Daha doğudaki bir konumda olan Platanias bölgesi önünde öncü birlikler konuşlanmıştır. Buradan sonra Galatas hedef haline getirilerek ardından Hanya'nın ele geçirilmesi adına önemli bir pozisyon elde edilmiştir. Bu şekilde Girit'in en batısından doğuya doğru ilerleme anlayışı, beklenmeyen saldırıya rağmen gerçekleşmeye başlamıştır. Bu başarının aka planında 8. Hava kolordusuna ait hava operasyonlarının etkisi her ne kadar büyük olsa da, İngiliz kuvvetlerinin bu işi kolaylaştıracak hamlelerinin payı büyüktür. Maleme'de Tümgeneral Puttick komutasında karşı saldırıya geçecek kuvvetlerin, Tümgeneral Vasey komutasındaki 20. Avustralya taburu ile desteklenmesi planlanmıştır. Ancak bunun gerçekleştirilememesi ve emirlere rağmen koordinasyon sağlanamaması, saldırının devam ettirilmesi yönündeki kararlılığı ortadan kaldırmıştır. Tümgeneral Puttick'in saldırıya devam etmekteki ısrarı, kuvvetlerinin ağırlığına başka bir tabur ekleyerek saldırıyı daha geç başlatma gibi doğru olacak bir hamleye engel olmuş, başarı şansı zayıflamıştır. Nitekim her geçen gün Alman kuvvetlerinin daha fazla takviye alarak güçlenmesi, saldırıyı iptal etme fikrinin önündeki engellerden biri olmuştur. Etkin bir istihbarat teşkilatının olmaması ve komutanlar arasındaki doğrudan kişisel iletişimin yetersiz olması, Maleme'yi geri almak için yapılan bu saldırıyı etkileyen önemli faktörlerden biri olmuştur. Esasen kıyılarda konuşlanmış kuvvetlerin denizden gerçekleştirecek bir istilaya karşı yerlerinden hareket ettirilmemesi, uzun süre Almanlara hizmet eden bir anlayış olmuştur. Maleme'nin tüm adanın savunulması için kıyı güvenliğinden daha fazla önem arz eden hayati bir nokta olduğunu Girit'teki İngiliz genel karargâhı fark etse dahi, bu anlayışı tüm savunma kuvvetleri için yeterince açıklığa kavuşturamamıştır. Hanya ve Resmo bölgesinde, buradaki kuvvetlere

bahsedildiği üzere General Kurt Student tarafından verilmiş görevlerin bir sonucu olarak yeni bir gelişme yaşanmamıştır. Nitekim bu durum Maleme'ye konstantre olunması kararının bir sonucudur. Ancak Kandiye bölgesinde süren mücadeleler şehrin ele geçirilmesini sağlamıştır. Gün boyunca Maleme'de gerçekleştirilen sevkiyatlar buradaki konumu daha da güçlendirirken aynı zamanda savaşın kırılma noktalarından biri olacak önemli bir başarı gerçekleştirilmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 5; Davin, 1953: 212-215).

Savaşın 3. gününde Girit denizinde öğleden önce gerçekleşen mücadeleler öğleden sonrada devam etmiştir. Zira ikinci bir donanma kuvveti Girit'in kuzeyindeki deniz bölgesine güneybatıdan saldırmıştır. Antikithera adasının 15 km batısında, orta hızda batı istikametinde seyreden bir birlik saat 15:40 civarında Girit'in batısından adayı ateş altına almıştır. Gün boyunca Girit'in batısında 75 ila 180 km arasındaki bir alanda; 4 savaş gemisi, 12 kruvazör ve 18 destroyerden oluşan önemli bir kuvvet konuşlanmıştır. Buna ek olarak Girit ve Kuzey Afrika arasındaki alanda bir uçak gemisinin olduğu da tahmin edilmiştir. Girit ve Ege denizine kadar uzanan bu donanmaya karşı Ju 87 tipi avcı uçakları ile saldırılar gerçekleşmiştir. Buna göre 2 kruvazör ve 1 destroyer batırılırken 1 savaş gemisi ve 3 kruvazör isabet alarak hasar görmüştür. Bu saldırıların etkisiyle İngiliz donanmasının Girit için tehlike arz eden unsurları arındırılabilmiştir. Esasen savaş boyunca İngilizler her daim Girit'in kuzeyindeki deniz bölgesine hâkim olmaya çalışmıştır. Girit denizindeki gerçekleşen mücadelelerde güçlü İngiliz donanması zaman zaman ortaya çıkıp Alman kuvvetlerini sürekli alarmda tutarak zarar vermeyi başarmışsa da hava kuvvetlerine karşı önemli zayıflar verdiğini de söylemek mümkündür (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 6).

Maleme'deki Alman gücünün, havaalanından yapılan her takviye ile daha da güçlenmeye devam etmesi, kaçınılmaz olan hava üstünlüğü ve karşı saldırının başarısızlığı önemli kararların alınmasına yol açmıştır. Nitekim Maleme'nin geri alınması adına yapılacak başka bir saldırının başarı şansının olmadığı Tümgeneral Puttick tarafından açık bir durum olarak değerlendirilmiştir. Zira burada tekrar edilecek bir başarısızlığın 5. Tugayın düzenli olarak geri çekilebilme ihtimalini ortadan kaldıracaklarını öngörmüştür. Tümgeneral Puttick, General Freyberg ile telefonla temasa geçerek 5. Tugayın açık pozisyonlardan geri çekilmesi gerektiğini belirtmiştir. Freyberg bu durumu geri kazanılması muhtemel bir alanın fedakârlığı olarak değerlendirmekle yetinmiştir. 5. Tugayın doğuya doğru geri çekilme kararı, Maleme'nin kaybının kabul edilmesi anlamına gelmiştir. Bu karar Maleme havaalanının kaybedilmesi ve geri alınması adına yapılan karşı saldırının başarısızlığının bir sonucu olarak savaşın üçüncü bir kırılma anı olarak değerlendirilmiştir (Davin, 1953: 239).

4.6. Dördüncü Gün: 23 Mayıs 1941

22 Mayıs öğleden sonra saat 16:00 civarında 5. Dağ Tümeni Generali Ringel, Girit'teki tüm güçlerin komutasını almak adına Maleme'ye uçuş emri almıştır. Nitekim bu emrin ona verilmesi daha öncede bahsedildiği üzere General Kurt Student'ın bir takdiriyle gerçekleşmiştir. 4 Hava Filosu komutanı General Löhr General Ringel'e; Maleme havaalanının güvence altında tutulması, Suda Körfezi'ne hâkim olunması, Resmo'daki kuvvetlere destek olunması ve nihayetinde Kandiye ile temas kurularak tüm adanın işgalinin tamamlanması talimatlarını vermiştir. Saat 20:00'da Maleme'nin batısına iniş yapan Ringel emirlerini, henüz komutasındaki diğer gruplarla etkili temas kurulamadığından dolayı batı grubunun yeniden örgütlendirilmesi ve Hanya'ya yönelik yoğun bir ön hazırlıkla alakalı olarak sınırlandırmıştır. Emri altındaki kuvvetlere görevlerini; her şeyden önce havaalanının güvence altında tutulması ve daha fazla kuvvet ve mühimmatın müdahaleye uğramadan adaya ulaştırılması için savunma silahlarının etkisiz hale getirilmesi olarak tanımlamıştır. Ringel aynı akşam batıdaki kuvveti üç savaş grubuna ayırmıştır. Buna göre Binbaşı Schaette yönetimindeki ilk grup olan 95. Mühendis taburunun Maleme'yi batı ve güneyden kontrol altına alması planlanmıştır. Bu kontrol en batıda Kastelli(Kisamu), en güneyde ise Palaiochora'ya kadar olan alanı kapsamıştır. İkinci grup ise adanın batısında yer alan tüm paraşütçülerin Albay Ramcke komutasında bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Bu ikinci grubun havaalanının savunulmasına ek olarak üçüncü grup ile ortak hareket etmesi emredilmiştir, Buna göre Maleme'nin doğusundaki İngiliz savunucularını güneye doğru ilerleyerek sarmakla görevlendirilmiş üçüncü gruptaki 100. Dağ Alayı, ikinci grup ile işbirliği yapıp Hanya'ya saldırmakla görevlendirilmiştir. Bu saldırı ile adanın batı grubunun, Hanya'nın güney batısında bulunan adanın merkez grubundaki Albay Heidrich'in kuvvetleri ile birleşmesi amaçlanmıştır (Davin, 1953: 249-250; Long, 1953:240).

Bu saldırı öncesinde Hanya'nın güney batısında bulunan Albay Heidrich'in 3. Paraşüt Taburuna ait bir birlik, sahil yolunu ele geçirmek için kuzeye Stalos'a doğru ilerlemiştir. Nitekim ciddi bir mukavemet ile karşılaşmadan 23 Mayıs sabahı saat 06:00'da Stalos'a ulaşmayı başarmışlardır. Stalos, adanın kuzey kıyısında ve Hanya'nın batısında yer alan, Hanya'ya oldukça yakın bir mevzi olması itibariyle önem arz etmiştir. Nitekim bu bölgenin ele geçirilmesi, batı grubu ile aralarında yalnızca Platanias ve Agia Marina bölgelerinin kalmasına sebep olmuştur. Zira plana göre batıdan doğuya doğru hareket edecek üçüncü gruptaki 100. Dağ Alayının ve ikinci gruptaki Albay Ramcke'nin paraşütçü kuvvetlerinin, Platanias ve Agia Marina bölgelerini ele geçirmesi ise Stalos'ta Albay Heidrich 3. Taburu ile birleşmelerini sağlayacaktır. Bu birleşme ise Galatas üzerinden Hanya'ya gerçekleştirilecek

ortak saldırının zeminini hazırlayacaktı. Ancak bu birleşme öncesi en önemli mücadelelerin yaşandığı hayati noktalardan biri, Platanias'ın yaklaşık bir mil batısındaki Platanias köprüsünde gerçekleşecektir (Long, 1953:240; Davin, 1953: 256).

Harita 8: 2. ve 3. Batı grubu (Albay Ramcke'nin paraşütçü kuvvetleri ve 100. Dağ Alayı) ve Merkez grubundan Albay Heidrich'in 3. Taburu. Platanias köprüsü, Platanias, Agia Marina, Stalos ve en doğuda ortak saldırı gerçekleştirilecek Hanya. Bknz. (Davın, 1953: 25).

kadar çekilmeyi sürdürmüş ve yeni mevziilere yerleştirilmeye başlanmıştır. Bununla beraber sayıları oldukça fazla olan yaralıları kurtarma işlemleri şafak vaktine kadar sürmüştür (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 8; Davin, 1953: 254-264).

Platanias bölgesinde mücadeleler yaşanırken, bu sırada Binbaşı Schaette yönetimindeki batı birinci grubu, Maleme'yi batı ve güneyden kontrol altına alma göreviyle batıya doğru harekete geçerek Kastelli bölgesine doğru yönelmiştir. Burada bulunan Yunanlılar ile daha sonra “vahşet” olarak adlandırılacak şiddetli mücadeleler yaşanmıştır. Nitekim savaşın ilk günü 20 Mayıs'ta Kastelli'ye iniş yapan ilk paraşütçü birliklerine karşı Yunanlıların yaptığı saldırıların, bu durumun gelişmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Zira rehine alınanlar öldürülmüş veya sakat bırakılmıştır. Alman kuvvetleri ise şimdi burada rehine alarak ve misillemeler başlatarak bu duruma bir son vermeyi ummuştur. Esasen bu durum yalnızca Kastelli'ye mahsus değildir. Bu sebeple yeri gelmişken bu vakalar üzerinde durmak yerinde olacaktır. Adanın birçok yerinde iniş yapan paraşütçüler, yerel Giritlilerce acımasızca öldürülmüştür. Giritlilere karşı yapılan Alman misilleme hareketlerinin başlangıcının, iniş yapan paraşütçülere yapılan insanlık dışı davranışların olduğunu söylemek mümkündür.¹⁵ Çok daha sonraları Almanlar Kastelli ve birçok yerde meydana gelen bu vakaları adli olarak araştırmışlardır. Luftwaffe Başmüfettişi, Hanya'daki soruşturma komisyonu üyesi yargıç Rudel'den araştırma ve sorgulamalar sonucunda bir rapor almıştır. Buna göre; Kastelli'de 8, Resmo'da ise 3 vaka bölgesi tespit edilmiştir. Diğer bölgelerde ise dağılmış olarak yaklaşık 15 vaka bölgesi tespit edilmiştir. Tüm araştırmalar sonucunda, adayı savunan hiçbir askerin bu vahşi suçlardan sorumlu olmadığı ortaya çıkmıştır. Zira suçların hepsi sivil milislere atfedilmiştir. Yargıç Rudel, İngiliz ve Yeni Zelandalıların adil bir şekilde savaştıklarını vurgulayarak, onların Alman esirleri mümkün olduğunca koruduklarını ve sivillerin saldırılarına engel olmaya çalıştıkları da tespit etmiştir. Bu vakaların yaşanarak karşı misilleme hareketlerinin yapıldığı yerlerden biri olma özelliğine sahip Kastelli'deki mücadeleler ise ertesi günün erken saatlerinde kaldığı yerden devam etmiştir. (Long, 1953:240).

Adanın batı bölümünde bunlar yaşanırken, doğu bölümünde genel durum önemli bir ölçekte değişmemiştir. Zira bahsedildiği üzere daha önce verilmiş emirler gereğince Resmo'da bulunan Alman kuvvetleri, savunmada kalarak pozisyonlarını korumayı amaçlamıştır. Buraya uçaklardan yapılan takviyeler ise yalnızca bu amaca yönelik olarak erzak ve mühimmat ile sınırlandırılmıştır. Nitekim plana göre ana çabanın, hali hazırda ana

¹⁵ Öldürülen paraşütçülerin çoğunun, özellikle boyun ve vücudunun çeşitli uzuvları kesilmiş, gözleri oyulmuştur. Buna karşı misilleme olarak yalnızca bir kasabada 200 Giritli öldürülmüştür. Bknz. (Long, 1953:240).

hedef olan Hanya'ya yönelik olması bu sınırlandırmayı açıklamaktadır. Resmo'daki kuvvetler pozisyonlarını koruyarak artık havaalanını ele geçirmeyi ümit etmeseler de, Plataniyas bölgesindeki mücadeleye istinaden, batılarında kalan Hanya cephesini güçlendirmek için kullanabilecekleri birlikleri kontrol altına almışlardır. Nitekim Plataniyas bölgesindeki mücadele Hanya'nın ele geçirilmesi içindi ve buraya yönelik harekât gerçekleştiğinde ise bu birlikler ile Hanya cephesine doğudan destek sağlanacaktı. Bu destekle Hanya bölgesi batı ve güneyden olduğu gibi doğudan da kuşatılacaktı. Her ne kadar ana hedef olarak Hanya bölgesine konsantre olunup adanın doğusu için koruma politikası benimsenmiş ve Resmo'da bu uygulanılabilmişse de, Kandiye'deki gelişmeler bu sınırlandırmanın yeterli olmayacağını göstermiştir. Kandiye'ye paraşütçü birliklerin takviyesi gerçekleştirilmemiş ve sadece erzak bırakılabilmektedir. Bu yüzden Kandiye havaalanının kullanımını İngilizlerden mahrum etmek gibi temel amaçta başarılı olunamamıştır. Zira makineli tüfeklerin üzerine açtığı ateşe rağmen, Mısır'dan gelen bir kasırga uçağı, öğleden sonra Kandiye havaalanına iniş yapmayı başarmıştır. Buna müteakip 6 kasırga uçağı daha ortaya çıkınca, Alman avcı uçakları kalkarak "it dalaşı" yaşanmış ve 4 kasırga uçağı isabet almıştır. Daha önce Kandiye şehrini ele geçirmiş olan Alman kuvvetleri akşam 19:00 civarında, Giritli milislerin teslim olmadığı takdirde kasabadaki sivillerin hava saldırılarına maruz kalacağını belirten bir ultiatom göndermiştir. Esasen Kandiye'deki siviller, devam eden hava bombardımanları sebebiyle zaten zarar görmüştür. Ancak milis liderleri bunun reddederek sivilleri korumaya yönelik tahliye önlemleri almıştır. Kandiye'de gün sona erene dek önemli başka bir gelişme yaşanmamış ve pozisyonlar önemli ölçüde değişmemiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 8; Davin, 1953: 270-271).

İngiltere, Girit'te savaş başladığından beri adaya yönelik yardımın daha fazlasını denemek için çok geç kalındığının farkına varmıştır. Bu farkındalığın herkes tarafından kabul gören bir gerçek olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Zira henüz 21 Mayıs'ta savaşın ikinci gününde Churchill, Savunma Komitesine Girit'in Akdeniz'de ne kadar önemli bir mevki olduğunun görülmesi gerektiğine dair bir söylemde bulunmuştur. Bununla beraber General Freyberg'in düşüncelerine göre Churchill, adaya takviye kuvvetlerin güney kıyılarından indirilebilmesi ve Almanların deniz yoluyla adaya inişlerinin donanma ile durdurulabilmesi halinde, ada savunmasının Alman işgaline dayanabileceğine karar vermiştir. Bahsedildiği üzere İskenderiye'den hareket eden Amiral Cunningham'ın donanması Girit'in kuzeyini sık sık tehdit ederek deniz yoluyla Alman takviyelerini zaman zaman engellemeyi başarmış, ancak verilen kayıplar bunun tekrar düşünülmesine sebep olmuştur. Nitekim Amiral, aynı ağır ölçekteki hasarların devam etmesi halinde, işgalin durdurulamayacağını savunma komitesine

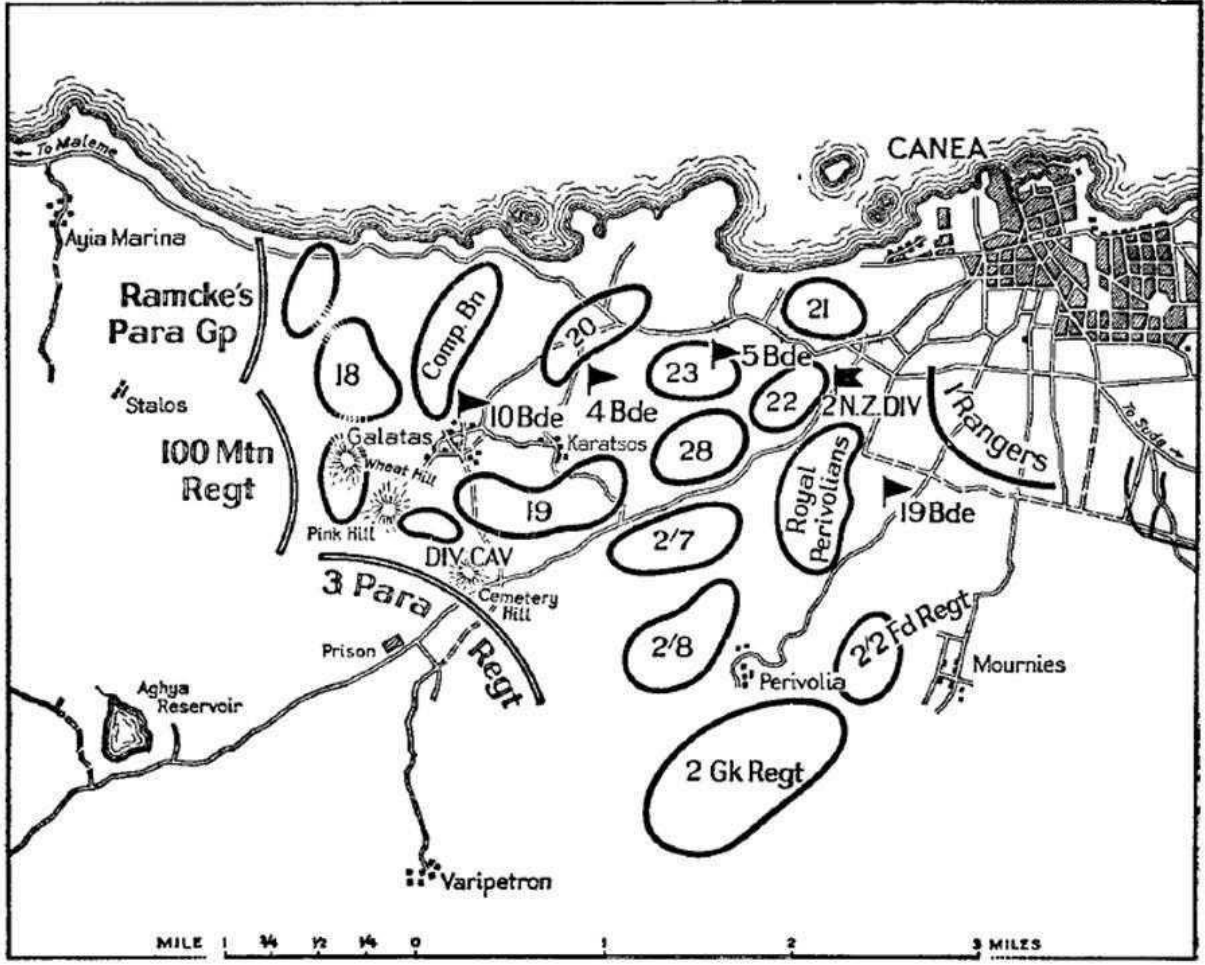
belirtmiştir. İngiliz Genelkurmay Başkanları Orta Doğu'da bulunan komutanlarından, yapılabilecek yardıma dair görüş istemiştir. Ancak Freyberg ise en acil olan şeyin hava yardımı olduğunu Wavell'a belirtmiştir. Özellikle Maleme'deki pozisyonun ciddi olduğunu ve olası tüm hava yardımının sağlanması gerektiğini söylemiştir. Nitekim buna istinaden Wavell, Kandiye üzerine yukarıda bahsedildiği üzere 2 grup halinde 12 kasırga uçağını iniş yapmak için göndermiş, ancak yalnızca biri bunu başarabilmiştir. Buna ek olarak, 12 adet Blenheims tipi bombardıman uçağı, öğleden sonra Maleme üzerinde saldırılarda bulunmuştur. Savunmanın RAF'a ait uçakları ada üzerinde adeta ilk kez görmesi cesaret verici bir unsur olmuştur. Ancak bunun savaşın gidişatına etki edemeyecek seyreklilikte olması ise umut kırıcı olacaktır (Davin, 1953: 272-273).

Freyberg tıbbi malzeme, erzak ve mühimmat gibi ihtiyaçların karşılanabilmesine yönelik şüphe duyarak 23 Mayıs sabahı Orta Doğu'ya mesaj göndermiştir. Girit'in güneyindeki limanların ihtiyaçların karşılanması için geliştirilmesi ve buranın Alman hava kuvvetlerine karşı savunulabilmesi olasılıkları hakkında bilgi vermiştir. Buna göre gemilerin adanın güney kıyılarını kullanabilmesi için, gereken tesisleri inşa etmenin zaman itibarıyla imkânsız olduğu belirtilmiştir. Ancak Orta Doğu'dan sağlanacak hava güvenliği ve denizaltılar eşliğinde olmak üzere hafif çakmakların kullanabileceği birkaç güney kıyısının üzerinde durulmuştur. Bunlar Palaiohora, Agia Galini ve Tymbaki'dir. Ancak bu kıyılar kullanılabilecek hale gelene kadar, kısmen kullanılabilen Suda Körfezinin kullanılmaya devam edilmesine karar verilmiştir. Zira General Freyberg, hava saldırılarına maruz kalabilse de gemilerin yaşayabileceği, uçaksavar ve denizaltı savunmaların mevcut olduğu Suda Körfezi'ni kullanmaya devam etmenin daha iyi olacağı sonucuna varmıştır. Esasen Freyberg adayı güçlendirmek için zorluklarla karşılaşmış ve bu zorlukların aşılmasına dair beklentileri parlak olmamıştır (Davin, 1953: 273). 8. Hava Kolordusu gün boyunca öğleden önce ve öğleden sonra yaptığı keşiflerde, Girit'in güney ve kuzey denizi boyunca İngiliz donanmasına ait ayrı ayrı birçok kuvvetle karşılaşmıştır. Yapılan saldırılar sonucu gün boyunca toplamda 5 kruvazör, 7 destroyer, 1 denizaltı, 5 hücumbot batırılmış, çok sayıda kruvazöre hasar verilmiştir. Bununla beraber gün içinde adada gerçekleşen tüm mücadeleler esnasında, hava operasyonları gerçekleştirilerek destek sağlanmıştır. Savaşın dördüncü gününde de hava hâkimiyetinin etkisi, karada ve denizde kendisini göstermiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 8).

4.7. Beşinci ve Altıncı Gün: 24 -25 Mayıs 1941

24 Mayıs itibarıyla Girit'in batı cephelerindeki durum Almanya lehine güçlenmeye devam etmiştir. Girit'in kuzey batı ucunda bulunan Kastelli'de ve güney batı ucunda bulunan Palaiohora'da; İngiliz kuvvetleri ve Giritli sivil milislere karşı, Binbaşı Schaette komutasındaki batı birinci grubu arasında çetin mücadeleler yaşanmıştır. Bu mücadeleler nihayetinde sonuç değişmemiş ve Alman kuvvetleri saat 18:00 itibarıyla bu bölgeleri ele geçirmeyi başarmıştır. Binbaşı Schaette komutasındaki batı birinci grubu verilen görevi başarı ile tamamlayarak, Maleme bölgesinin batısına da tamamen hâkim olunmuştur. Bununla beraber bahsedildiği üzere Maleme'nin doğusundan itibaren batı ikinci ve üçüncü grubun başlattığı ana operasyon ile adanın batısından doğusuna doğru Hanya'ya yönelik operasyonlar gerçekleşmeye devam etmekteydi (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 9).

İngiliz kuvvetleri 24 Mayıs'ta Plataniyas'dan sonra Agia Marina bölgesinden de çekilme zorunda kalmıştır. Plataniyas ve Agia Marina bölgelerinin ele geçirilmesi, üçüncü gruptaki 100. Dağ Alayının ve ikinci gruptaki Albay Ramcke'nin paraşütçü kuvvetlerinin, Stalos'ta Albay Heidrich'in 3. Taburu ile birleşmesini sağlamıştır. Bundan sonra ise ana savaş alanı Hanya'nın batısında bulunan Galatas cephesi olacaktır. Esasen daha önce bahsedildiği üzere Albay Heidrich'in 3. Taburu tarafından savaşın ilk gününden itibaren Galatas'a yakın mevziler elde edilmiş ve korunmuştur. Şimdi ise batı grupları ile Stalos'ta ile bir araya gelinerek, Galatas'a Hanya'nın ele geçirilmesi için ortak harekât yapılacaktır. 24 Mayıs boyunca Galatas cephesi için Alman bölümleri birleşerek saldırı zeminini hazırlamak ile meşgul olmuş ve büyük bir saldırı başlatılmamıştır. Nitekim İngiliz kuvvetleri de gün boyunca bu saldırıyı beklemiş ve kritik ön hazırlıklar yaparak saldırıya karşı hazır hale gelmeye çalışmışlardır. Her şey ertesi günkü mücadele için hazırlanmıştır. Bununla beraber Hanya'ya yönelik Galatas hattında ana mücadelelerden birinin gerçekleşecek olması, bunun İngilizler tarafından dikkate alınarak, Suda Bölgesi savunması için de yeniden düzenlenmeler gerektiğinin anlaşılmasına sebep olmuştur. Zira batıdan doğuya doğru ilerleyen Alman kuvvetlerinin, Hanya'dan sonraki ana hedefinin Suda bölgesi olacağı aşikâr bir durum olarak değerlendirilmiştir. Buna istinaden Suda bölgesi için ikinci bir savunma hattı daha oluşturulmuştur (Davin, 1953: 288-289).

Harita 9: 2. ve 3. Batı grubu (Albay Ramcke'nin paraşütçü kuvvetleri ve 100. Dağ Alayı) ve Merkez grubundan Albay Heidrich'in 3. Taburu, Galatas Cephesi ve Merkez Hanya. Bknz. (Long, 1953: 245).

Alman kuvvetleri Hanya'ya konstantre olurken, Resmo'ya havadan erzak ve mühimmat takviyesi yapmaya devam ederek buradaki pozisyonun kalıcılığının korunmasını sağlamıştır. Havaalanının doğusunda konuşlanarak, takviyeler ile burada önemli bir mücadele grubu oluşturulmuş, aynı zamanda bahsedildiği üzere batı tarafında kalan Hanya içinde bir mevzii hazırlanmıştır. Ancak bir diğer doğu bölgesi olan Kandiye, daha aktif tedbirler ile önemini korumaya devam etmiştir. Zira önceki gün Kandiye üzerinde İngiliz Kasırga uçaklarının ortaya çıkması ve havaalanını kullanabilmesi, bu durumun önemini arttırmıştır. Buna istinaden Kandiye'deki havaalanının İngiliz kuvvetlerinin kullanımına kapatılması için başka adımlar atılmıştır. 11. Hava kolordusunun şimdiye dek Girit'e gönderilmemiş olan bölümlerinden ağır teçhizatlı bir tabur oluşturulmuştur. Ancak bu taburun inişi gerçekleşmeden önce, savaşın başından beri yapıldığı gibi iniş öncesi hava operasyonu gerçekleştirilmiştir. Buna göre, Kandiye kasabası sabahın erken saatlerinden başlayarak, gün boyunca aralıklı olarak bombalanmıştır. Bu bombalamalar ile aynı zamanda reddedilen

Ültimatom içinde misilleme yapılmıştır. Bombalamanın başlamasından sonra, yetiştirilen taze askerler malzemeleriyle birlikte, sabah saat 08:00’da kasabanın batısında düşmeye başlamıştır. Yeni indirilen kuvvetler ile kasabanın batısının güçlendirilmesi ve daha sonra havaalanının doğusunun kapatılması amaçlanmıştır. Kandiye’deki durum hava kuvvetlerinin etkili saldırıları ve yeni kuvvetler ile Almanlar açısından güçlenmeye devam etmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 9; Davin, 1953: 292).

Freyberg’in taleplerine istinaden İngiliz kuvvetlerinin adadaki direnişinin güçlenmesi için, R.A.F. tarafından havadan yardım sağlanabilmiştir. İşkenderiye’den kalkan ekstra yakıt tanklarıyla çalışan 5 kasırğa uçağı Kandiye’de bulunan Alman mevziilerine saldırılar gerçekleştirmiştir. Bununla beraber aynı günün gecesinde, 8 Wellington tipi bombardıman uçağı ile de kaybedilen Maleme’deki mevziilere hava saldırısı düzenlenmiştir. Ancak bu saldırılar her ne kadar başarılı olursa olsun, hava sahası kontrolünü elinde bulunduran Almanya’nın planlarına ciddi derece müdahale etmekten yoksun küçük bir ölçekte kalmıştır. Zira bu ikinci hava desteği yine küçük bir ölçekte olsa da, Almanya’nın ada üzerindeki hava stnlğn azaltmak için İşkenderiye’den verilebilecek her türlü yardım, Freyberg için büyük bir değer taşımıştır. Freyberg’in kara kuvvetlerini glendirebilme umuduna bir karşılık olarak, 2 tabur komandonun Kastelli’ye gönderilmesi planlanmıştır. Ancak Freyberg bunu ğrendiğinde Kastelli Almanların eline geçmiş halde olduğu için, bu gücün büyük bir kısmının güney sahilinde bulunan Sfakia’ya (Palaiokhora’nın 35 km doğusunda İşfakiye) aktarımını önermiştir. Ancak güney kıyısından yapılması planlanan bu takviye kötü hava koşullarının etkisiyle, İşkenderiye Limanı’na geri dönmek zorunda kalmıştır. Bununla beraber küçük bir kısmın ise Suda körfezine inişi sağlanabilmiştir (Davin, 1953: 293-294). Alman 8. Hava Kolordusu, Girit’in güney körfezlerinde hava keşfine takılan yk gemilerine saldırılar düzenlemiştir. Özellikle Sfakia’ya da bulunun ağır bir yük gemisi batırılmış takviyeye engel olunmuştur. Güney denizinde hasar görüp batırılan gemilerden ziyade, kuzey deniz bölgesinde de destroyerlere saldırı düzenlenerek öğleden sonra İngiliz donanmasından arındırılabilmiştir. Hava kuvvetleri özellikle Maleme – Hanya arasında kalan ve Resmo ile Kandiye yakınlarında olan birliklere, mevzileri etrafında gerçekleşen mücadelelerde hava desteği sağlamıştır. Karadaki mücadeleye destek olarak ise; uçaksavar, makinalı tüfek ve batarya mevziilerine, çadır kamplarına ve daha önce kısmen tahrip edilmiş haberleşme tertibatları da vurulmuştur (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 9-10).

Girit Silahlı kuvvetler Komutanı Freyberg, Orta Doğu’da bulunan General Wavell’a 24 Mayıs’ta gizli ve kişisel olan genel bir durum raporu göndermiştir. Esasen bu raporda savaşın geçen 4 gününün tam bir resmini anlatma niyetinde olmuştur. şimdiye dek geçen

şiddetli mücadelelerden birinin de Galatas'ta Hanya'ya yönelik gerçekleşeceğini ve bu saldırıyı beklediklerini belirtmiştir. Savaşın başından beri paraşütçü kuvvetlerin verdiği kayıplara istinaden, başka bir hedef için onların tekrar kullanılmayacağını öngörmüştür. Ancak sürekli maruz kaldıkları hava saldırılarının yoğunluğunun, adadaki her şeyi gölgede bıraktığını ve buna korkunç bir şekilde katlanmak zorunda kaldıklarını, zorunlu olarak söyleme gereğinde bulunmuştur. Alman hava kuvvetlerinin gerçekleştireceği bombardımanlar ile yollarına devam etmeye çalışacaklarını, ama yorgun ve cesur askerleri ile de buna engel olmak için her şeyi yapacağını belirtmiştir. Ancak hava saldırılarının devamına karşı çok daha uzun süre dayanamayacaklarını da açıkça belirtmiştir. Dağılmış bir komuta alanı olduğunun ve tüm stok depolarının mevziilere yakın olarak kaybedilebileceğinin önemini vurgulamıştır. Nitekim ağır hava saldırılarının devam etmesi halinde yetersiz yiyecek ve mühimmat ile mücadeleden uzaklaşmanın uzun süremeyeceğinin altını çizmiştir. Mühimmat ve erzakta olduğu gibi tıbbi malzeme konusunda da yaşanan sıkıntıların giderilebilmesi adına, hava hâkimiyetinin olmamasına istinaden, sadece geceleri hızlı gemiler ile güney sahillerinden takviye yapılabileceğini belirtmiştir. Hanya'nın hemen yakınında bulunan Suda körfezinin korunması için yeni mevziler oluşturulduğunun ve batıdan doğuya doğru geri çekilme hamlelerinden sonra savunmada daha derin kademeler ile önlem aldıklarını da söylemiştir. Aynı raporunda doğudaki Resmo ve Kandiye hakkındaki bilgilere de yer vermiştir. Buna göre iki bölgede de iletişim hatlarına verilen zarardan ötürü, telsizlerin dahi kullanılamayacak halde olduğunu ve buradaki direnişten vazgeçmeyeceklerini belirtmiştir. Ancak gerektiği takdirde, Kandiye'deki kuvvetlerin en güneylerindeki Tymbaki'ye, Resmo'daki kuvvetlerin ise en güneyindeki Sfakia'ya geri çekilmelerinde, bu yollardaki artçı birliklerinin desteğinden ötürü zorluk yaşamayacaklarını düşünmüştür. Havadaki durumun nötralize edilmesi için Orta Doğu'dan yapılabilecek her şeyin, eşit olmayan karadaki mücadelede İngiliz kuvvetlerine yardımcı olacağını önemle vurgulamıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.8: 6-7).

24 Mayıs günü akşam saat 19:15'te General Ringel, 25 Mayıs'ta Galatas'a gerçekleştirilecek ana saldırı için emirlerini vermiştir. Buna göre Galatas etrafında mevzilenmiş 3 gurubun birbirini destekleyerek eş zamanlı olarak harekete geçmesini planlamıştır. Bununla beraber doğuda Galatas'a yönelik verdiği emirlerinin yanı sıra, Maleme'nin batısında ve güneyinde kalan alanlarında tamamen temizlenmesini sağlayacak emirleri olmuştur. Ringel ana saldırıda yer alan birliklere, mümkün olan her yerde cephe oluşturmaktan kaçınmalarını ve Resmo'ya doğru, daha hızlı bir şekilde harekete geçilmesini tavsiye etmiştir. Nitekim Suda Körfezi'nin güneyinde bulunan kuvvetlerin itilerek Hanya'dan Resmo'ya giden yolun kesilmesi ise Ringel'in planının ileriye dönük bir parçası olmuştur.

Ringel, 100. Dağ Alayı için mücadelelerinde gerekli olacağını söylediği hava desteğini de planlanmıştır. Bunun için saat 08:00'de Alikianou ve Galatas'a, 12:45 ve 13:15'te ise yine Galatas'a ağır saldırılar yapılacaktır. Saldırı için zemin hazırlandıktan sonra General Kurt Student, General Ringel'in karargâhını ziyaret etmiş bilgi almıştır. Buna karşın güçlü Alman birlikleri karşısında ön cephede yer alacak Yeni Zelanda birlikleri topçu kuvvetlerle desteklenerek en hazır hale getirilmeye çalışılmıştır. Ancak havan topları ve uçaklardan gelecek sürekli ve şiddetli saldırılara karşı hava desteğinin olmaması ve mühimmat eksikliği, Avustralya birliklerinin de dâhil olduğu kozmopolit bir güç için tehlikeli zayıflıklar doğurmuştur (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 11-12; Davin, 1953: 296-298).

25 Mayıs sabahı şafak vakti itibariyle İngilizlerin beklediği ana saldırı başlamamıştır. Ancak bu ana saldırı başlamadan önce Ringel'in planına göre Alman hava kuvvetleri, yoğun bir şekilde İngiliz kozmopolit güçlerinin savunduğu mevzileri bombalamaya başlamıştır. Bombalamalar üzerinden çok geçmeden İngiliz kuvvetleri sürekli olarak havan topu ve makinalı tüfek atışlarına maruz bırakılmıştır. Galatas tüm çevresi boyunca şiddetli saldırılara uğrarken, Yeni Zelanda birliklerindeki komutayı sağlayan Albay Kippenberger ve kuvvetleri ancak saat 10:00'da top atışları ile karşılık vermeye başlayabilmiştir. İngiliz kuvvetlerinin umutsuz ve cesurca gerçekleştirdiği her karşı saldırının başarısız olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Alman kuvvetleri hava desteği, mühimmat ve sayıca olan üstünlükleri ile savunma mevzilerini geriye doğru püskürtmeye başlamıştır. Galatas'a 3 kanattan gerçekleşen saldırılarda, savunma mevzileri üzerinde birbirinden bağımsız ve eşzamanlı olmayan ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak saatler ilerledikçe Alman kuvvetleri sahip olduğu avantajları koruyarak ağırlığını arttırmaya devam etmiştir. Hava saldırıları ile koordineli bir şekilde ilerleyen karadaki birlikler, Hanya'ya giden yolları hedef haline getirmiştir. Bu sebeple Alikianou, Galatas'ın güneyinde olan bir mevzi olarak en şiddetli çarpışmaların yaşandığı yerlerden biri haline gelmiştir. Galatas Hanya'ya en yakın ana hedef olarak öğleden önce olduğu gibi öğleden sonra da kara birlikleri ve hava kuvvetlerinin sürekli saldırısı altında kalmıştır. Nitekim akşam saat 19:00 olduğunda Galatas yoğun saldırılara dayanamayıp düşmüş ve Alman kuvvetleri Daratsos'a doğru ilerlemeye başlamıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 12; Davin, 1953: 299-309).

Esasen öğleden sonra Tümgeneral Puttick gidişatın daha da kötüye gitmesine istinaden daha doğuda yeni bir savunma çizgisi oluşturmaya karar vermiştir. Özellikle öğleden sonraki Alman başarıları, sürpriz olmayan bu kararın alınmasında belirleyici olmuştur. Yeniden örgütlenme ve hazır hale gelmek için en ilerdeki birliklerin cepheyi tutmasıyla Hanya'ya doğru geri çekilerek gece boyunca yeni bir savunma hattı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Weston'un da dâhil olduğu komutanlar arasında yapılan görüşmelerde gece için bir karşı saldırı yapılma ihtimali tartışılmıştır. Ancak alanın geniş ve bombalanmaya açık bir hedef olması bu kararın alınmamasında etkili olmuştur. Bununla beraber karşı saldırıya karar verilmesi, savaşı ertesi gün için hayati derecede etkileyecek olması itibariyle ayrı bir risk barındırmıştır. Galatas'ın kaybı ve geri kazanımı hakkında değerlendirmeler yapıldıktan sonra ertesi gün yenilenecek şiddetli saldırıya hazır bir halde karşı koyabilmek adına, yeni savunma çizgisinde görevlendirilmeler yapılmıştır. Bununla beraber büyük ölçüde gün boyunca amansız ve sürekli devam eden bombalamalar sonucu, Hanya'daki uçaksavar birliklerinin mevzilerinde değişiklikler yapılmıştır. Deniz işgali veya havadan iniş yapılması olasılığına hala önem verilerek Suda bölgesindeki kuvvetlerin daha önemsiz olan yerlerinden oynatılmaması ve işe yarayabilecekleri Galatas cephesinde kullanılmaması, daha önce yapılan stratejik hataların devamı niteliğinde olmuştur (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 12; Davin, 1953: 316-319).

Galatas cephesinde gün boyunca şiddetli geçen mücadeleler yaşanırken Resmo'da durumun değişmediğini ve bir saldırı başlatılmadığını söylemek mümkündür. Ancak Kandiye'de en başından beri olduğu gibi mücadeleler devam etmiştir. Zira kasabanın ele geçirilmesinden sonra Alman kuvvetleri Kandiye'ye batıdan saldırılar gerçekleştirmiştir. Buradaki savunma görevini, 2 tabur halinde yeniden örgütlenilmiş olan İngiliz kuvvetleri Yunanlılardan devralmış ve başarı sağlamışlardır. Ayrıca Kandiye'nin güneyinde bulunan Knossos yolunun tutulması içinde mevzii oluşturulmuştur. Kandiye'nin batı ucunda kuvvetlendirilmiş mevziler ve havaalanının savunulması için tahkimat yapıları oluşturulmuştur. Ancak savaşın ilk gününden itibaren Kandiye'deki Alman kuvvetlerinin her geçen gün yerini daha da sağlamlaştırdığını söylemek mümkündür. Maleme'nin batı ve güneyi daha önce Alman kuvvetleri tarafından kontrol altına alınmıştır. Ancak Ringel'in 25 Mayıs için verdiği emirlere göre Kastelli'nin kuzey batısına doğru ilerleyen Alman birlikleri, burada ufak çaplı bir direniş ile karşılaşmış ve etkisiz hale getirmiştir. Wavell'in havada mümkün olan tüm yardımı sağlama sözünü Freyberg'e vermesine istinaden, gün boyunca İngiliz hava kuvvetlerinin savaş uçakları ortaya çıkmıştır. Ancak bu karadaki savaşın gidişatını etkilemekten oldukça uzak zayıf bir kuvvet olmuştur. Belki de çok geç kalınmış bir hareket olarak, Bristol, Blenheim ve Hurricane tipi bombardıman uçakları ile Maleme havaalanına saldırılar düzenlenmiştir. Luftwaffe ve R.A.F. arasındaki bu ufak çaplı hava savaşı sonucunda İngilizlere ait 7 uçak vurulmuştur. 8. Hava kolordusu, gün boyunca planlar dâhilinde olmak üzere kara birlikleri ile senkronize bir biçimde kritik mevziilere saldırılar gerçekleştirmiştir. Bununla beraber Girit'in güney denizinde oldukça seyrekleşen kruvazörlere rağmen Kandiye

Limanında tonaj kapasitesi yüksek yük gemileri tespit edilmiştir. Bu tespit sonrası 8. Hava kolordusuna ait uçaklar, isabetli atışlar ile savaşın başından beri olduğu gibi bu gemilerden bazılarını batırmayı başarmıştır. Esasen 8. Hava kolordusunun aynı isabetli atışları, gün boyunca kara mücadelelerinin yaşandığı Galatas ve Aliakmon dışında, Hanya ve Suda bölgesi üzerinde de gerçekleştirilmiştir. Zira Hanya bölgesindeki mühimmat depoları vurulurken, Suda bölgesindeki kritik hava savunma silahları da aynı isabetli atışlara maruz kalmıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 11-12).

4.8. Yedinci Gün: 26 Mayıs 1941

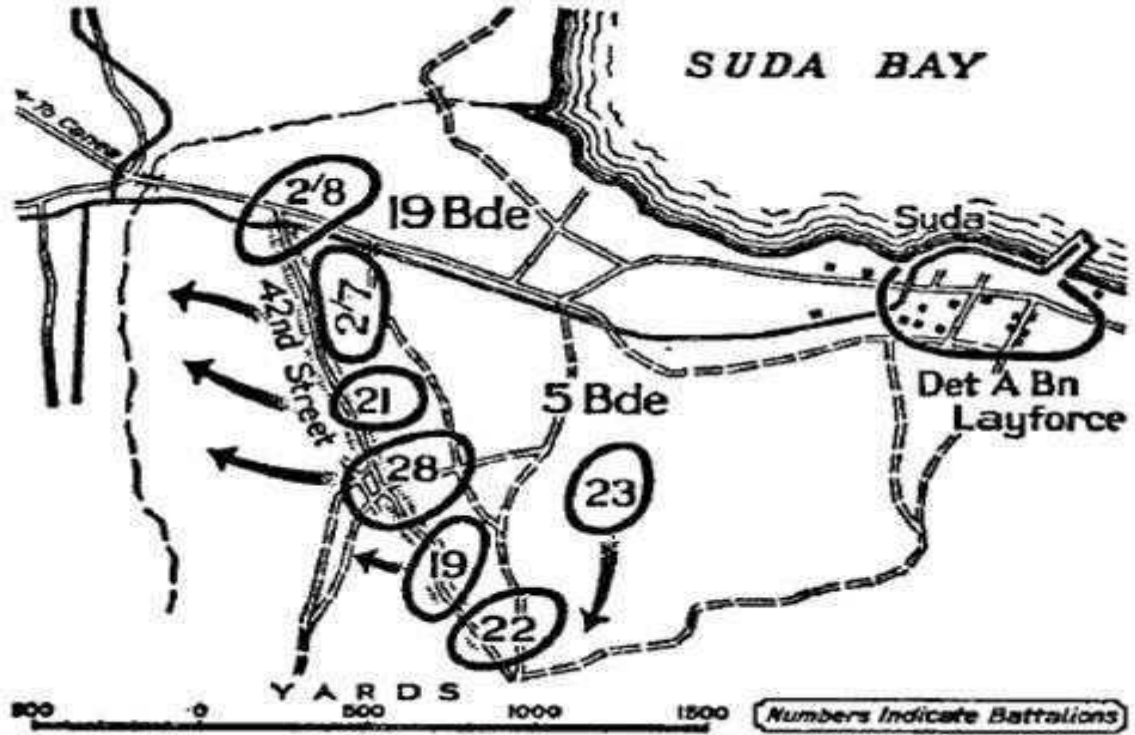
İngiliz savunmasındaki öncü birlikler olan Yeni Zelanda taburları, doğuda Hanya yollarına kadar geri çekilerek oluşturulan yeni hatta gece boyunca dönüş yapmış, kozmopolit bir güç olan yeni savunma düzenindeki yerini almıştır. 25 Mayıs günü akşam saat 21:00' da ise General Ringel, ertesi gün için Hanya ve hemen yakınındaki Suda bölgesine yönelik saldırı emirlerini vermiştir. Buna göre 3 bölüm halinde olan kuvvetlerinin, Galatas'ın işgali sonrası artık belirsiz olarak görmediği nihai sonuç için, Hanya'ya kanatlardan bir blok halinde çevreleyerek saldırılmasını planlamıştır. Bununla beraber mücadele öncesinde hava kuvvetleri aracılığı ile kara birliklerinin takviyeler ile güçlendirilmesi, sorunsuz ve planladığı şekilde gerçekleştirilmiştir. 26 Mayıs sabahında Alman hava kuvvetlerinin Hanya ve Suda bölgesi boyunca gerçekleştirdiği bombardımanlar, önceki günlerde olduğu gibi benzer bir şekilde sonrasındaki ana saldırının başlayacağını müjdelemiştir. Zira tüm kamp, kışla ve ordugâhlara, uçaksavar mevzilerine ve sinyal istasyonlarına saldırılar düzenlenmiş, Hanya'nın iletişim ağı da kesilmiştir. Esasen Hanya ve Suda bölgesi 7 gündür maruz kaldığı bu bombalama operasyonlarından fazlasıyla nasibini almış ve yıpratılmıştır. Hava saldırısından sonra karadaki ana saldırı, Hanya'nın çevrelenmiş tüm mevzilerinden saat 09:00 itibariyle başlatılmıştır. Adanın batı bölgesinde Hanya için harekete geçen Alman kuvvetleri, öğle saatine kadar olduğu gibi öğleden sonrada, savunmayı itmeyi başararak her kanattan ilerlemeye ve savunma noktalarını ele geçirmeye devam etmiştir. Nitekim kara kuvvetlerinin bu ilerleyişi, dalış bombardıman uçaklarının gün boyunca alçak irtifada uçarak hedeflere yaptığı saldırılar ışığında gerçekleşmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 13-14; Davin, 1953: 330-333).

26 Mayıs boyunca engellenemeyen Alman ilerleyişi, Hanya önündeki hatlarda öncü birlikler tarafından tutulmaya çalışılırken, cephele arkasında, daha büyük bir durumu hesaba katmanın verdiği zorunluluklarla sert kararlar alınmak zorunda kalınmıştır. Zira karşı konulmaya çalışılan Alman saldırılarının ağırlığına daha fazla dayanılması beklenmemiştir.

Buna istinaden Hanya önlerinde geri çekilerek oluşturulmuş yeni hattın acil güvenliğinin sağlanması için, yakındaki Suda bölgesinde bulunan kuvvetler bu yeni hatta çekilmiş, savunmanın daha dirençli hale getirilmesi amaçlanmıştır. Esasen General Freyberg, artık Girit Adası'nın kaybının sadece bir zaman meselesi olduğu sonucuna varmıştır. Zira General Wavell'a bu görüşünü ve genel durumu belirten bir mesaj göndermiştir. Bu mesajında, Hanya ve Suda körfezindeki birliklerin dayanıklılıklarının son sınırına ulaştığı ve Başkomutanların ada için ne karar verirse versin durumun umutsuz olduğunu belirtmiştir. Girit'teki donanımsız ve hareketsiz kalan gücün, son 7 gündür maruz kaldığı yoğun bombalamaya daha fazla karşı koyamayacağını söylemiştir. Hanya ve Suda sektörlerinin olası şekilde bertaraf edilmesini halinde, Resmo ve Kandiye'nin de aynı yöntemlerle kaçınılmaz olarak aynı sonu paylaşacağını öngörmüştür. Zira Suda Körfezinin 24 saat içerisinde, hava saldırıları sebebiyle yanmasını muhtemel görmüştür. Bununla beraber kayıp ve ağır yaralıların fazlalığını, ulaşımdan yoksun hale gelinmesini ve ağır silahların kaybedilmesini eklemiştir. En önemli ve son olarak; geri çekilme ve tahliye kararına hemen karar verilirse, birliklerin hepsinin olmasa da belirli bir kısmının, adadan çıkarılmasının mümkün olacağını mesajında belirtmiştir (Long, 1953: 247; Davin, 1953: 339-340).

Tümgeneral Puttick, Hanya önündeki yeni çizgide oluşturulan savunmanın, çevrelenmiş şiddetli Alman saldırıları karşısında uzun süre ayakta durmayacağını öngörmüştür. Nitekim Yeni Zelanda, Avustralya ve tükenmiş Yunan tugaylarının çizgideki pozisyonlarını koruyamayacağından emin olmaya başlamıştır. Zira daha fazla çekilmenin er ya da geç gerçekleşmesi, General Freyberg tarafından da aşikâr bir durum olarak değerlendirilmiştir. Hanya önündeki mücadele devam ederken Tümgeneral Puttick, tüm zorlu şartlara rağmen komutanlarına başarılı bir savunma gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Ancak artık talihsiz olarak geri çekilmek zorunda kaldıklarını ve Hanya'dan uzaklaşarak, Suda'ya doğru ilerlemenin mecbur olduğunu mesaj yoluyla iletmiştir. Bu çekilmeler esnasında Suda Körfezi'nin başında bir koruma kuvveti kurulması da planlanmıştır. Ancak General Freyberg, gece saatlerinde Suda Körfezi'ne 2 muhrip ile yapılacak olan 80 ton yiyecek ve mühimmat takviyesinin gerçekleşmesine kadar, savunma hattının tutulmaya devam edilmesine karar vermiştir. Suda bölgesine çekilmesinden sonra ise ileri bölümlerin artık Suda da olacak olmasına istinaden, bu bölümlere Puttick yerine Tümgeneral Weston'ın komuta etmesine karar vermiştir. Esasen geri çekilmenin büyük çoğunluğu emredildiği gibi gece yarısından sonra başlasa da yoğun Alman saldırıları ve iletişim sorununun, emir komuta sisteminde sorunlar yarattığını ve öncesinde de bazı çekilmeler yaşandığını söylemek mümkündür. Zira General Freyberg'in gecikmiş olan çekilme emri gece 01:45 Puttick'e ulaşabilmiştir. Buna

göre gece boyunca çekilmelerin devam ettiği Suda önlerindeki kuzeyden güneye inen 42. Cadde, yeni savunma hattı olmuştur (Long, 1953: 248-250; Davin, 1953: 341-343).

Harita 10: Suda önlerinde kurulmuş yeni savunma hattı 42. Cadde. Bknz. (Long:1953: 252).

26 Mayıs günü boyunca Hanya önündeki mücadele sürerken ve henüz gece boyunca gerçekleşecek olan geri çekilmeler başlamadan, Girit'in doğusunda Kandiye sektöründe de durum Almanlar lehine güçlenmeye devam etmiştir. Nitekim batı sektöründe Maleme'de ana saldırı için takviyeler yapıldığı gibi, Kandiye'ye de önemli takviyeler yapılabilmektedir. Amaç adanın batısındaki ilerleyiş sürerken, aynı anda doğuda, Kandiye'de de kuvvetleri yoğunlaştırmak olmuştur. Buna istinaden Kandiye'nin batısında ve havaalanının doğusunda bulunan birliklerin mücadele gücü, 26 Mayıs sabahı boyunca gerçekleşen takviyeler ile arttırılmıştır. Havaalanı Alman ağır silahlı birliklerin etkisi altında kalırken, İngiliz ileri kuvvetleri alçaktan uçan uçakların saldırıları ile eş zamanlı olarak kuşatılmıştır. Ancak gün boyunca Kandiye'deki tek ciddi saldırı bununla sınırlı kalmıştır. Zira Kandiye pozisyonunun tutularak güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Adanın doğu sektöründe bulunan ve bir diğer mücadele alanı olan Resmo'daki durumun 26 Mayıs'ta da sabit kalarak değişmediğini, ancak engellenemeyen Alman ilerleyişi sebebiyle Suda bölgesinden sonraki ana hedef olma ihtimali ile bölgenin öneminin arttığını söylemek mümkündür. Girit denizinde ise Alman savaş uçakları ile İngiliz donanması arasındaki mücadele, savaşın başından beri olduğu gibi devam

etmiştir. İngiliz savaş ve yük gemileri zaman zaman takviyeler yapmayı ve Suda bölgesindeki denize hâkim olmayı başarsa da her geçen gün verilen kayıplar, akıllarda donanmanın ne zaman geri çekileceğine dair soru işaretleri oluşturmuştur. Zira Alman uçakları 26 Mayıs gününde de deniz keşfine çıktığında, Girit'in güneyinde 3 destroyer tarafından korunan 8 bin tonluk bir yük gemisini tespit edip batırmıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 13-14).

Wavell, General Freyberg'in adadan gönderdiği umutsuz mesajı, karargâhına ulaştığında görerek cevaplamıştır. Buna göre 27 Mayıs'tan sonra Suda Körfezi'nin tutulmasının mümkün olmaması durumunda, Freyberg'in 27 Mayıs gecesi geri çekilmeleri karşılamak için en taze kuvvetlerini kullanmasını ve Resmo'daki birliklere katılmasını uygun görmüştür. Nitekim Almanların daha doğuya doğru ilerlemesinin engellenmesini önermiştir. Bu şekilde Girit savunmasının bir süre daha dayanacağını mümkün görmüştür. Bu planın gerçekleştirilmesi için ise, önerilerini gönderdiği takdirde Freyberg'e yardım etmek için elinden geleni yapacağını bildirmiştir. Ancak Wavell'in bu mesajı Freyberg'e 26 Mayıs'ın gecesinde, geç saatlere kadar ulaşmamıştır. Freyberg ise 26 Mayıs akşamı 22:00'da 42. Caddede bulunan Weston'un merkezine giderek, adanın kaderine dair önemli karar ve planlarını paylaşmıştır. Buna göre 27 Mayıs akşamına kadar, Suda önündeki yeni hatlarda durulacağını, ancak gece boyunca tüm birliklerin Sfakia'ya çekileceğini ve en son gelen komando kuvvetlerinin ise arka koruyucu rolde olacağını bildirmiştir. Esasen Sfakia (İsfakiye), Suda bölgesinden adanın en güneyine doğru inilmesi ve buraya çekilebildikten sonra kıyıdan tahliye edilmek anlamına gelmekteydi. Adadaki komuta yetkisine sahip Freyberg bu kararını açıkladıktan sonra, Suda Körfezine konvoyla birlikte ulaştırılabilen malzeme ve mühimmatın 10 ton kadarının, ertesi gece Resmo'ya ulaştırılması için emir vermiştir. Bunun için donanmadan motorlu bir deniz aracı ayarlanmış ve Suda Koyu'nda ertesi gece harekete geçmesi için saklanmıştır. General Freyberg bu şekilde tüm planlarını uygulamaya koyup kendi komuta merkezine döndüğünde, General Wavell'in Kahire'den kendi mesajına gönderdiği cevabı almıştır. Ancak bu cevabı “cehaleti gösteren yararlı bir tavsiye” olarak değerlendirmiştir. Zira Resmo'ya giden yol bloklarındaki Alman kuvvetleri ve yeni Alman takviyelerinin farkında olunmadan yapılan bir öneri olarak görmüştür. Wavell'in mevcut durumu bulunduğu Mısır'dan yeterince anlamadığını düşünen Freyberg, aynı gece saat 01:00'da net bir mesaj göndermiştir. Resmo'nun gıdasız ve mühimmatsız olduğunu, Maleme-Suda arasındaki silahların çoğunun ise araç ve ulaşım sorunları sebebiyle kaybedildiğini belirtmiştir. Sahip olunan kuvveti kurtarabilmenin tek yolunun Sfakia'ya çekilmek olduğunu ve hava desteği olmadan ancak bu şekilde hayatta kalılabileceğini bildirmiştir. Onun Resmo planının söz konusu olamayacağını ve tek umudun; seçilen sahillere

geri çekilmek, düşmanın uçaklarından gündüzleri saklanmak ve geceleri yürümek olduğunu eklemiştir. Bu nedenlerle planının, Sfakia'ya çekilmek ve giderken bir arka koruma gücü oluşturmak olduğunu söylemiştir. Geri çekilmeyi karşılamak için ise Wavell'dan daha fazla komando kuvveti ayarlamaya çalışmasını ve Sfakia'ya göndermesini istemiştir (Davin, 1953: 364-366; Long, 1953: 254).

Esasen General Freyberg, Wavell'dan aldığı cevaptaki önerilere göre planını değiştirip doğu sektörü için Resmo'ya çekilme kararı alsaydı, İngiliz kuvvetleri kaçınılmaz olarak daha tehlikeli senaryolar ile karşı karşıya kalacaktı. Zira tahliye için tek olasılık, bulunacakları Resmo veya oradan güney limanlarını kullanmak olacaktı. İlk alternatif olan Resmo'dan tahliye, Girit'in kuzey denizinde donanmayı hava saldırısının tüm tehlikelerine maruz bırakacaktı. İkinci alternatifte ise Resmo'dan güney sahillerine çekilme daha zor bir iniş gerektirecek ve Almanlara geri çekilme rotalarını kesmek içinde bir şans verecekti. Nitekim ertesi gece olan, 27 Mayıs gecesine kadar Hanya ve Suda'yı savunmaya çalışmak bile, General Freyberg'in büyük bir risk alması anlamına gelmekteydi. Zira savunmanın güneyinde bulunan Yunan alaylarının dağıldıkları yerde, Almanların ilerleyerek güneye giden yolları kesmesini engelleyebilecek tek şeyin adanın coğrafi şartları olduğu, Freyberg açısından aşikâr bir gerçek olmuştur. General Wavell, Freyberg'den aldığı son mesaj üzerine Londra'ya gece saatlerinde bir telgraf göndermiştir. Girit'in son durumu hakkındaki bu telgraf, Churchill'ın alarma geçmesine sebep olmuştur. Churchill aldığı bilgi üzerine Wavell'a Girit zaferinin gerekli olduğunu ve bunun için adaya takviyeler yapmaya devam etmesi gerektiğini bildirmiştir. Ancak son takviye girişimlerdeki başarısızlık, birliklerin geri dönmek zorunda kalmasına sebep olduğu gibi hava saldırıları sebebiyle donanmanın da zarar görmesine sebep olmuştur. Nitekim Wavell'a göre başka kuvvetlerin adaya gönderilebilmesi, Girit'in batısındaki savaşın sonucunu etkilemeyecek ve bununla beraber muhtemel tahliyeyi de daha karmaşık hale getirecektir. 26 Mayıs gecesini boyunca, ertesi gün için alınan bu kritik karar ve planlamalardan sonra, şimdi Girit'teki savaşın sekizinci günü olacak 27 Mayıs gelişmelerinden bahsetmek yerinde olacaktır (Davin, 1953: 367).

4.9. Sekizinci Gün: 27 Mayıs 1941

Adanın Hanya bölgesinde savaşan Alman kuvvetleri için yapılan takviyelere, önceki günde olduğu gibi 27 Mayıs'ta da devam edilmiştir. Buna istinaden ağır silahlı dağ alaylarının her geçen gün sayısının artması, saldırı için yeni kuvvet bölünmelerini de beraberinde getirerek savunmanın işini her geçen gün zorlaştırmaya devam etmiştir. Nitekim gıda ve tıbbi malzeme takviyelerine de devam edilerek, Alman kuvvetlerinin tüm ihtiyaçları hava yoluyla

sızılmaya başlanmıştır. Zira Alman kuvvetlerinin şiddeti artan gücü, mevziilerin savunulmasını imkânsız hale getirmiştir. Nitekim öğleden sonra Alman saldırıları o kadar ağırlaşmıştır ki en ilerideki bu İngiliz kuvvetleri daha fazla dayanamayıp geri çekilmeye başlamıştır. Böylece Hanya'nın batısındaki son direniş sona ererek şehre giden yollar Almanlara açık hale gelmiştir (Davin, 1953: 371-372). Nihayetinde Alman kuvvetleri öğleden sonra Hanya'ya girmeye başlayarak, akşam saatlerine kadar da buraya tamamen hâkim olmuşlardır. Esasen Hanya'nın kontrol altına alınma görevi Albay Ramcke'nin paraşütçü kuvvetlerine bırakılırken, dağ alayları ise Suda'ya yönelmeye başlamıştır. Hanya etrafındaki İngiliz birlikleri yukarıya doğru, Akrotiri Yarımadasına geri püskürtülmüştür. İngiliz ileri kuvvetlerinin başarısızda olsa yaptıkları direniş, amaca uygun olarak Alman kuvvetlerinin tam ağırlığı ile 42. Cadde'deki yeni savunma hattına günün erken saatlerinde gelmesini engellemiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 15).

General Ringel'in emirlerine göre Suda körfezinin elde edilmesi ve ana savunma hattının geri itilmesi için Hanya'nın güneyinden Suda bölgesine doğru ilerleyen dağ alayları, 42. Cadde'deki ana savunma hattına ulaştığında, her iki taraf içinde şiddetli geçecek ve ağır kayıplar yaşanmasına neden olacak mücadele de başlamıştır. Hattı çevreleyen dağ alayları havan topları ile desteklendiği gibi, hava bombardımanı ile de eşzamanlı olarak hareket etmiştir. 42. Cadde'deki savunma mevzilerine bloklar halinde aynı anda çarpan Alman dağ alaylarının ileri unsurları, ilk etapta geri çekilmeye mecbur bırakılmıştır. İlk çarpışmada Alman blokları tutulabilse de zeytin ağaçları arasında süngülerle verilen sert mücadele, İngiliz kuvvetleri içinde oldukça yıpratıcı olmuştur. Esasen İngiliz kuvvetlerinin 42. Cadde'deki savunma pozisyonlarını oluşturmak için önceden gereken zamanı fazlasıyla bularak taburlarını gerektiği gibi konuşlandırması, Alman saldırısına ilk etapta karşı koyma fırsatını vermiştir. Bununla beraber arazilere mayın döşenmesi öncü birliklerin patlamalarla karşılaşarak geri çekilmesinde etkili olmuştur. Ana savunma hattı ile Alman kuvvetleri arasındaki 250-300 metrelik alanda, İngiliz kuvvetleri bu defa karşı saldırıya geçerek Alman kuvvetlerini daha geriye püskürtmeye çalışmıştır. Ancak maruz kaldıkları yoğun Alman ateşi karşısında önemli bir ilerleme kaydetmeseler de ana savunma hattına yapılan saldırıyı öğleden sonrasına kadar pasifize etmeyi başarmışlardır. Savunma hattındaki İngiliz öncü kuvvetlerinin agresif saldırılarının, Alman kuvvetlerini akşama kadar saldırgan olmaktan uzak tuttuğunu söylemek mümkündür. Nitekim Alman kuvvetleri gece yarısından önce ve sonrasına kadar, maruz kaldıkları karşı saldırıları yenerek bulundukları mevziileri ehemmiyetli bir şekilde tutmaktan ve sert bir pozisyon oluşturmaktan tatmin olmuştur (Davin, 1953: 376-379; Long, 1953: 254-255). Bununla beraber savunma hattının üstündeki Suda körfezinin kuzey ucunda

ise Alman kuvvetleri yaklaşık 1,5 km kadar ilerleme sağlayabilmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 15).

İngiliz ileri kuvvetleri olan 5. ve 19. Tugay savunma hattını kesintisiz olarak tutarken, 42. Cadde'nin arkasında Sfakia'ya olacak çekilmeyi kademeli ve düzenli hale getirmek için gece yarısına kadar büyük ve zorlu bir operasyon sürdürülmüştür. Ancak bu operasyon yürütülmeye başlamadan evvel Girit'in tahliye edilmesine dair olan gelişmeler üzerinde durmak yerinde olacaktır. Nitekim General Freyberg Girit'in terk edilmesi için beklediği emri öğleden sonra alabilmiştir. Aslında General Wavell, Freyberg ile önceki gece olan mesajlaşmalarına istinaden, 27 Mayıs sabahı saat 09:30'da Londra'da bulunan Churchill'a bir telgraf göndermiştir. Buna göre Alman hava üstünlüğünün uzun süreli savunma ve yönetimi imkânsız hale getirdiğini ve Girit'e takviye yapma imkânı bulunmadığını açıklamıştır. General Freyberg'den aldığı mesajı bildirerek, güçlerin tek şansının gece boyunca güney sahillerine çekilmek olduğunu, Resmo'un mühimmatsız ve gıdasız, Kandiye'nin ise kuşatıldığını söylemiştir. Girit'in artık tutulamayacağını kabul edilmesi gerektiğini ve askerlerin mümkün olduğu kadar geri çekilmesi gerektiğini söyleyerek mesajını bitirmiştir. Bu mesaj Londra'dan saat 19:30'da yanıt alabilmiştir. Wavell'a Girit'in derhal tahliye edilmesi ve mutlak önceliğin askerlerin kurtarılması olduğu emredilmiştir. Bununla beraber Amiral Cunningham'a tahliyenin deniz yoluyla gerçekleşeceği ve bu tahliyeye müdahale edilmesinin önüne geçilmesi gerektiği bildirilmiştir. Ancak Wavell kaçınılmaz olan bu cevabı almadan çok önce saat 15:50'de Freyberg'e Girit'in tahliye edilmesini emrettiği mesajını göndermiştir. (Davin, 1953: 389; Long, 1953: 254).

Freyberg tahliye mesajını alır almaz Resmo için orada bulunan Albay Campbell'a bir mesaj göndermiştir. Buna göre; Girit'in tahliye edileceğini, 28 Mayıs'ı 29'a bağlayan gece çekilmeleri gerektiğini ve Almanların atlatılabilmesi için çekilmeye arka kuvvetler bırakarak ve geceleri hareket edilerek başlanmasını emretmiştir. Gemilerle tahliye edilecekleri yerin Resmo'nun en güney ucundaki Plakias Koyu olduğunu ve buranın Almanlardan gizlenerek 31 Mayıs'ı 1 Haziran'a bağlayan gece orada olmaları gerektiğini belirtmiştir. Adanın batısında birleşmiş halde bulunan Maleme, Hanya ve Suda kuvvetlerinin kurdukları yeni savunma hattından bu gece (27 Mayıs'ı 28'e bağlayan gece) Sfakia'ya çekilmek için harekete geçeceklerini de bildirmiştir. Son olarak Resmo'daki savunmanın başarılı olduğunu ancak tahliyenin Almanların ezici hava üstünlüğünden kaynaklandığını eklemiştir. Ancak bu mesaj iletişim sorunundan ötürü aynı gün gönderilememiştir. Freyberg'in ise ertesi güne kadar bu mesajın iletilemediğinden haberi olmamıştır. Esasen Resmo'da komuta göreviyle bulunan Albay Campbell'ın, daha önce aldığı bilgilere istinaden vakıf olduğu durum, tahliyenin

muhtemel olduğu ve güney sahillinden gerçekleşecek olduğudur. Nitekim Campbell beklediği tahliye mesajını ertesi gün Orta Doğu Genel Merkezi'nden alabilmiştir. Bununla beraber Resmo garnizonunun kötü şansı, savaşın başından beri olduğu gibi 27 Mayıs'ta da devam etmiştir. RAF kuvvetlerinin gece boyunca Resmo'ya olan mühimmat ve gıdaları düşürme girişimi, işaret fişeklerinin olmaması sebebiyle havaalanının yerini bulamamalarından ötürü başarısız olmuştur (Davin, 1953: 390). Resmo'daki savaş bölgesinde ise gün boyunca yeni bir gelişme yaşanmamıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 15).

Kandiye'de komuta göreviyle sorumlu Tuğgeneral Chappel, Alman kuvvetleri karşısında her geçen gün olduğu gibi 27 Mayıs boyunca da zor durumda kalmıştır. Nitekim mühimmatın giderek azalması karşısında Alman kuvvetlerinin sahip olduğu tüm silah ve savaş gücü her geçen gün artarken, bu artışın nihai bir saldırı için olduğu açık bir durum haline gelmiştir. Kandiye için tek beklenti ise savunma pozisyonlarının tutulabilmesi olmuştur. Çok sayıdaki silahlı milisin Alman askerlerine karşı verdikleri katı mücadele ise devam etmiştir. Freyberg 27 Mayıs'ta, Kandiye'ye de iletişim hatlarının zarar görmesinden ötürü Girit'in tahliye edilmesi emrini verememiştir. Ancak Orta Doğu Genel Merkezi Resmo için olduğu gibi, tahliye emirlerini 28 Mayıs gecesi Kandiye'ye de göndermiştir. Buna göre; 29 Mayıs gecesi Kandiye Limanı'na savaş gemileri ve muhripler gönderileceği ve gece 03:00'a kadar tahliye yapılacağı, Kandiye'nin güneyinde bulunan arka kuvvetlerin ise en güneye Tymbaki sahiline gitmek zorunda olarak, oradan tahliye edilecekleri bildirilmiştir. Buna istinaden Tuğgeneral Chappel, bundan sonrası için birliklerini tahliye ve çekilme için hazırlayarak çevresini elinde tutmaya çalışmıştır (Davin, 1953: 387-388; BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 15).

Girit'in batısındaki kuvvetin gece yarısı başlayan Sfakia'ya çekilme operasyonu, tüm zorluklar ile sabaha kadar sürmüştür. Bundan evvel çekilmenin korunmasını sağlamak amacıyla Sfakia güzergâhında koruma mevziileri oluşturulmuştur. Zira bunlardan en önemlisi kuşkusuz güneydoğudan Sfakia yoluna ilerleyebilecek Alman dağcı kuvvetlerine karşı oluşturulan Stilos bölgesindeki mevzii olmuştur. Güneye inen yolu dolduracak ana sütunu korumaya hazır bu mevzii, Yeni Zelanda taburları ile oluşturulmuştur. Suda bölgesinde kurulmuş 42. Cadde'deki savunma hattının arkasından Sfakia'ya giden yol, dik tepeler ve dağlardan geçilmesini gerektiren oldukça zorlu ve dar bir güzergâha sahip olmuştur. Sabahın ilk ışıklarına kadar devam edecek bu çekilme hareketini, karşı karşıya kalınan zorluklar sebebiyle askerler, Hz. İsa'nın çile yoluna (Via Dolorosa) benzetmişlerdir. Nitekim hareket halindeki kitlelerin düzensizliği ve dağınıklığı ile beraber yaşanan kontrol eksikliği, General Freyberg'in yaşadığı onlarca savaşa rağmen kendi deyimiyle “unutmayacağı bir anı” haline

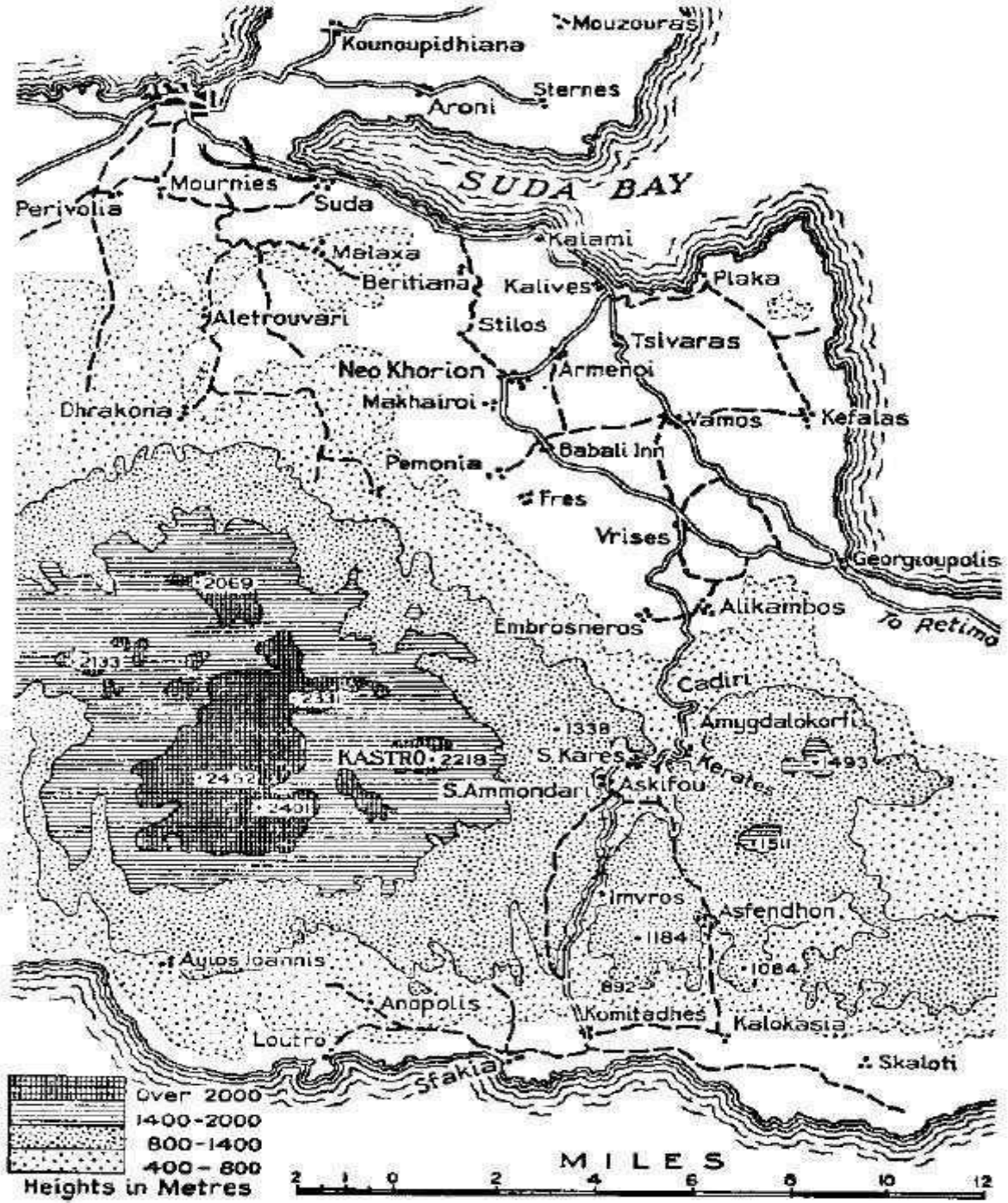
gelmiştir. Bununla beraber General Freyberg, Wavell'a bir mesaj göndererek, ertesi sabah Sfakia'a da koruma amaçlı asker bulmayı umduğunu belirtmiştir. Donanma subayları ise bir tahliye planı oluşturarak Amiral Cunningham'ı gidilecek sahiller ve orada bulunacakları zamanlar hakkında sayıları ile beraber ayrı ayrı bilgi vermiştir. Bu plana göre Sfakia sahilinden; 28 Mayıs gecesi 1000 asker, 29 Mayıs gecesi 6000, 30 Mayıs gecesi 5000, 31 Mayıs gecesi 3000 askerin tahliye edilmesi planlanmıştır. Bunun yanı sıra Resmo garnizonundan 1200 askerin Plakias Koyu'ndan 31 Mayıs gecesi tahliye edilmesi öngörülmüştür. Bahsedildiği üzere Kandiye kuvvetlerinin denizden gerçekleştirilecek tahliyesi de bölge limanı ve güney kıyısındaki Tymbaki'den yapılacaktır. Girit'teki savaşın yeni bir aşaması başlarken, İngiliz donanması artık ada için denizden gerçekleşecek bir işgali önlemeye odaklanmak yerine, Girit'in güney sahilleri ile İskenderiye arasındaki tehlikeli denizlerde askerleri taşıyacak ve onlara eşlik edecek savaş gemileri bulma sorununa odaklanmıştır. Amiral Cunningham'ın karargâhına RAF'a ait bir irtibat subayı gönderilerek, şimdiye kadar yetersiz olan hava korumasının, en azından tahliye aşamasında gene yetersiz olsa da donanmaya koordineli bir destek sağlanması amaçlanmıştır (Long, 1953: 255; Davin, 1953: 384-391). Esasen 27 Mayıs, İngiliz donanmasının Alman hava üstünlüğü karşısında en çok zarar gördüğü günlerden birini teşkil etmiştir. Zira Alman hava kuvvetleri, 8. Hava Kolordusuna ait bombardıman uçakları ile Girit denizinde, özellikle Suda Körfezine yakın çok sayıda ticari yük ve savaş gemisine ağır hasar vererek, bir kısmını batırmayı da başarmıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 16).

4.10. Geri Çekilme ve Girit'in Tahliye Edilmesi (28 -31 Mayıs 1941)

Almanlar açısından 26 ve 27 Mayıs gelişmeleri büyük bir başarı olarak görülüp General Ringel'in karargâhında sevinçle karşılanmıştır. Nitekim Maleme'den sonra Girit'in adeta başkenti konumundaki Hanya ele geçirilmiş, hemen batısındaki Suda'nın elde edilmesi ise sadece kısa bir zaman meselesi olmuştur. Savaşın başından beri kaydedilen bu ciddi ilerleme, adanın batısına tamamen Almanların hâkim olduğu, bundan sonra ise Ada'nın doğu yarısındaki mücadelelerin sürdüğü Resmo ve Kandiye'nin, ana hedef haline geldiği anlamına gelmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 17). Zira General Ringel verdiği emirlerinde, Suda'nın tamamen ele geçirilmesinden sonra hız kesilmeden, Resmo ve ardından Kandiye üzerine gidilmesini istemiştir. Buna göre 28 Mayıs için ilk etapta Resmo'da savaşan Alman kuvvetlerinin rahatlatılması ve bunun için en taze güçlerin kullanılmasını emretmiştir. Adanın batısından yapılan daha fazla takviye ile dağ alayları ve topçu kuvvetlerinin Suda'dan Resmo'ya doğru, Suda körfezinin güneyinden hareket edecek dağ alayının ise Stilos

kavşağından geçerek Resmo'ya güneyden ulaşması emredilmiştir. Ramcke'nin paraşütçü kuvvetlerine Hanya'nın temizlendikten sonra Maleme'ye kadar olan kıyıların korunması görevi verilirken, Albay Heidrich'in taburlarına ise Akrotiri Yarımadası'nın temizlenmesi ve kontrol altına alınması görevi verilmiştir. Esasen General Ringel'in İngiliz kuvvetlerinin geri çekilme yönünü tahmin edememesi, İngiliz tahliyesinin kaderini etkilemiştir. Zira ana gücün Sfakia'ya, güneye doğru ilerlediğini fark etseydi, güçlü kuvvetlerini Resmo'ya yapacağı gibi kolayca Sfakia'ya da taşıyabilirdi. Bu durum Alman istihbaratının tüm hava kontrolünü elinde bulundurmasına rağmen, zayıf kaldığını gözler önüne sermiştir. Bununla beraber İngiliz kuvvetlerinin Yunanistan anakarasında olduğu üzere, Alman uçak seslerini duydukları anda kaybolma ve geceleri ani hareket etmek gibi zorunlu alışkanlıklar edinmiş olmaları, keşif uçaklarının istihbarat sağlama konusunda işini zorlaştırmıştır (Davin, 1953: 392-393).

28 Mayıs sabahına kadar Suda'daki ana kuvvet ayrılarak Sfakia'ya tırmanan yol boyunca dağıtılmış gruplar halinde ilerlemiştir. Nitekim sabaha kadar devam eden çekilme hareketinde yol boyunca Askifou Ovası'ndan geçilerek birkaç kilometre sonrasında Sfakia ve ardından sahillere ulaşılabilmiştir. Ancak General Freyberg yoğun bir çekilme hareketinin yaşandığı bu dağ yolu arkasında, kuvvetlerinin bir dizi arka koruma mevziisi oluşturmalarını ve bu mevzilerin tutulmasından sonra ise buradan koparak en nihayetinde tahliye edilmelerini planlamıştır. General Freyberg, 28 Mayıs sabahı karargâhını Askifou Ovası'nda kurmuş olan General Weston'a, Girit'in batı kesimindeki tüm birlikleri komutası altına alan bir emir göndermiştir. Buna göre Sfakia'ya inen yolda, Askifou Ovası'nda 29 Mayıs akşamına kadar, çekilmelerin arka koruması için bir savunma mevziisi oluşturmalarını istemiştir. Bununla beraber 42. Cadde'deki ana savunma hattını tutmuş ileri birlikler olan 5.Yeni Zelanda ve 19. Avustralya Tugayları, Suda körfezinden uzak olmayan Beritiana ve Babali bölgelerinde konuşlandırılmıştır. Zira bu bölgelerde oluşturulan mevziiler ile yukarıdan aşağıya doğru inen Beritiana-Stilos-Babali savunma çizgisi meydana getirilmiştir. Bununla beraber bahsedildiği üzere çok daha güneyde olan Askifou ovasında Weston tarafından, çekilen ana kuvvet için dağ yolunun arkasında bir arka koruma hattı oluşturulmuştur. Alman General Ringel ise bahsedildiği üzere İngiliz savunma gücünün ana gövdesinin Sfakia'ya çekildiğini fark etmeyerek, 3 dağ alayından oluşan önemli bir kuvvetini Resmo'ya doğru iterken, yalnızca 1 dağ alayını Sfakia hattına göndererek Resmo'yu güneyden de çevrelemek istemiştir. Buna istinaden şimdi İngiliz kuvvetlerinin çekilirken oluşturduğu arka mevziler, 28 Mayıs sabahında Alman kuvvetlerinin mühim bir kısmı ile karşı karşıya kalmayacaktır. Zira taze kuvvetlerle desteklenmiş ana kuvvetin, Resmo'ya Suda üzerinden ilerleyerek baskı yapması amaçlanmıştır (Long, 1953: 295-297).

Harita 12: Suda'nın güneyinden itibaren Sfakia'ya inen yol ve bu yol boyunca uzanan önemli mevzii ve adı geçen bölgeler. Bknz. (long, 1953: 296).

Alman kuvvetleri 28 Mayıs şafağından hemen önce harekete geçerek saat 06:00'da Beritiana'ya ulaşarak 2 saat içinde kuşatmayı başarmıştır. Buradaki İngiliz kuvvetleri geriye püskürtülerek Stilos'a kadar çekilmek zorunda kalmışlardır. Takviye yapılan ana Alman kuvvetleri ise mukavemetsiz bir şekilde Suda körfezi üzerinden Vamos bölgesine ulaşarak, Resmo'ya doğru ilerlemeye başlamıştır. Güneye doğru taarruz eden Alman kuvvetleri, Beritiana'dan sonra Stilos'a yönelerek burada karşılıklı kayıpların fazla olduğu ağır bir mücadele vermiştir. Nitekim İngiliz kuvvetleri bu defa daha arkadaki hat olan Babali'ye, öğle

saatlerinde çekilmek zorunda kalmıştır. Gün batımına kadar buradaki mücadeleler devam ederken, İngilizler akşam saat 21:15 itibariyle daha da güneyde olan Vrises'e geri çekilmeye mecbur kalmıştır. Vrises'de bir süre dinlenebilme şansı bulan İngilizler, güney yönündeki bu karşı konulamayan Alman ilerleyişi sebebiyle Brosnero'ya ilerleyerek oradan Cadiri'ye yönelmiştir. Gece boyunca devam eden bu zorlu yolculuktaki amaç ise Askifou Ovası'ndaki dağ yolunu arkadan koruyan ana mevziye, şafak vaktine kadar ulaşabilmek olmuştur. Nitekim bu yorgun ileri kuvvetlerin günün erken saatlerinde komutanlarından aldıkları emir de mecburi olarak geri çekilmeleri olmuştur (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 17; Long, 1953: 295-297).

28 Mayıs boyunca Resmo savaş bölgesinde, stabilize halde herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Nitekim Suda körfezinden doğuya, Resmo'ya doğru ilerleyen Alman kuvvetleri bu uzun güzergâhta Resmo'daki paraşütçü kuvvetleri ile gün içinde bağlantı kurmamıştır. Kandiye'de bulunan Tuğgeneral Chappel ise birliklerine önceki gün tahliye emirlerini vererek 28 Mayıs boyunca da Alman kuvvetlerini saldırgan olmaktan uzaklaştırma niyetinde olmuş ve buna yönelik mücadeleler verilmiştir. Ancak Kandiye'de Almanların ele geçirdiği bölgelere, sabahın oldukça erken saatlerinde havadan önemli sayıda takviye kuvvet ve erzak bırakılması, bölgenin tamamen ele geçirilmesine yönelik önemli bir hazırlığın yapıldığını göstermiştir. Chappel ise akşam 22:00 itibariyle tutulan bir hat boyunca çekilmeye başlayarak önceki gün ulaşan tahliye emrindeki programa göre hareket etmiştir. Zira bu programa göre o gece Kandiye'den 4000 askerin tahliye edilmesi öngörülmüştür. Kandiye'den yapılacak bu önemli tahliye için Orion, Ajax, Dido ve 6 destroyer, sabah saatlerinde muhripler ile birlikte İskenderiye Limanı'ndan konvoy halinde yola çıkmıştır. Alman hava kuvvetleri saat 17:00'da yaptığı bir hava saldırısı ile Ajax kruvazörüne hasar vermiş ve bu kruvazör hava karardıktan sonra İskenderiye Limanı'na geri dönmek zorunda kalmıştır. Ancak gemilerin geri kalanı 23:00'dan sonra Kandiye açıklarına ulaşmış ve muhripler buradaki limana girmiştir. Askeri feribotlarında kullanıldığı tahliye hareketinde muhripler ile kruvazörlere de asker taşınmıştır. Kandiye için oluşturulan tahliye programına uyularak o gece saat 03.00 kadar tahliye işlemi tamamlanmıştır. Zira gerideki hattı tutan bir müfreze dışında neredeyse Kandiye'deki tüm güç konvoyla birlikte İskenderiye Limanı'na doğru yola çıkmıştır. Bununla beraber tahliye programında da bahsedildiği üzere aynı gece Sfakia'ya saat 22:00'da ulaşan 4 muhrip (Napier, Nizam, Kelvin ve Kandahar), içinde yaralılarında olduğu yaklaşık 1000 askerin tahliyesini gerçekleştirerek gece saat 03:00'da Sfakia'dan ayrılmıştır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 17-18; Davin, 1953: 412-413; Long, 1953: 297-298).

28 Mayıs'da Kandiye ve Sfakia'dan yapılan ilk tahliyeler dışında, Sfakia kıyısından ertesi gece yapılacak ilk büyük çaplı tahliye içinde hazırlıklar yapılmıştır. Nitekim 28 Mayıs'ta; Phoebe ve Perth, Kalküta ve Coventry kruvazörlerinden oluşan bir kuvvet, Glengyle nakliye gemisi ve 3 destroyer, ertesi gece (29 Mayıs'ı 30 Mayıs'a bağlayan gece) Sfakia'dan gerçekleştirilecek büyük çaplı tahliye için, saat 21:00'da İskenderiye'den ayrılmıştır. Bununla beraber aynı tahliye için hazırlıklar, Sfakia kıyısında da devam etmiştir. Görevlendirilen subaylar toplanma alanları, gemilere biniş yapılacak noktalar ve tahliyesi gerçekleştirilecek kuvvetleri belirleyerek yoğun bir çaba içinde olmuşlardır. Ancak İngiliz kuvvetlerine ait yaşanan çaba ve hazırlığın en kritik yeri, kuşkusuz Askifou Ovası'ndaki arka koruma hattında yaşanmıştır. Zira güneyden ilerleyen Alman kuvvetlerinin 29 Mayıs günü öğleden sonra buradaki ileri kuvvetler ile temas kurması öngörülmüş, buna istinaden hattın arkasında yeni kuvvet bölünmeleri organize edilmiştir. Esasen tahmin edildiği üzere 29 Mayıs sabahında Askifou Ovası'nın girişini tutmakta olan İngiliz ileri kuvvetleri, saat 07:00 itibariyle burada bir Alman ilerlemesi ile karşı karşıya kalmıştır. Ancak ileri kuvvetlerin öğleden sonraya kadar geri çekilmeleri ve Alman kuvvetlerin ihtiyatlı davranmaları, önemli bir mücadele yaşanmamasına sebep olmuştur. Esasen İngiliz ileri kuvvetlerine verilen rol, ağır bir saldırı altından kalmadan olabildiğince tahliye sürecinin güvenli bir şekilde tamamlanması sağlamak ve ön mevziilerdeki pozisyonlarını bu amaçla tutmak olmuştur. Buna istinaden önceki günlerde olduğu gibi, günün geç saatlerine kadar geriye doğru çekilmeler devam etmiştir. Zira Askifou Ovası'ndaki girişi tutan kuvvetlerin geri çekilmesi ile beraber, burada oluşturulmuş olan arka koruma hattı da ovanın en güney ucuna, Komitadhes'e kadar aşağı çekilmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 19; Davin, 1953: 421-422; Long, 1953: 298-299).

Resmo garnizonu için 29 Mayıs, en zor günlerden birini teşkil etmiştir. Nitekim Hanya ve Kandiye ile iletişim kurulamadığı gibi İskenderiye'den de güvenlik sorunları gibi nedenler ile net bir bilgi alınamamıştır. Bununla beraber şafak vaktinde, Mısır'dan kalkan bir uçakla atılan sınırlı mühimmat ve gıda, yalnızca ertesi güne yetecek kadar olması itibariyle beklentilerin oldukça altında kalmıştır. Esasen savaşın başından beri mühimmat ve gıda sıkıntısına alışmış Resmo garnizonu için günü en dayanılmaz hale getirecek gelişme akşam saatlerinde ortaya çıkmıştır. Zira Suda'dan Resmo'ya doğru ilerlemekte olan Alman kuvvetlerinin ana bölümü, akşam 21:30'da Resmo'daki İngiliz kuvvetleri tarafından görülmeye başlanmıştır. Başlayan Alman saldırıları karşısında Albay Cambell her ne kadar kuvvetlerine karşı koyarak dayanmalarını emretse de saat 23:00'a kadar doğuya doğru geri çekilmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Arka koruma mevziisi bırakılarak sabaha kadar daha doğuya doğru, Kandiye yönünde çekilme hareketi devam etmiştir. Alman kuvvetleri

Resmo'ya ulaştığında, beklediğinden daha az bir direnişle karşılaşmış ve ilerleyerek buradaki paraşütçü birlikler ile de bağlantı sağlamıştır. Ancak Resmo'daki İngiliz kuvvetleri ada içinde farklı bir nokta ile iletişim sağlayamadığı gibi deniz kuvvetlerinin ortaya çıkabileceği ümidiyle denize yaptıkları sinyallerden de cevap alamamıştır. General Freyberg Resmo için endişe duymuş, iletişim sağlanamaması ve emirlerin ulaşmadığını düşünerek buraya bir uçağın gönderilerek tekrar mesaj bırakmasını istemiştir. Bu mesajda savaş gemilerinin 31 Mayıs'ta geleceği ve Plakias Koyu'ndan tahliyelerin yapılacağı belirtilmiştir. Nitekim gönderilen kasırga uçağının geri dönememesi sebebiyle, Resmo garnizonunun bu aynı mesajı alıp alamadığı merakını korumuştur (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 19; Davin, 1953: 424-425).

Sfakia ve Kandiye'den yapılan ilk gecedeki tahliyeler, İskenderiye Limanı'na giden yolda Alman hava kuvvetlerinin saldırıları ile karşılaşmıştır. Ciddi bir ölçekte olmayan bu saldırılarda ağır kayıplar yaşanmamışsa da Amiral Cunningham, filosundaki hasarlara istinaden önemli kuvvetlerini daha fazla risk altına almak istememiş, ancak tahliyenin devam edilmesinin de zorunluluğuna inanmıştır. Esasen filoların gidiş ve dönüş yolunda tam bir hava koruması altında olamaması, savaşta olduğu gibi tahliye süresince de İngiliz kuvvetlerinin işini oldukça zorlaştırmıştır. Sfakia'dan yapılacak ikinci ama ilk büyük tahliye için bahsedildiği üzere önceki gece yola çıkan filo, 29 Mayıs akşamı saat 11:30'da Sfakia'ya ulaşmıştır. 29 Mayıs'ı 30 Mayıs'a bağlayan gece yapılacak bu tahliyede General Freyberg'in kendisinin de bulunması emredilmiştir. Nitekim Orta Doğu'dan aldığı mesaj ilk fırsatta Mısır'a dönmesi yönünde olmuştur. Ancak Freyberg, sahip olduğu tüm endişeler ile Yunanistan'da olduğu gibi askerlerini son ana kadar geride bırakmamaya ve ertesi güne kadar beklemeye karar vermiştir. Glengyle nakliye gemisi, Phoebe, Perth, Kalküta ve Coventry kruvazörü, Jervis, Janus ve Hasty destroyerleri ve feribotların kullanılarak gerçekleştirildiği bu tahliye, gece saat 03:20'ye kadar sürmüştür. Esasen sahilin küçük ve askerlerin geniş bir alanda dağınık halde olmamasının tahliyeyi kolaylaştırdığını söylemek mümkündür. Buna göre 550'si yaralı olmak üzere 6000 kişi, başarılı bir şekilde gemilere bindirilmiş ve İskenderiye Limanı'na doğru yola çıkılmıştır (Davin, 1953: 426-427; Long, 1953: 299-300).

General Ringel için 29 Mayıs, önceki başarıların devamı niteliğinde olan bir gün olmuştur. Nitekim öğleden sonra Resmo'ya ulaşarak Perivolia'daki paraşütçü kuvvetlerle bağlantı kurabilmesi ve onları rahatlatabilmesinden oldukça memnun olmuştur. Artık daha doğruya yönelik bir ilerleme ise General Ringel için yalnızca zaman meselesi haline gelmiştir. Esasen Resmo'daki kuvvetlerin güneylerindeki Plakias Koyu'na doğru çekilmiş olmaları, Almanların ciddi bir mukavemet ile karşılaşmadan Resmo üzerindeki ilerlemelerinde etkili olmuştur. Bununla beraber Kandiye bölgesinde hali hazırda bulunan Alman kuvvetler ise

bölgede oldukça geniş ilerlemeler sağlayabilmiştir. Kuşkusuz Kandiye'deki savunma kuvvetlerinin tahliye edilmesinin ise buradaki Alman ilerlemesinde payı büyük olmuştur. Sfakia'ya doğru güneye çekilmiş İngiliz kuvvetlerini sürekli takip ederek onlarla beraber güneye inen 100. Dağ Alayı, Askifou Ovası üzerindeki kontrolünden sonra gece boyunca çekilmeyi takip ederek, 30 Mayıs sabahında da boş bulduğu ovanın tamamen ele geçirilmesinden memnun olmuştur. İngiliz kuvvetleri Sfakia'dan gerçekleştirilen tahliye sonrası için buradaki kıyı şeridi boyunca yeni bir arka koruma hattı oluşturmuştur. Sabah 6:45 itibariyle burada başlayan mücadele, siper savaşlarının yaşandığı ve tankların da konuşlandırılması ile askeri stratejinin tam anlamıyla uygulandığı bir hal almıştır. Akşam saatlerine kadar süren İngiliz direnişi, Alman kuvvetlerinin ilerlemesini engellemeyi başarmış ve 100. Dağ Alayının komutanı olan Albay Utz'u dalış bombardıman uçaklarının desteğine muhtaç bırakmıştır. Savaşından başından beri sahip olduğu önemli kuvvetleri ile engellenememiş olan Albay Utz, adeta hayal kırıklığına uğrayıp geri çekilmek zorunda kalmış ve saldırgan bir yapıda olmaktan uzaklaştırılmıştır. Bu savunma başarısı içinde ise kuşkusuz İngiliz Kraliyet Deniz Piyadelerinin rolü büyük olmuştur (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 20; Davin,1953: 427-431).

30 Mayıs gecesi Sfakia'dan yapılması planlanan üçüncü tahliyeden bahsetmeden önce, günün Resmo ve Kandiye gelişmelerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Zira öncelikle Resmo garnizonunun kaderinin, Girit savaşının en trajik olaylarından birini teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim Girit savaşının en başından itibaren 30 Mayıs'a kadar geçen süre boyunca, Resmo'daki savunmanın adanın diğer bölgelerindeki savunmalardan, gelişmeler itibariyle çok daha başarılı olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ancak buna rağmen mühimmat, gıda ve iletişim sıkıntısının en çok yaşandığı bölge olarak dikkat çekmiştir. Bununla beraber buradaki savunma kuvvetlerinin kaderini, daha çok adanın diğer yarısındaki gelişmeler etkilemiştir. Zira adanın batı yarısını ele geçirdikten sonra her geçen güçlendirilen Alman kuvvetlerinin ana bölümü, 30 Mayıs itibariyle Perivolia üzerinden Resmo'ya ilerlemiştir. Tahliye emirlerini önceki gün Orta Doğu'dan alabilen Resmo komutanı Albay Campbell, bahsedildiği üzere kuvvetlerinin en güneylerindeki Plakias Koyu'na doğru ilerlemelerini emrederek buradan belirtilen günde tahliye edilmeyi umut etmiştir. Ancak 30 Mayıs'ta Resmo'dan güneye ilerlemeye başlayan Alman kuvvetleri, Resmo'nun yaklaşık 20 km güneydoğusunda bulunan Platanos bölgesinde, İngilizlerin genişletilmiş geri çekilme mevziileri ile karşılaşmıştır. Yetersiz mühimmat ve açlıkla beraber, kuvvet anlamında Almanların neredeyse tüm gücü ile karşılaşmış olmaları, Albay Campbell'in mücadeleden vazgeçmesi için yeterli olmamıştır. 2 saat boyunca burada gerçekleşen ağır saldırılar

sonucunda tüm savunma mevzileri Almanlar tarafından ele geçirilmiştir. Nitekim Albay Campbell ise bundan sonrası için herhangi bir direnç gösteremeyeceğini görmüştür. Tahliye işleminin devam edeceğine dair bir garantisi olmamakla beraber, tüm geriye çekilme ihtimallerini düşünmüş, ancak sahip oldukları tüm şartlar ile bunun mümkün olmadığını anlamıştır. Albay Campbell elindeki tek alternatif olan teslim olmayı, karar vermeden önce taburlarının onayına da sunmuş, ancak kaçınılmaz olarak bu karara hemfikir olunmuştur. Sonuç olarak 1200 kişiden oluşan Resmo kuvvetleri teslim olurken, Girit savunmasındaki en cesur mücadelelerin yaşandığı bölüm de sona ermiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 22; Davin,1953: 439).

30 Mayıs'ta Resmo'dan doğuya doğru ilerleyen Alman kuvvetleri herhangi bir İngiliz direnişi ile karşılaşmadan Kandiye'ye yürümeye devam etmiştir. Buna göre öğle saatlerinde Kandiye'nin 15 km batısındaki Marathos bölgesinde bulunan Alman savaş grupları ile başarılı bir şekilde temas kurulmuştur. Kandiye'deki tahliye gecesinde arkada bırakılan koruma müfrezesi, daha önceki emirlere istinaden en güneylerindeki Tymbaki sahiline doğru çekilerek buradan tahliye edilmeyi ummuştur. Ancak Alman kuvvetlerinin bir bölümü, güney kıyısındaki Tymbaki yoluna inmeye çalışan bu müfrezenin peşine düşmüştür. Kandiye'nin güneyine gruplar halinde dağılmış olan küçük çaplı bu kuvvet, bir direniş göstermekten yoksun olarak Alman saldırılarına maruz kalmış, sağ kalanlar ise teslim olmuştur. Kandiye'nin güney ve doğusunun tamamen kontrol altına alınması ve bölgenin temizlenmesine yönelik operasyonlar gün boyunca devam ettirilmiştir. Buna göre 30 Mayıs sonunda Sfakia koruması dışında, Girit'te örgütlü bütün direnişler artık sona ermiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 22; Davin,1953: 440).

30 Mayıs'ı 31 Mayıs'a bağlayan gece için öngörülen tahliye programına göre 5000 askerin Sfakia sahilinden tahliye edilmesi planlanmıştır. Ancak gün içinde General Freyberg'in aldığı mesajlar bu programın gerçekleşemeyeceğini göstermiştir. Zira 4 muhrip gönderilerek gece 02:00'a kadar her birinin 500 askeri alabileceği belirtilmiştir. Nitekim İngiliz filosu tahliye öncesi ve tahliye aşaması boyunca şimdiye dek verdiği kayıplar ile daha fazla gemi ayarlama noktasında sorunlar yaşamıştır. Bununla beraber Sfakia ve İskenderiye Limanı arasındaki yoğun tahliye trafiği, mevcut gemilerin sürekli kullanımını da kısıtlamıştır. Sfakia'daki çekilmeye hazır kuvvetler ise yiyecek ve su sıkıntısı ile beraber tahliye olamamalarının verdiği hayal kırıklığı ile 24 saat daha dayanmak zorunda oldukları gerçeğini kabullenmekte zorlanmıştır. Daha kötü bir gelişme olarak, İskenderiye'den gelecek olan 4 muhripte biri olan Kandahar'ın öğleden sonra motor sıkıntısı çekmesi ve Kelvin muhribinin ise hava saldırıları ile hasar görmesi, 2 muhrip ile yalnızca 1000 askerin tahliye edileceği

anlamına gelmiştir. Ancak saat 23:00'da Sfakia'ya ulaşan Napier ve Nizam muhripleri, 1510 asker almayı başarmıştır. Bununla beraber General Freyberg ve üst düzey subaylarında dâhil olduğu rütbeli askerler ise 2 deniz uçağı ile Mısır'a doğru yola çıkmıştır. General Weston komuta yetkisi ile beraber adadan ayrılmayı kabul etmemiş ve kalan askerleri ile durmaya karar vermiştir. Esasen General Freyberg, Resmo ve Sfakia'daki kuvvetleri için büyük bir endişe duyarak ayrılmak zorunda kalmıştır. Zira Freyberg'in, geride bıraktığı bu kuvvetlerin de tahliyesinin gerçekleştirilebilmesi adına, gereken tüm mesajları göndererek üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini söylemek yerinde olacaktır (Long,1953: 301-302; Davin,1953: 431-433).

General Weston, 31 Mayıs sabahında Sfakia sahilini bir daire şeklinde çevreleyen Alman dağ alayının saldırılarına karşı önlem olarak, kalan kuvvetler ile önceden savunmada yeni düzenlemeler yapmıştır. Esasen bu yoğun saldırılara karşı koymak için yapılacak hiçbir şey olmamasına rağmen, tahliye umudu olduğu sürece, sahilin korunmaya devam edilmesi gerektiğine inanılmıştır. Ancak Sfakia'da örgütlenmemiş halde bulunan 5000 askere ek olarak, 1.200 Yeni Zelanda'lı, 1.250 Avustralya'lı ve 1550 İngiliz askerin; yorgun, susuz ve erzaksız olarak büyük bir direniş göstermesinin neredeyse imkânsız olduğunu söylemek mümkündür. Zira Sfakia sahili boyunca uzanan savunma hattının özellikle batı kısmı, öğle saatlerine kadar hiç olmadığı şekilde şiddetli saldırılara maruz kalmış ve mevziilerden sızmalar yaşanmıştır. Batı kanadındaki mevziide yaşanan bu sızmaları durdurmak ise ancak çok zor bir şekilde başarılabilmiştir. Bununla beraber Albay Utz, General Ringel'den Sfakia'daki direniş için talep ettiği hava desteğini ertesi sabah olan 1 Haziran'da alabileceğini öğrenmiş ve ana bir saldırı için bekleme kararı almıştır. Nitekim Albay Utz 31 Mayıs akşamına kadar tükenmiş olan teçhizatı ile yeni bir saldırı denemek yerine, savunma mevziilerini makineli tüfek ve top atışları ile sürekli baskı altında tutmak ve kuşatmayı sürdürmekten memnun kalmıştır (Davin,1953: 440-442; Long,1953: 302).

Girit'in doğu bölümünde yer alan Alman ana kuvvetlerinin dağcı bölümleri, 31 Mayıs'ın erken saatlerinden itibaren güney kıyılarına kadar dağılmış halde olan birimleri ele geçirmekle meşgul olmuştur. Buna göre 31 Mayıs akşamına kadar toplamda 6800 Yunanlı ve 2400'ün üzerinde İngiliz kuvveti esir alınmıştır. Alman hava kuvvetleri, süregelen hava keşifleri boyunca Girit'in kuzey, batı ve doğu denizinde İngiliz donanmasına ait unsurlar ile karşılaşmamış, ancak savaşın başından beri olduğu üzere güney denizindeki tespitleri devam etmiştir. Bu tespitler neticesinde bahsedildiği üzere tahliye süresince sık sık İngiliz donanması taciz edilerek hasar verilmiştir (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 24). Alman kuvvetlerinin adanın tamamının ele geçirilmesine yönelik faaliyetleri sürerken, İngilizler açısından Sfakia sahilinin

önemi her geçen gün artarak oldukça kritik bir hale gelmiştir. General Weston tahliyenin o gece olan 31 Mayıs ve sonraki 1 Haziran gecesinde de devam edeceği varsayımında bulunmuştur. Buna göre Weston, tahliyenin 2 gece daha olacağını düşünerek, Sfakia'dan tahliye edilmesi gereken toplamda 9000 askerin bulunduğunu belirten bir mesajı Orta Doğu'ya göndermiştir. Ancak saat 16:00'dan sonra Weston'un cevap olarak aldığı mesajda; 31 Mayıs'ı 1 Haziran'a bağlayan gece 3500 askerin tahliye edileceği, ancak başka bir tahliye operasyonunun yapılmayacağı belirtilmiştir. Weston bu mesajın kendisinde yarattığı etki ile bu duruma bir itiraz mesajı göndermiştir. Geride bırakılacak yorgun 5500 askerin, sürekli ve yeterli erzak sağlanamaması durumunda artık daha fazla direniş sergileyemeyeceklerini ve teslim olmaktan başka şanslarının kalmayacağını belirtmiştir. General Weston o gecedan sonra başka bir tahliye yapılmayacağı mesajını, mevcut tüm komuta sistemine bildirmiştir. General Weston'un bundan sonraki emirlerindeki en önemli husus ise kuşkusuz; kuvvetlerin yeterli erzaka sahip olamayacağı ve mevcut tüm şartların gereken asgari miktarın altında olduğu için daha fazla direnişin mümkün olmadığı ve Alman kuvvetleri ile temas kurularak teslim olmanın gerektiği olmuştur. 31 Mayıs'ı 1 Haziran'a bağlayacak gecedeki son tahliye için hazırlıklar, oldukça trajik bir şekilde sürdürülmüştür. Zira tahliye edilecek bölümler belirlenirken, geride kalacak kuvvetlerin ise belki de savunmadaki son rolleri belirlenmiştir (Davin,1953: 445-447).

Kahire ve Londra arasında uzun müddet boyunca Girit'ten başka bir tahliye yapılmayacak olmasına ait kararının kritiği yapılmıştır. Kahire'de alınan bu kararın arkasında, filodaki kayıpların yanı sıra, Alman hava saldırıları karşısında artık tahliyelere devam etmenin mümkün olmayacağı görüşünün ağır basması yatmıştır. Esasen Amiral Cunningham, kısıtlı da olsa hava desteği almalarına istinaden son 2 gün içinde donanma kaybının ağır olmadığını ve daha fazla çaba sarf edilmeden askerlerin geride bırakılmaması gerektiğini Londra'ya bildirmiştir. Churchill Amiral Cunningham ile aynı görüşte olsa da sorunun çözümüne ilişkin erken bir sonuca ulaşılammıştır. Zira teslim olmaları gerektiğini bildiren emirleri almış olan geride bırakılacak askerler, bunun zaten her halükarda kaçınılmaz olarak 1 Haziran günü gerçekleşeceğini kabullenmişlerdir. 31 Mayıs sabahı İskenderiye'den 06:00'da son tahliye için yola çıkan Phoebe, Abdiel, Hotspur ve Jackal kruvazörleri ise saat 23:20'de Sfakia'ya ulaşmıştır. Tahliye süresince daha fazla askerin alınabilmesi için gemi kapasitelerinin oldukça üzerine çıkılarak, planlanan 3500 askerden çok daha fazlası olan, içinde General Weston'un da olduğu yaklaşık 4050 asker, gece 03:00'da İskenderiye Limanı'na doğru yola çıkmıştır. Bu son tahliye konvoyu 1 Haziran günü akşam 17:00'da sorunsuz bir şekilde İskenderiye'ye ulaşmıştır. Ancak sabahın erken saatlerinde konvoyu koruma amacıyla gönderilen Coventry

ve Kalküta kruvazörleri saat 09:00'dan kısa bir süre sonra Alman keşif uçaklarına yakalanmış ve saldırıya uğramıştır. Kalküta kruvazörü batarken, Coventry kruvazörü batan gemiden hayatta kalan 255 kişiyi alarak İskenderiye'ye dönmüştür (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 27; Long, 1953: 305; Davin,1953: 450-453).

Sfakia'ya inen Alman dağ alayına komuta eden Albay Utz'un, daha önce 1 Haziran için Alman Hava Kuvvetlerinden destek sözü alması üzerine, 8 bombardıman uçağı sabah saatlerinde Sfakia'ya saldırmıştır. Bu hava saldırısı ardından ilerlemeye başlayan Alman kuvvetleri çevrelemiş olduğu mevziler üzerinde ilerlemeye başlayarak saat 13:50 itibariyle Sfakia'ya ulaşmıştır. Saldırıların şiddeti karşında artık tükenmiş olan İngiliz kuvvetleri teslim olma veya tepelere doğru kaçmak arasında seçim yapmakta zorlanmıştır. Ancak direnişin artık tamamen umutsuz olduğunu anlayan etrafı sarılmış İngiliz kuvvetleri, kuşatılma karşısında silahlarını imha ederek, aldıkları son emire uymak için Sfakia'daki ileri Alman devriyelerine teslim olmuşlardır. Teslim alma süreci sonrasında ise Alman askerleri, erzaklarını İngiliz askerleri ile bir zafer kutlaması edasıyla paylaşmıştır. Toplanan İngiliz kuvvetleri, birkaç gün önce daha aç ve yorgun olarak Hanya'dan Sfakia'ya inerken kullandıkları yolu, bu defa gemilere ulaşma ve Mısır'a tahliye edilme umutları olmadan, esir alınmış halde Hanya'ya gitmek için kullanmışlardır (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 27-28; Davin,1953: 453-455).

4. Hava Filosu Komutanı General Löhr saat 20:30'daki mesajında; 1 Haziran itibariyle Girit'in İngilizlerden temizlendiğini, ele geçirilen esirler hakkındaki bilgilendirilmenin ise tespit çalışmalarının bitmesinin ardından yapılabileceğini belirtmiştir. Ancak 3 Haziran'a kadarki bildirilen sayılara göre; Girit'te toplamda 8000 İngiliz kuvveti ve 2000'i Giritli olan 4000 Yunan kuvveti esir alınırken, İngiliz kuvvetlerinin savaştaki kaybının ise 5000 asker olduğu öngörülmüştür. Bununla birlikte adadaki daha önce esir alınmış olan 14.000 İtalyan askeri, Almanlar tarafından serbest bırakılmıştır. 20 Mayıs'ta Girit'teki İngiliz kuvvetlerinin toplam gücü; 17.000 İngiliz, 7.700 Yeni Zelanda ve 6.500 Avustralya askerinden oluşurken, bu sayının yaklaşık 16.500'ü tahliye edilmiştir. Toplamda 23.000 askerden oluşan Alman kuvvetlerinin ise; 312'si hava mürettebatından olan 3.986 askerin öldüğü veya kaybolduğu, 2.594 askerin yaralı olduğu ve 220 Alman uçağının ise imha edildiği, savaş sonu sahip olunan önemli bilgiler arasında olmuştur (BArch/M.A./ZA 3/20-N.7: 27; Long, 1953: 315-316).

SONUÇ

II. Dünya Savaşı'nda, İngiltere ve Almanya arasındaki kritik mücadele alanlarından biri haline gelen Doğu Akdeniz'deki Girit Adası, 12 gün süren Merkür Operasyonu ile 1 Haziran 1941 itibariyle resmen Almanya'nın eline geçmiştir. İngiltere'nin, Orta Doğu ve Kuzey Afrika için hayati öneme sahip olan ve adeta bir üs pozisyonundaki Girit'i kaybetme nedenlerini değerlendirmek yerinde olacaktır. Esasen İngiltere'nin başarısızlığının arkasında yatan en önemli sebeplerden biri, kuşkusuz olarak Almanya'nın Yunanistan'da 2 hafta gibi bir sürede Merkür Operasyonu'nu hazırlayabildiği halde, İngiltere'nin bu hazırlığı Girit'te 8 ayda yapamamış olmasıdır. Nitekim adanın stratejik değeri hiç tartışılmadan Ekim 1940 gibi erken bir tarihte İngiliz birlikleri Girit'e gönderilmeye başlanmıştır. Ancak adanın güney kıyılarında; limanlar, limanlara giden yollar ve daha korunaklı havaalanları inşa etmek için yeterli süre ve fırsata sahip olunmasına rağmen, saldırıya açık olan kuzey kıyılarının sahip olduğu temel koşullar ile yetinilmiştir. Bununla birlikte adada birbirini takip eden 7 komutanın, net bir yönerge ve etkili bir güce sahip olamaması, Girit savunmasının organizasyonunda etkili olmuştur. Yeterli iletişim ağı kurulamaması, coğrafi karakter ve özellikle Yunanistan anakarasındaki mücadelenin ardından başlayan kıtlık ise İngiliz mücadelesini baltalayan etkenlerden biri olarak yerini almıştır.

İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri R.A.F.'ın, Alman Hava Kuvvetleri olan Luftwaffe karşısında yeterli gücünün olmaması ve birkaç gün içinde geri çekilmek zorunda kalması, Girit savaşının kaderine dokunan en belirgin faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Adanın kuzeyinden gelecek saldırılara karşı bir hava desteği olmadan, ağır uçaksavarlar ve donanma ile karşı koyabilme düşüncesi, adeta İngiltere'nin Girit'i Almanya'ya teslim etmesine sebep olmuştur. Zira Almanya'nın adadaki tek bir havaalanını ele geçirmesi bile diğer havaalanlarının önemini yitirmesine neden olup, savaşın gidişatı belirleyecek yeterlilikle olmuştur. Nitekim adanın kuzey batısındaki Maleme Havaalanı, Alman hava saldırılarının etkisiyle savaşın hemen başında ele geçirildikten sonra, sürekli inişi gerçekleştirilen kuvvetler ile adadaki tüm bölgelerin işgali gerçekleştirilmiştir. Karadaki birliklere koordine bir şekilde yapılan hava bombardıman destekleri, savunma hatlarının direnme gücünü kaybetmesine sebep olmuştur. Girit üzerinde olduğu gibi, Girit'i çevreleyen denizlerde de aynı hava hâkimiyetinin sağlanabiliyor olması, deniz hâkimiyetinin de İngiltere'den Almanya'ya geçmesine sebep olmuştur. Merkür Operasyonu boyunca Alman Hava Kuvvetleri her ne kadar ciddi kayıplar verse de savaşın gidişatını belirlemekle beraber, İngiltere'nin Akdeniz Filosuna da aynı kayıpları yaşatmıştır. Hava desteği olmadan, kara ve deniz kuvvetleri ile bir

adanın savunulabilme düşüncesi, kuvvetle muhtemel olarak Merkür Operasyonu ile Girit denizinde batmıştır. Almanya Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Levant'ın her noktasında, İngiliz kuvvetlerini tehdit edebileceği ve Doğu Akdeniz'de İngiliz konvoylarına geçişi engelleyebileceği bir hava ve deniz üssü pozisyonu kazanmıştır.

Alman paraşütçü kuvvetlerin havadan indirilme harekâtı, daha önce rastlanılmamış bir operasyon değildir. Zira daha önce Norveç ve Hollanda'da çok daha sınırlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Ancak Girit'te ilk kez planörler eşliğinde ağır silahlar ile önemli bir kuvvetin indirilmesi, daha önce benzerine rastlanılmamış bir askeri strateji olarak, tarihteki en büyük havadan askeri birlik indirme operasyonu kabul edilip örnek teşkil etmiştir. Bu operasyonda Almanlar tarafından "Fallschirmjäger" olarak adlandırılan elit paraşütçü birlikleri üzerine düşen rol, operasyonun en önemli dönüm noktalarından biri olan havalimanlarının ele geçirilmesi olmuştur. Zira inişi gerçekleştirilen paraşütçü birlikler, Alman Hava Kuvvetlerinin desteğiyle beraber Maleme Havaalanı'nı ele geçirip, Girit'i dağ alaylarının inişine açık hale getirmiş ve nihayetinde Merkür Operasyonu zaferle sonuçlanmıştır. Ancak Almanya'nın verdiği kayıpların büyük bir bölümü paraşütçü birliklerden oluşmuş ve esasen bu durum zaferin bir mağlubiyetini tasvir etmiştir. Girit'in işgal edilmesinin ardından Merkür Operasyonu'nun mimarı olan General Kurt Student, Hitler'e savaş öncesinde sunduğu plana sadık kalarak Kıbrıs'ın ve nihayetinde Süveyş'in ele geçirilmesini savunmuştur. Girit sonrası için düşünülen Akdeniz'deki bu plana, Adolf Hitler'in daha öncede ikna olmaması ve paraşütçü kuvvetlerin verdiği kayıpların etkisiyle devam edilmemiştir. Rusya'ya karşı planlanan savaşın başlatılması için daha fazla gecikme yaşamama düşüncesi de bu kararın alınmasında etkili olmuştur. Zira Merkür Operasyonu'nun başka bir sonucunun, Rusya ile yapılacak savaş geciktirerek etkilediğini söylemek mümkündür.

Antikçağ mitolojisindeki efsaneye göre, heykeltraş Daidolos, Kralı tarafından sürgün edilmiş ve Girit Kralı Minos'un çağrısı üzerine Atina'dan Girit'e gelmiştir. Kral Minos'un karısı, tanrılar tarafından cezalandırılıp yarı boğa yarı insan görünümlü bir çocuk doğurunca, Kral Minos Daidolos'dan, Minotaurus adlı insan yiyen bu canavarı hapsedecek bir labirent yapmasını istemiştir. Daidolos ise bu isteği yerine getirerek içinden çıkılamayan bir labirent yapmış ve canavar hapsedilmiştir. Kralın isteğiyle seçilen bazı insanlar bu canavara kurban edilmek üzere labirente atılınca, isyan eden halk arasından çıkan Theseus isimli bir savaşçı labirente girerek canavarı öldürmek istemiştir. Ancak Theseus yönünü şaşırdığı için labirentin mimarı olan Daidolos'dan yardım istemiş, Daidolos ise ona labirentin başına bağlayacağı bir ip vermiştir. Bu iple yürürse, kaybolmadan labirentin başına geri

dönebileceğini söylemiştir. Theseus yönünü şaşırmadan labirente ilerleyerek yaratığı öldürmüş ve çıkabilmiştir. Kralın kızı ise bu genç savaşçıya âşık olunca, birlikte Girit'ten kaçmışlardır. Kral Minos ise bunları öğrendiğinde Daidolos için intikam yemini etmiştir. Daidolos ise kralın intikamından kaçmak için oğlu İkarus ve kendine balmumundan kanatlar yapmıştır. İkarus kendini uçma keyfine kaptırarak güneşe fazla yaklaşınca balmumu kanatları erimiş ve Akdeniz'in derin sularına gömülmüştür. Bu antikçağ mitolojisindeki uçan insan efsanesinin beşiği, Girit'tedir. Bundan yaklaşık iki bin yıl sonra 20 Mayıs 1941'de, İkarus'un kurduğu hayal, Girit'te zaferini kutlamıştır.

KAYNAKÇA

1- Arşiv Belgeleri

BundesArchive / Federal Alman Arşiv Belgeleri:

ZA 3/20 Numaralı Merkür Operasyonu Belgeleri:

BArch/M.A./ZA 3/20-N.1

(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)

BArch/M.A./ZA 3/20-N.2

(1, 2, 3, 4, 5, 6)

BArch/M.A./ZA 3/20-N.4

(1, 2, 3)

BArch/M.A./ZA 3/20-N.5

(1, 2, 3)

BArch/M.A./ZA 3/20-N.6

(1)

BArch/M.A./ZA 3/20-N.7

(2, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 27, 28)

BArch/M.A./ZA 3/20-N.8

(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)

2- Kitaplar

Adıyeke, A. N. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu Ve Girit Bunalımı 1896-1908*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Akşin, S. (2014). *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Armaoğlu, F. (1997). *19. Yüzyıl Siyasi Tarih*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Banoğlu, N.A. (1991). *Tarihte Girit Ve Osmanlılar Dönemi*, İstanbul: Kastaş Yayınevi.

Braudel, F. (1989). *Akdeniz Ve Akdeniz Dünyası*. (M.A. Kılıçbay, Çev.) İstanbul: Eren Yayınevi.

Bullock, A. (1952). *Hitler A Study in Tyranny*, Londra: Penguin Books.

Burçak, R. S. (1946). *Türk – Rus- İngiliz Münasebetleri (1791 – 1941)*, İstanbul: Aydınlık Matbaası.

Butler, J. (1954). *History of the Second World War: United Kingdom Military Series, The Mediterranean And Middle East: Volume 1*, London: Her Majesty's Stationery Office.

Clogg, R. (1992). *A Concise History Of Greece*, London: Cambridge University Press.

Davin, D.M. (1953). *Official History of New Zealand In The Second World War 1939–45/ To Crete*, Wellington: War History Branch, Dep. Of Internal Affairs.

Fulbrook, M. (1990). *A Concise History Of Germany*, Londra: Cambridge University Press.

Herington, J. (1954). *Australia In The War Of 1939-1945, Series III. Air War Against Germany And Italy*, Canberra: Australian War Memorial.

İnalçık, H. (1987). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul: Hil Yayınevi.

Karal, E.Z. (1983). *Osmanlı Tarihi c. V*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Ladas, S. (1932). *The Exchange Of Minorities: Bulgaria, Greece and Turkey*, New York: The Macmillan Company.

Long, G. (1953). *Australia In The War Of 1939-1945, Series II. Greece, Crete and Syria*, Canberra: Australian War Memorial.

Mansel, A. M. (2011). *Ege Ve Yunan Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

McClymont, W.G. (1959). *Official History of New Zealand In The Second World War 1939-45/ To Greece*, Wellington: War History Branch, Dep. Of Internal Affairs.

Meram, A. K. (1969). *Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi*, İstanbul: Kitap Yayınları.

Ostrogorsky, G. (2011). *Bizans Devleti Tarihi*. (F. Işıltan, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Poole, S.L. (1988). *Lord Straford Canning'in Türkiye Anıları*, (C. Yücel, Çev) Ankara: Yurt Yayınevi.

Sander, O. (1994). *Siyasi Tarih - İlkçağlardan 1918'e*, Ankara: İmge Yayınevi.

Sander, O. (1996). *Siyasi Tarih-1918-1994*, Ankara: İmge Yayınevi

Tekin, O. (2011). *Helen ve Roma Tarihi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.

Titterton, G.A. (2002). *The Royal Navy and the Mediterranean Volume II: November 1940-December 1941*, London: Routledge Publisher.

Uçarol, R. (1982). *Siyasi Tarih*, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.

Yalçın, K. (1998). *Emanet Çeyiz – Mübadele İnsanları*, İstanbul: Belge Yayınları.

3- Ansiklopedi Maddeleri

Beydilli, K. (2007). *İslâm Ansiklopedisi* (C.34.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Dursun, D. (1989). *İslâm Ansiklopedisi* (C.2.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Gülsoy, E. (2001). *İslâm Ansiklopedisi* (C.24.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Gülsoy, E. (2007). *İslâm Ansiklopedisi* (C.34.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kuran, E. (1992). *İslâm Ansiklopedisi* (C.6.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Küçük, C. (1992). *İslâm Ansiklopedisi* (C.5.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özcan, A. (2000). *İslâm Ansiklopedisi* (C.22.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Tukin, C. (1996). *İslâm Ansiklopedisi*, (C.14.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

4- Makaleler

Arı, K. (2007, Bahar). Ümit Girit sularına gömüldü: Girit, Giritlilerin yüreğine. *ÇTTAD*, (VI)14, 193-200.

Coşkun, B. (2008). Geçmişten günümüze Almanya'nın Balkanlar politikasının analizi: değişim mi, süreklilik mi? *Avrasya Dosyası Dergisi*, (14)1, 331-372.

Demiröz, D. (2005, Kasım). Megali İdea'dan Ankara Antlaşmasına (1930) Eleftherios Venizelos, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 35-36, 291-312.

Öztürk, Y. (2018). The First Cretan Rebellion against the Ottoman Authority: Narratives and Sources, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 53, 195-230.

Sepetçioğlu, T.E. (2010, Bahar-Güz). Türkiye'de ana dili Türkçe olmayan göçmen topluluklara yaklaşımlara dair bir örnek: Girit göçmenleri. *ÇTTAD*, (IX)/21, 77-108.

Şenel, N. (2012). 1930 Yılı Türk-Yunan dostluk çabaları. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 21, 119-150.

Tukin, C. (1945, Nisan). 1821 Yılına kadar Girit. *Belleken*, (IX)34, 163-205.

Yellice, G. (2016). Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan: Çanakkale'den milli bölünmeye. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (XVI)32, 205-242.

Yılmaz, E. (2014). Girit arşivi. *Bilgi Dünyası*, (XV)1, 217-223.

5- Sempozyum Bildirileri

Taşbaş, E. (2014). Bodrum'da Göçmen İskânı. M. A. Erdoğan (Ed.), 3. *Uluslararası Her Yönüyle Bodrum Sempozyumu*. (C.2. 803-813). İzmir: Ege Üniversitesi.

6- Tezler

Adıyeke, N. (1988). *Hikayet-i azimet-i sefer-i Kandiye* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Çetinkaya, S. (1995). *Osmanlı Devleti'nin 1.Dünya Savaşına girişi Almanya* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Erdal, İ. (2006). *Türkiye ile Yunanistan arasında mübadele meselesi (1923-1930)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kobal, Y. (2000). *1.Dünya Savaşı öncesinde Almanya* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kostopoulou, E. (2009). *The Muslim millet of autonomous Crete: an exploration into its origins and implications* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul .

Pavlidis, A. (1997). *Yunan kaynaklarına göre mübadele meselesi (1918-1930)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Sepetçioğlu, T. E. (2007). *Cumhuriyetin ilk yıllarında Girit'ten Söke'ye mübadele öyküleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

EKLER

Bundesarchiv, Bild 183-L22010 / Fotograf(in): o.Ang.

EK 1: Girit Üzerinde Paraşütçü Kuvvetleri. Bknz. (BArch/Bild/183-L22010).

Bundesarchiv, Bild 101I-166-0508-17 / Fotograf(in): Weixler, Franz Peter

EK 2: Girit'te İlerleyen paraşütçü kuvvetleri Bknz. (BArch/Bild/2 101I-166-0508-17).

Bundesarchiv, Bild 101I-166-0527-22 / Fotograf(in): Weixler, Franz Peter

EK 3: İniş yaparken öldürülen paraşütçü asker. Bknz. (BArch/Bild/101I-166-0527-22).

Bundesarchiv, Bild 101I-166-0508-24 / Fotograf(in): Weixler, Franz Peter

EK 4: Girit'te İlerleyen paraşütçü kuvvetleri. Bknz. (BArch/Bild/101I-166-0508-24).

Bundesarchiv, Bild 101I-166-0509-16 / Fotograf(in): Weixler, Franz Peter

EK 5: Yakalanan İngiliz askerleri. Bknz. (BArch/Bild /101I-166-0509-16).

Bundesarchiv, Bild 101I-166-0516-17 / Fotograf(in): Straßl [Strassel]

EK 6: Dağ alayı askerleri. Bknz. (BArch/Bild / 101I-166-0516-17).

Bundesarchiv, Bild 146-1979-123-20 / Fotograf(in): Krönke

EK 7:Suda körfezi. Bknz. (BArch/Bild/146-1979-123-20).

Bundesarchiv, Bild 141-0856 / Fotograf(in): o.Ang.

EK 8:Kandiye Havadan bakış. Bknz. (BArch/Bild/ 141-0856).

Bundesarchiv, Bild 101I-435-1008A-10A / Fotograf(in): Schimpke

EK 9: Yunanistan'dan kalkan bir Alman avcı uçağı. Bknz. (BArch/Bild/101I-435-1008A-10A).

Bundesarchiv, Bild 101I-166-0525-39 / Fotograf(in): Weixler, Franz Peter

EK 10: Alman paraşütçülerinin Yunan sivilleri misilleme infazı. Bknz. (BArch/Bild/101I-166-0525-39).

Bundesarchiv, Bild 141-0835 / Fotograf(in): o.Ang.

EK 11: General Ringel ve General Kurt Student. Bknz. (BArch/Bild/141-0835).

Bundesarchiv, Bild 141-0848 / Fotograf(in): o.Ang.

EK 12: Girit'teki paraşütçü askerlere ait mezarlar. Bknz. (BArch/Bild/141-0848).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Mesut PERK
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
Doğum Tarihi ve Yeri	1992 / İstanbul/ Beykoz
Medeni Hali	Bekâr
E-posta	perkmesut@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Beşiktaş Bingül Erdem Anadolu Lisesi	2010
Üniversite	Akdeniz Üniversitesi	2016

Yabancı Dil	İngilizce
--------------------	------------------